

جمهوری اسلامی ایران
وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
معاونت توسعه کارآفرینی و اشتغال

گزارش تحلیل مهارتی نیروی کار مبتنی بر دینامیک اشتغال

استان خراسان شمالی

آذر ماه ۱۳۹۷

توسعه کسب و کار و اشتغال پایدار (تکاپو)

شناسنامه پروژه

عنوان طرح: طرح توسعه کسب و کار و اشتغال پایدار

عنوان گزارش: تحلیل بازار مهارت مبتنی بر دینامیک کسب و کار و

اشتغال استان خراسان شمالی

تهیه و تدوین: معاونت توسعه کارآفرینی و اشتغال - طرح تکاپو

کارگزار استان: مصطفی جهانی

فهرست

۱- مقدمه | ۵

۲- تصویر کلی سیستم اقتصادی و اجتماعی استان خراسان شمالی | ۶

۱-۲- شمای کلی اقتصاد استان خراسان شمالی | ۱۰

۲-۲- چکیده اطلاعات بخش های اقتصادی استان خراسان شمالی | ۱۱

۳-۲- ساختار نیروی کار استان خراسان شمالی | ۳۶

۱-۳-۲- چگونگی بهره وری نیرو کار استان | ۴۲

۲-۳-۲- بررسی وضعیت سواد و سطح تحصیلات شاغلین و بیکاران استان | ۴۳

۳-۳-۲- بررسی وضعیت جویندگان کار استان | ۴۵

۴-۲- چکیده وضعیت و معرفی نهادهای عرضه کننده نیروی کار استان خراسان شمالی | ۴۶

۱-۴-۲- بررسی وضعیت آموزش عالی استان | ۴۸

۲-۴-۲- بررسی نظام آموزش فنی و حرفه ای استان | ۵۳

۳-۴-۲- بررسی وضعیت عرضه و تقاضای نیروی کار | ۸۷

۵-۲- روند و نقاط عطف اقتصاد و اشتغال استان و بیان دینامیک اشتغال آن | ۸۹

۱-۵-۲- دینامیک اشتغال استان خراسان شمالی | ۹۲

۳- معرفی و اولویت بندی رسته های مزیت دار استان خراسان شمالی | ۹۷

۱-۳- معرفی رسته های پراشتغال استان خراسان شمالی | ۹۷

۲-۳- اولویت بندی رسته های پراشتغال استان خراسان شمالی | ۹۸

۴- تحلیل نیروی کار در حلقه های زنجیره کسب و کار هر رسته | ۹۹

۱-۴- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار زنجیره کسب و کار | ۹۹

۲-۴- تحلیل مهارتی نیروی کار کسب و کار رسته های اولویت دار | ۱۰۹

۵- تحلیل وضعیت فعلی عرضه و تقاضای نیروی کار در کسب و کارهای رسته های

اولویت دار | ۱۱۴

۶- چالش های آموزشی از منظر بخش خصوصی و دولتی | ۱۱۶

۷- جمع بندی و پیشنهادات | ۱۱۸

۱-۷- پیشنهادات | ۱۱۹

۱- مقدمه

گزارش حاضر بر پایه اطلاعات کسب شده از دستگاه ها و سازمان های دولتی بویژه اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان و همچنین مطالعات میدانی تهیه شده است. مطالعات میدانی پشتیبان این گزارش که با انجام مصاحبات گوناگون با کارشناسان و صاحب نظران امر آموزش دانشگاهی و مهارتی و با در نظر داشتن گزارشات مرتبط پیشین انجام شده است، در راستای درک هر چه بهتر و نزدیک به واقعیت پویایی های سیستم آموزشی استان و تحولات عرضه و تقاضای نیروی کار و تعیین نوع مواجهه توسعه ای در این استان صورت پذیرفته است.

این مطالعه طی شهریور تا آبان ۱۳۹۷ انجام شده و هدف از تهیه آن علاوه بر شناخت شرایط حاکم بر سیستم آموزش مهارتی موجود در استان و پویایی عرضه و تقاضای نیروی کار، درک دقیق میزان انطباق دوره های آموزشی مهارتی با رشته های شغلی اولویت دار استان بوده است. در ادامه ابتدا به معرفی مختصری از سیستم اقتصادی و وضعیت نیروی کار در استان پرداخته خواهد شد. سپس پس از بررسی شرایط فعلی سیستم آموزش عالی و مهارتی استان و معرفی رشته های شغلی اولویت دار، نسبت به نحوه مواجهه با عرضه نیروی کار بصورت هدفمند در راستای مزیت های شغلی مناطق مختلف استان در قالب دوره های آموزشی پیشنهادی، اقدام خواهد شد.

توجه: تفاوت در دسته بندی ها

بطور کلی این گزارش با سه دسته بندی زیر سر و کار دارد.

بخش های اقتصادی شامل: صنعت، خدمات، کشاورزی

گروه های آموزشی وزارت علوم: علوم پایه، علوم انسانی، فنی و مهندسی، کشاورزی، پزشکی، هنر

خوشه های فنی و حرفه ای: صنعت، خدمات، کشاورزی، فرهنگ و هنر

هر دسته بندی از تعاریف و معیارهای خاص خود پیروی می کند. بطوری که با وجود هم اسم بودن برخی از بخش ها، ولی در باطن متفاوت از یکدیگر می باشند. بطور مثال تعاریف خوشه های فنی و حرفه ای متفاوت از تعاریف بخش های اقتصادی است. بدین معنی که صنعت در بخش اقتصادی تعریفی دارد که متفاوت از تعریف صنعت در خوشه های فنی و حرفه ای است. در گروه های زیرمجموعه خوشه صنعت برخی رشته ها (همچون حمل و نقل) وجود دارند که در تقسیم بندی بخش های اقتصادی در رده اصناف جای خواهند گرفت که در حوزه خدمات خواهند بود و نه در حوزه صنعت!

لازم به ذکر است که وجود این تفاوت ها کار مقایسه و تحلیل را با دشواری همراه می سازد. ولی با در نظر گرفته شدن این نکات، تحلیل ها صورت گرفته شده است.

۲- تصویر کلی سیستم اقتصادی و اجتماعی استان خراسان شمالی

استان خراسان شمالی، باب الرضا (ع) و گنجینه فرهنگ‌ها، یکی از استان‌های نوپای کشور است که در سال ۱۳۸۳ از تجزیه استان خراسان بزرگ به وجود آمد. این استان با مساحتی بالغ بر ۲۸۴۳۴ کیلومتر مربع، ۱،۷۵ درصد از خاک کشور را به خود اختصاص داده است. همچنین این استان با جمعیت ۸۶۳۰۹۲ نفر، ۱،۰۸ درصد از جمعیت کشور را نیز شامل می‌شود. از این تعداد ۵۶ درصد در نقاط شهری و ۴۳،۷ درصد در نقاط روستایی ساکن هستند. الباقی نیز جمعیت غیرساکن استان می‌باشند. بعد خانوار در کل استان ۳،۳۸ نفر است که این رقم در مناطق شهری ۳،۳۸ نفر و در مناطق روستایی ۳،۳۹ نفر می‌باشد. تراکم جمعیت در استان برابر با ۳۱ نفر بوده که از میانگین کشوری (۴۶ نفر) کمتر می‌باشد.

با توجه به آمار جدول ۱، نسبت جنسی استان خراسان شمالی حدوداً ۱۰۱ می‌باشد که با نسبت جنسی طبیعی (که ۱۰۵ است) و نسبت جنسی کل کشور (که ۱۰۲،۷ است) تفاوت دارند. این مهم نشان دهنده ی بالا بودن آهنگ مهاجرت مردان از استان بویژه برای جستجوی شغل دانست. همچنین، نسبت جنسی در مناطق شهری، ۱۰۱،۰۵ و در مناطق روستایی ۱۰۰،۸۶ می‌باشد. علت این امر را نیز می‌توان در مهاجرت نیروی کار روستایی که اغلب آن‌ها مرد می‌باشند، دانست. پس می‌توان نتیجه گرفت آهنگ مهاجرت در روستاهای استان پررنگ‌تر از شهرهای استان است.

استان خراسان شمالی از شمال و شمال شرقی با کشور ترکمنستان، از شرق و جنوب با استان خراسان رضوی، از جنوب غرب با استان سمنان و از غرب با استان گلستان دارای مرز مشترک است. همچنین این استان با ۲۷۸ کیلومتر مرز خشکی، حدود ۵ درصد مرزهای خشکی و حدود ۳ درصد از مجموع مرزهای آبی و خاکی کشور را شامل می‌شود.

همچنین استان خراسان شمالی از نظر تقسیمات کشوری دارای ۸ شهرستان، ۱۹ بخش، ۴۵ دهستان، ۲۲ شهر، ۸۲۹ آبادی دارای سکنه و ۴۶۹ آبادی خالی از سکنه می‌باشد. شهرستان مانه و سملقان با وسعت ۵۹۷۸ کیلومتر مربع وسیع‌ترین و شهرستان فاروج با ۱۶۱۵ کیلومتر مربع کوچکترین شهرستان استان به شمار می‌روند.

استان خراسان شمالی بدلیل ویژگی‌های طبیعی مناسب، محل سکونت اقوام گوناگون در دوران‌های مختلف و تاریخی بوده است. به دلیل هم نشینی اقوام گوناگون فارس، کرد، کرمانج، ترک و ترکمن به گنجینه فرهنگ‌ها معروف می‌باشد. از ویژگی‌های عمده این استان، از منظر وضعیت اقلیمی، محیط کوهستانی آن می‌باشد، که باعث شده است اقلیمی نسبتاً سرد و معتدل بر این استان حاکم بوده و مزیت دامپروری و کشاورزی در آن بوجود آید.

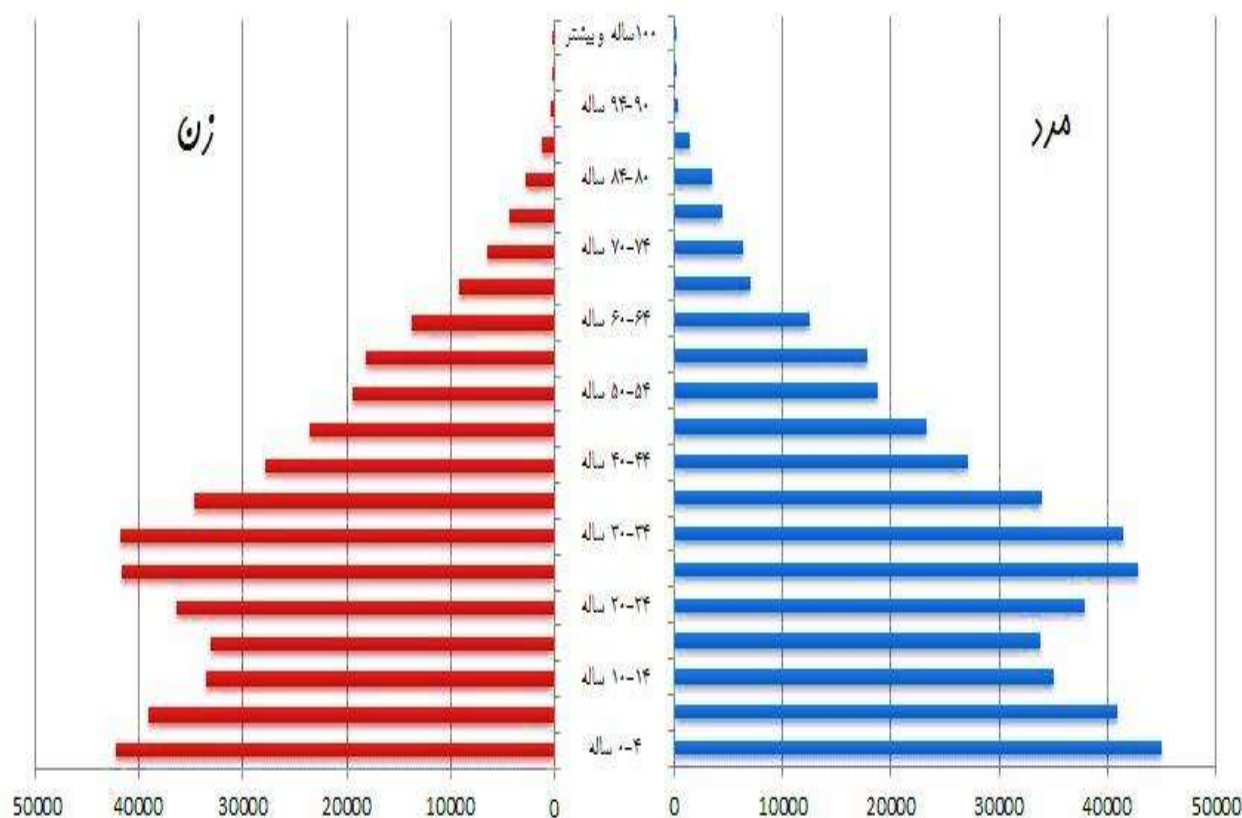
موضوع اشتغال و بیکاری، مهمترین مشکلات پیش روی استان است. وجود آمار بالای بیکاری علاوه بر تأثیرات منفی مستقیم، نتایج نامطلوب دیگری همچون اعتیاد، طلاق، روند رو به رشد مهاجرت، افزایش حاشیه نشینی در شهرهای بزرگ استان را نیز در پی داشته است. در مقابل، جوان بودن جمعیت استان، بالا بودن آمار جمعیت روستایی، تنوع آب و هوایی به منظور کشت انواع محصولات زراعی و باغی و همچنین موقعیت جغرافیایی استان از نظر استقرار در بین دو قطب اصلی گردشگری کشور (مشهد مقدس و سواحل شمال)، خود مزایایی در جهت تحرک بخشی به حوزه اشتغال استان می‌باشند.

جدول ۱- جمعیت شهرستان های استان خراسان شمالی بر حسب جنس، محل سکونت و اشتغال

ردیف	شهرستان	کل شهرستان						ساکن در نقاط شهری						ساکن در نقاط روستایی					
		مرد		زن		جمع		مرد		زن		جمع		مرد		زن		جمع	
		شاغل	بیکار	شاغل	بیکار	شاغل	بیکار	شاغل	بیکار	شاغل	بیکار	شاغل	بیکار	شاغل	بیکار	شاغل	بیکار	شاغل	بیکار
۱	اسفراین	۲۹۶۰۹	۳۳۱۶	۸۶۸۰	۱۸۴۰	۳۸۱۲۹	۵۱۵۶	۱۴۰۶۷	۱۷۴۱	۳۱۵۸	۹۱۰	۱۷۲۲۵	۲۶۵۱	۱۵۵۲۵	۱۵۷۵	۵۵۱۴	۹۳۰	۲۱۰۴۹	۲۵۰۵
۲	بجنورد	۷۵۷۴۶	۹۵۶۷	۱۳۱۰۰	۳۶۰۴	۸۸۸۴۶	۱۳۱۷۱	۵۳۴۱۶	۶۴۶۰	۱۱۰۱۴	۲۹۶۵	۶۴۴۹۰	۹۴۲۵	۲۲۳۳۰	۳۱۰۷	۲۰۲۶	۶۳۹	۲۴۲۵۶	۳۷۴۶
۳	جابر	۹۲۴۴	۷۷۴	۲۲۴۴	۳۴۰	۱۱۴۸۸	۱۰۱۴	۵۷۴۱	۵۹۱	۱۰۳۰	۱۹۷	۶۷۷۱	۷۸۸	۳۵۰۳	۱۸۳	۱۲۱۴	۴۳	۴۷۱۷	۲۲۶
۴	شیروان	۳۳۷۴۹	۵۳۹۶	۶۰۰۷	۱۶۲۰	۳۹۷۵۶	۷۰۱۶	۲۰۰۸۶	۲۸۶۸	۳۵۰۷	۱۰۹۸	۲۳۵۹۳	۳۹۶۶	۱۳۶۶۲	۲۵۲۸	۳۴۹۸	۵۲۲	۱۶۱۶۰	۳۰۵۰
۵	فاروج	۱۲۶۹۸	۱۱۵۵	۱۶۷۳	۳۶۲	۱۴۳۷۲	۱۵۱۷	۴۰۷۸	۳۸۵	۵۷۳	۱۵۷	۴۶۵۱	۵۲۲	۸۶۱۳	۷۷۰	۱۱۰۰	۲۰۵	۹۷۱۳	۹۷۵
۶	مانه و سملقان	۲۵۶۱۱	۲۵۹۸	۴۱۰۸	۷۰۲	۲۹۷۱۹	۳۳۰۰	۸۳۲۰	۸۲۲	۱۴۲۸	۲۵۷	۹۶۴۸	۱۰۷۹	۱۷۰۳۳	۱۷۷۲	۲۵۷۱	۴۴۵	۱۹۶۰۴	۲۲۱۷
۷	گره	۶۷۱۷	۴۷۱	۵۹۳	۱۲۹	۷۳۱۰	۶۰۰	۵۱۰۵	۴۰۷	۵۰۵	۹۰	۵۶۱۰	۴۹۷	۱۶۱۲	۶۴	۸۸	۳۹	۱۷۰۰	۱۰۳
۸	راز و جرگلان	۱۳۷۷۰	۱۴۴۷	۴۲۸۴	۷۷۶	۱۸۰۵۴	۲۲۲۳	۱۲۴۱	۱۲۳	۳۱۲	۶۱	۱۵۵۳	۱۸۴	۱۲۵۲۹	۱۳۲۴	۳۹۷۲	۷۱۵	۱۶۵۰۱	۲۰۳۹

مأخذ: مرکز آمار ایران- سرشماری سال ۱۳۹۵ کل کشور

جوانان، نیروی کار و موتور محرک یک جامعه بوده که می بایست برای افزایش سطح مهارت و دانش علمی و عملی آن ها جهت توسعه و پیشرفت برنامه ریزی دقیق نمود. از این رو، آگاهی از روند و میزان جمعیت استان بویژه جمعیت جوان امری ضروری است. سن و جنس دو عنصر مهم جمعیت است که اهمیت ویژه ای در مطالعه ساختار جمعیتی دارند. بر همین اساس هرم سنی استان خراسان شمالی به قرار زیر است:

نمودار ۱- هرم سنی جمعیت استان خراسان شمالی بر اساس سرشماری ۱۳۹۵ (مأخذ: سازمان مدیریت و برنامه ریزی خراسان شمالی)

براساس سرشماری ۱۳۹۵، حدود ۲۷,۳ درصد از جمعیت استان در سن ۰-۱۴ سال، حدود ۶۷,۲ درصد در سن ۱۵-۶۴ و حدود ۵,۵ درصد نیز در سن ۶۵ سال و بیشتر قرار دارند.

ضریب جوانی جمعیت (نسبت جمعیت زیر ۱۵ سال به کل جمعیت) برای استان ۲۷,۳ درصد است که بالاتر از حد متوسط کشور یعنی ۲۴ درصد می باشد. از این رو، ترکیب سنی جمعیت استان، جوان است. همچنین بر اساس نتایج سرشماری سال ۱۳۹۵، میانه سنی در خراسان شمالی ۲۸ سال بوده در حالی که این عدد در کشور ۳۰ سال است که نشان دهنده جوان بودن جمعیت استان است. میانگین سنی جمعیت کل استان نیز، ۲۹,۵ سال می باشد.

همان طور که در نمودار هرم سنی مشخص است، جمعیت ۰-۴ سال بیشتر از جمعیت ۵-۹ سال است. این بدین معنی است که متولدین سال های ۹۰-۹۵ بیشتر از متولدین سال های ۸۵-۹۰ بوده اند. نکته مهم این است که این افزایش مولید، با توجه به روند وضعیت باروری کشور و استان، نمی تواند نشان دهنده افزایش باروری استان باشد. در واقع، این افزایش مولید ناشی از مساله جایگشت است. به این معنی که متولدین دهه ۶۰ بعد از سال ۱۳۸۵ به سن ازدواج رسیده و ازدواج کرده اند.

نکته مهم در ساختار سنی جمعیت خراسان شمالی، پهن شدن قسمت میانی هرم (در سنین ۲۰ تا ۳۰ سال) است. این گروه اغلب با در حال تحصیل هستند، یا در جستجوی کار و یا به دنبال ازدواج و شروع زندگی می باشند. بنابراین در حال حاضر ایجاد اشتغال برای این گروه یک ضرورت به شمار می آید تا بتوانند بعد از فارغ التحصیلی یا در ابتدای تشکیل زندگی، شغل مناسبی پیدا کنند که داشتن مهارت از ملزومات ایجاد یا یافتن شغل است.

بطور کلی به افراد بالای ۶۵ سال سالخورده گفته می شود. به جمعیت هایی که سالمندان آن بیش از ۱۰ درصد کل افراد جامعه را تشکیل دهند، سالخورده و به جمعیت هایی که این درصد کمتر از ۵ درصد باشد، جمعیت جوان گفته می شوند. در سال ۱۳۹۵، استان خراسان شمالی دارای ۵,۴۷ درصد افراد سالخورده بوده است. بنابراین می توان گفت هنوز این استان جزء استان های جوان کشور بوده و با سالخوردگی فاصله دارد.

یک شاخص مهم در تحلیل ساختار سنی، نسبت وابستگی می باشد. نسبت وابستگی، عمدتاً با یک رویکرد اقتصادی مطرح می شود و تغییرات در آن در یک حالت کلی، سهم تغییرات ترکیب سنی به تغییرات در وابستگی اقتصادی را منعکس می سازد. در سال ۱۳۹۵، نسبت وابستگی استان خراسان شمالی ۴۸,۸ درصد بوده است. به عبارتی، بزرگسالان در سن فعالیت حدود دو برابر نسبت به کودکان و سالخوردگان هستند. بر مبنای تغییرات نسبت وابستگی و کاهش آن، برخی آن را زمینه مناسبی برای رشد و توسعه اقتصادی یک کشور می دانند و از آن به عنوان سود جمعیتی یا پنجره جمعیتی یاد می کنند که می تواند رشد اقتصادی را تحت تاثیر قرار دهد. به این ترتیب، زمان حاضر و سال های پیش رو، یکی از بهترین زمان هایی است که در صورت برنامه ریزی درست و مناسب، می تواند زمینه توسعه اقتصادی استان را فراهم آورد. در حالی که همین فرصت، در صورت بی توجهی و بی برنامه گی و یا اجرای سیاست های نادرست، می تواند تبدیل به تهدید و چالش برای جامعه شود.

وضعیت استان خراسان شمالی از لحاظ سکونتگاهی متفاوت از وضعیت متوسط کشور می باشد. بطوری که بطور متوسط ۷۴ درصد جمعیت کشور شهرنشین، ۲۵,۹ درصد در روستاها و چیزی حدود ۰,۱ درصد نیز غیرساکن می باشند. این در حالی است که این اعداد برای استان به ترتیب، ۵۶,۱۲، ۴۳,۷۴ و ۰,۱۴ می باشد. این وضعیت نشان دهنده ی جمعیت بالای روستانشین در استان است و لزوم در نظر گرفتن ویژگی های اقتصادی و فرهنگی آن ها در سیاست گذاری توسعه ای استان می باشد.

البته شرایط نامطلوب اقتصادی در طی سال های گذشته منجر به مهاجرت بخش عمده ای از روستاییان استان به مراکز شهری از جمله شهر بجنورد شده است که همین امر سبب ایجاد پدیده حاشیه نشینی در اطراف شهرهای بزرگ استان گردیده به گونه ای که امروزه بیش از یک سوم از جمعیت شهر بجنورد را حاشیه نشینان تشکیل می دهند. علل گسترش حاشیه نشینی در بجنورد همانند سایر شهرهای مواجه با این پدیده، به یک یا دو مورد خلاصه نمی شود بلکه مجموعه ای از شرایط و عوامل در کنار یکدیگر قرار گرفته و منجر به بروز حاشیه نشینی آن هم از نوع حاد شده اند.

در دوره پنج ساله ۹۵-۱۳۹۰، چیزی حدود ۴۹۴۹۹ نفر وارد و ۶۴۷۱۴ نفر از استان خارج شده اند. با این تفاسیر، در این دوره خالص مهاجرتی استان منفی شده و ۱۵۲۱۵ نفر از استان خارج شده اند. از این رو، در حال حاضر استان خراسان شمالی، استانی مهاجر فرست می باشد. مقاصد اصلی مهاجران از استان به ترتیب، استان های خراسان رضوی، تهران، مازندران، گلستان، البرز و سمنان تعلق داشته و در بحث بیشترین درصد مهاجران به مقصد خراسان شمالی، به ترتیب به استان های خراسان رضوی، تهران، گلستان، مازندران، سیستان و بلوچستان و سمنان تعلق دارد. اکثر مهاجران استان سمنان به ویژه شهر شاهرود، ساکن شهرستان جاجرم می شوند آن هم به علت وجود مجتمع آلومینا. همین روند برای مهاجران استان خراسان رضوی است که شاغل در نیروگاه برق شیروان، پتروشیمی خراسان و کارخانه سیمان بجنورد می شوند. از این رو، حجم قابل توجه ای از ظرفیت های شغلی صنایع اصلی و بزرگ استان در اشغال نیروهای غیر بومی است. وجود بخش کوچکی از اقوام بلوچ در استان نیز سبب مهاجرت از استان سیستان و بلوچستان به استان می شود. همچنین وجود اقوام ترکمن و اشتغال در مجتمع آلومینای جاجرم نیز از علل مهاجرت قسمتی از جمعیت استان گلستان به خراسان شمالی است.

۱-۲- شمای کلی اقتصاد استان خراسان شمالی

استان خراسان شمالی از پتانسیل های قابل توجه ای در حوزه های زراعت، باغی، دامپروری، گردشگری، معادن فلزی، صنایع پلاستیک، فرش، گیاهان دارویی و ... برخوردار است. با این وجود این استان به دلایل گوناگون نتوانسته است به جایگاه مناسبی از توسعه یافتگی دست یابد. جدول زیر برخی از شاخص های مهم اقتصادی و اجتماعی استان را به نمایش گذاشته است. تحلیل های مربوط به کاربردی ترین شاخص ها در جای خود در ادامه گزارش بطور کامل آورده شده است.

جدول ۲- شمای کلی استان خراسان شمالی

جمعیت و مساحت		بیکاری و اشتغال		اقتصادی	
جمعیت کل استان (نفر)	۸۶۳۰۹۲	جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر (نفر)	۶۹۵۸۲۱	سهم ارزش افزوده به کشور بخش کشاورزی (درصد)	۱,۴۵
سهم از کشور (درصد)	۱,۰۸	نرخ مشارکت اقتصادی (درصد)	۴۲,۴	سهم ارزش افزوده به کشور بخش معدن (درصد)	۰,۰۵
رشد جمعیت (۱۳۹۵-۱۳۹۰)	- ۰,۱۱	تعداد شاغلان (نفر)	۲۴۷۸۳۳	سهم ارزش افزوده به کشور بخش صنعت (درصد)	۰,۵۰
رتبه رشد جمعیت	۳۰	تعداد بیکاران (نفر)	۳۳۹۹۷	سهم ارزش افزوده به کشور بخش خدمات (درصد)	۰,۵۵
جمعیت شهری (درصد)	۵۶,۱۲	نرخ بیکاری رسمی (درصد)	۱۱,۲	کل ارزش افزوده استان به کشور	۰,۵۷
مساحت استان (کیلومتر مربع)	۲۸۴۳۴	سهم مردان از اشتغال (درصد)	۷۳,۱	ارزش افزوده استان (میلیارد ریال)	۶۹۶۴۸
سهم از کشور (درصد)	۱,۸۲	سهم زنان از اشتغال (درصد)	۲۶,۹	تولید ناخالص داخلی استان (میلیارد ریال)	۶۹۹۳۶
آخرین تقسیمات سیاسی	۸ شهرستان، ۲۲ شهر، ۸۲۹ آبادی دارای سکنه	سهم شاغلان خصوصی (درصد)	۸۴,۲	تولید ناخالص داخلی سرانه کشور (میلیون ریال)	۱۳۵
تراکم بالای جمعیت در نوار مرکزی استان بویژه شهرهای بجنورد و شیروان و تراکم پایین در شمال و جنوب شرق استان		سهم شاغلان عمومی (درصد)	۱۵,۸	تولید ناخالص داخلی سرانه استان (میلیون ریال)	۸۱

علی رغم وجود ظرفیت های متعدد اقلیمی، جغرافیایی، تاریخی و فرهنگی فراوان، همچنان استان خراسان شمالی از محروم ترین استان های کشور محسوب می شود. روند رو به رشد مهاجرت از روستاها به شهرها، نرخ بالای حاشیه نشینی در شهرهای بجنورد و شیروان، نرخ بالای بیکاری در استان (به ویژه در میان جوانان تحصیل کرده) و همچنین روند رو به رشد مهاجرت از این استان به استان های همجوار و برخوردار کشور از مهمترین پیامدهای شرایط نامطلوب اقتصادی و اشتغالی استان به حساب می آید.

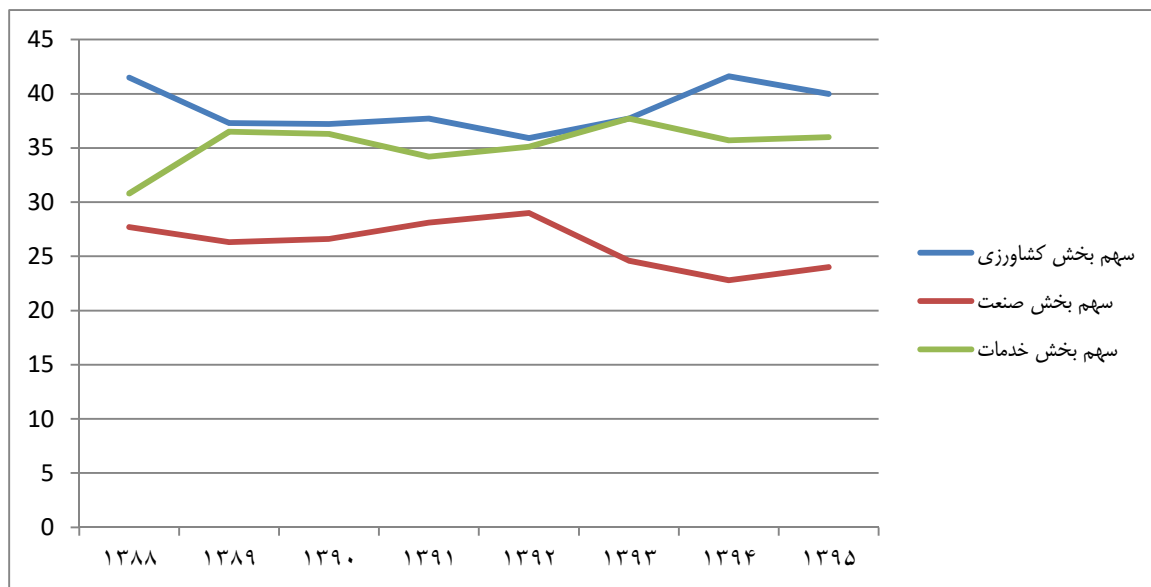
۲-۲- چکیده اطلاعات بخش های اقتصادی استان خراسان شمالی

سهم بخش های مختلف اقتصادی استان خراسان شمالی از نظر اشتغال به تفکیک هر بخش مطابق با آخرین آمار و اطلاعات سال ۱۳۹۵ به شرح زیر می باشد:

اشتغال بخش کشاورزی استان: ۴۰ درصد

اشتغال بخش صنعت استان: ۲۴ درصد

اشتغال بخش خدمات استان: ۳۶ درصد

نمودار ۲- سهم اشتغال بخش های مختلف اقتصادی استان خراسان شمالی طی سال های ۹۵-۱۳۸۸

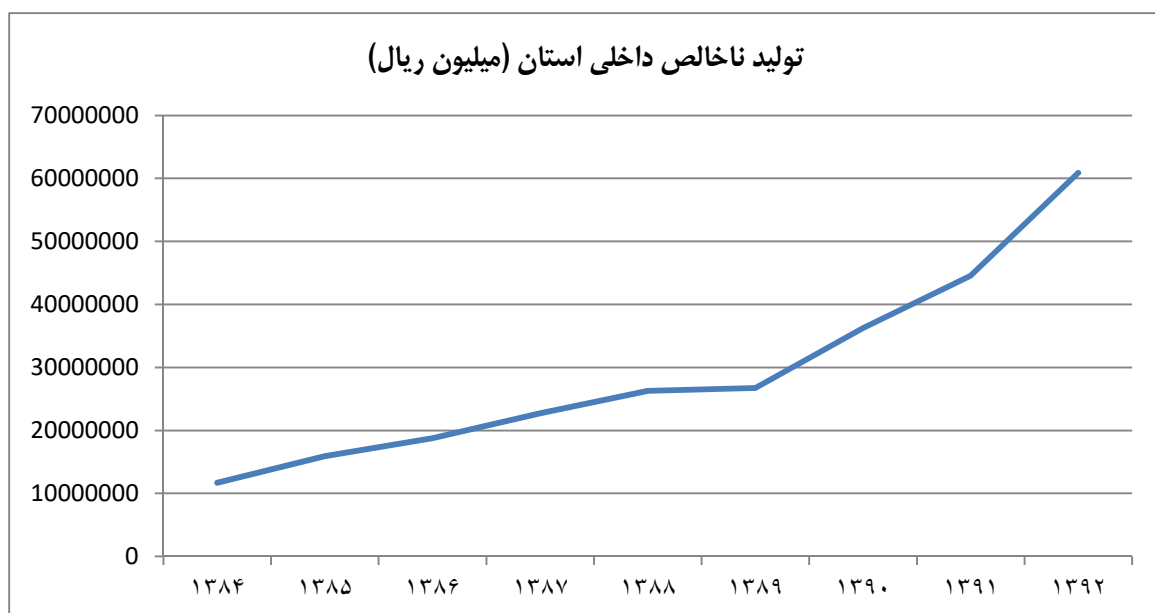
نمودار فوق نشان می دهد که طی بازه زمانی ۹۵-۱۳۸۸، بخش کشاورزی استان بیشترین و بخش صنعت، کمترین سهم را از اشتغال استان داشته اند. بخش خدمات نیز طی این مدت دارای روندی متناوب بوده که بیشترین سهم آن مربوط به سال ۱۳۹۳ می باشد. همان طور که گفته شد، در سال ۱۳۹۵ سهم استان در کشاورزی ۴۰ درصد بوده است، در حالی که این بخش در کشور ۱۸ درصد را به خود اختصاص داده است. از این حیث استان خراسان شمالی رتبه یک کشوری را از منظر بیشترین درصد شاغلین بخش کشاورزی را دارا می باشد. سهم بخش صنعت نیز در استان ۲۴ درصد بوده که این بخش برای کشور ۳۲ درصد می باشد و در نهایت سهم بخش خدمات در استان ۳۶ درصد است در حالی که در کشور ۵۰ درصد می باشد. به این ترتیب سهم بخش کشاورزی استان، حدود ۲۲ درصد بیشتر و سهم بخش های صنعت و خدمات به ترتیب حدود ۸ و ۱۴ درصد کمتر از سهم کشوری خود است. بررسی آمار سال های ۹۴ و ۹۵ نشان می دهد که سهم بخش کشاورزی در اشتغال استان در سال ۱۳۹۵ کاهش داشته و از رقم ۴۱٫۶ درصد به ۴۰ درصد رسیده است. در مقابل سهم شاغلین دو بخش دیگر یعنی صنعت و خدمات افزایش یافته است که این نشان از وضعیت نه چندان مطلوب این دو بخش در استان خراسان شمالی دارد. دو بخش صنعت و خدمات استان از متوسط کشوری کمتر بوده در حالی که سهم اشتغال بخش کشاورزی از متوسط کشوری بالاتر می باشد (نمودار ۳). این عدم پیروی از نرم کشوری را می توان به متفاوت بودن جمعیت شهری و روستایی استان نسبت به شرایط کشوری ربط داد. همان طور که گفته شد، متوسط جمعیت

روستانشین استان (۴۳,۷ درصد) بسیار بیشتر از متوسط کشوری (۲۵,۹ درصد) است و پر واضح است که شغل غالب روستاییان، کشاورزی است.

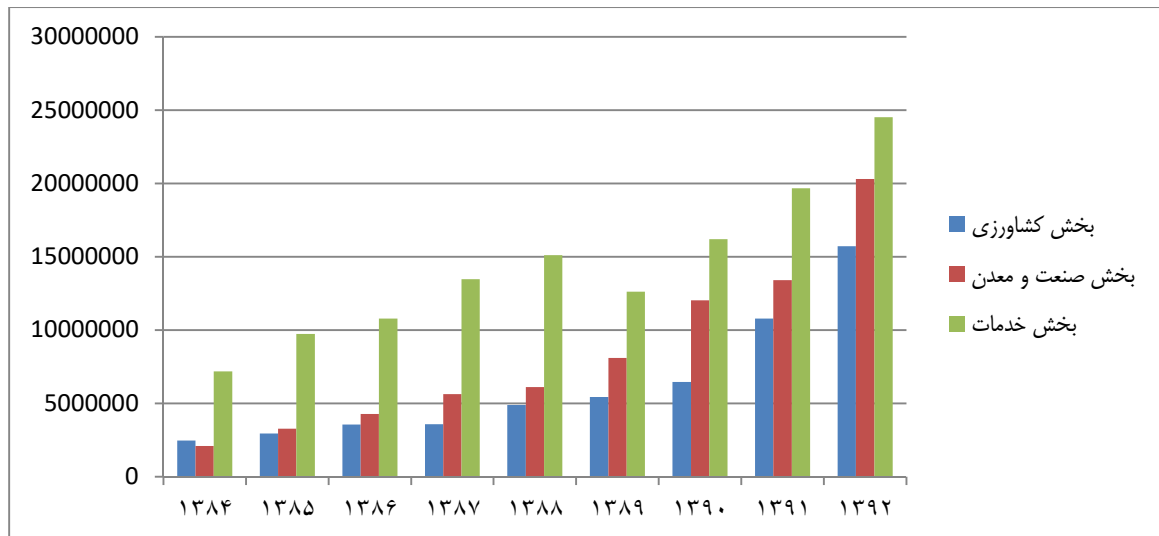

نمودار ۳- ساختار اشتغال بخش های اقتصادی استان و کشور- سال ۱۳۹۵

تولید ناخالص داخلی استان در سال ۱۳۹۲ برابر با ۶۰۸۷۹۲۲۲ میلیون ریال بوده است. همچنین در این سال، تولید ناخالص بخش کشاورزی برابر ۱۵۷۰۶۲۵۲ میلیون ریال (۲۵,۸ درصد)، بخش صنعت و معدن ۲۰۲۹۰۹۱۰ میلیون ریال (۳۳,۳ درصد)، بخش خدمات ۲۴۵۱۲۰۵۷ میلیون ریال (۴۰,۴ درصد) و ۳۶۹۹۹۹ میلیون ریال (۰,۶) نیز سهم سایر گروه ها بوده است.

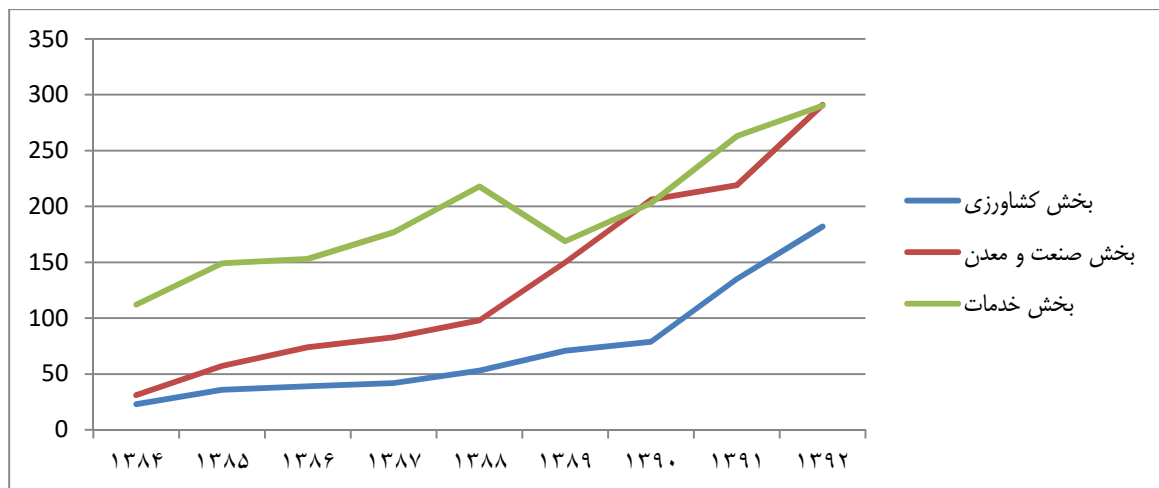

نمودار ۴- روند تولید ناخالص داخلی استان طی سال های ۹۲-۱۳۸۴ (مأخذ: اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان)

نمودار ۵- مقایسه تولید ناخالص بخش های اقتصادی استان طی سال های ۹۲-۱۳۸۴ (مأخذ: اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان)

همان طور که از نمودار فوق بر می آید، در طی کل دوره مورد بررسی بخش خدمات بیشترین سهم در تولید ناخالص استان داشته است. بخش کشاورزی با وجود سرمایه و نیروی کار بسیار، تقریباً در تمامی سال ها کمترین میزان تولید ناخالص استان را دارا بوده است. با بررسی وضعیت اشتغال و تولید ناخالص داخلی بخش های مختلف با یک دیگر، به وجود عدم توازن در بخش هایی گوناگون می رسیم. به عنوان نمونه در بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۲ با وجود داشتن بیشترین سهم از شاغلین (۳۵,۹ درصد)، بیشترین تولید ناخالص داخلی در آن سال مربوط به بخش خدمات با ۴۰,۴ درصد و کمترین تولید ناخالص داخلی با عدد ۲۵,۸ درصد مربوط به بخش کشاورزی بوده است. این موضوع نشان دهنده پایین بودن بهره وری نیروی کار در بخش کشاورزی نسبت به بخش های دیگر است. این موضوع از روی شاخص بهره وری بخش های مختلف استان، کاملاً مشخص و واضح است (نمودار زیر).

نمودار ۶- مقایسه شاخص بهره وری نیروی کار بخش های اقتصادی استان طی سال های ۹۲-۱۳۸۴

(مأخذ: اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان)

✱ بخش کشاورزی

بخش کشاورزی استان خراسان شمالی بر اساس آخرین آمار حساب های منطقه ای (سال ۱۳۹۲)، از شاخص مزیت نسبی (با عدد ۲،۱) بهره مند می باشد. به عبارت دیگر، سهم بخش کشاورزی از کل ارزش افزوده در استان بیش از سهم بخش کشاورزی از کل ارزش افزوده کشور می باشد. محاسبه مزیت نسبی زیر بخش های کشاورزی بر اساس آمار سال ۱۳۹۲ (آخرین آمار موجود) نشان می دهد، کشاورزی استان در بخش های زراعت، دامداری، پرورش کرم ابریشم و زنبور عسل و شکار و جنگلداری دارای مزیت نسبی است و فقط در بخش ماهیگیری فاقد مزیت نسبی می باشد که این نیز با وجود رودخانه های پرآب همچون اترک با بیش از ۶۶۹ کیلومتر طول و سه سد مخزنی بزرگ در سطح استان، حوزه پرورش ماهی های سردابی می تواند قطعا یکی از پتانسیل های مناسب جهت تولید اشتغال پایدار گردد.

همچنین بر اساس آمار حساب های منطقه ای، در سال ۱۳۹۲ محاسبه نسبت داده (مصرف واسطه) به ستانده در تمام زیربخش های کشاورزی استان به جزء جنگلداری، نشان دهنده پایین بودن این مقدار شاخص نسبت به کشور می باشد که بیانگر قدرت بالای ارزش زایی بخش کشاورزی در استان نسبت به کشور است و مؤید وجود مزیت نسبی این بخش نیز می باشد (جدول زیر).

جدول ۳- میزان نسبت واسطه به ستانده بخش کشاورزی استان خراسان شمالی در سال ۱۳۹۲ (درصد)

کل بخش کشاورزی	ماهیگیری	جنگلداری	دامداری، مرغداری، پرورش کرم ابریشم و زنبور و شکار	زراعت و باغداری	
۳۵،۵	۴۰،۱	۵۲،۶	۵۲،۶	۲۳	استان
۳۷،۲	۴۰،۶	۲۵	۵۸،۳	۲۵،۵	کشور

طبق آمار سال ۱۳۹۴ در استان خراسان شمالی، ۳۰۳،۶ هزار هکتار زمین برای تولید محصولات زراعی و باغی به زیر کشت رفته است. از این مقدار، ۱۱۵،۲۸ هزار هکتار برای محصولات زراعی آبی، ۱۴۹،۱۱ هزار هکتار برای محصولات زراعی دیم و ۳۹،۲ هزار هکتار نیز برای محصولات باغی به زیر کشت رفته است. از مجموع اراضی زیر کشت استان، ۱۰۶۳ هزار تن محصولات زراعی و باغی تولید می شود که از این مقدار ۶۷۴،۸ هزار تن محصولات زراعی آبی، ۱۱۳،۳۴ هزار تن محصولات زراعی دیم و ۲۷۵،۱ هزار تن محصولات باغی تولید شده است.

جدول ۴- سطح زیر کشت و میزان تولید محصولات کشاورزی استان خراسان شمالی در سال ۱۳۹۳-۹۴

محصول	واحد	۱۳۹۳	۱۳۹۴	درصد تغییرات
محصولات زراعی آبی	سطح زیر کشت	۹۶۶۸۳	۱۱۵،۲۸۴	+۱۹،۲
	میزان تولید	۵۷۰،۰۱۱	۶۷۴،۸	+۱۸،۳۸
	عملکرد در هکتار	۵۸۹۵	۵۸۵۳	-۰،۷
محصولات زراعی دیم	سطح زیر کشت	۱۸۶،۹۵۳	۱۴۹،۱۱۴	-۲۰،۲
	میزان تولید	۱۴۱،۶۱۸	۱۱۳،۳۴۸	-۱۹،۹
	عملکرد در هکتار	۷۵۷،۵	۷۶۰	+۰،۲۳
محصولات باغی	سطح زیر کشت	۳۷،۰۴	۳۹،۲۱۹	+۵،۹
	میزان تولید	۲۷۶،۳	۲۷۵،۱۰۵	+۲،۹
	عملکرد در هکتار	۷۲۰۰	۷۰۱۴،۵۸	-۲،۶

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان

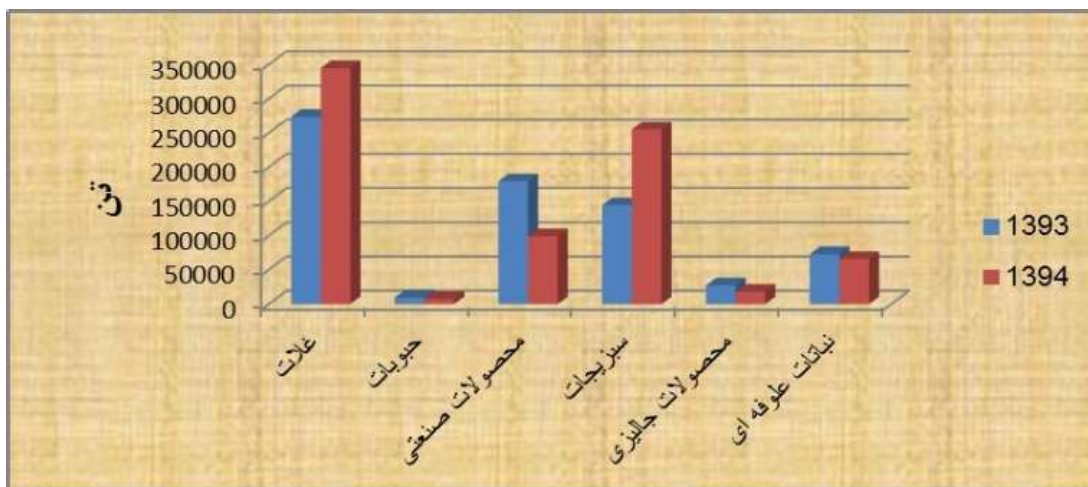
همان طور که از جدول فوق پیداست، در استان خراسان شمالی، سطح زیر کشت محصولات زراعی آبی ۱۹,۲ درصد نسبت به گذشته افزایش داشته است که سبب افزایش ۱۸,۳ درصدی میزان تولید شده است در حالی که عملکرد در هکتار ۰,۷ درصد کاهش را نشان می دهند. در محصولات زراعی دیم سطح زیر کشت به میزان ۲۰,۲ درصد کاهش یافته که سبب کاهش تولید به میزان ۱۹,۹ درصد شده است. ولی عملکرد در هکتار ۰,۲ درصد افزایش را نشان می دهد. همچنین در محصولات باغی نیز سطح زیر کشت به میزان ۵,۹ درصد و عملکرد به میزان ۲,۹ درصد افزایش داشته است. ولی میزان عملکرد در هکتار ۲,۶ درصد نسبت به سال گذشته کاهش داشته است.

مهمترین و بیشترین محصولات زراعی استان شامل گندم، چغندر قند، جو، پنبه، سیب زمینی، پیاز، گوجه فرنگی، خیار، خربزه، هندوانه، یونجه و ذرت علوفه ای می باشند. در این میان گندم با تولید ۲۲۶۶۱۵,۲ تن، گوجه فرنگی با تولید ۱۲۴۹۵۰ تن، جو با تولید ۱۱۰۷۱۸ تن، پیاز با تولید ۹۴۳۸۳ تن و چغندر قند با تولید ۸۴۵۰۰ تن بیشترین سهم از تولیدات محصولات زراعی استان را دارا می باشند. در جدول زیر میزان تولید محصولات زراعی استان طی سال های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ به تفصیل نشان داده شده است.

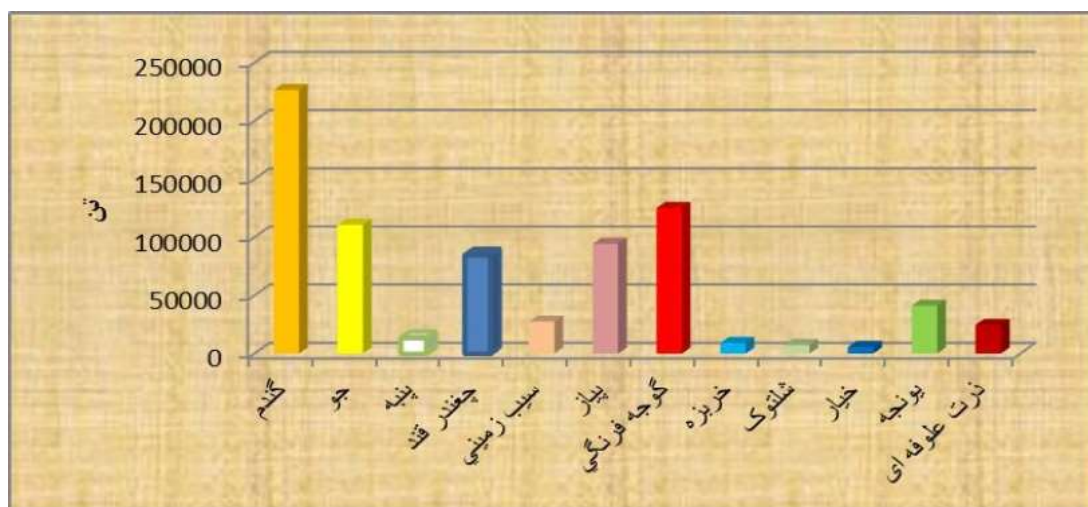
جدول ۵- میزان تولید محصولات زراعی استان خراسان شمالی در سال ۱۳۹۳-۹۴

محصول	میزان تولید سال ۱۳۹۳ (تن)	میزان تولید سال ۱۳۹۴ (تن)
غلات	گندم	۱۹۱۱۹۰
	جو	۷۷۵۰۳
	شلتوک	۴۸۶۸
	ذرت دانه	۰
	مجموع	۲۷۳۵۶۱
حبوبات	نخود	۲۹۶۱
	لوبیا	۷۴۹
	عدس	۵۹۳۵
	مجموع	۹۶۴۵
محصولات صنعتی	پنبه	۱۶۵۲۳
	چغندر قند	۱۶۱۶۵۰
	سویا	۵
	کلزا	۴۶۳
	سایر دانه های روغنی	۸۶۵
	مجموع	۱۷۹۵۰۶
سبزیجات	سیب زمینی	۱۴۴۴۴
	پیاز	۴۵۱۴۸
	گوجه فرنگی	۸۲۹۸۴
	سبزیجات گلخانه ای	۱۰۴۰
	سایر سبزیجات	۱۰۵۲
	مجموع	۱۴۴۶۶۸
محصولات جالبیزی	خریزه	۱۴۸۰۷
	هندوانه	۱۱۲۵
	خیار	۹۷۵۰
	خیار گلخانه ای	۱۴۸۰
	سایر محصولات جالبیزی	۱۰۵
	مجموع	۲۷۲۶۷
نباتات علوفه ای	یونجه	۳۸۰۶۱
	ذرت علوفه ای	۲۹۶۹۶
	سایر محصولات علوفه ای	۵۲۵۰
	مجموع	۷۳۰۰۷
سایر محصولات زراعی	۳۹۷۴	۴۲۰۱
جمع کل محصولات زراعی	۷۱۱۶۲۸	۷۹۵۰۳۹

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان

نمودار ۷- میزان تولید محصولات زراعی اصلی استان در سال های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴

نمودار ۸- مهمترین محصولات زراعی استان در سال ۱۳۹۴

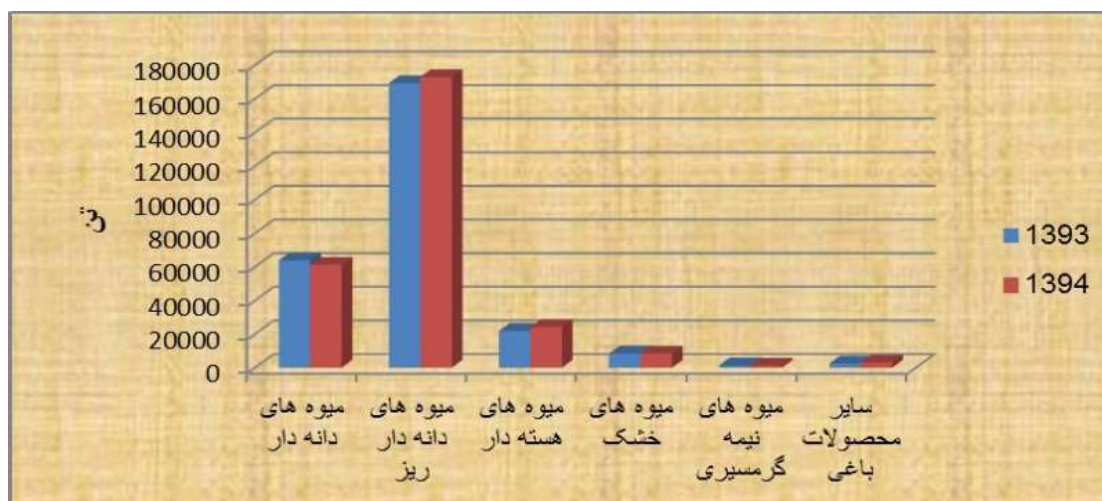
در میان محصولات باغی، مهمترین و بیشترین محصولات شامل انگور، سیب، گلابی، گیلان، زردآلو، هلو، گردو و بادام است. از میان این محصولات انگور آبی با تولید ۱۷۲۶۲۰ تن در سال رتبه اول و سیب با تولید ۵۵۲۱۱ تن در سال رتبه دوم این محصولات را به خود اختصاص داده اند. طبق گزارش سازمان جهاد کشاورزی استان، چیزی حدود ۹۰ هزار تن انگور و ۲۰ هزار تن کشمش مازاد استان می باشد. در حال حاضر ۲۰ هزار خانوار روستایی در زمینه کشت انگور فعالیت می نمایند که با احتساب اشتغال جانبی تعداد زیادی از جمعیت این استان را شامل می شود. این استان از نظر تولید انگور در رتبه هفتم کشوری قرار داد. پس می توان با یک برنامه ریزی دقیق و اصولی میزان اشتغال زائی این محصول را با سه راهکار افزایش بهره وری کشت تاکستان ها، ایجاد و توسعه صنایع تبدیلی و همچنین بکار گیری نیروهای تحصیل کرده در بحث تحقیقات، بصورت چشم گیری افزایش داد. به علت کمبود صنایع تبدیلی و تکمیلی در استان، تنها ۲۰ درصد از انگور تولیدی به کشمش و مقدار خیلی کمی نیز به شیر و سرکه انگور تبدیل می شوند. حجم بالایی از انگور استان به استان های همسایه نظیر سمنان ارسال می شود. تنوع ارقام انگور نیز در استان بسیار کم است بطوری که در حال حاضر در باغات دیم فقط انگور کلاهداری و در باغات آبی نیز انگور کشمش و عسگری تولید می شود. همچنین تبدیل شیوه باغداری از نوع پاچراغی به شکل داربستی، سبب افزایش چشم گیر تولید و در نتیجه بهره وری می گردد. برخی رتبه های کشوری استان خراسان شمالی در حوزه کشاورزی:

- رتبه ۳ تولید عدس کشور
- رتبه ۴ پرورش کرم ابریشم کشور
- رتبه ۵ تولید پنبه کشور
- رتبه ۶ تولید دانه آفتابگردان کشور
- رتبه ۶ تولید گیاهان دارویی کشور (پالوت کشوری)
- رتبه ۶ تولید زعفران کشور
- رتبه ۶ تولید گیاهان دارویی
- رتبه ۷ تولید انگور کشور
- رتبه ۸ آلوی قطره طلای کشور
- رتبه ۹ تولید پیاز کشور
- رتبه ۱۰ تولید گلابی کشور
- رتبه ۱۱ تولید چغندر قند کشور

جدول ۶- میزان تولید محصولات باغی استان خراسان شمالی در سال ۹۴-۱۳۹۳

محصول	میزان تولید سال ۱۳۹۳ (تن)	میزان تولید سال ۱۳۹۴ (تن)
میوه های دانه دار	سیب	۵۸۲۱۱
	گلابی	۵۴۴۸
	به	۵۴۵
	مجموع	۶۱۲۰۴
میوه های دانه دار ریز	انگور	۱۶۸۹۹۷
	توت درختی	۳۲۴٫۸
	مجموع	۱۶۹۳۲۱٫۸
میوه های هسته دار	هلو شلیل و شفتالو	۹۵۰۸
	زرد آلو و قیسی	۳۸۴۳
	آلو قطره طلا	۵۱۹٫۴
	گیلاس	۴۵۸۵٫۸
	آلبالو	۱۱۱۸
	آلو و گوجه	۲۲۶۸
	مجموع	۲۱۸۴۲٫۶
میوه های خشک	پسته	۷۰۲٫۶
	بادام	۲۰۸۰
	گردو	۵۶۹۲
	مجموع	۸۴۷۴٫۶
میوه های نیمه گرمسیری	انار	۱۲۲۸
	خرمالو	۱۴
	زیتون	۶۵
	انجیر	۱۰۸
	مجموع	۱۴۱۵٫۹
سایر محصولات باغی	زعفران	۲٫۶
	گیاهان دارویی	۹۱۲٫۴
	قارچ خوراکی	۱۰۰
	توت نوغان	۱۲۳۱
	گلستان (گل محمدی)	۲۲٫۲
	سایر محصولات مثمر	۱۹۵
	مجموع	۲۴۶۳٫۲
جمع کل محصولات باغی		۲۶۷۳۵۶٫۵
		۳۰۵۱٫۱۹۸
		۲۷۱۰۷۰٫۱۹۸

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان

نمودار ۹- میزان تولید محصولات باغی اصلی استان در سال های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴

نمودار ۱۰- مهمترین محصولات باغی استان در سال ۱۳۹۴

همانطور که در دو جدول فوق گفته شد، مجموع تولید محصولات زراعی آبی و دیم استان در سال ۱۳۹۴ حدود ۷۹۵۰۳۹ تن و مجموع تولید محصولات باغی استان در سال ۱۳۹۴ بالغ بر ۲۷۱۰۷۰,۱۹۸ تن بوده است. از منظر شاخصه های کلان بخش کشاورزی می توان به سه شاخص شاغلین، ضریب مکانیزاسیون و مساحت اراضی دارای سیستم آبیاری نوین بخش کشاورزی اشاره نمود که در جدول زیر آورده شده اند.

جدول ۷- شاخص های کلان بخش کشاورزی استان خراسان شمالی در سال ۹۴-۱۳۹۳

سال	شاغلین بخش کشاورزی (هزار نفر)	ضریب مکانیزاسیون بخش کشاورزی (اسب بخار در هکتار)	مساحت اراضی دارای سیستم آبیاری نوین (هکتار)
۱۳۹۳	۸۵۲۵۳	۱,۴۵	۱۸۱۰۰
۱۳۹۴	۱۰۰۴۶۴	۱,۴۸	۱۹۵۹۲
درصد تغییرات	+۱۷,۸	+۰,۰۳	+۸,۲

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان

با بررسی جداول و آمار ارایه شده در بخش کشاورزی و تعداد نیروی کار شاغل در این بخش طی سال های ۹۳ و ۹۴ مشخص گردید، با وجود افزایش حدود ۱۸ درصدی نیروی کار بخش کشاورزی و کاهش سطح زیر کشت در سال ۹۴ نسبت به سال ۹۳، ولی میزان عملکرد در هکتار محصولات باغی و محصولات زراعی آبی کاهش یافته است. این امر می تواند نشان دهنده آن باشد که شاغلین اضافه شده به این بخش، اثرگذاری بسیار کمی در خصوص افزایش بهره وری محصولات کشاورزی داشته و آموزش های علمی و عملی لازم با رسته شغلی خود را ندیده اند که این امر توجه ویژه به بحث آموزش نیروهای انسانی در مراکز فنی و حرفه ای و مراکز دانشگاهی استان را می رساند.

افزایش ضریب مکانیزاسیون و همچنین مساحت اراضی دارای سیستم آبیاری نوین در استان امری نوید بخش است در راستای افزایش بهره وری و کاهش مصرف آب. از طرفی این امور موجب می شود تا شرکت های ارایه دهنده خدمات نوین آبیاری و ماشین آلات کشاورزی نقش پر رنگ تری در استان ایفا نموده و موجب اشتغال جوانان تحصیل کرده این حوزه شوند. استعداد خراسان شمالی برای رویش انواع گیاهان مرتعی، دارویی، صنعتی و معطر به دلیل برخورداری این استان از تنوع آب و هوایی و مناطق دشتی، کویری، کوهستانی و همچنین زاویه خاص و مناسب تابش خورشید است. همین امر سبب شده است تا این استان پایلوت کشوری در زمینه کشت و فراوری گیاهان دارویی انتخاب گردد.

در عرصه های طبیعی استان خراسان شمالی ۳۵۰ گونه گیاهی شناسایی شده است که ۱۷۵ گونه آن دارای جنبه دارویی و صنعتی می باشد. سطح زیر کشت گیاهان دارویی استان در سال ۱۳۹۵ برابر با ۱۲۸۵ هکتار با تولید ۱۹۲۰ تن در سال بوده است. علاوه بر این ۲۱۹۰ هکتار با تولید ۹ تن نیز زیر کشت زعفران رفته است. در عرصه های ملی و رویشگاه های خودرو نیز می توان به برداشت ۵۴ تن ریشه شیرین بیان و استحصال ۱۰ تن شیره باریجه در سال ۱۳۹۵ اشاره نمود. همچنین در سال جاری طرح بهره برداری از گیاهان دارویی و صنعتی شاخص استان نظیر باریجه، کتیرا و زرشک کوهی در مساحت ۹۴ هزار هکتار و تولید ۸۰ تن توسط اداره کل منابع طبیعی استان تهیه شده است. در خراسان شمالی گونه های خوراکی و دارویی نظیر کنگر، زرشک، زالزالک، پسته و فندق وحشی، قارچ، گل گاوزبان، درمنه، زیره، پونه، رزماری، رازیانه، آویشن، مریم گلی، بادرنج بویه، کتیرا، باریجه، چای کوهی، آنخ، کاکوتی، شیرین بیان، سیب جنگلی، بادام وحشی، مرزه کوهی، گل نیلوفر، نسترن و... شناسایی شده که هر کدام از این گونه ها خود منابع عظیمی از ثروت محسوب می شوند. تنوع بسیار بالای گونه های گیاهان دارویی و صنعتی نشان دهنده پتانسیل بسیار بالای عرصه های منابع طبیعی استان بویژه مراتع در زمینه بهره برداری از محصولات فرعی است. بطوری که تکمیل زنجیره اقتصادی بهره برداری از گیاهان دارویی و صنعتی از مرحله حفاظت، احیاء، توسعه، بهره برداری، تولید تا فرآوری و بازاریابی محصولات می تواند سهم عمده ای در چرخه اقتصادی و اشتغال استان به خود اختصاص دهد. سهمی که تا کنون نادیده گرفته شده است. از این رو میزان اشتغال این حوزه از کشاورزی بیش از ۴۰۰۰ نفر می باشد.

در بحث کشت گلخانه ای نیز استان جای کار بسیاری دارد. بطوری که به جز تعداد محدودی در شهرستان فاروج و اسفراین، استان از نظر وجود گلخانه توسعه چندانی نیافته است. لازم بذکر است که سازمان جهاد کشاورزی استان طرح توسعه گلخانه های استان به وسعت ۵۰۰ هکتار را در برنامه دارد که فاز اول آن به مساحت ۳۵ هکتار در حال اجرا می باشد.

دام پروری بخش جدایی ناپذیر کشاورزی محسوب شده و به نوعی مکمل بخش کشاورزی است. همان طور که قبلاً اشاره شد، وضعیت توپوگرافی استان که عمدتاً شامل دامنه ها و ارتفاعات می باشد، میزان بارندگی مناسب و وجود بیش از یک میلیون و چهارصد هزار هکتار عرصه های مرتعی قابل تعلیف دام، پوشش گیاهی نسبتاً مطلوبی را به ویژه در شمال استان ایجاد نموده است.

وجود ایلات و عشایر و اختلاط مشاغل کشاورزی و دامپروری، سبب شده است، پرورش دام جزء مشاغل تقریباً تمامی کشاورزان و روستائیان این منطقه شود. استان خراسان شمالی کانون عشایر منطقه خراسان بزرگ محسوب می شود. عمده دام موجود در استان، گوسفند و کمترین آن شتر می باشد. فعالیت های زنبورداری، شیلات و آبزیان، مرغداری و گاوداری در کنار سایر فعالیت ها مشهود است. آمار تعداد دام و طیور استان طی سال های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۸- دام و طیور موجود در استان خراسان شمالی در سال ۹۴-۱۳۹۳

سال	تعداد دام (رأس)				طیور (قطعه)
	گوسفند و بز	شتر	گاو و گوساله	گوشتی	تخم گذار
۱۳۹۳	۲۶۱۲۰۳۰	۳۱۴۹	۱۴۱۱۳۲	۵۷۱۴۹۲۰	۶۹۳۰۰
۱۳۹۴	۲۵۸۵۹۰۹	۳۱۴۹	۱۴۶۷۶۸	۵۷۵۷۹۰۵	۱۵۳۰۰
درصد تغییرات	-۰,۷	-۰,۷	-۰,۷	-۰,۲	-۰,۲

همچنین تولید عمده شیر استان از گاوداری ها و عمده تولید گوشت استان از پرورش گوسفند و بز است. آمار میزان تولیدات دامی و آبزیان استان طی سال های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۹- میزان تولیدات دامی و آبزیان استان خراسان شمالی در سال ۹۴-۱۳۹۳ (تن)

سال	گوشت قرمز	گوشت مرغ	ماهی	شیر	عسل	تخم مرغ
۱۳۹۳	۲۷۷۰۰	۸۷۲۰	۱۳۵۰	۲۰۴۴۹۹	۱۳۱۱	۱۵۲۴
۱۳۹۴	۲۸۶۷۰	۹۴۳۴	۱۴۷۰	۲۰۷۵۶۷	۱۶۲۰	۱۲۵۴
درصد تغییرات	+۳,۵	+۸,۱	+۸,۸	+۱,۵	+۲۳,۵	-۱۷,۷

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان

همان طور که از جدول فوق قابل مشاهده است، میزان تولید گوشت قرمز و شیر در استان در وضعیت مطلوبی به سر می برد. هر چند که بیشتر گوشت قرمز استان بصورت دام زنده از استان خارج می شود در حالی که در صورت گشتار در استان علاوه بر ایجاد اشتغال، سبب تولید ارزش افزوده نیز می گردد. مشابه همین سرنوشت نیز در خصوص شیر رخ می دهد. بطوری که با تولید بالای شیر در استان، به علت نبود کارخانه تولید فرآورده های لبنی مناسب و قوی در استان، حجم بالایی از شیر تولید از استان خارج و به سمت کارخانه های استان های مازندران، گلستان و خراسان رضوی ارسال می شوند. تولید عسل در استان با توجه به کیفیت بسیار مناسب ولی در حد بسیار محدود می باشد. بهره وری در زمینه تولید عسل در استان بسیار بالاست. بطوری که مقام اول در کشور را دارا می باشد. عسل تولید در انواع مختلف و کاملاً ارگانیک می باشد. در زمینه تولید سایر محصولات دامی به ویژه گوشت مرغ وضعیت مناسبی حتی به قدر تامین نیاز جمعیت استان، وجود ندارد. بطوری که سردخانه های استان تقریباً خالی از این محصولات می باشند. از این رو ایجاد شرایط و زمینه توسعه تولید این محصولات می بایست در اولویت قرار گیرد. با توجه به واردات گوشت قرمز از خارج از کشور و پایین بودن سرانه مصرف مواد مغزی همچون شیر، ماهی و عسل در کشور، افزایش ظرفیت ها این واحدها توجیه اقتصادی داشته و موجب قطع وابستگی به خارج و مصداق دقیقی از اقتصاد مقاوتی خواهد بود. اما باید به این نکته توجه داشت که به منظور افزایش بهره وری و تولید اورگانیک و همچنین کاهش مصرف انرژی بویژه مصرف آب، صنعتی سازی این حوزه می بایست مورد توجه قرار گیرد. تجمع مراکز خرد تولید دام و طیور و ایجاد یک واحد صنعتی متمرکز در هر روستا، می تواند زمینه ساز افزایش تولید و در پی آن اشتغال باشد.

در زمینه علوفه طبیعی نیز می توان گفت که گرچه تراکم دام و تصرف و تخریب های بی رویه مراتع، مشکلات جدی در نظام دامداری و حفظ و احیاء مراتع استان ایجاد کرده است، لیکن شرایط اقلیمی استان به گونه است که می توان با مدیریت جامع عرصه های منابع طبیعی زمینه احیاء مجدد آن را فراهم نمود. وابستگی معیشتی بهره برداران عرصه های منابع طبیعی استان که بالغ بر ۳۰ هزار نفر می باشند، از دلایل عمده تخریب مراتع استان می باشد.

همچنین در استان ۷۲ واحد صنایع غذایی و تبدیلی و تکمیلی کشاورزی وجود دارد که در جدول زیر آماده است.

جدول ۱۰- صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی استان خراسان شمالی

نوع واحد	تعداد (واحد)	نوع واحد	تعداد (واحد)
کارخانجات فرآورده های لبنی	۱۰	خوراک دام	۱۰
بسته بندی کشمش	۳	ترشیجات	۳
آرد والسی	۷	ماکارونی	۲
بسته بندی عسل	۲	واحد صنعتی مرغ تخمگذار	۴
بسته بندی خشکبار و حبوبات	۱۱	کشتارگاه صنعتی طیور	۲
سردخانه	۷	کشتارگاه دام	۷
کارخانه تولید رب	۵	فرآورده های گوشتی	۳

در حال حاضر از مهمترین مشکلات و تنگناهای بخش کشاورزی استان عبارتند از:

- کمبود آب و بارندگی و بهره برداری سنتی و غیر اصولی از منابع آب موجود
- کشت سنتی، غیراصولی و غیر مکانیزه
- خرده مالکی و کوچک بودن زمین های زراعی (که موجب افزایش هزینه ها و کاهش بهره وری می گردد).
- پایین بودن سطح سواد و بالا بودن سن کشاورزان و دامداران و عدم رغبت قشر تحصیل کرده جهت ورود به این حوزه
- ضعف زیرساخت ها به ویژه در بخش تاسیسات ذخیره سازی محصولات همچون سیلو
- مشکلات بازاریابی و فروش
- کمبود منابع مالی و عدم مشارکت بخش خصوصی در اجرای پروژه ها
- عدم وجود صنایع تبدیلی کافی محصولات باغی و لبنی (همچون کارخانه تولید کمپوت، آبمیوه و ...)
- عدم وجود واحدهای پنبه پاک کنی در استان (تعطیلی کامل واحدهای موجود در گذشته)
- انتشار آفات و بیماری های خاص در محصولات گوناگون (همچون آفت سفیدک در محصول انگور استان)
- بلایای طبیعی همچون سیل و خشک سالی که سبب از بین رفتن دام، باغات و مزارع می شود.

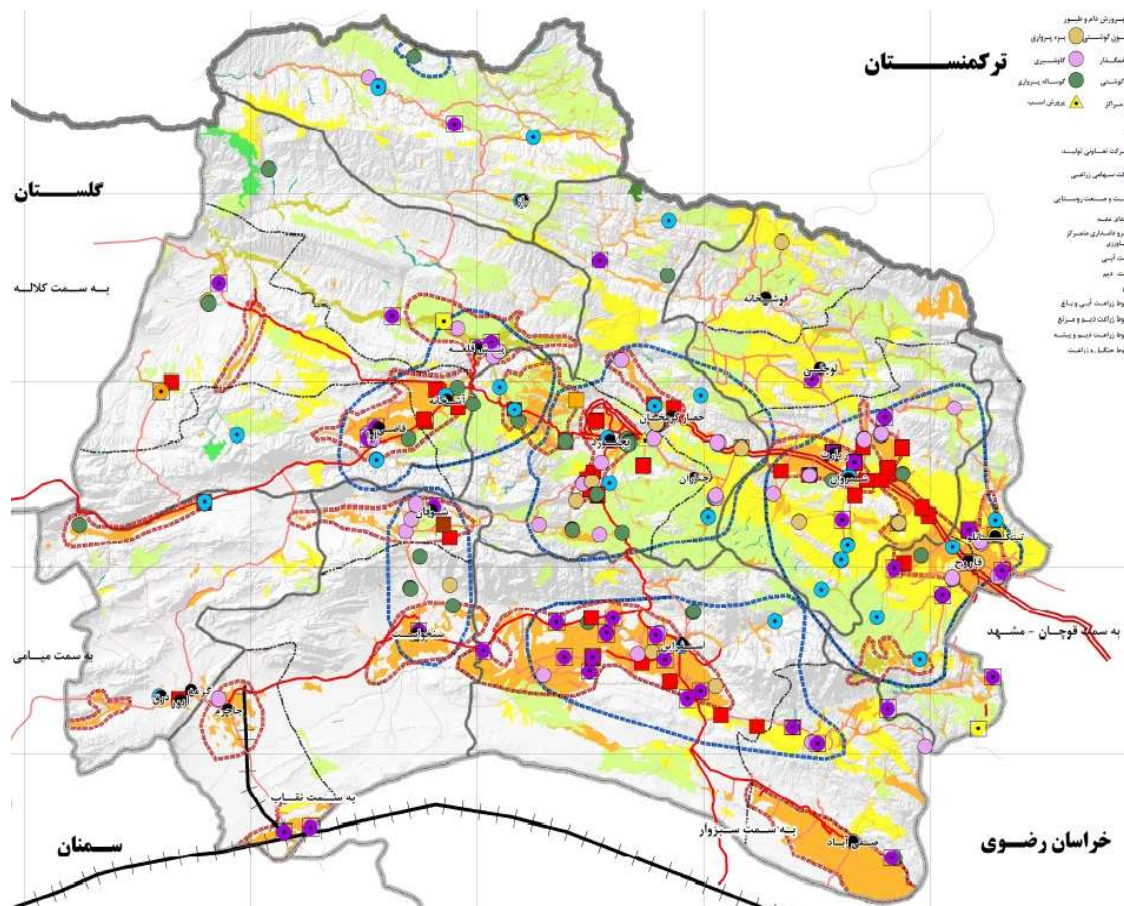
با توجه به پتانسیل های موجود، زمینه های سرمایه گذاری بخش کشاورزی استان عبارتند از:

- ۱) صنایع تبدیلی همچون رب، کمپوت، آبمیوه، مربا و ...
- ۲) محصولات لبنی همچون ماست، دوغ، پنیر، کره، شیر و ...
- ۳) صنعت بسته بندی محصولات کشاورزی و غذایی
- ۴) صنایع حوزه محصولات دامی همچون گوشت بسته بندی
- ۵) کشت و فرآوری گیاهان دارویی

۶) تولید بذر و کشت گلخانه ای

در مجموع با توجه به مطالب گفته شده در این بخش و سند آمایش استان، می توان ماموریت کلان استان در بخش کشاورزی را اینگونه عنوان نمود:

"دستیابی به شبکه مکانیزه کشاورزی و دامپروری گسترده در پهنه استان خراسان شمالی"

نقشه ۱- نقشه گسترده بخش کشاورزی استان خراسان شمالی (مأخذ: طرح آمایش استان)

* بخش صنعت و معدن

بخش صنعت استان خراسان شمالی بر اساس آخرین آمار موجود حساب های منطقه ای استان در سال ۱۳۹۲ (بدون در نظر گرفتن بخش های تامین آب، برق، گاز و ساختمان)، ارزش ستانده ای برابر با ۲۱۸۰۸۶۶۱ میلیون ریال معادل ۲۰ درصد ارزش ستانده کل استان را ایجاد نموده است. این عدد برای کشور برابر با ۳۵,۷ درصد می باشد. سهم پایین ارزش ستانده بخش صنعت از کل ستانده

استان، نشان دهنده جایگاه ضعیف آن و غیر صنعتی بودن استان است. بخش معدن نیز ۰,۸ درصد ارزش ستانده استان را به خود اختصاص داده است که این نسبت برای کشور ۷,۵ درصد می باشد. بخش صنعت و معدن استان ۰,۳۷ درصد ارزش ستانده بخش صنعت و معدن کشور را تشکیل می دهد. همه موارد مطرح شده، شواهدی بر ضعف استان در بخش صنعت و معدن می باشند. با این وجود این شاخص نسبت به سال قبل آن یعنی ۱۳۹۱ رشد چشمگیری (۴۸,۴) داشته است.

همچنین در سال ۱۳۹۲، مصارف واسطه ای استان در بخش صنعت و معدن (بدون بخش های تامین آب، برق، گاز و ساختمان) برابر با ۱۱۲۰۰۴۹۸ میلیون ریال بوده است که نسبت به سال گذشته آن، ۲۶,۴ درصد رشد نموده است. بر همین اساس، شاخص نسبت مصرف واسطه به ستانده در سال ۱۳۹۲ برابر با ۵۰,۳ درصد یعنی پایین تر از میزان کشوری آن (۵۵,۶ درصد) گردید در حالی که این رقم در سال ۱۳۹۱ برابر ۶۰,۲ درصد بوده است که این خود جای بسی امیدواری است. زیرا کاهش نسبت مصرف واسطه به ستانده، افزایش ارزش افزوده را در پی خواهد داشت.

از این رو، ارزش افزوده بخش صنعت و معدن (بدون بخش های تامین آب، برق، گاز و ساختمان) در سال ۱۳۹۲ برابر با ۱۰۶۰۸۱۶۳ میلیون ریال بوده است که رشدی ۸۱,۶ درصدی نسبت به سال قبل آن یعنی ۱۳۹۱ در پی داشته است. ارزش افزوده این بخش ۱۷,۴ درصد کل ارزش افزوده استان را تشکیل می دهد (این رقم در سال ۱۳۹۱ برابر ۱۳ درصد بوده است). نسبت ارزش افزوده بخش صنعت و معدن به کل ارزش افزوده کشور برابر ۲۵,۶ درصد بوده است. از این رو، سهم بخش صنعت و معدن استان از ارزش افزوده بخش صنعت و معدن کشور برابر با ۰,۴۱ درصد (۵۳ درصد) در نظر گرفتن بخش تامین آب، برق، گاز و ساختمان) می باشد که خود تاییدی بر ضعف بخش صنعت و معدن استان می باشد.

جدول ۱۱- شاخص های عمومی بخش صنعت و معدن استان خراسان شمالی در سال ۱۳۹۱-۹۲

سال	مصارف واسطه (میلیون ریال)	ستانده (میلیون ریال)	مصارف واسطه به ستانده (درصد)	ارزش افزوده (میلیون ریال)	مزیت نسبی
۱۳۹۱	۸۸۵۵۸۷۸	۱۴۶۹۴۷۰۴	۶۰,۲	۵۸۳۸۸۳۶	۰,۴
۱۳۹۲	۱۱۲۰۰۴۹۸	۲۱۸۰۸۶۶۱	۵۱,۳	۱۰۶۰۸۱۶۳	۰,۷
درصد تغییرات	+۲۶,۴	+۴۸,۴	-۱۴,۷	+۸۱,۶	+۷۵

مأخذ: حساب های منطقه ای استان خراسان شمالی - ۱۳۹۲

آنچه از مطالب فوق بر می آید آن است که، وضعیت بخش صنعت استان نسبت به سال های گذشته خود در حال بهبودی است ولی تا رسیدن به جایگاه واقعی خود در کشور، راه درازی در پیش دارد.

بخش صنعت استان کوچکترین بخش اقتصادی در ایجاد اشتغال است که همان را نیز مدیون چند واحد بزرگ دولتی است (جدول زیر). واحدهایی که در نوع خود جز بهترین های کشور بوده و در صورت سرمایه گذاری در صنایع پایین دستی آن ها توسط بخش خصوصی و حتی دولتی، امکان ایجاد اشتغال و ارزش افزوده بیشتر فراهم می گردد. بطور مثال مجتمع آلومینای جاجرم که در جوار معدن بوکسیت (سنگ میزبان فلز آلومینیوم) تاسیس شده است، تنها واحد تولید پودر آلومینا در کشور بوده که خود یک پتانسیل در مقیاس کشوری است. وجود یک معدن غنی در یک منطقه خود سبب ارزش آفرینی و نهایتا عامل ایجاد اشتغال پایدار به جهت وجود حلقه اول زنجیره تولید یعنی ماده اولیه است. ولی متأسفانه از این پتانسیل معدن بوکسیت جاجرم همچون سایر استان های معدنی کشور مانند یزد، کرمان، آذربایجان شرقی و ... استفاده نشده است.

جدول ۱۲- واحدهای صنعتی شاخص استان خراسان شمالی

نام واحد	تولیدات	محل استقرار
مجتمع پتروشیمی خراسان	آمونیاک، کود اوره و ملامین	بجنورد
کارخانه سیمان بجنورد	سیمان های تیپ ۱-۳۲۵، ۱-۴۲۵، ۲، سیمان پوزالانی و پوزالانی ویژه	بجنورد
مجتمع فولاد اسفراین	انواع محصولات آهنگری تا حداکثر وزن ۱۰۰ تن مانند: چرخ دنده ها، محور واگن، فلانچ ها، لوله های وزنی و ...	اسفراین
کارخانه لوله گستر اسفراین	تنها تولید کننده لوله های فولادی بدون درز شامل لوله های جداری_ مغزی مورد نیاز صنایع نفت، گاز و پتروشیمی	اسفراین
مجتمع آلومینای جاجرم	هیدروکسید آلومینیوم، آلومینای گاما و آلومینای آلفا	جاجرم
نیروگاه برق سیکل ترکیبی شیروان	واحد تولید برق	شیروان
کارخانه قند شیروان	شکر، ملاس چغندر قند و محصول جانبی تفاله چغندر قند	شیروان

بر مبنای آخرین آمار در حوزه صنایع خرد و متوسط، در سال ۱۳۹۳ استان خراسان شمالی دارای ۸۲ کارگاه صنعتی با بیش از ۱۰ نفر کارکن بوده است که نسبت به سال قبل آن ۲۲,۴ درصد رشد داشته است. مالکیت ۸۰ کارگاه به بخش خصوصی و ۲ کارگاه دیگر به بخش عمومی تعلق دارد. این کارگاه ها در ۱۲ رشته فعالیت صنعتی مشغول فعالیت هستند. همچنین کل ارزش افزوده آن ها در سال ۹۳ برابر با ۸۰۱۰۴۵۵ میلیون ریال بوده است که ۷,۴ درصد نسبت به سال قبل کاهش داشته است (جدول زیر).

جدول ۱۳- تعداد شاغلین و میزان ارزش افزوده هر یک از کارگاه های با بیش از ۱۰ نفر کارکن بر حسب رشته فعالیت در استان

رشته فعالیت	اشتغال (نفر)		ارزش افزوده (میلیون ریال)	
	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳
صنایع مواد غذایی و آشامیدنی	۹۳۷	۹۸۴	۳۶۹۵۵۳	۲۹۴۷۶۷
تولید منسوجات	۱۷۷	۲۰۴	۱۹۲۷۵	۳۸۰۲۵
تولید چوب و محصولات چوبی و چوب پنبه (غیر از مبلمان)، ساخت کالا از نی و مواد حصیری	۰	۴۰	۰	۹۱۶۳
صنایع تولید مواد و محصولات شیمیایی	۳۰۶۶	۲۹۲۲	۶۶۱۲۴۳۲	۶۳۴۵۴۴۱
تولید محصولات لاستیکی و پلاستیکی	۱۷۱	۱۲۸	۳۳۷۸۴	۴۶۲۳۹
تولید سایر محصولات کانی غیرفلزی	۱۵۵۰	۱۵۵۶	۱۱۴۷۳۰۴	۶۲۵۷۶۰
تولید فلزات اساسی	۱۴۷۷	۱۴۰۲	۴۲۲۹۳۰	۵۲۶۴۳۵
تولید ماشین آلات و تجهیزات طبقه بندی نشده در جای دیگر	۳۳	۴۶	۲۵۵۲	۵۳۷۵
تولید ماشین آلات مولد و انتقال برق و دستگاه های برقی طبقه بندی نشده در جای دیگر	۱۱	۰	۱۴۶۷	۰
تولید محصولات فلزی فابریکی بجز ماشین آلات و تجهیزات	۰	۱۳	۰	۳۶۹۷
تولید وسایل نقلیه ی موتوری و تریلر و نیم تریلر	۱۶۵	۲۱۴	۲۸۸۴۴	۹۳۶۷۹
تولید مبلمان و مصنوعات طبقه بندی نشده در جای دیگر	۷۴	۹۰	۱۳۹۳۸	۲۱۸۷۴
جمع کل	۷۶۶۱	۷۵۹۹	۸۶۵۲۰۷۹	۸۰۱۰۴۵۵

مأخذ: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان

همان طور که از جدول فوق قابل مشاهده است، کل شاغلین این کارگاه ها، ۷۵۹۹ نفر است که بیشترین آمار اشتغال به ترتیب به صنایع تولید مواد و محصولات شیمیایی با ۳۹ درصد، تولید سایر محصولات کانی غیرفلزی با ۲۰,۵ درصد و تولید فلزات اساسی با ۱۸,۴ درصد می باشد. بنابراین چیزی حدود ۸۰ درصد از شاغلین کارگاه های صنعتی با بیش از ۱۰ نفر کارکن، در این سه رشته فعالیت مشغول به کار می باشند.

بررسی سهم رشته فعالیت های مختلف در ارزش افزوده نیز نشان می دهد که صنایع تولید مواد و محصولات شیمیایی ۷۹,۲ درصد، تولید سایر محصولات کانی های غیرفلزی ۷,۸ درصد و تولید فلزات اساسی ۶ درصد از کل ارزش افزوده این کارگاه ها را به خود اختصاص داده اند. بنابراین می توان گفت حدود ۹۴ درصد ارزش افزوده این بخش تنها به سه رشته فعالیت متمرکز است که می بایست تلاش شود تا ارزش افزوده در فعالیت های بیشتری و با سهم بالا توزیع گردد. با این کار هم تنوع شغلی ایجاد می شود که پاسخ گوی نیاز افراد با مهارت های متنوع در زمینه های کاری گوناگون است و هم سبب پایدار شدن ارزش افزوده کل می گردد. در ادامه صنایع خصوصی شاخص استان با میزان سرمایه گذاری اولیه آماده است.

جدول ۱۴- واحدهای صنعتی خصوصی شاخص استان خراسان شمالی

نام واحد	توليدات	اشتغال زائی (نفر)	محل استقرار
شرکت آذین فورج	ساخت انواع سیلندر و لوله های آلیاژی و زنگ نزن، قطعات صنعتی سنگین تا وزن ۸۰ تن مورد نیاز صنایع نفت، گاز و پتروشیمی، ابزار سازی، صنایع ریلی، خودروسازی و ...	۲۵۰	اسفراین
شرکت پدیده صنعتگران بارثاوا	تولید انواع محصولات چوبی شامل میز، کتابخانه، تخت و ...	۲۴۰	شهرک صنعتی شیروان
شرکت نورد بهار	تولید انواع لوله و پروفیل فلزی	۱۵۰	شهرک صنعتی بیدک بجنورد
آجر ماشینی بجنورد	تولید آجر ماشینی	۱۰۹	بجنورد
شرکت سبک سازان شرق	تولید قطعات گچبری و بتن سبک AAC	۹۰	شهرک صنعتی بیدک بجنورد
شرکت فولاد کیمیای صبا	تولید شمش فولاد سبک آلیاژی بیلت و گلوله های چدنی	۷۰	شهرک صنعتی اسفراین
شرکت نور ساخت اترک	تولید لامپ های کم مصرف LED و تجهیزات الکترونیکی	۶۲	شهرک صنعتی بیدک بجنورد
شرکت بلور آب	تولید سوپر جاذب های کشاورزی (حامل کود)- فناوری نانو	۳۰	شهرک صنعتی شیروان
شرکت بجنورد پلاستیک	تولید نایلون، نایلکس	--	شهرک صنعتی شماره ۱ بجنورد
شرکت گلچین فوم خراسان	تولید فوم پلی اتیلن ضدآتش بلوک های ساختمانی	۲۴	شهرک صنعتی اسفراین
فرآورده های قیری پارت پاسارگاد	تولید قیر امولسیون (ترکیب آب و قیر)	۲۳	شهرک صنعتی بیدک بجنورد
پارس اکسیر البرز خراسان شمالی	تولید گاز کربنیک انیدرید کربنیک و دی اکسید کربن	۱۸	شهرک صنعتی بیدک بجنورد
کیا الکترو شرق	تولید انواع الکتروود جوشکاری با نام تجاری Master	۱۰	شهرک صنعتی بیدک بجنورد

مأخذ: شرکت شهرک های صنعتی استان

علاوه بر صنایع جدول فوق، تعداد زیادی واحد صنعتی دیگر در حوزه تولید محصولات پلاستیکی، محصولات لبنی، بسته بندی حبوبات و خشک بار، مبلمان اداری، اتاق سازی خودروهای سنگین، عرقیات گیاهی، تابلوهای تبلیغاتی و ... نیز مشغول به فعالیت می باشند که با توجه به ظرفیت استان با تزریق مالی اندک به این واحدها، امکان توسعه و افزایش تولید و نهایتاً ایجاد اشتغال بیشتر در آن ها فراهم خواهد شد. برای توسعه بخش صنعت استان فقط به موارد موجود نبایست بسنده کرد. بلکه باید به دنبال زمینه ها و پتانسیل های نو به منظور سرمایه گذاری کشت. در این خصوص بطور مثال می توان به بحث انرژی خورشیدی اشاره نمود که در حال حاضر با توجه به پتانسیل و زاویه بسیار مناسب تابش نور خورشید در بخش بیابانی استان یعنی شهرستان های گرمه و جاجرم، توسط سرمایه گذار خارجی، اقدام به تاسیس نیروگاه های خورشیدی شده است.

بخش ساختمان استان (شامل بخش ساختمان و تامین آب، برق و گاز طبیعی) با تولید ناخالص داخلی ۹۶۸۲۷۴۶ میلیون ریالی در سال ۱۳۹۲، با رشد منفی ۶ درصدی نسبت به سال قبل آن مواجه شده است. این صنعت با وجود رکود حاکم بر حوزه ساختمان کشور و همچنین اتمام تمامی پروژه های مسکن مهر استان، بشدت دچار مشکل شده و نقش پررنگی در افزایش آمار بیکاری استان به ویژه در سال ۱۳۹۳ (نرخ بیکاری ۱۴,۲ درصدی) داشته است.

در بحث صادرات بخش صنعت استان نیز می توان به رقم ۱۲۶,۷ میلیون دلار ارزش کل صادرات صنعتی و معدنی استان در سال ۱۳۹۴ اشاره نمود. این رقم نسبت به سال قبل، ۵,۲ درصد کاهش داشته است. در میان شرکت ها، بیشترین میزان رشد را شرکت بجنورد پلاستیک (۳۷,۶ درصد) و بیشترین میزان کاهش را شرکت سیمان بجنورد (۴۶,۸- درصد) داشته اند. همچنین میزان صادرات انجام شده به لحاظ وزنی نیز ۱۰,۱ درصد کاهش را نشان می دهد (جدول زیر).

جدول ۱۵- میزان و ارزش صادرات صنعتی استان خراسان شمالی در سال ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴

نام واحد	ارزش صادرات (دلار)		درصد تغییرات	میزان صادرات (تن)		محصولات
	۱۳۹۳	۱۳۹۴		۱۳۹۳	۱۳۹۴	
پتروشیمی خراسان	۱۰۵۰۱۸۰۳۵	۱۰۲۸۵۰۳۲۲	-۲	۳۲۷۰۲۵	۳۵۹۱۵۷	اوره، ملامین، آمونیاک
مجتمع صنعتی اسفراین	۷۱۲۸۳۶۲	۴۴۰۱۲۵۶	-۳۸,۲	۸۳۲۷	۵۸۴۸	فولاد آلیاژی
سیمان بجنورد	۱۲۲۱۰۲۶۲	۶۴۸۸۲۱۲	-۴۶,۸	۳۵۱۵۳۹	۲۵۰۷۱۶	انواع تیپ سیمان
بجنورد پلاستیک	۹۴۱۴۲۴۰	۱۲۹۵۵۳۳۴	۳۷,۶	۳۱۳۸	۴۴۸۲	محصولات پلاستیکی
جمع کل	۱۳۳۷۷۰۸۹۹	۱۲۶۶۹۵۱۲۴	-۵,۲	۶۹۰۰۲۹	۶۲۰۲۰۳	---

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان

در خصوص صنعت فرش دستباف استان نیز می توان به وجود بیش از ۲۵ هزار بافته دارای کارت اشاره نمود که حدود ۱۴ هزار نفر از این آمار در صنعت فرش دستباف در حال فعالیت می باشند. بطور رسمی ۱۸۰ تولید کننده در حوزه فرش فعالیت داشته که آمار غیر رسمی آن بسیار بیشتر از این تعداد است. دو سوم بافندگان زن و الباقی مرد می باشند. از این رو کارگاه متمرکز تولید فرش در استان وجود ندارد. همین نقیصه سبب شده است تا به علت نبود نظارت از کیفیت بافته ها کاسته شود.

دستمزد پایین بافنده، کیفیت مناسب کار، طرح های خاص و منحصر به فرد در استان سبب شده است تا تجار فرش سایر استان ها بویژه مشهد و اصفهان و تهران سفارشات گسترده ای به بافندگان استان بدهند. اکثر محصولات نیز با نام شهرهای دیگر صادر می شود. از این رو آمار صادرات فرش استان بیش از مقدار اعلامی از طرف گمرک می باشد.

استان دارای دو برند ثبت جهانی شده می باشد. فرش کردی و فرش ترکمن (تصویر ۱). فرش دویдох که منحصر به فرد بوده و تنها فرش دوروی کشور است نیز در حال طی فرآیند ثبت جهانی شدن می باشد. علاوه بر این ها طرح های مشهدی، تربت، نائین و ... نیز در استان بافته می شود. بافته های استان اکثرا دارای رج شمار پایین بوده و تعداد رنگ کمی در آن ها بکار رفته است. از این رو طرح نائین بیشترین راغب را در استان جهت بافت دارد.

در استان تنها یک واحد رنگرزی آن هم سنتی وجود دارد. قالی شویی تخصصی فرش دستباف وجود نداشته از این رو کلیه قالی ها جهت رفو و شست و شو و پرداخت به اصفهان یا مشهد برده می شود. صنعت نوغان داری در چندین بخش استان دارای سابقه تاریخی می باشد که متأسفانه تقریباً به فراموشی رفته است. از این رو نخ ابریشم مورد نیاز استان نیز از شهرستان تربت جام و مشهد در خراسان رضوی تامین می گردد. از این رو هیچ واحد نخریسی نیز در استان وجود ندارد.

بطور متوسط سالانه چیزی حدود ۱۰۰ هزار مترمربع فرش در استان بافته می شود. به عنوان نمونه می توان به بافت حدود ۲۲ هزار مترمربع در قالب ۹۹۴ تخته فرش به ارزش ریالی ۷,۴ میلیارد ریال در نیمه نخست سال ۹۶ توسط مددجویان کمیته امداد استان اشاره نمود که از این تعداد ۱۵۱ تخته قالی، ۱۴۰ عدد گلیم و ۵۸ مورد تابلو فرش است. در استان با توجه به وجود فرش های نفیس و دارای قدمت، ولی نمایشگاه دائمی فرش وجود ندارد. در حال حاضر با توجه به عدم فروش فرش های استان با نام و برند خراسان شمالی، ولی از جایگاه بسیار خوبی در دنیا برخوردار بوده و قابلیت توسعه بالایی دارد.

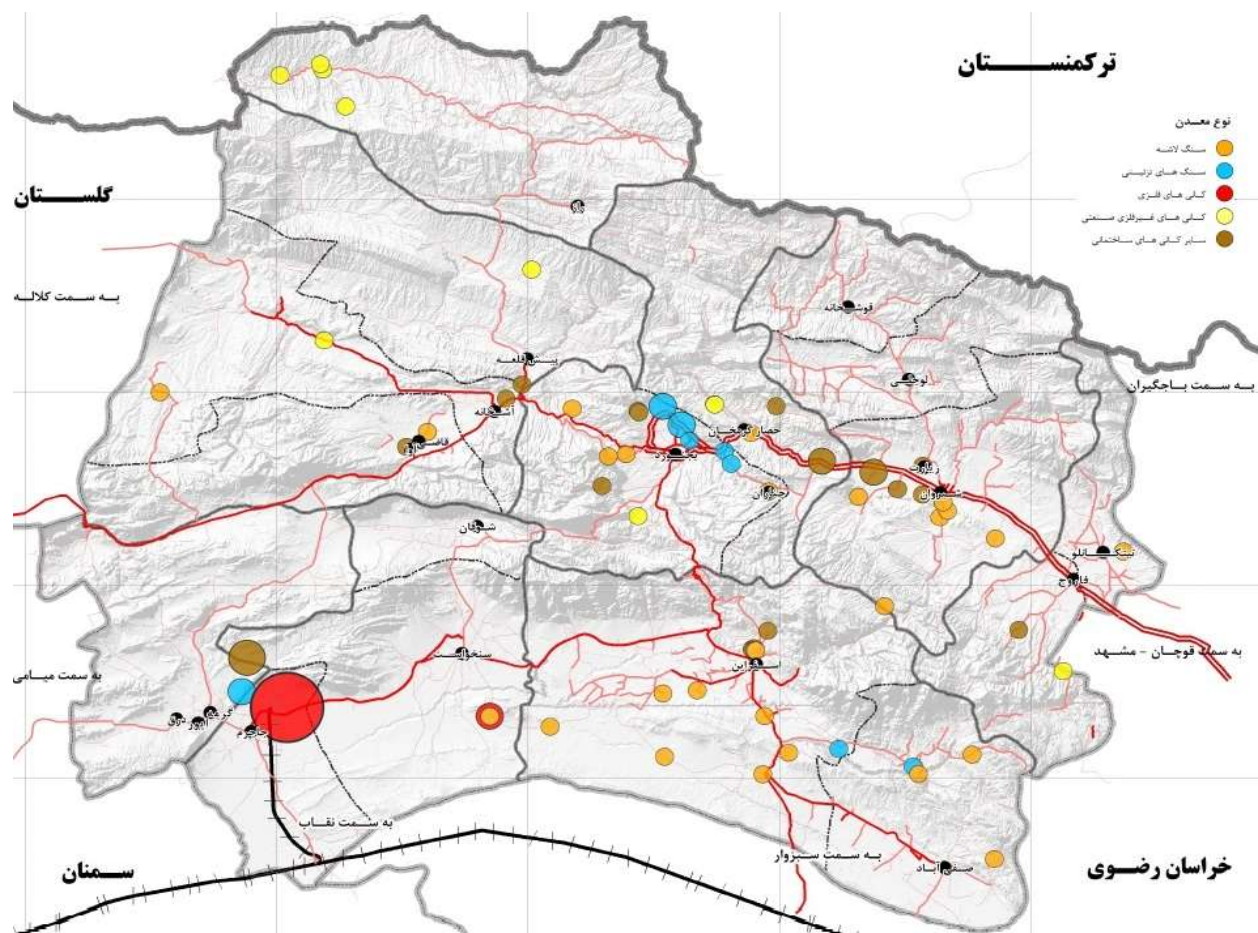
 WIPO LISBON The International System of Appellations of Origin	
APPELLATION D'ORIGINE / APPELLATION OF ORIGIN / DENOMINACIÓN DE ORIGEN	
notifiée aux administrations compétentes des pays parties à l'Arrangement de Lisbonne concernant la protection des appellations d'origine et leur enregistrement international, du 31 octobre 1958, révisé à Stockholm le 14 juillet 1967 [article 5.2) de l'Arrangement] / notified to the competent authorities of the countries party to the Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration, of October 31, 1958, as revised at Stockholm on July 14, 1967 [Article 5.2) of the Agreement] / notificada a las administraciones competentes de los países parte del Arreglo de Lisboa relativo a la protección de las Denominaciones de Origen y su Registro Internacional, del 31 de octubre de 1958, revisado en Estocolmo el 14 de julio de 1967 [Artículo 5.2) del Arreglo].	
Date d'enregistrement / Registration Date / Fecha de registro 28 décembre 2015 December 28, 2015 28 de diciembre de 2015	N° d'enregistrement / Registration No. / N.° de registro 1036
Pays d'origine / Country of origin / País de origen République islamique d'Iran / Islamic Republic of Iran / República Islámica del Irán Appellation d'origine / Appellation of origin / Denominación de origen فرش دستبافت ترکمن جرجلان و بجنورد Translittération de l'appellation / Transliteration of the appellation / Transcripción de la denominación Farsh e Dastbaft e Torkman e Jarglan va Bojnord – Færſh ð Dæstbʌft ð Tɔːrkmaːn e Jærglʌn Væ Boːjnoːrd Traduction de l'appellation / Translation of the appellation / Traducción de la denominación Anglais / English / Inglés: Torkman Handmade Carpet of Jarglan and Bojnord Français / French / Francés: Tapis fait à la main Torkman de Jarglan et Bojnord Administration compétente / Competent authority / Administración competente Conformément à la règle 4.1(a)i) et ii) / Under Rule 4(1)(a)(i) and (ii) / De conformidad con el Artículo 4.1(a)i) y ii) Intellectual Property Center, No. 3, Fayazbakhsh Street, Khayam Street, Tehran, Islamic Republic of Iran	

تصویر ۱- گواهی صادر شده از طرف WIPO در خصوص فرش دستبافت ترکمن جرجلان و بجنورد

در حوزه معدن نیز، طبق آمار سال ۱۳۹۴ در استان خراسان شمالی حدود ۱۱۶ معدن فعال با استخراج واقعی ۳۲۰۹۵۷۳ تن وجود داشته است. میزان استخراج واقعی در این سال نسبت به سال قبل آن، ۳۲،۴ درصد کاهش داشته است. تعداد شاغلین این حوزه، ۱۴۳۷ نفر، تعداد پروانه های بهره برداری صادره در سال ۱۳۹۴ برابر ۱۸ پروانه و تعداد مجوز برداشت صادره در این سال نیز برابر ۲۴ مورد بوده است. بیشترین تعداد معادن و میزان ارزش افزوده مربوط به معادن شن و ماسه و بالاترین آمار سرمایه گذاری به معادن بوکسیت اختصاص دارد که متعلق به مجتمع آلومینای جاجرم می باشد.

ارزش افزوده حوزه معدن در سال ۱۳۹۲ برابر با ۷۱۲۲۵۶ میلیون ریال بوده است که نسبت به سال گذشته، رشد چشمگیر ۸۴،۹ درصدی را داشته است. با وجود این رشد بالا، ارزش افزوده این حوزه تنها ۱،۱ درصد کل ارزش افزوده استان را تشکیل داده است. همچنین، ارزش افزوده حوزه معدن استان، تنها ۰،۰۶ درصد ارزش افزوده کل کشور را به خود اختصاص داده است که با توجه به وجود قابلیت های فراوان این حوزه در استان، بسیار ناچیز است.

در همین راستا میزان ارزش ستانده حوزه معدن استان در سال ۱۳۹۲ برابر ۸۱۷۵۱۵ میلیون ریال بوده که نسبت به سال گذشته آن، رشد ۶۶،۱ درصدی را داشته است. همچنین، میزان مصرف واسطه این حوزه در این سال، ۱۰۵۲۵۹ ریال بوده است. این شاخص نسبت به سال قبل آن، ۱،۶ درصدی کاهش داشته است. از این رو، عملکرد این حوزه بسیار مطلوب گزارش می شود.

نقشه ۲- نقشه پراکندگی معادن استان خراسان شمالی (مأخذ: طرح آمایش استان)

همان طور که از نقشه فوق پیداست، بزرگترین معدن استان، معدن بوکسیت جاجرم بوده که به عنوان مهمترین و بزرگترین معدن بوکسیت ایران نیز شناخته می شود. این استان علاوه بر معادن فلزی همچون بوکسیت، سنگ آهن هماتیتی، معادن دیگری همچون تراورتن، مرمریت، آهک، گچ، نمک دریایی، باریت، بنتونیت، شن و ماسه، سنگ لاشه و ... نیز دارا می باشد.

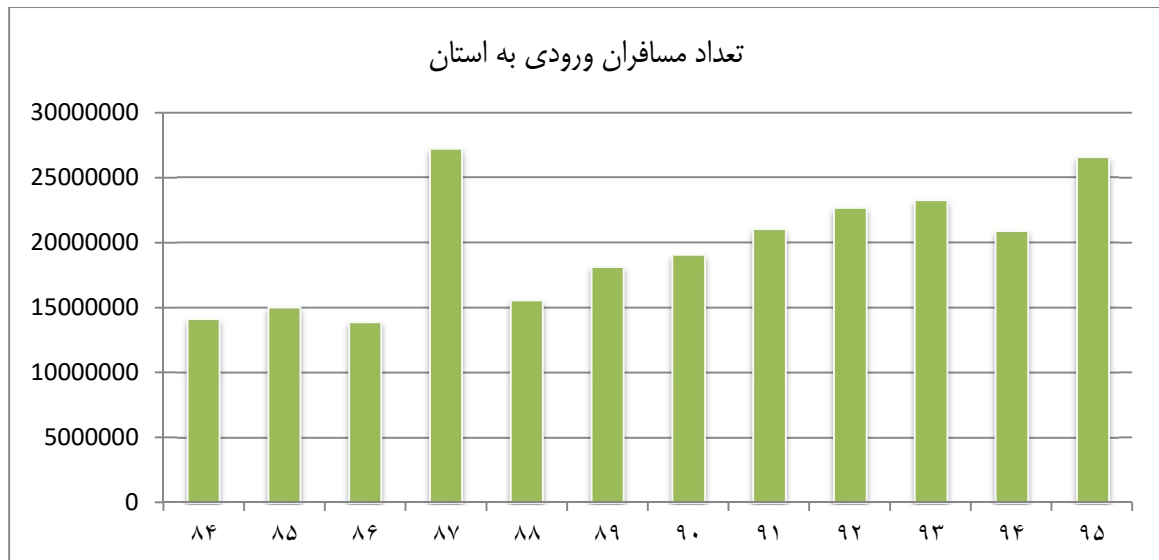
استان خراسان شمالی از نظر معدنی، غنی نبوده ولی با این حال همان تعداد پتانسیل امید بخش موجود نیز به رشدیافتگی مناسب به ویژه در بخش فرآوری نرسیده اند. در این زمینه می توان به عدم وجود کارخانه های سنگ بری و فرآوری سنگ های ساختمانی در استان اشاره نمود. یکی از بزرگ ترین عدم توسعه، طولانی بودن زمان مطالعه طرح های معدنی و خواب سرمایه است. اکتشاف و بهره برداری از معادن بیش از ۵ سال به طول بی انجامد.

* بخش خدمات

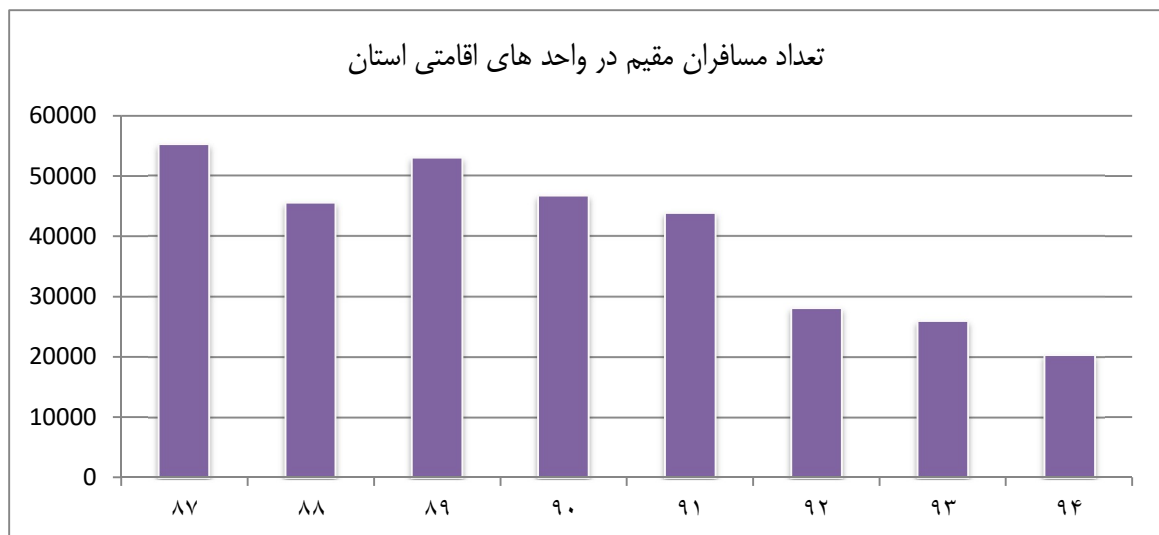
بخش خدمات استان عموماً شامل خدمات خرده فروشی، عمده فروشی، تعمیر وسائل نقلیه و کالا (به ویژه در بجنورد، اسفراین و شیروان)، حمل و نقل و انبارداری بوده و می توان گفت که خدمات مولد از بخش های مغفول مانده در توسعه استان است. یکی از مهمترین این خدمات، خدمات بازرگانی است که علی رغم داشتن پتانسیل، هنوز توسعه نیافته است. پتانسیلی همچون ۲۷۸ کیلومتر مرز مشترک با کشور ترکمنستان که هیچ گذرگاه یا بازارچه مرزی به عنوان زیرساخت در استان وجود ندارد. زیرساختی که زمینه اشتغال افراد بومی و همچنین کاهش هزینه حمل و نقل محصولات صادراتی استان را به ارمغان خواهد آورد.

در بخش خدمات می توان به خدمات گردشگری توجه ویژه ای نمود. صنعت توریسم هم اکنون از جایگاه بسیار خوبی در سطح جهانی برخوردار است و سومین صنعت مولد اشتغال و سرمایه پس از صنایع نفت و خودرو می باشد. قابلیت های صنعت توریسم همه را به این باور رسانده است که این صنعت راه میانبری برای توسعه هر چه بیشتر اقتصادی در کشورهای در حال توسعه و تولید ثروت در کشورهای صنعتی است. چرا که توسعه گردشگری، بخصوص افزایش تعداد جهانگرد خارجی سبب رونق طیف وسیعی از فعالیت های اقتصادی یا منطقه ای می شود. از این رو، توسعه این صنعت برای کشورهای در حال توسعه ای همچون ایران که با معضلاتی همچون بیکاری، محدودیت منابع ارزی و اقتصاد تک محصولی مواجه اند و از طرفی سرشار از جاذبه های دیدنی طبیعی، باستانی، تاریخی، زیارتی و تفریحی نیز می باشند، از اهمیت فراوانی برخوردار است.

استان خراسان شمالی با داشتن پیشینه تاریخی، اقوام مختلف، موسیقی، طبیعت زیبا و بکر، صنایع دستی، غذاهای محلی، جاذبه های مذهبی و همچنین ۱۲۰۰ اثر ملی ثبت شده، ۶ سد آبی با پتانسیل ایجاد دهکده ساحلی، ۸ روستای هدف گردشگری و ۲۴ منطقه گردشگری، دارای پتانسیل قوی در زمینه گردشگری است بطوری که از آن با عنوان ایران کوچک یاد می شود. این پتانسیل ارزشمند می تواند به عنوان محور توسعه استان عمل نماید. بنابر گزارش اداره کل میراث فرهنگی استان، سالانه بیش از ۲۰ میلیون مسافر از این استان عبور و یا دیدن می نمایند (نمودار زیر). متأسفانه تاکنون توجه کمی به بخش گردشگری استان شده است بطوری که این بخش نتوانسته به جایگاه واقعی خود برسد.

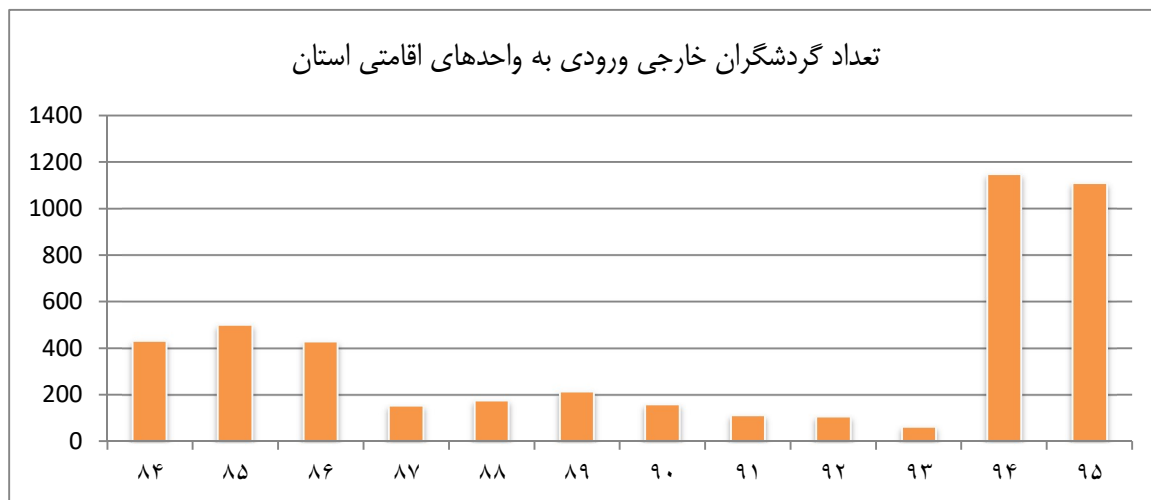
نمودار ۱۱- آمار مسافران ورودی به استان طی سال های ۹۵-۱۳۸۴ (مأخذ: اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری)

نمودار ۱۲- آمار مسافران مقیم در واحدهای اقامتی استان طی سال های ۹۴-۱۳۸۷ (مأخذ: اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری)

در استان مسافران عمدتاً به دو صورت اقامت می نمایند. یا در اقامتگاه های استان ساکن می شوند و یا در چادر در پارک ها و محل های کنار جاده ای. آمار اقامت مسافران در اقامتگاه ها حاکی از کاهش مسافر در اینگونه محل ها است. از سویی ما شاهد افزایش تعداد مسافران ورودی به استان می باشیم. پس می توان نتیجه گرفت که سهم عمده مسافر ورودی به استان، از جنس مسافر یا گردشگر عبوری می باشد. زیرا موقعیت قرار گیری استان بین دو منطقه گردشگری بسیار مهم کشور یعنی شهر مقدس مشهد و خطه سرسبز و زیبای شمال شده است تا سالانه خیل عظیمی از مسافران بویژه در فصل تابستان و ایام نوروز از استان خراسان شمالی عبور نمایند.

گردشگر عبوری مقصدش خراسان شمالی نیست. پس برنامه ریزی برای او متفاوت از گردشگریست که استان را هدف گردشگری خود قرار داده است. شناخت نوع گردشگر اولین عامل در برنامه ریزی برای توسعه صنعت گردشگری استان است. زیرا در گام اول می بایست از پتانسیل موجود (یعنی حجم گردشگر عبوری بالا) استفاده نمود و پس از آن فکر افزایش اقامت گردشگر در استان بود.

نمودار ۱۳- آمار گردشگران خارجی ورودی به استان طی سال های ۹۵-۱۳۸۴ (مأخذ: اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری) در سال های گذشته و با تغییر دیدگاه جهانی نسبت به ایران بواسطه برجام، شاهد افزایش قابل توجه ورود گردشگر خارجی به استان بوده ایم.

در استان خراسان شمالی طبق آمار، تعداد ۴ هتل سه ستاره، ۲ هتل دو ستاره، ۱ هتل یک ستاره و ۱۲ مسافرخانه به همراه ۱۰ واحد اقامتی بوم گردی وجود دارد. لازم به ذکر است که در سال های اخیر یک هتل ۵ ستاره نیز در بجنورد به بهره برداری رسیده است. تمامی هتل های استان در شهر بجنورد مستقر می باشند. آمار دقیق شاخص های بخش میراث فرهنگی و گردشگری استان در جدول زیر آمده است.

جدول ۱۶- شاخص های بخش میراث فرهنگی و گردشگری استان

عنوان شاخص	۱۳۹۳	۱۳۹۴	درصد تغییرات
هتل ۳ ستاره	۴	۴	۰
هتل ۲ ستاره	۲	۲	۰
هتل ۱ ستاره	۱	۱	۰
تعداد اتاق موجود در هتل ها	۱۵۴	۱۲۹	-۱۶,۲
تعداد تخت موجود در هتل ها	۴۹۶	۳۵۲	-۲۹
اشغال تخت هتل ها (درصد)	۸,۷	۷,۴	-۱۴,۹
تعداد مسافرخانه ها	۱۲	۱۲	۰
تعداد اتاق موجود در مسافرخانه ها	۱۵۶	۱۵۶	۰
تعداد تخت موجود در مسافرخانه ها	۳۰۶	۳۰۶	۰
تعداد بازدیدکنندگان از موزه ها و بناهای تاریخی	۱۵۱۸۹۸	۲۰۱۶۱۴	۳۲,۷

مأخذ: اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان

همچنین در این استان تعداد ۲۵ دفتر خدمات مسافرتی وجود داشته که فقط یک یا دو مورد آن ها اقدام به برگزاری تورهای تخصصی در استان می نمایند. تورهایی که با استقبال بسیار خوبی از سوی گردشگران داخل و خارج استانی قرار گرفته است. تعداد این تورها بسیار کم و محدود می باشد. علت این موضوع عدم توانایی و رغبت سایر آژانس های مسافرتی و توانایی کم برگزار کنندگان فعلی در برقراری چنین تورهاست. مشکل بزرگ در این زمینه عدم آشنایی گردشگر با پتانسیل ها و جاذبه های استان می باشد. این مهم با صرف هزینه در زمینه تبلیغات و شناساندن جاذبه های استان تا حدودی برطرف می شود که با توجه به هزینه بالای این بخش، از عهده بسیاری از دفاتر خدمات گردشگری خارج می باشد.

اغلب در بررسی و امکان سنجی بخش گردشگری یک منطقه شاخص هایی مانند جاذبه ها، دسترسی، تاسیسات و تسهیلات زیربنایی، خدمات مهمان پذیری، عناصر نهادی و سازمانی و ... را مورد بررسی قرار می دهند. در بررسی این شاخص ها در استان می توان گفت که خراسان شمالی دارای جاذبه های زیادی برای گردشگری است. جاذبه هایی همچون تنوع بالای گیاهان دارویی که خود سبب شده است استان خراسان شمالی پایلوت کشوری در این زمینه گردد، تنوع بالای گونه های جانوری، تنوع آب و هوایی از کویر تا کوهستان و جنگل و ... مهمترین جاذبه های گردشگری استان عبارتند از:

- مکان های مذهبی مانند: آرامگاه امام زاده سید عباس بن موسی بن جعفر (ع)، آرامگاه امام زاده حمزه بن موسی الرضا (ع)، آرامگاه شاهزاده عبدالرحمن خرق، مسجد جامع جاجرم و ...
- بناهای تاریخی مانند: عمارت مفخم، قلعه جلال الدین جاجرم، مجموعه تاریخی بلقیس اسفراین، آتشکده اسپاخو، مقبره تیموری، تپه باستانی شیروان و ...
- مکان های طبیعی و بکر مانند: پارک ملی ساریگل، پارک طبیعی گلیل، غار پوستین دوز، غار گسک یا شیخ، شاه جهان و ...
- مناطق نمونه گردشگری: زوارم (شیروان)، قلعه رو (شیروان)، روئین (اسفراین)، آب گرم ایوب پیغمبر (بجنورد)، اسپیدان (بجنورد)، خسرویه (فاروج)، درکش (مانه و سملقان) و روستاهای هدف گردشگری دشت (گرمه) و استاد (فاروج)
- صنایع دستی مانند: گلیم، فرش و پستی ترکمنی، پلاس، سفره کردی (ثبت جهانی و تولید با استانداردهای بین المللی)، چاروق، چادرشب، لباس محلی کردی و ترکمنی، زیور آلات سنتی، کلاه کرکی، نمدالی، جوراب بافی و ...
- مجموعه های تفریحی مانند: تفرجگاه بش قارداش، بوستان بابامان، دره های اسفیدان، فیروزه و بازخانه، چشمه آبگرم ایوب، چشمه آبگرم مختومی، چشمه آبگرم مهمانک و ...

در کنار وجود اقوام گوناگون فارس، ترک، کرد، کرمانج، ترکمن، تات، بلوچ با سازه های محلی همچون دوتار، شش تار، تنبور، کرنای، سرنا، شاخ نفیر، نی هفت بند، دوزله (قوشمه) زمینه ساز لحظاتی بی بدیل در استان می شود. همچنین علاوه بر کلیه جاذبه های گفته شده استان، وجود زیستگاه یوزپلنگ آسیایی در شهرستان جاجرم یکی دیگر از جاذبه های منحصر به فرد استان است. مراسم آیینی کشتی پهلوانی چوخه در روز ۱۴ فروردین هر سال نیز در اسفراین، محلی برای جمع شدن دوستداران این ورزش پهلوانی کهن می باشد که یکی از رویدادهای ملی کشور است.

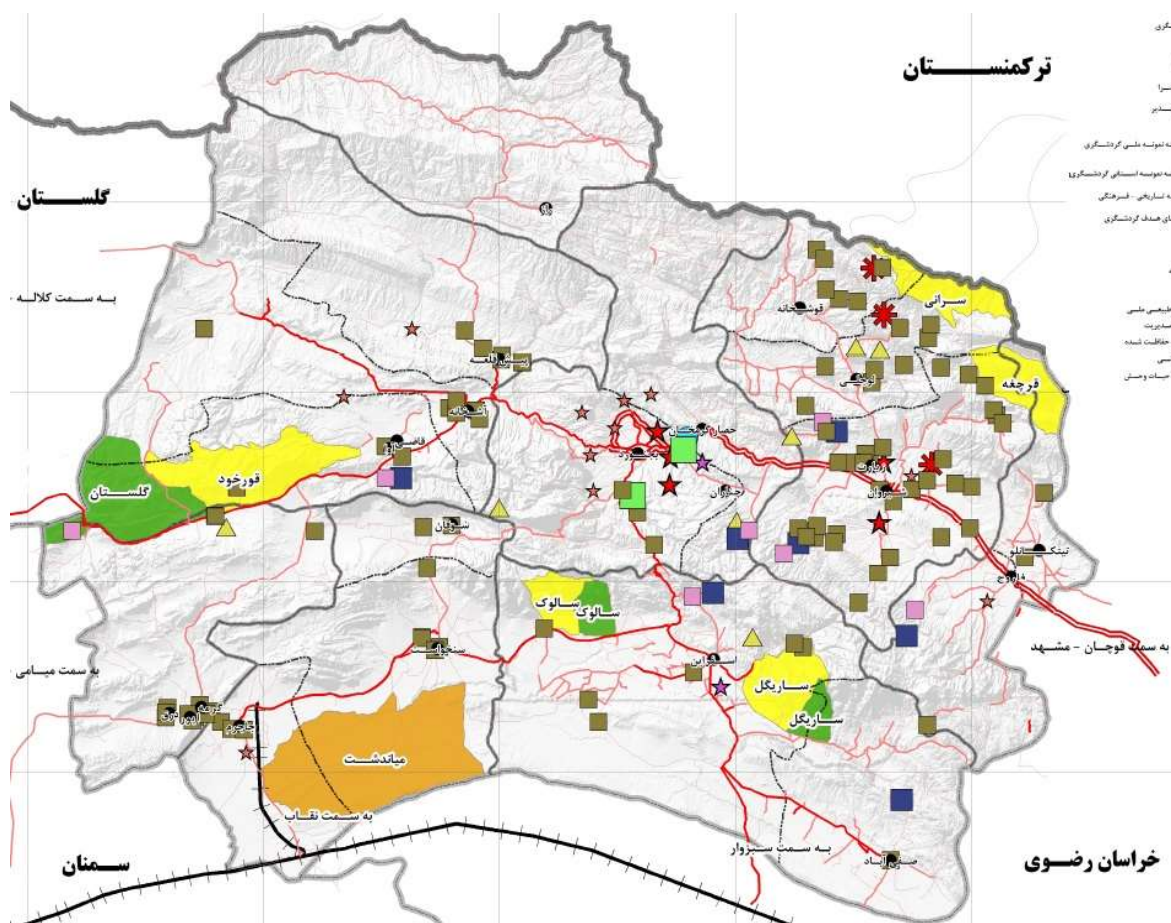

تصویر ۲- کشتی پهلوانی چوخه (اسفراین) - یوز آسیایی (جاجرم)

بررسی آسیب های حوزه گردشگری استان از زاویه شاخص دسترسی نشان می دهد که نبود خط آهن و عدم اتصال به شبکه ریلی کشور به عنوان ضعف اساسی در این حوزه می باشد. فعالیت نامناسب و پروازهای کم تنها فرودگاه استان یعنی فرودگاه بجنورد آن هم فقط به تهران و نبود مجتمع ها و اقامتگاه های بین راهی نیز از عوامل بعدی است. در حالی که قرار گرفتن خراسان شمالی در مسیر راه شمال - مشهد به عنوان یک فرصت بزرگ و یک مزیت می باشد. در خصوص تاسیسات و تسهیلات زیر بنایی استان تا حدودی در وضع مطلوب به سر می برد و بیشتر مناطق آن از امکانات اولیه مانند آب، برق، گاز و مخابرات برخوردار هستند.

با این وجود، بررسی گردشگری استان از نگاه امکانات خدماتی و رفاهی، نشان از وجود ضعف های بسیار است. در مجموع خدمات اقامتی، پذیرایی و تجارتي در استان به ویژه مناطق مستعد گردشگری اصلا مناسب و کافی نبوده و نیازمند توجه ویژه می باشد. بطوری که با نگاه به آمار و چگونگی توزیع تاسیسات اقامتی و پذیرایی در سطح استان، در میابیم که این امکانات محدود به دلیل ارتباط با جاذبه های گردشگری استان بوجود نیامده اند، بلکه ناشی از قرارگیری استان در محور زیارتی با مشهد مقدس است. همچنین در معرفی و شناساندن جاذبه های گردشگری استان در سطح وسیع، ضعف بسیار جدی مشاهده می شود.

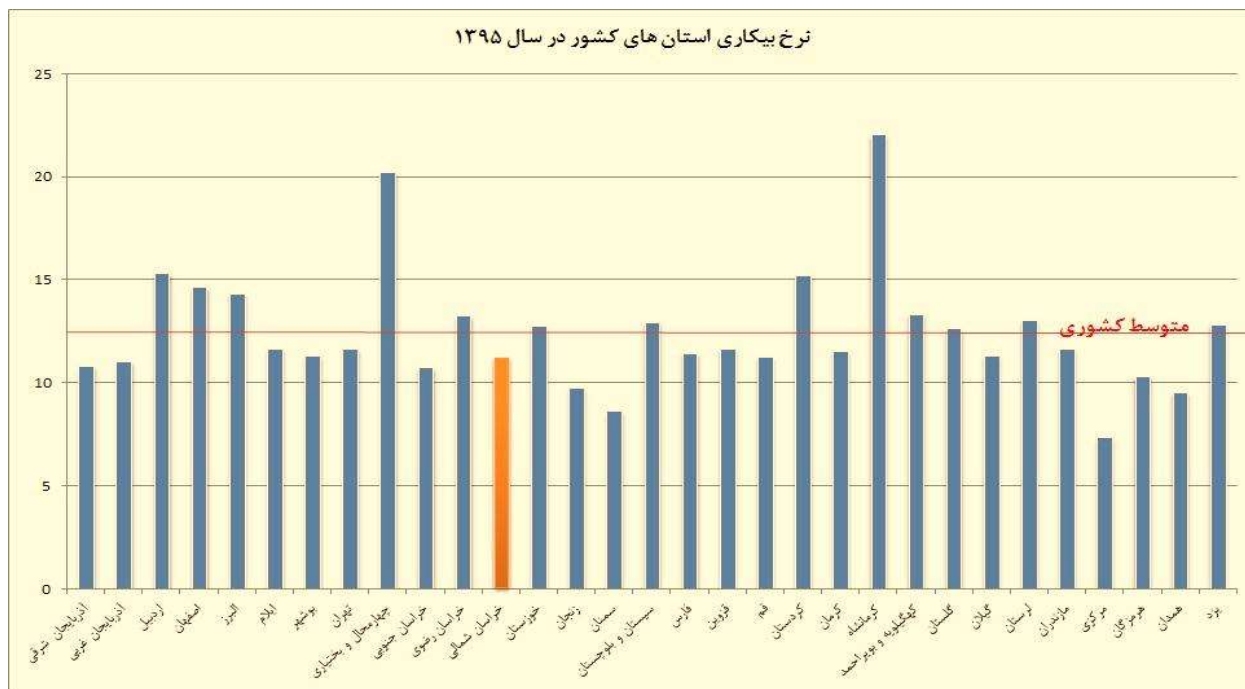
در حال حاضر چیزی بالغ بر ۱۰۰۰ نفر در حوزه گردشگری استان بطور مستقیم فعال می باشند که با سرمایه گذاری و توجه ویژه جهت رفع موانع موجود، این رقم می تواند بطور چشم گیری افزایش یابد. مضاف بر اینکه توسعه صنعت پر پتانسیل گردشگری استان به عنوان یک رسته محوری می تواند زمینه ساز توسعه سایر رسته های شغلی و ایجاد اشتغال پایدار در نقش رسته مکمل در کنار رسته های دیگر بویژه بخش رسته های حوزه کشاورزی گردد.

نقشه ۳- نقشه خدمات گردشگری استان خراسان شمالی (مأخذ: طرح آمایش استان)

۳-۲- ساختار نیروی کار استان خراسان شمالی

طبق آمار سال ۱۳۹۵، استان خراسان شمالی دارای ۲۴۷،۸۳۳ نفر شاغل و ۳۳،۹۹۷ نفر بیکار با نرخ بیکاری ۱۱،۲ درصد است که از متوسط کشوری (۱۲،۴) کمتر می باشد. با وجود افزایش نرخ بیکاری نسبت به سال گذشته (نرخ بیکاری در سال ۱۳۹۴ برابر با ۱۱،۱ بوده است). ولی از لحاظ جایگاه استانی در کشور، شرایط بهبود یافته است. بطوری که از رتبه ۱۹ در سال ۱۳۹۴ به رتبه ۲۲ کشوری (به همراه استان قم) صعود کرده است. این مهم نشان دهنده عملکرد نسبتاً خوب استان در زمینه بهبود شرایط اشتغال نسبت به سایر استان ها می باشد.

نمودار ۱۴- نرخ بیکاری استان های کشور در سال ۱۳۹۵ و جایگاه خراسان شمالی در میان آن ها (مأخذ: مرکز آمار ایران)

در سال ۱۳۹۵، جمعیت فعال استان برابر با ۲۸۱۸۳۰ نفر بوده است که از این تعداد حدود ۷۳ درصد را مردان و ۲۷ درصد را نیز زنان تشکیل می دهند. جمعیت غیرفعال استان نیز برابر ۴۱۱۸۶۸ نفر است که چیزی حدود ۵۱ درصد خانه دار، ۳۲٫۵ درصد محصل و ۶٫۵ درصد نیز دارای درآمد بدون کار تقسیم بندی می شوند.

جدول ۱۷- بلوک های ساختمان بازار کار استان خراسان شمالی بر اساس آمار سال ۱۳۹۵

جمعیت در سن کار: ۶۹۵۸۲۱					
نیروی کار (فعال): ۲۸۱۸۳۰			خارج از بازار کار (غیرفعال): ۴۱۱۸۶۸		
شغل:	بیکار:	سایر:	خانه دار:	دارای درآمد بدون کار:	محصل:
۲۴۷۸۳۳	۳۳۹۹۷	۴۱۷۹۵	۲۰۹۷۷۱	۲۶۵۹۸	۱۳۳۷۰۴

مأخذ: اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی خراسان شمالی

استان خراسان شمالی با رقم ۴۲٫۴ درصد (درحالی که نرخ مشارکت اقتصادی برای کشور برابر ۳۹٫۴ درصد است) دارای بالاترین نرخ مشارکت در بین استان های کشور است. این نرخ بالا نشان دهنده ی آن است که مردم استان تمایل زیادی برای ورود به بازار کار دارند، اما نبود شرایط مناسب اقتصادی و کمبود فرصت های شغلی موجب شده است که بخش عمده ای از این جمعیت بیکار بمانند.

جدول ۱۸- وضعیت نرخ مشارکت استان خراسان شمالی در سال ۱۳۹۵

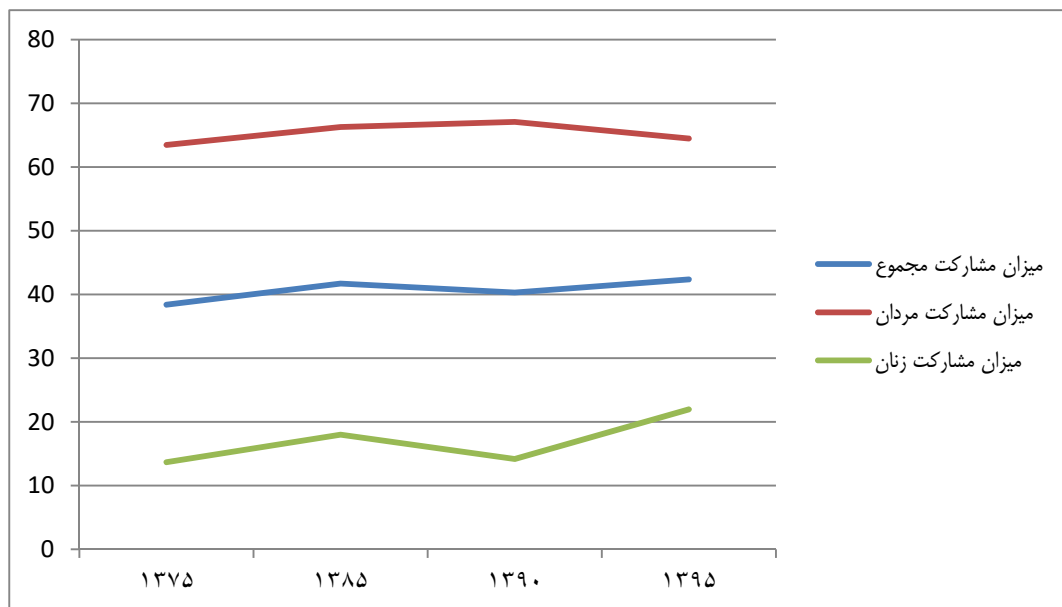
نرخ مشارکت اقتصادی					شرح
مجموع	مرد	زن	شهری	روستایی	
۳۹٫۴	۶۴٫۱	۱۴٫۹	۳۸٫۶	۴۰٫۱	کشور
۴۲٫۴	۶۴٫۹	۲۱٫۹	۴۰٫۳	۴۵	استان

مأخذ: مرکز آمار و اطلاعات راهبردی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی / سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان

نرخ مشارکت اقتصادی استان در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال قبل، ۰٫۶ درصد افزایش یافته است. این تغییرات برای مشارکت اقتصادی مردان و زنان نیز به ترتیب ۰٫۴ و ۰٫۹ درصد افزایش داشته است. همچنین نرخ مشارکت اقتصادی در مناطق شهری، ۴۰٫۳ درصد و در مناطق روستایی ۴۵ درصد می باشد. از این رو می توان نتیجه گرفت که جوامع روستایی استان خراسان شمالی پتانسیل بیشتری نسبت به جوامع شهری جهت ورود به بازار کار دارند.

سهم مشارکت زنان در روستاها حدود ۲۶٫۸ درصد و در شهرها ۱۷٫۷ درصد می باشد. علت این امر آن است که در مناطق روستایی، تمام اعضای خانواده در کشاورزی و یا دامپروری فعال می باشند. همچنین علت دیگر را می توان در افزایش سهم اشتغال زنان در مناطق روستایی جست و جو نمود که با افزایش تسهیلات دولتی به مشاغل خانگی پررنگ شده است.

بنا بر مشاهدات میدانی و تطبیق مشاهدات با آمارهای رسمی، از میان هشت شهرستان استان، شهرستان راز و جرگلان با رقم ۴۵٫۲ درصد بیشترین نرخ مشارکت اجتماعی و شهرستان شیروان با رقم ۳۸٫۷ درصد کمترین نرخ مشارکت را در میان شهرستان های استان دارا می باشند.

نمودار ۱۵- روند میزان مشارکت در استان خراسان شمالی طی سال های ۱۳۷۵-۹۵ (درصد)

بررسی روند نرخ مشارکت ۲۰ سال گذشته استان (نمودار ۱۵) نشان دهنده ی روند نرم صعودی آن است. در این میان در سال های اخیر نرخ مشارکت زنان رشد چشمگیری داشته است. علت این امر رو می توان افزایش تقاضا میان بانوان برای اشتغال به جهت تغییر نگرش های رخ داده در میان جامعه دانست.

در مورد نرخ بیکاری نیز می توان به جدول ۱۹ اشاره نمود. بر اساس آمار سال ۱۳۹۵، از تعداد کل بیکاران استان، ۲۶۱۲۲ نفر مرد و ۷۸۷۵ نفر زن بوده اند. بطور متوسط در هر سال چیزی بین ۷۰ تا ۷۵ درصد بیکاران استان، بیکارام قبلاً شاغل می باشند و تنها کمتر از ۲۵ درصد این جمعیت بیکارانی هستند که قبلاً به هیچ عنوان شغلی نداشته اند.

جدول ۱۹- وضعیت نرخ بیکاری استان خراسان شمالی در سال ۱۳۹۵

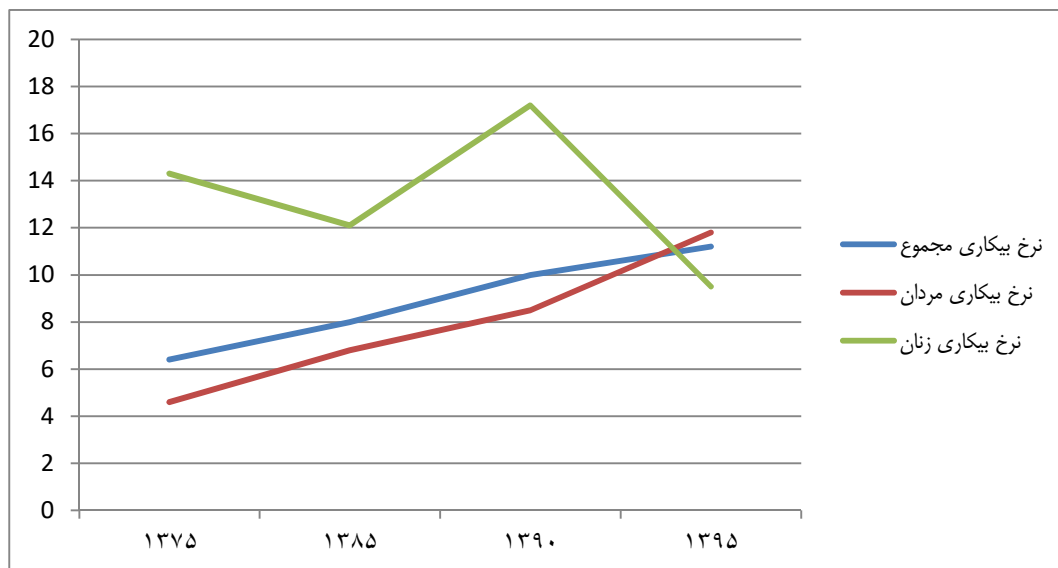
شرح	نرخ بیکاری						نرخ بیکاری جوانان ۱۵-۲۴ ساله	
	مجموع	مرد	زن	شهری	روستایی	مجموع	مرد	زن
کشور	۱۲,۴	۱۰,۵	۲۰,۷	۱۴,۱	۹,۳	۲۹,۲	۲۵,۴	۴۴,۲
استان	۱۱,۲	۱۱,۸	۹,۵	۱۳,۵	۸,۶	۲۷,۱	۲۷,۶	۲۵,۴

مأخذ: مرکز آمار و اطلاعات راهبردی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی / سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان

نرخ بیکاری افراد ۱۰ ساله و بیشتر و همچنین نرخ بیکاری جوانان ۱۵-۲۴ ساله طی این زمان به ترتیب ۰,۱ و ۴,۸ درصد افزایش یافته اند. بررسی تغییرات نرخ بیکاری برحسب جنسیت حاکی از آن است که نرخ بیکاری مردان ۰,۳ درصد افزایش و نرخ بیکاری زنان ۰,۳ درصد کاهش داشته اند.

همان طور که در جدول ۱۹ بیان شده است، نرخ بیکاری زنان استان خراسان شمالی بسیار پایین تر از نرخ بیکاری کشور است. از طرفی نرخ مشارکت این بخش سازنده از جامعه نیز بسیار بالاتر از نرخ مشارکت کشوری است. از این رو می توان به نقش سازنده و پررنگ زنان خراسان شمالی در اشتغال استان پی برد.

همچنین در شاخص نرخ بیکاری، شهرستان گرمه با رقم ۷,۶ درصد کمترین و شهرستان شیروان با رقم ۱۵ درصد، بیشترین نرخ بیکاری را دارا هستند.

نمودار ۱۶- روند نرخ بیکاری در استان خراسان شمالی طی سال های ۱۳۷۵-۹۵ (درصد)

با توجه به نمودار فوق، طی ۵ سال گذشته نرخ بیکاری زنان استان بشدت کاهش داشته است. علت این امر وجود بیش از پی بانوان به فضای کاری جامعه است. در سال های اخیر بواسطه دستمزدهای پایین بانوان، از طرف کارفرمایان رغبت به جذب این قشر جامعه بسیار بالا رفته است. از سویی نگارش جامعه نیز از این بابت که زنان حق فعالیت بیرون از منزل را ندارد، تغییر نموده و جامعه پذیرای این موضوع شده است.

بر اساس آمار سال ۱۳۹۵، از تعداد کل شاغلان، ۱۸۱۱۹۴ نفر مرد و ۶۶۶۳۹ نفر زن بوده اند. از این رو سهم مردان از کل اشتغال استان، ۷۳,۱ و سهم زنان ۲۶,۹ درصد می باشد. مقایسه ساختار جنسی شاغلان نسبت به سال قبل و سال ۱۳۹۰ نشان دهنده

افزایش سهم زنان در اشتغال می باشد. بطوری که در سال ۱۳۹۰، سهم مردان از کل اشتغال استان ۸۴ درصد و سهم زنان تنها ۱۶ درصد بوده است. علت این تغییرات را می توان، تغییرات نگرشی نسبت به استخدام نیروی کار از بین زنان و همچنین پایین بودن میزان دستمزد درخواستی زنان نسبت به مردان، دانست.

جدول ۲۰- وضعیت اشتغال استان خراسان شمالی در سال ۱۳۹۵

شرح	سهم اشتغال ناقص از جمعیت			سهم شاغلین با ساعت کار معمول بیش از ۴۹ ساعت در هفته			سهم اشتغال در بخش		
	جمعیت			معمول بیش از ۴۹ ساعت در هفته			عمومی		
	مجموع	مرد	زن	مجموع	مرد	زن	مجموع	مرد	زن
کشور	۱۰,۳	۱۱,۵	۴,۹	۳۸,۴	۴۳,۵	۱۳,۸	۱۶,۵	۱۴,۸	۲۴,۵
استان	۱۸	۲۲,۴	۶,۴	۲۷,۲	۳۳,۲	۱۱,۴	۷۹,۵	۱۴,۱	۲۰,۵

مأخذ: مرکز آمار و اطلاعات راهبردی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

در سال ۱۳۹۵ سهم جمعیت دارای اشتغال ناقص در استان، ۱۸ درصد بوده در حالی که این رقم در سال ۱۳۹۴ برابر با ۱۷,۳ درصد بوده است از این رو، ۰,۷ درصد افزایش داشته است. فرار مالیاتی، فرار از بیمه، ترس از دیده شدن، تصورات غلط فعالین اقتصادی از فعالیت رسمی، عملکرد نادرست برخی دستگاه های دولتی در گذشته و حال، کاهش هزینه های بنگاه و ... از مهم ترین دلایل غیررسمی شدن واحدهای کسب و کار و ایجاد اشتغال ناقص در استان به شمار می روند.

همچنین سهم شاغلینی که در طی هفته بیشتر از ۴۹ ساعت کار کرده اند (که یکی از شاخص های کار شایسته می باشد)، ۴,۶ درصد کاهش را نسبت به سال قبل نشان می دهد. میزان تغییرات این شاخص برای مردان و زنان به ترتیب ۵,۶ و ۱,۰ درصد کاهش یافته است.

توجه به آمار اشتغال ناقص استان خراسان شمالی نشان می دهد که اشتغال ناقص استان بسیار بالاتر از میانگین کشوری بوده و از طرف دیگر با توجه به نرخ مشارکت استان و سهم جمعیت شاغلین با بیش از ۴۹ ساعت کار در هفته (که از میانگین کشوری بسیار پایین تر هستند)، وضعیت اشتغال پایدار در این استان در وضعیت بسیار نامطلوبی بوده و نیازمند توجه بیشتر است. مهم ترین دلیل این امر اشتغال فصلی در حوزه کشاورزی موجود در استان است. در خصوص اشتغال های ایجاد شده نیز بیش از ۸۴ درصد در بخش خصوصی بوده که از میانگین کشوری بالاتر است.

همچنین بار تکفل شغلی (نسبت جمعیت کل به جمعیت شاغل) که نشان می دهد هر فرد شاغل بطور متوسط تکفل چند نفر را بر عهده دارد و باید جوابگوی نیازهای آن ها باشد، در سال ۱۳۹۵ برای استان خراسان شمالی برابر با ۳,۴۴ نفر بوده است که نسبت به سال قبل از آن، ۹,۵ درصد کاهش یافته است.

جدول ۲۱- وضعیت اشتغال بخش های اصلی اقتصادی استان خراسان شمالی در سال ۱۳۹۵

شرح	کشاورزی			صنعت			خدمات		
	مجموع	مرد	زن	مجموع	مرد	زن	مجموع	مرد	زن
کشور	۱۸	۱۷,۱	۲۲	۳۱,۹	۳۳,۳	۲۵,۲	۵۰,۱	۴۹,۶	۵۲,۸
استان	۴۰	۳۶,۴	۴۹,۴	۲۴	۲۷,۳	۱۵,۴	۳۶	۳۶,۳	۳۵,۱

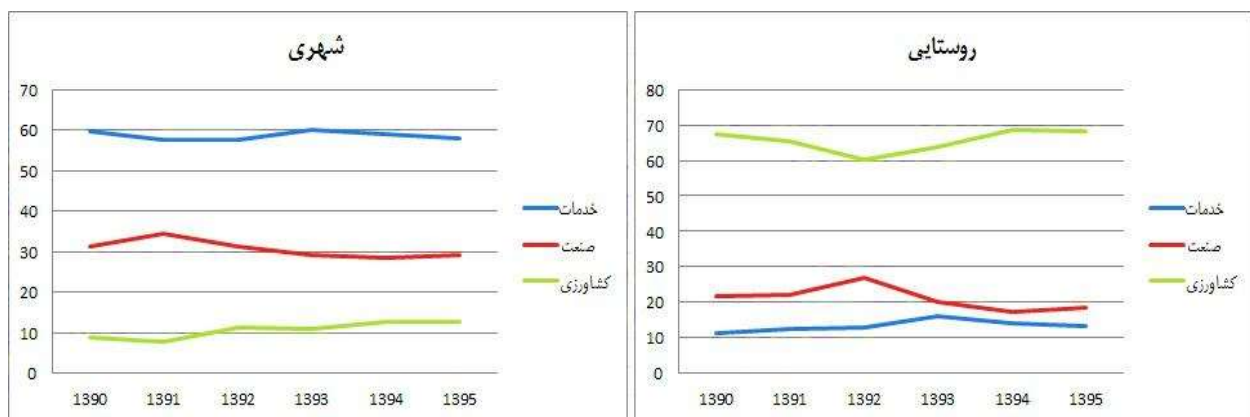
مأخذ: مرکز آمار و اطلاعات راهبردی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

همان طور که از جدول فوق پیداست، نزدیک به نیمی از اشتغال بانوان استان (جمعیتی بیش از ۳۳ هزار نفر) در حوزه ی کشاورزی است. با توجه به مطالعات و شواهد میدانی و همچنین سنتی و غیرمکانیزه بودن بخش کشاورزی استان، می توان به جرأت بیان نمود که خیل عظیمی از این بانوان به عنوان کارگران فصلی ارزان قیمت، فعال می باشند.

جدول ۲۲- وضعیت اشتغال بخش های اصلی اقتصادی استان خراسان شمالی در نقاط شهری و روستایی در سال ۱۳۹۵

شرح	کشاورزی	صنعت	خدمات
شهری	۱۲,۸	۲۹,۳	۵۷,۹
روستایی	۶۸,۴	۱۸,۵	۱۳,۱

همانطور که در جدول فوق مشاهده می شود، اختلاف بسیاری در تعداد شاغلین روستایی و شهری در هر بخش اقتصادی است. به عبارت دیگر، الگوی اشتغال در نواحی شهری کاملاً متفاوت از نواحی روستایی می باشد. این موضوع در نمودارهای زیر بهتر نمود پیدا می نماید.

نمودار ۱۷- سهم اشتغال بخش های مختلف اقتصادی استان خراسان شمالی در نقاط شهری و روستایی طی سال های ۹۵-۱۳۹۰

چیزی حدود دو سوم شاغلین روستایی در بخش کشاورزی فعال می باشند در حالی که در نواحی شهری تنها حدود ۱۳ درصد شاغلین در بخش کشاورزی مشغول فعالیت می باشند. حوزه غالب در شهر، حوزه خدمات است که نزدیک ۵۸ درصد شاغلین را به خود اختصاص داده است. مدنظر قرار دادن این موضوع در زمان تدوین برنامه های آموزشی دوره مهارتی می تواند در استفاده بهینه از منابع و نفرات در موقعیت و محل مناسب خود را در پی داشته باشد.

در مجموع می توان از مهمترین دلایل بالا بودن نرخ بیکاری استان به موارد زیر اشاره کرد:

- نبود فرهنگ کار و کارآفرینی و بویژه فرهنگ کارگروهی و تعاون در مردم به ویژه جوانان استان
- عدم توسعه صنایع شاخص استان و جذب نیروی کار جدید
- مشکلات عدیده بانکی (سنگینی تضامین، آورده بالا در خصوص وام ها و ...)
- عدم توسعه صنایع کوچک و متوسط پایین دستی واحدهای شاخص استان
- پایین بودن سطح توان مالی غالب مردم استان به منظور راه اندازی کسب و کار و وجود مشکلات بانکی در این خصوص
- عدم وجود زیرساخت های مناسب (همچون بازارچه مرزی، بازارچه ها و نمایشگاه های دائمی و ...) جهت عرضه محصولات گوناگون استان

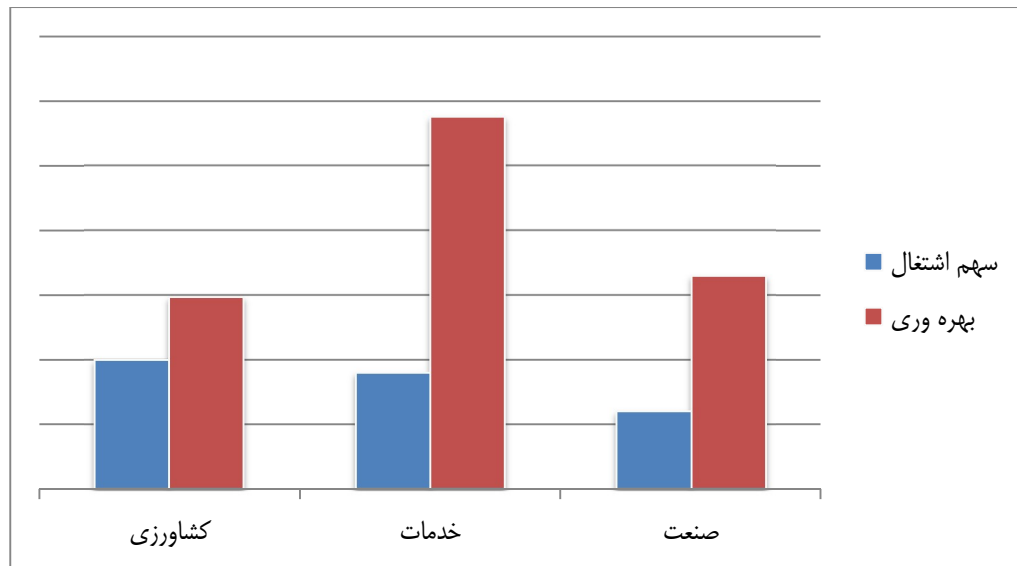
- عدم بهره‌برداری از مزیت‌های استان (منابع آبی استان، مرز مشترک با کشور ترکمنستان، اقلیم مناسب، جاذبه‌های گردشگری و ...)
- عدم شکل‌گیری تجمعات کسب و کاری مبتنی بر مزیت‌های استان
- عدم حمایت کافی دستگاه‌های دولتی از صنایع و بخش‌های موجود استان در برابر بحران‌های گوناگون
- نقش ناچیز صنایع کوچک و متوسط در ساختار صنعتی استان و عدم شکل‌گیری زنجیره‌های مناسب تولید در استان
- ارتباط کم بخش خدمات در زنجیره تولید و تامین بیشتر خدمات مورد نیاز بخش‌های کشاورزی و صنعت و معدن از بیرون استان
- تمایل بیش از حد روستاییان استان به مهاجرت به شهرها و از دست رفتن بخش قابل توجهی از مشاغل کشاورزی
- نوپا بودن استان و سخت‌گیری بیش از حد دستگاه‌های اجرایی استان در صدور مجوزات کسب و کار
- عدم وضعیت مناسب شاخص کسب و کار در استان (طولانی بودن زمان کلیه مجوزات قانونی، کمبود تخصص، ریسک و حمایت در دستگاه‌های اجرایی استان از کارآفرینان و کمبود منابع بانکی در استان)

۲-۳-۱ - چگونگی بهره‌وری نیرو کار استان

بهره‌وری به پارامترهای گوناگونی از جمله دانش، مهارت و تجربه فرد وابسته است. از این رو توجه به این موارد سبب افزایش بهره‌وری نیروی کار شده که توسعه و افزایش ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی را به همراه خواهد داشت.

براساس آخرین آمارهای حساب‌های منطقه‌ای در سال ۱۳۹۳، کل ارزش افزوده استان خراسان شمالی با ۲۲۵۹۲۷ نفر شاغل برابر با ۷۴۳۰۹۸۸۵ میلیون ریال بوده است. با توجه به آمار مذکور نرخ بهره‌وری نیروی کار استان برابر با ۳۲۸ میلیون ریال می‌باشد که تقریباً دو سوم بهره‌وری کشور (۴۸۴ میلیون ریال) است.

بررسی بهره‌وری در بخش‌های مختلف اقتصادی نشان می‌دهد که پایین بودن میزان بهره‌وری استان، مربوط به همه‌ی بخش‌های اقتصادی نبوده و میزان بهره‌وری در بخش‌های مختلف متفاوت می‌باشد. بهره‌وری نیروی کار در بخش خدمات که بعد از کشاورزی بیشترین سهم اشتغال را دارد، برابر با ۴۶۰ میلیون ریال است. این در حالی است که بهره‌وری نیروی کار در بخش کشاورزی که بیشترین شاغلین را داراست، برابر با ۲۳۷ میلیون ریال می‌باشد. به عبارتی بخش کشاورزی هر چند بیشترین سهم اشتغال را در بین بخش‌های مختلف اقتصادی استان دارا است، ولی پایین‌ترین بهره‌وری را دارد. بخش صنعت که کمترین سهم اشتغال را داراست، از نظر میزان بهره‌وری با رقم ۲۶۳ میلیون ریال در رتبه دوم قرار دارد.

نمودار ۱۸- مقایسه سهم اشتغال و میزان بهره وری نیروی کار بخش‌های مختلف اقتصادی استان خراسان شمالی در سال ۱۳۹۵

برخی از دلایل پایین بودن بهره وری نیروی کار در بخش کشاورزی، کارگر بر بودن این حوزه، سختی و زمانبر بودن مشاغل، عدم مکانیزاسیون، وجود پدیده ی خرده مالکی چه در حوزه زراعت و باغبانی و چه در حوزه دامپروری، عدم آشنایی و بکارگیری مهارت های روز دنیا در فعالیت ها و غیره می باشد. برخی موارد همچون مکانیزاسیون و شیوه های نوین در هر فعالیت، با آموزش مهارت و دانش قابل ارتقاء است. بشرط ایجاد تغییر نگرش و دیدگاه در بین بهره برداران.

۲-۳-۲- بررسی وضعیت سواد و سطح تحصیلات شاغلین و بیکاران استان

برای انجام برنامه ریزی دقیق می بایست اطلاعاتی در خصوص سطح سواد و میزان تحصیلات افراد شاغل به منظور افزایش سطح مهارت و همچنین جمعیت بیکار استان به منظور برنامه ریزی جهت ایجاد اشتغال متناسب با سطح سواد آن ها، داشت. بر همین اساس توزیع جمعیت شاغل و بیکار استان برحسب وضعیت سواد طی بازه زمانی ۹۵-۱۳۹۰ در دو جدول زیر آورده شده است.

جدول ۲۳- توزیع جمعیت شاغل استان خراسان شمالی برحسب وضعیت سواد در دوره زمانی ۹۵-۱۳۹۰

میزان سواد	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵
بی سواد	۲۰٫۶	۲۰٫۲	۹٫۷	۱۹	۱۸٫۱	۱۷٫۶
دیپلم و زیردیپلم	۶۴	۶۵٫۹	۶۹٫۷	۵۸	۶۵٫۹	۶۳٫۲
تحصیلات دانشگاهی	۱۵٫۴	۱۳٫۹	۲۰٫۶	۲۳	۱۶	۱۹٫۲

مأخذ: سالنامه آماری خراسان شمالی - ۱۳۹۵

جدول ۲۴- توزیع جمعیت بیکاران استان خراسان شمالی برحسب وضعیت سواد در دوره زمانی ۹۵-۱۳۹۰

میزان سواد	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵
بی سواد	۷٫۱	۲٫۹	۲٫۵	۷	۷	۶٫۸
دیپلم و زیردیپلم	۶۱٫۸	۵۰٫۱	۵۶٫۲	۶۰٫۶	۸۲٫۶	۶۴٫۹
تحصیلات دانشگاهی	۳۱٫۱	۴۷	۴۱٫۳	۳۲٫۴	۱۰٫۴	۲۸٫۳

مأخذ: سالنامه آماری خراسان شمالی - ۱۳۹۵

همان طور که در جداول فوق آورده شده است، بطور متوسط در سال های اخیر چیزی حدود ۶۵ درصد شاغلین دارای تحصیلات دیپلم و کمتر از، ۱۸ درصد دارای تحصیلات دانشگاهی و حدود ۱۷ درصد نیز بی سواد بوده اند. در مقابل در جمعیت بیکار استان نیز، ۶۳ درصد دارای سطح تحصیلات دیپلم و کمتر از آن و حدود ۳۲ درصد تحصیلات دانشگاهی و کمتر از ۵ درصد نیز بی سواد می باشند. از این رو می توان برداشت نمود که، یک سوم جمعیت بیکار استان، فارغ التحصیلان دانشگاهی می باشند که نیازمند مشاغل تخصصی هستند.

جدول ۲۵- جمعیت شهرستان های استان خراسان شمالی بر حسب جنس، محل سکونت و سواد

ردیف	شهرستان	کل شهرستان						ساکن در نقاط شهری						ساکن در نقاط روستایی					
		مرد		زن		جمع		مرد		زن		جمع		مرد		زن		جمع	
		بی سواد	بی سواد	بی سواد	بی سواد	بی سواد	بی سواد	بی سواد	بی سواد	بی سواد	بی سواد	بی سواد	بی سواد	بی سواد	بی سواد	بی سواد	بی سواد	بی سواد	بی سواد
۱	اسفراین	۴۶۳۴۶	۷۰۲۹	۴۱۰۵۷	۱۲۵۳۲	۸۷۴۰۳	۱۹۵۵۱	۲۶۲۶۷	۱۷۵۵۵	۲۳۹۴۹	۳۵۹۰	۵۰۳۱۷	۵۳۴۵	۲۰۰۷۰	۵۳۷۲	۱۷۱۰۱	۸۹۲۸	۳۷۱۷۱	۱۴۲۰۰
۲	بجنورد	۱۳۹۲۰۱	۱۳۲۶۳	۱۱۸۲۹۰	۲۴۰۸۷	۳۴۷۴۹۱	۳۷۳۵۱	۹۶۵۷۲	۶۲۹۴۴	۹۰۷۹۵	۱۲۹۶۹	۱۸۷۳۸۷	۱۹۳۶۳	۳۳۶۱۹	۶۸۶۹	۳۷۴۹۵	۱۱۱۱۹	۶۰۱۱۴	۱۷۹۸۱
۳	جاسم	۱۴۳۱۲	۱۹۱۴	۱۲۹۴۱	۳۱۷۱	۲۷۲۵۳	۵۰۸۵	۹۸۴۹	۶۲۹	۹۲۵۱	۱۱۳۴	۱۹۱۰۰	۱۷۷۳	۴۴۶۳	۱۲۷۵	۳۶۹۰	۲۰۳۷	۸۱۵۳	۳۳۱۲
۴	شیروان	۵۶۷۰۲	۸۹۱۰	۵۰۸۱۷	۱۴۴۴۳	۱۰۷۵۱۹	۳۳۲۵۲	۳۶۶۸۳	۲۵۳۴۴	۳۳۶۱۵	۶۰۹۵	۷۰۳۵۸	۹۶۲۹	۲۰۰۱۸	۵۳۸۴	۱۷۱۴۲	۸۲۴۵	۳۷۱۶۰	۱۳۶۱۹
۵	فاروج	۱۸۲۸۰	۳۸۰۴	۱۵۳۳۵	۶۲۲۰	۳۴۰۱۵	۱۰۰۳۴	۶۴۴۰	۶۶۶	۵۶۶۲	۱۲۱۶	۱۲۱۰۲	۱۹۵۲	۱۱۸۳۵	۳۱۳۳	۱۰۰۶۵	۴۹۳۷	۲۱۹۰۰	۸۰۶۰
۶	مانه و سملقان	۳۷۶۵۰	۶۷۱۷	۳۲۵۱۴	۱۱۰۱۶	۷۰۱۶۴	۱۷۷۳۳	۱۳۳۸۳	۱۳۲۴	۱۲۲۰۵	۲۳۰۰	۲۵۵۸۷	۳۶۲۴	۳۳۸۹۷	۵۲۶۳	۲۰۰۰۵	۸۵۲۶	۴۴۹۰۲	۱۳۷۹۹
۷	گره	۱۰۱۸۱	۱۰۱۷	۹۳۴۱	۱۶۵۷	۱۹۵۲۲	۲۶۷۵	۸۰۱۲	۶۸۶	۷۳۹۲	۱۱۷۹	۱۵۴۰۴	۱۸۶۵	۲۱۶۹	۳۳۲	۱۹۴۹	۴۷۸	۴۱۱۱	۸۱۰
۸	راز و جرجان	۲۱۳۱۵	۳۲۸۰	۱۷۶۵۱	۷۷۹۸	۳۸۹۶۶	۱۱۰۷۸	۲۰۲۸	۲۵۴	۱۷۷۶	۴۳۹	۳۸۰۴	۶۹۳	۱۹۲۸۷	۳۰۲۶	۱۵۸۷۵	۷۳۵۹	۳۵۱۶۲	۱۰۳۸۵

مأخذ: مرکز آمار ایران- سرشماری سال ۱۳۹۵ کل کشور

۳-۳-۲- بررسی وضعیت جویندگان کار استان

این بخش با توجه به اطلاعات کسب شده از کلیه ی موسسات کاریابی سطح استان، نگارش شده است. آمارهای مطرح شده برای دوره زمانی ۹۷-۱۳۸۴ می باشد. این جامعه آماری قطعاً معرف خوبی از وضعیت کل استان خواهد بود. در مجموع دوره ۱۲ ساله، چیزی بالغ بر ۴۰۲۰۰ نفر جوینده کار در موسسات کاریابی استان ثبت نام نموده اند. تعداد قابل توجه از این افراد که غالباً افراد تحصیل کرده می باشند، خواستار فعالیت در زمینه رشته ی تخصصی خود بوده اند. آمارها نشان می دهد که ۷۱ درصد جویندگان کار فاقد مهارت می باشند. این در حالی است که ۴۶ درصد این افراد دارای تحصیلات دانشگاهی هستند! این موضوع ضعف سیستم دانشگاهی را نشان می دهد. از طرفی نشان دهنده وظیفه سنگین سازمان آموزش فنی و حرفه ای نیز هست که می بایست تعداد قابل توجه ای از این افراد را تحت پوشش سیستم آموزشی خود قرار دهد.

جدول ۲۶- آمار جویندگان کار استان خراسان شمالی از سال ۱۳۸۴ تا اواسط سال ۱۳۹۷

جویندگان کار ثبت شده		وضعیت سواد								وضعیت مهارت		وضعیت سن	
		ثبت نشده	بی سواد	ابتدایی	راهنمایی	متوسطه	دیپلم	فوق دیپلم	لیسانس	فوق ل و بالاتر	سایر	بدون مهارت	دارای مهارت
کل	۴۰۲۰۰	۴۴	۱۳۱۴	۳۹۳۲	۵۶۲۰	۱۷۷۹	۸۹۹۲	۴۷۳۸	۱۳۴۴۶	۱۳۳۸	۱۷	۲۸۵۷۷	۱۱۶۳۳
زن	۱۶۳۶۱	۱۳	۴۷۲	۸۷۷	۹۲۲	۳۳۸	۲۸۶۸	۲۰۴۰	۷۹۹۸	۸۸۳	۸	۱۰۶۶۵	۵۷۷۶
مرد	۲۳۸۳۹	۳۱	۸۴۲	۳۰۳۳	۴۶۹۸	۱۴۴۱	۶۱۳۴	۲۶۹۸	۴۴۴۸	۴۴۵	۹	۱۷۹۱۲	۵۸۵۷

ماخذ: اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان خراسان شمالی

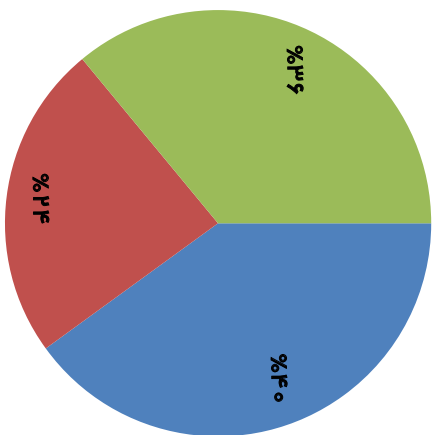
تقریباً ۵۰ درصد کارجویان در رنج سنی ۲۵-۳۴ سال قرار دارند. این موضوع نشان می دهنده آن است که همچنان می بایست تمرکز بر روی جامعه جوان باشد. همچنین ۵۹ درصد کارجویان مرد و الباقی زن می باشند. در همین بازه زمانی ۱۲ ساله، چیزی حدود ۹۲۰۰ نفر از طریق مراکز کاریابی به کار گمارده شده اند. نکته قابل توجه آن است که حدود ۸۰ درصد این افراد فاقد مهارت بوده اند. قطعاً این افراد مهارت لازم را می بایست در محیط کار کسب نمایند که این خود مشمول پرداخت هزینه از سوی کارفرما (بواسطه بکار گماردن فردی بی مهارت) و همچنین از سوی متقاضی کار (بواسطه اینکه تا زمان فراگیری مهارت، دستمزد کامل دریافت نخواهد کرد) خواهد بود. از این رو سازمان آموزش فنی و حرفه ای می بایست برای این تیپ افراد نیز برنامه ریزی لازم را داشته باشد.

۲-۴- چکیده وضعیت و معرفی نهادهای عرضه کننده نیروی کار استان خراسان شمالی

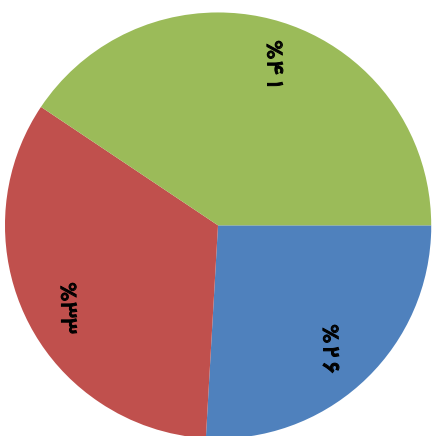
بر اساس مطالعات صورت گرفته توسط مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی در خصوص وضعیت فضای کسب و کار استان خراسان شمالی، "کمبود نیروی انسانی ماهر و آموزش دیده" جزء مهمترین موانع بر سر راه توسعه و بهبود فضای کسب و کار استان پس از بانک ها و اعمال تحریم های بین المللی علیه کشور می باشد. این مهم نشان می دهد که تمرکز بر امر آموزش علمی و عملی به جهت افزایش دانش و مهارت نیروی انسانی امری اجتناب ناپذیر و ضروری می باشد.

به همین جهت در ادامه به بررسی وضعیت دو نهاد مهم عرضه کننده نیروی کار یعنی دانشگاه و فنی و حرفه ای پرداخته خواهد شد. قبل از ورود به بحث بررسی آن بخش، چهار نمودار در خصوص وضعیت اقتصادی و اشتغال و همچنین ترکیب آموزشی رشته های دانشگاهی و دوره های فنی حرفه ای آورده شده است.

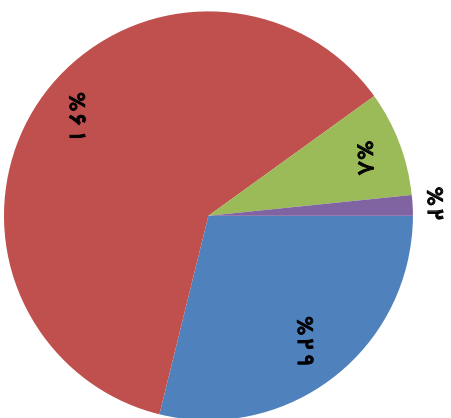
همان طور که از نمودارهای چهارگانه زیر پیداست، بخش کشاورزی با داشتن بیشترین سهم در حوزه اشتغال، ولی کمترین میزان درآمد زایی را برای استان دارد (به علت بهره وری پایین). از طرفی تعداد فارغ التحصیلان دانشگاهی این حوزه و همچنین تعداد دوره های آموزشی مهارتی برگزار شده در خصوص کشاورزی به هیچ عنوان کفاف این حجم از اشتغال (۴۰ درصد اشتغال استان معادل ۹۹ هزار نفر) را نمی دهد. این امر تا حدودی به علت عدم سرمایه گذاری دولت در حوزه آموزش عالی و مهارتی بخش کشاورزی استان می باشد ولی شاید مشکل اصلی عدم رغبت نسل جدید به فعالیت در حوزه کشاورزی است. بطوری که با توجه به آمار اداره کل آموزش و پرورش خراسان شمالی، هنرستان های کشاورزی فعال در استان، با مشکل چشمگیر کمبود دانش آموز مواجه هستند. به نظر می رسد ریشه این تغییرات یک سرش در مدارس است.

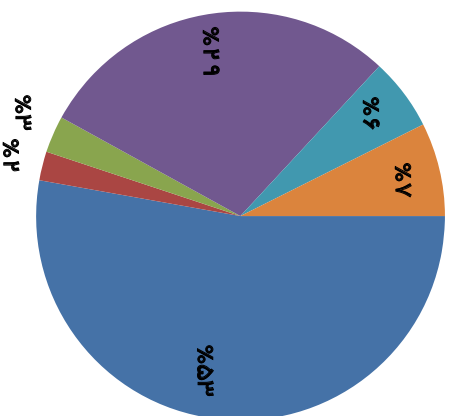
نمودار ۲۰- سهم اشتغال بخش‌های اقتصادی از کل اشتغال استان در سال ۱۳۹۵

نمودار ۱۹- سهم بخش‌های اقتصادی از کل اقتصاد استان

نمودار ۲۲- ترکیب آموزش‌ها در آموزشگاه‌ها و مراکز دولتی فنی و حرفه‌ای استان در سال ۱۳۹۶

نمودار ۲۱- ترکیب گروه‌های آموزشی دانشگاه‌های استان بر اساس تعداد دانشجویان در سال ۱۳۹۶

۲-۴-۱- بررسی وضعیت آموزش عالی استان

استان خراسان شمالی با داشتن ۴۰ دانشگاه و مرکز آموزش عالی، جایگاه ۲۴ کشوری را از لحاظ تعداد دانشگاه، دارا می باشد که طیف وسیعی از آموزش های فنی، علوم انسانی، علوم پزشکی و هنر را شامل می شوند. همچنین این استان به لحاظ سرانه دانشجویان و فارغ التحصیلان نسبت به جمعیت به ترتیب در رتبه ی ۲۴ و ۲۵ کشوری قرار دارد. دانشگاه بجنورد به عنوان دانشگاه اصلی استان، در سال ۱۳۸۴ و مجتمع آموزش عالی شیروان به عنوان اولین واحد دانشگاهی استان (در غالب دانشکده کشاورزی زیر نظر دانشگاه فردوسی مشهد) در سال ۱۳۶۲ تاسیس شده اند. بیشترین تعداد دانشجویان به ترتیب از آن دانشگاه های آزاد، دولتی، پیام نور، علمی- کاربردی و آموزشکده های فنی و حرفه ای می باشد.

جدول ۲۷- تعداد دانشگاه های استان خراسان شمالی

نوع دانشگاه	تعداد
دانشگاه و مجتمع آموزش عالی دولتی	۴
دانشگاه وابسته به دستگاه های اجرایی	۳
دانشگاه آزاد اسلامی	۴
دانشگاه پیام نور	۸
دانشگاه علمی- کاربردی	۱۲
دانشگاه علوم پزشکی	۱
موسسه غیرانتفاعی	۳
آموزشکده فنی و حرفه ای	۵

تعداد کل دانشجویان استان در دوره ۹۶-۱۳۹۵، ۳۶۹۹۸ نفر بوده که ۹،۸ درصد نسبت به سال قبل کاهش داشته است. از این تعداد، ۲۰۶۱۳ نفر پسر و ۱۶۳۸۵ نفر دختر می باشند. رشته های گروه علوم انسانی و فنی و مهندسی در تمامی ادوار گذشته، بیشترین سهم از دانشجویان استان را به خود اختصاص داده اند (جدول زیر).

جدول ۲۸- جمعیت دانشجویان استان خراسان شمالی در مقاطع و گروه های آموزشی متفاوت طی سه دوره ی اخیر

شاخص	دوره ۹۴-۱۳۹۳	دوره ۹۵-۱۳۹۴	دوره ۹۶-۱۳۹۵
تعداد کل دانشجویان استان	۳۸۰۱۳	۴۱۰۳۴	۳۶۹۹۸
تعداد دانشجویان پسر	۲۰۲۰۸	۲۲۴۸۲	۲۰۶۱۳
تعداد دانشجویان دختر	۱۷۸۰۵	۱۸۵۵۲	۱۶۳۸۵
تعداد دانشجویان مقطع کاردانی	۱۱۲۲۴	۹۹۱۶	۸۵۴۵
تعداد دانشجویان مقطع کارشناسی	۲۵۲۳۰	۲۶۹۹۲	۲۳۸۲۲
تعداد دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد	۱۳۰۰	۳۶۸۸	۴۰۶۱
تعداد دانشجویان مقطع دکترای حرفه ای	۲۵۹	۳۴۶	۲۱۸۱
تعداد دانشجویان مقطع دکترای تخصصی	۰	۹۲	۲۴۱
سهم دانشجویان گروه علوم انسانی به کل دانشجویان (درصد)	۵۱،۷	۵۲،۳	۵۲،۸
سهم دانشجویان گروه علوم پایه به کل دانشجویان (درصد)	۲،۶	۲،۴	۲،۳
سهم دانشجویان گروه کشاورزی و دامپزشکی به کل دانشجویان (درصد)	۳،۳	۳	۲،۹

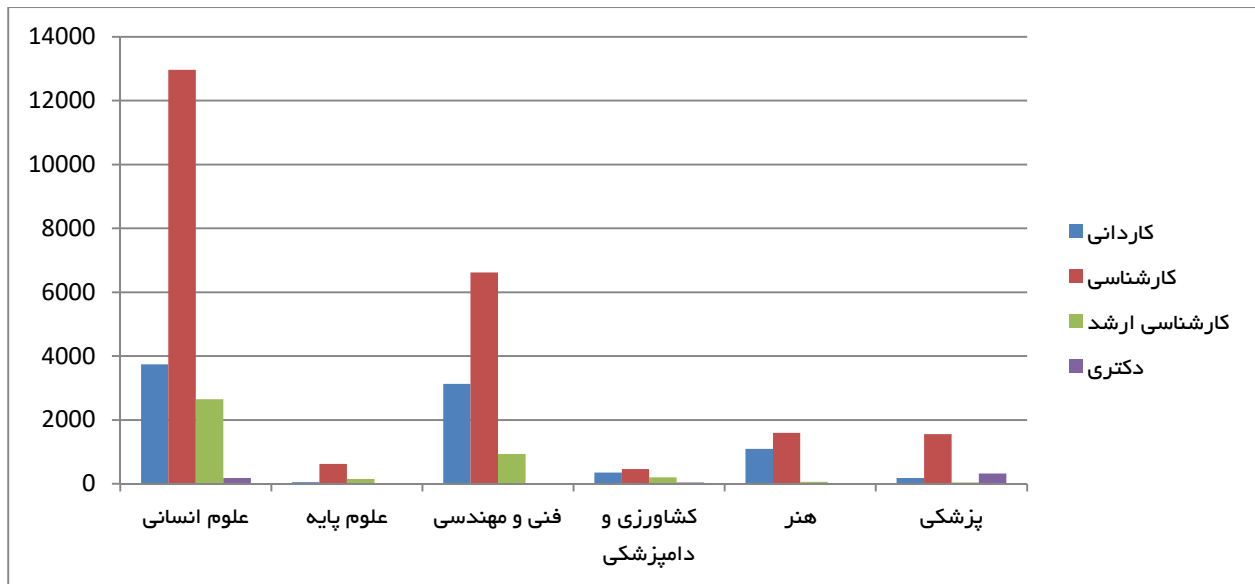
شاخص	دوره ۹۴-۱۳۹۳	دوره ۹۵-۱۳۹۴	دوره ۹۶-۱۳۹۵
سهم دانشجویان گروه علوم فنی و مهندسی به کل دانشجویان (درصد)	۲۹	۲۸,۹	۲۸,۹
سهم دانشجویان گروه علوم پزشکی به کل دانشجویان (درصد)	۴,۷	۶,۲	۵,۷
سهم دانشجویان گروه هنر به کل دانشجویان (درصد)	۸,۴	۷,۲	۷,۴

مأخذ: گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان - سال ۱۳۹۵

همانگونه که از جدول فوق دریافت می‌شود، بیشترین تعداد دانشجویان استان در رشته‌های علوم انسانی و فنی مهندسی مشغول به تحصیل می‌باشند. علی‌رغم اینکه فعالیت‌های کشاورزی در تمام استان وجود داشته و بخش کشاورزی بیشترین سهم از شاغلین استان را به خود اختصاص داده است، اما رشته‌های مربوط به این بخش (در تمام مقاطع) کمترین تعداد دانشجو را دارد. این امر را می‌توان یکی از مهمترین دلایل عدم توسعه کشاورزی نوین در استان دانست. نکته جالب آن است که با اینکه رشته‌های حوزه کشاورزی کمترین دانشجو را در سطح استان دارند، ولی جزء رشته‌هایی است که بالاترین آمار بیکاری در بین افراد تحصیل کرده را دارند. مجتمع آموزش عالی شیروان به عنوان قدیمی‌ترین واحد دانشگاهی استان، بطور تخصصی در حوزه کشاورزی فعالیت می‌نماید. اما متأسفانه پس تغییر در سیستم مدیریتی آن و جدا شدن از دانشگاه فردوسی و بروز مشکلات مالی، آن پویایی و چابکی لازم در خصوص توسعه علوم کشاورزی به هیچ عنوان نداشته است. اعضا هیئت علمی آن اندک بوده و اکثراً غیرساکن در استان می‌باشند.

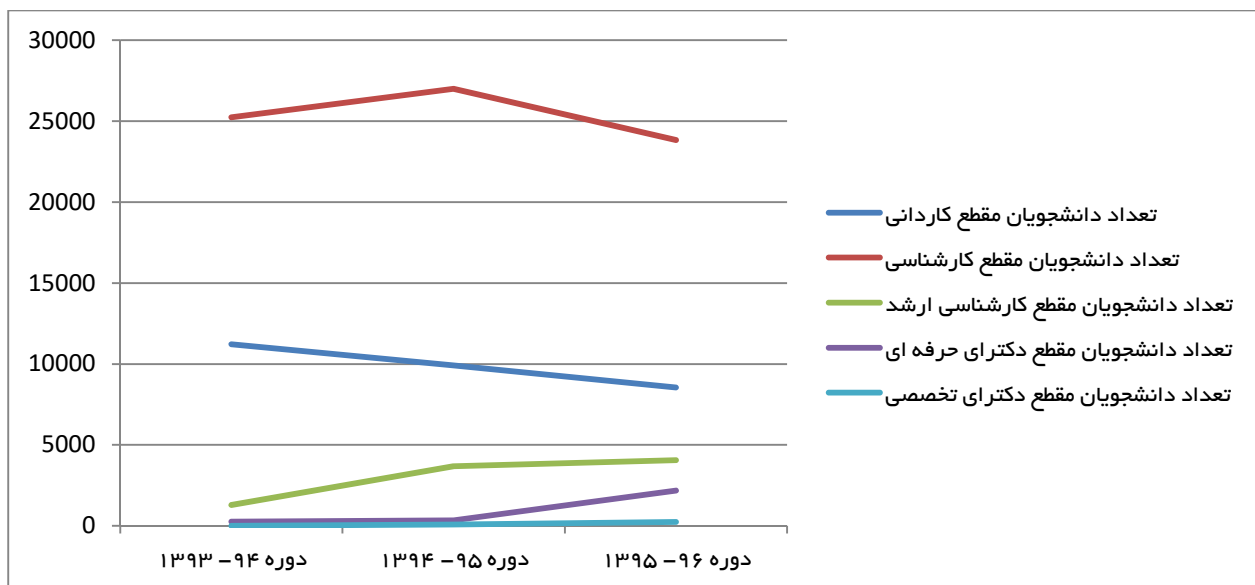
رشته‌های علوم انسانی جزء کم هزینه‌ترین رشته‌ها جهت ایجاد هستند در مقابل رشته‌های فنی مهندسی یا کشاورزی که نیازمند فضاهای کم آموزشی همچون آزمایشگاه، کارگاه و ... می‌باشند. از این رو بدون در نظر گرفتن نیاز جامعه و اکوسیستم کسب و کار منطقه و استان، رغبت در بین مدیران دانشگاه‌ها برای ایجاد رشته‌هایی همچون حسابداری، مدیریت، حقوق، مشاوره و ... بسیار بیشتر است. در این بین نباید از نقش خانواده، مدرسه و مشاوران در جهت دادن به ذهن دانش آموزان در انتخاب رشته غافل شد. در دو دهه قبل، تب انتخاب رشته‌های فنی و مهندسی بشدت در مدارس و خانواده‌های این کشور فراگیر شد. با تغییر شرایط مملکت و دشوار شدن شرایط در یافتن شغل در رشته‌های فنی و مهندسی، تغییر نگرشی عمیق در جامعه رخ داده و رشته‌های علوم انسانی خواهان بیشتری پیدا نمودند. بی آن که از عاقبت و سرنوشت شغلی آن اطلاعی داشته باشند. رشته‌های فنی استان نیز، اکثراً رشته‌های حوزه صنعت ساختمان می‌باشند. از این رو ارتباط بخش آموزش عالی استان در ارتباط با رشته‌های صنعت و معدن نیز ضعیف ارزیابی می‌شود. بطوری که با وجود بزرگترین معدن بوکسیت خاورمیانه در استان، هیچ رشته و گرایشی در خصوص مهندسی معدن در هیچ یک از مقاطع در استان وجود ندارد.

طبق آمار منتشره از سوی اداره کل آموزش و پرورش استان در سال ۱۳۹۶، تنها ۱۷۱ دانش آموز توانایی کسب رتبه زیر هزار در کنکور سراسری داشته‌اند. این در حالی است که این عدد در سال ۱۳۹۵ برابر با ۲۴۴ نفر بوده است. این میزان کاهش می‌تواند زنگ خطری برای استان باشد. همچنین از میان این دانش آموزان حدود ۳۳ درصد در گروه آموزشی تجربی و حدود ۳۰ درصد نیز در گروه آموزشی علوم انسانی شرکت نموده بودند. بر همین اساس می‌توان نتیجه گرفت که میل و رغبت دانش آموزان استان به سمت سوی رشته‌های علوم پزشکی می‌باشد. در حالی که استان خراسان شمالی تنها یک دانشگاه علوم پزشکی آن هم با ظرفیت محدود دارد.

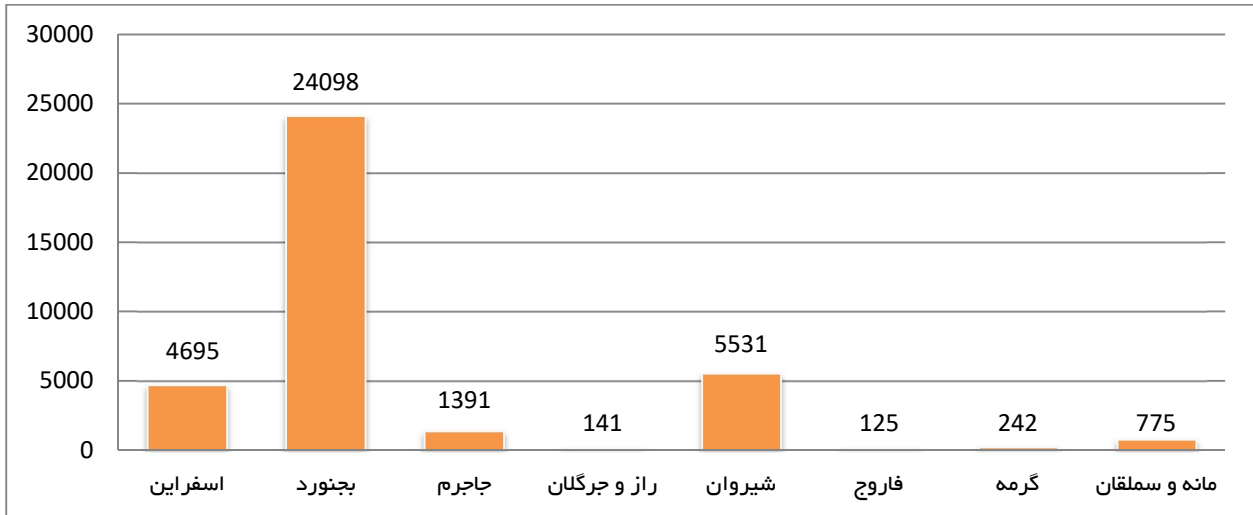
نمودار ۲۳- تعداد دانشجویان مراکز دانشگاهی استان به تفکیک رشته و مقطع تحصیلی سال تحصیلی ۱۳۹۵-۹۶

با توجه به نمودار ۲۴، در حال حاضر، حدود ۸۸ درصد دانشجویان استان در مقاطع کاردانی و کارشناسی، حدود ۱۱ درصد در مقطع کارشناسی ارشد و کمتر از ۲ درصد نیز در مقطع دکتری مشغول تحصیل می باشند. ولی بررسی روند سال های اخیر نشان می دهد که تعداد دانشجویان در مقاطع کاردانی و کارشناسی رو به کاهش بوده در حالی که در مقاطع تحصیلات تکمیلی رو به افزایش است. از مهمترین دلایل این امر می توان به کاهش داوطلبان ورود به دانشگاه ها بواسطه کاهش جمعیت اشاره نمود. با توجه به مطالعات میدانی می توان به این نکته اشاره نمود که بخش قابل توجه ای از دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی، کارکنان دولت و افراد شاغل در بخش خصوصی می باشند که با هدف ارتقاء جایگاه سازمانی و درآمد، اقدام به ادامه تحصیل بیشتر در رشته های علوم انسانی و فنی مهندسی می نمایند.

نمودار ۲۴- روند ورود دانشجو در مقاطع مختلف به دانشگاه های استان خراسان شمالی

تجمع اصلی مراکز آموزشی عالی استان در سه شهر بجنورد، شیروان و اسفراین بوده که این خود، از عوامل اصلی مهاجرت مردم از سایر نقاط استان به این سه شهر شده است (نمودار ۲۵). عموم رشته‌های فنی آموزش داده شده در مراکز آموزش عالی استان به صورت عمومی و بدون در نظر گرفتن ویژگی‌های اقتصادی و ظرفیت‌های استان تبیین شده‌اند. در صورتی که می‌بایست به تناسب نیاز منطقه، رشته‌های تحصیلی مشخص شده و دانشجویان به سمت و سوی رشته‌های مورد نیاز سوق داده شوند.

نمودار ۲۵- تعداد دانشجویان به تفکیک شهرستان‌های استان خراسان شمالی سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵

سالانه چیزی حدود ۱۰ هزار دانشجوی جدید وارد دانشگاه‌های استان می‌شوند که حدود ۶۰ درصد آن‌ها پسر و الباقی دختر می‌باشند. حدود ۵۸ درصد دانشجویان جدیدالورود در مقطع کارشناسی و حدود ۳۰ درصد نیز در مقطع کاردانی پذیرش می‌شوند. همچنین حدود ۸ هزار نفر نیز سالانه از دانشگاه‌های استان فارغ‌التحصیل شده که حدود ۶۰ درصد آن‌ها پسر می‌باشند. در مجموع، در کلیه دانشگاه‌های استان ۸۰۶ هئیت علمی مشغول فعالیت بوده که ۹۱ درصد ایشان دارای رتبه علمی مربی یا استادیاری می‌باشند. تقریباً ۷۴ درصد این افراد، در دانشگاه‌های شهر بجنورد مستقر هستند. این موضوع نشان دهنده آن است که جامعه علمی استان که استاتید دانشگاهی بخش عظیمی از آن است، در مرکز استان متمرکز می‌باشد. بطور حتم پژوهش و آموزش که جزئی از ماموریت‌های استاتید دانشگاهی است، پایه و اساس توسعه است. نبود این قشر تاثیرگذار جامعه در سایر شهرهای استان می‌تواند روند توسعه را با کندی همراه سازد.

طبق آمار وزارت علوم، تعداد کل دانش‌آموختگان تمامی دانشگاه‌های استان از ابتدای تاسیس آنان تا پایان سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ برابر با ۱۰۶۴۶۰ نفر می‌باشد که از این تعداد ۶۰۱۶۰ نفر پسر و ۴۶۳۰۰ نفر نیز دختر می‌باشند. بیشترین درصد فارغ‌التحصیلان در مقطع کارشناسی (۵۷ درصد) و سپس مقطع کاردانی (۳۹ درصد) می‌باشد. این دانشگاه‌ها تاکنون هیچ فارغ‌التحصیلی در مقطع دکتری نداشته‌اند.

جدول ۲۹- تعداد دانش‌آموختگان دانشگاه‌های استان

شاخص	دوره ۹۴-۱۳۹۳	دوره ۹۵-۱۳۹۴
تعداد کل دانش‌آموختگان استان	۸۹۵۱	۸۱۵۶
تعداد دانش‌آموختگان پسر	۵۳۲۱	۴۸۶۷
تعداد دانش‌آموختگان دختر	۳۶۳۰	۳۲۸۹

در خصوص وضعیت اشتغال فارغ التحصیلان یا دانشجویان استان می توان به جدول ذیل اشاره نمود. جمعیت فعال فارغ التحصیل یا در حین تحصیل استان در سال ۱۳۹۵، برابر با ۵۷۲۴۴ نفر بوده است که نسبت به سال گذشته، ۲۱,۹ درصد افزایش داشته است. همچنین نرخ بیکاری این گروه در سال ۱۳۹۵، ۱۵,۶ درصد بوده که کمتر از میانگین کشوری (۲۰ درصد) است.

جدول ۳۰- جمعیت فارغ التحصیلان یا در حین تحصیل دوره های عالی بر حسب وضعیت فعالیت اقتصادی استان در سال ۹۵

شرح	فعال از نظر اقتصادی			نرخ بیکاری	غیرفعال از نظر اقتصادی
	مجموع	شاغل	بیکار		
کشور	۶۶۸۷۱۴۹	۵۳۴۶۹۷۸	۱۳۴۰۱۷۱	۲۰	۵۴۵۱۸۳۰
استان	۵۷۲۴۴	۴۸۳۳۷	۸۹۰۷	۱۵,۶	۳۷۶۲۵

مأخذ: مرکز آمار ایران - طرح آمارگیری نیروی کار

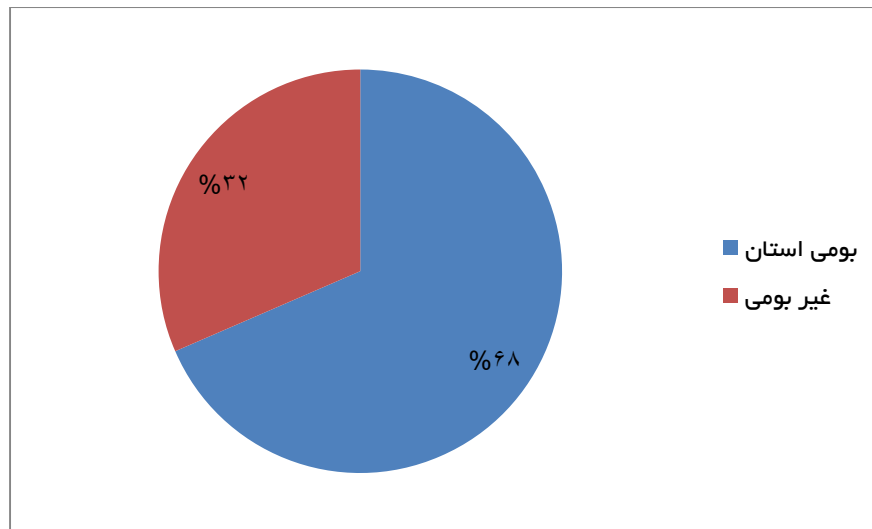
بخشی از دانشجویان هر دانشگاه را دانشجویان غیربومی تشکیل می دهند. این میزان در دانشگاه های مطرح و تراز اول کشور بیشتر و هر چه از کیفیت دانشگاه کاسته شود، تعداد دانشجویان غیربومی آن نیز کاهش می یابد. از این رو در ساختار کسب و کار یک استان می بایست به دانشجویان بومی شاغل به تحصیل در دانشگاه های خارج از استان نیز توجه نمود. برای حل مسئله فوق می توان تا حدودی از نظام های مهندسی و پزشکی استان که پذیرای این افراد به عنوان اعضا خواهند بود، کمک جست.

جدول ۳۱- وضعیت دانشجویان بومی و غیربومی دانشگاه های استان - ۱۳۹۷

نوع دانشگاه	بومی (درصد)	غیربومی (درصد)
دولتی	۳۲,۶	۶۷,۴
فنی و حرفه ای	۶۲	۳۸
فرهنگیان و وابسته به دستگاه های اجرایی	۶۴,۶	۳۵,۴
پیام نور	۸۴,۸	۱۵,۲
علمی - کاربردی	۹۵	۵
غیرانتفاعی	۹۳,۱	۶,۹
آزاد اسلامی	۹۰	۱۰

مأخذ: دفتر هیئت نظارت و ارزیابی و تضمین کیفیت استان

همان طور که در جدول فوق آمده است، تنها در دانشگاه های دولتی استان بویژه دانشگاه بجنورد تعداد دانشجویان غیربومی بیش از دانشجویان بومی می باشد. همچنین دانشگاه های که تحصیل در آن ها منوط به پرداخت شهریه است، کمترین تعداد دانشجویان غیربومی را دارا می باشند. این امر می تواند نشان دهنده تاثیر وضعیت اقتصادی خانوارها بر بحث تحصیل باشد. زیرا با این کار حداقل، در هزینه ی اسکان و حمل و نقل صرفه جویی می شود. بطور کلی حدود ۳۲ درصد دانشجویان استان غیربومی بوده که اکثر قریب به اتفاق آن ها پس از اتمام تحصیلات به شهر خود باز خواهند گشت.

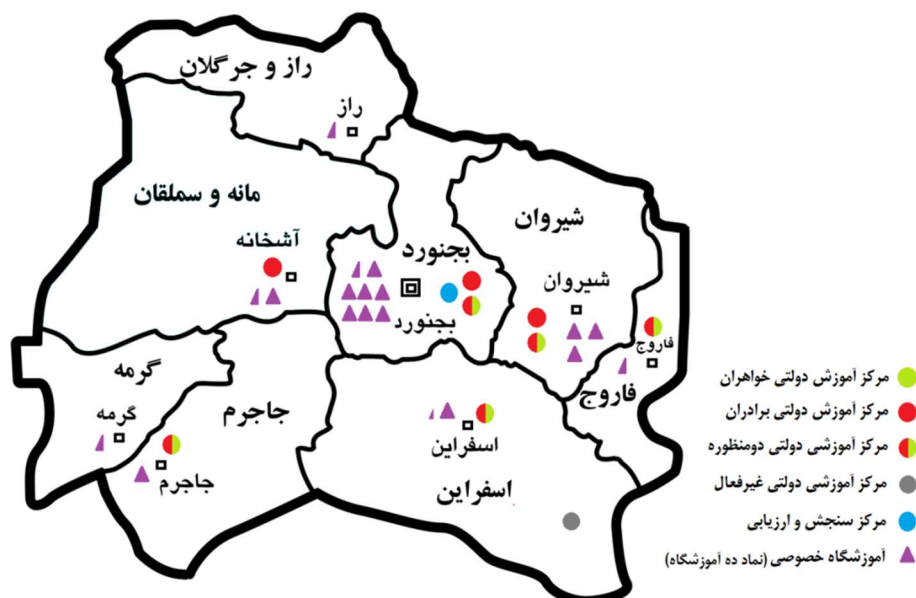

نمودار ۲۶- وضعیت بومی یا غیربومی بودن دانشجویان استان خراسان شمالی (دفتر هیئت نظارت و ارزیابی و تضمین کیفیت استان)

استخدامی دستگاه های دولتی بیشتر از فارغ التحصیلان خارج استان است. آن هم به علت سطح پایین علمی و عمر کم دانشگاه های استان بوده که موجب می شود فرد در رقابت با فارغ التحصیلان دانشگاه های مطرح کشور در آزمون های استخدامی دچار مشکل شود. از این رو صرف همخوانی رشته با رشته های مزیت دار منطقه موجب شکوفایی و حل مشکلات به خودی خود نمی گردد. می بایست بر روی کیفیت آموزش نیز کار شود.

۲-۴-۲- بررسی نظام آموزش فنی و حرفه ای استان

نظام آموزش فنی و حرفه ای کشور بر دو پایه استوار است. اول مراکز دولتی و دوم آموزشگاه های آزاد. استان خراسان شمالی با داشتن ۸ مرکز آموزشی دولتی و ۱۵۲ آموزشگاه آزاد فنی و حرفه ای (نقشه ۴)، در سال ۱۳۹۶ چیزی نزدیک به ۲۳ هزار ۴۰۰ نفر را تحت پوشش آموزش های مهارتی در گروه های آموزشی متفاوت قرار داده که حدود ۶۰ درصد این افراد سهم مراکز دولتی می باشد.

نقشه ۴- موقعیت و پراکندگی مراکز دولتی و آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای استان خراسان شمالی (سال ۱۳۹۷)

با توجه به توسعه مراکز فنی و حرفه دولتی طی سال های اخیر، ولی دو شهرستان گرمه و راز و جرگلان فاقد مرکز دولتی می باشند. با وجود عدم انطباق شرایط این دو شهرستان (از منظر میزان فاصله با مرکز دولتی مجاور و همچنین جمعیت) با استانداردهای سازمان آموزش فنی و حرفه ای، ولی با فشارهای گاهاً سیاسی، ساخت مراکز دولتی این دو شهرستان در حال اجرا می باشد.

جدول ۳۲- وضعیت مراکز دولتی آموزش فنی و حرفه ای استان خراسان شمالی - سال ۱۳۹۶

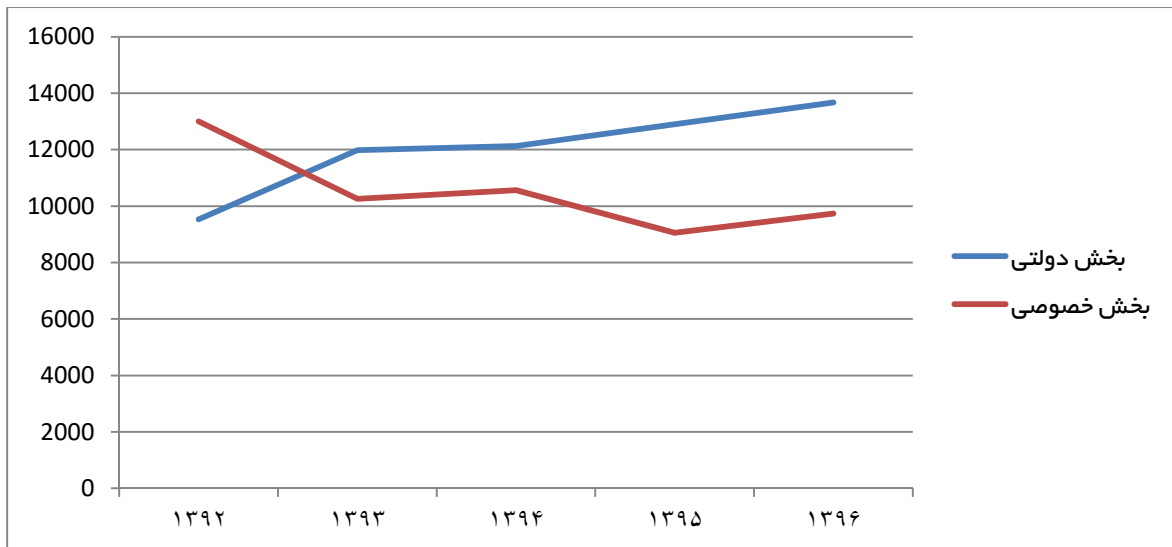
ردیف	شهرستان	نام مرکز	نوع مرکز	تعداد کارگاه	عنوان کارگاه
۱	اسفراین	مرکز شماره ۴: شهید رحیم زاده	دو منظوره	۶	اتومکانیک و برق خودرو
					انرژی های نوین
					برق و PLC
					تاسیسات و لوازم خانگی
					جوشکاری و بازرسی جوش
					ماشین ابزار (تراش)
۲	بجنورد	مرکز شماره ۱: شهید توکلی زاده	برادران	۹	اتومکانیک
					آزمایشگر قطعات صنعتی
					برق
					تراش CNC
					تراشکاری
					جوشکاری برق
					درودگری
					فرز
					فن ورز شبکه هوایی
					PLC
۳	بجنورد	مرکز شماره ۲: شهید یزدانی	دو منظوره	۷	تاسیسات- انرژی خورشیدی
					رباتیک- تلفن همراه
					شبکه- سخت افزار
					نرم افزار- برنامه نویسی
					نرم افزار چند رسانه ای
					نرم افزارهای کاربردی
					اتومکانیک
۴	جاجرم	مرکز شماره ۵: شهید عزیززاده	دو منظوره	۷	برق
					جوش
					صنایع غذایی خواهران
					عمران
					کشاورزی خواهران
					هنر
					اتومکانیک

ردیف	شهرستان	نام مرکز	نوع مرکز	تعداد کارگاه	عنوان کارگاه
۵	شیروان	مرکز شماره ۳: شیروان	برادران	۸	آسانسور و پله برقی
					برق
					تعمیراتومبیل سواری
					تعمیرکار برق خودرو
					جوشکاری
					درودگری
					طرح سایپا
					کشاورزی
۶	شیروان	مرکز شماره ۱۰: کوثر	دو منظوره	۴	الکترونیک
					کارور PLC
					نقشه کش معماری (با نرم افزار)
					نقشه کشی عمومی ساختمان
۷	فاروج	مرکز شماره ۷: آیت الله نجفی	دو منظوره	۴	عمران
					اتومکانیک
					برق
					خشکبار
					اتومکانیک
۸	مانه و سملقان	مرکز شماره ۶: شهید پاکدل	برادران	۵	برق
					جوشکاری
					دیزل
					عمران

مأخذ: اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان خراسان شمالی

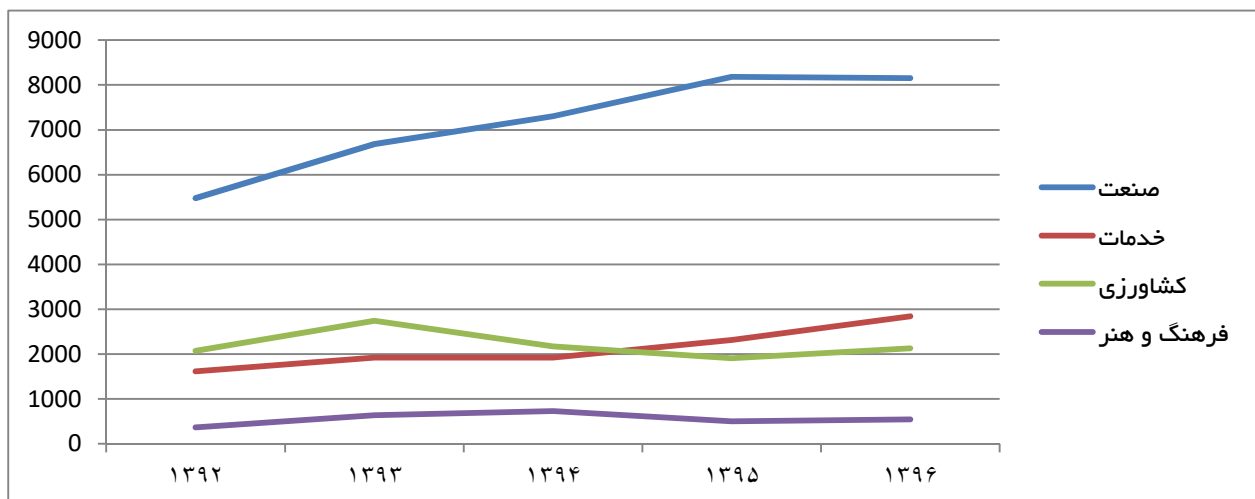
در مجموع مراکز هشت گانه فنی و حرفه ای، ۵۰ کارگاه ثابت وجود داشته که ۴۳ کارگاه ثابت معادل ۸۶ درصد مربوط به رشته های فنی و مهندسی، ۴ کارگاه معادل ۸ درصد مربوط به رشته های کشاورزی و صنایع غذایی و ۳ کارگاه معادل ۶ درصد نیز مربوط به حوزه هنر می باشند.

بطور کلی کلیه دوره های آموزشی سازمان آموزش فنی و حرفه ای در چهار دسته که از آن ها با عنوان خوشه یاد می شود، طبقه بندی می شوند. این چهار خوشه عبارتند از: صنعت، خدمات، کشاورزی و فرهنگ و هنر. هر خوشه به چندین گروه آموزشی تقسیم شده (در مجموع حدود ۶۰ گروه آموزشی) و هر گروه آموزشی شامل چندین دوره آموزشی می باشد.

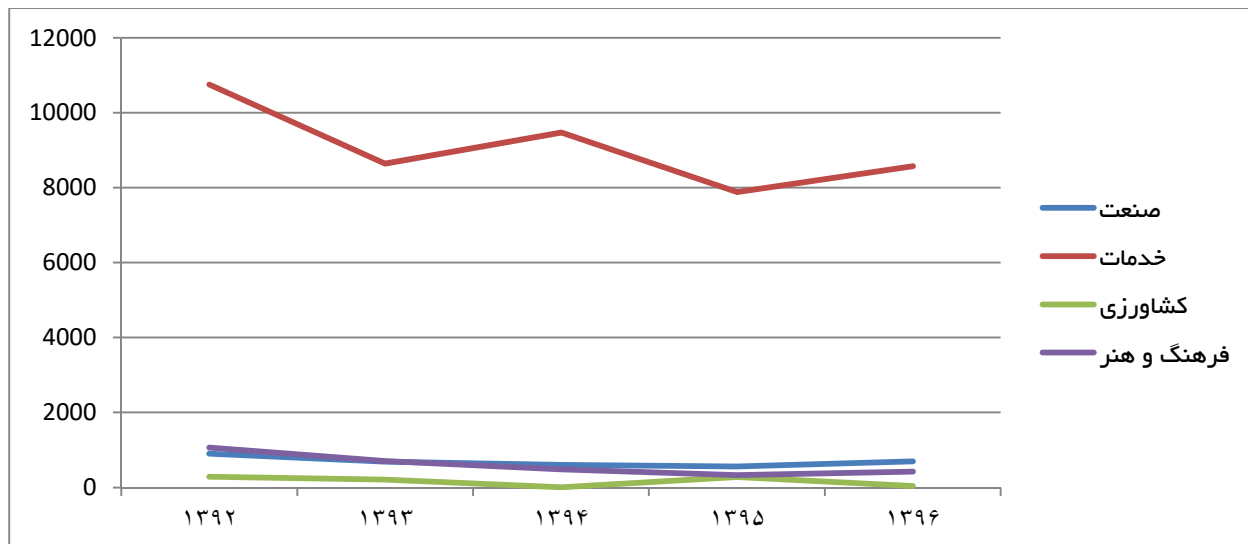

نمودار ۲۷- تعداد کارآموزان دوره دیده در مراکز دولتی و آموزشگاه های آزاد استان در بازه زمانی ۹۶-۱۳۹۲

روند تعداد کارآموزان مراکز دولتی و آموزشگاه های آزاد در نمودار فوق نمایش داده شده است. نکته قابل توجه در این نمودار آن است که طی این سال ها، روند جذب کارآموز در مراکز دولتی رو به افزایش و در آموزشگاه های آزاد رو به کاهش بوده است. این موضوع با اهداف کلی دولت مبنی بر فعال تر نمودن بخش خصوصی و بها دادن به آن ها در تضاد است. در هر سال بطور متوسط چیزی حدود ۲۲۵۰۰ نفر در مجموع دو بخش دولتی و خصوصی آموزش دیده اند. از این موضوع می توان نتیجه گرفت که تعداد آموزش دیدگان در مجموع افزایش نیافته بلکه از سهم بخش خصوصی کاسته و به سهم بخش دولتی افزوده شده است. این امر دلایل مختلفی دارد. شاید مهم ترین آن مشکلات اقتصادی بوده که سبب شده است رغبت متقاضیان به دوره های رایگان و ارزان قیمت مراکز دولتی بیشتر شود. از طرفی در یک حرکت مناسب و منطقی در اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان، طول مدت دوره ها کوتاه تر شده است که موجب شده است تا تعداد افراد بیشتری از این امکانات بهره برده و آموزش ببینند. این در حالی است که ظرفیت کارگاه ها در مراکز دولتی در این چند سال ثابت بوده و هیچگونه افزایشی نداشته است.

نمودار ۲۸- وضعیت تعداد کارآموزان هر خوشه طی ۵ سال گذشته در مراکز دولتی فنی و حرفه ای استان

نمودار ۲۹- وضعیت تعداد کارآموزان هر خوشه طی ۵ سال گذشته در آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای استان

در نمودار ۲۸ و نمودار ۲۹ روند پنج سال اخیر تعداد کارآموز مراکز دولتی و آموزشگاه های آزاد در خوشه های مختلف آورده شده است. همان طور که مشخص است، تمرکز مراکز دولتی بر خوشه صنعت و تمرکز آموزشگاه های آزاد بر خوشه خدمات است. خوشه مقفول مانده در هر دو بخش، خوشه فرهنگ و هنر است که رسته مزیت دار فرش در آن قرار دارد. خوشه کشاورزی نیز از وضعیت خوبی برخوردار نمی باشد.

دوره های آورده شده در جدول ذیل، دوره هایی هستند که بیشترین کارآموز را در سال ۱۳۹۶ داشته اند. در بخش مراکز دولتی دوره ی "پرورش دهنده ی قارچ دکمه ای" و در آموزشگاه های آزاد دوره ی "رایانه کار ICDL درجه ۲" بیشترین متقاضی را داشته اند.

جدول ۳۳- تعداد مراکز دولتی و آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای استان و عمده حرفه های آموزشی آن ها - سال ۱۳۹۶

نوع مرکز	تعداد	عمده حرفه های آموزش داده شده		
		گروه آموزشی	نام دوره	تعداد کارآموز (نفر)
مراکز آموزش فنی و حرفه ای دولتی	۸	امور باغی	پرورش دهنده قارچ دکمه ای	۴۱۱
		برق	فن ورز شبکه هوایی برق	۳۹۹
		صنایع خودرو	مکانیک موتورهای بنزینی	۳۴۵
		صنایع خودرو	تعمیر کار اتومبیل های سواری بنزینی درجه ۲	۳۳۳
		صنایع خودرو	سرویس و نگهداری خودرو	۳۱۶
		کنترل و ابزار دقیق	کارور PLC درجه ۲	۲۷۰
		برق	تعمیر لوازم خانگی برقی حرارتی و گردنده (چرخ گوشت، آبمیوه گیری و ...)	۲۲۲
		مکانیک	نقشه کش و طراح به کمک رایانه	۲۲۲
		معماری	کمک برقرار ساختمان	۲۱۸
		امور زراعی	زعفران کار	۱۹۹

عمده حرفه های آموزش داده شده			تعداد	نوع مرکز
تعداد کارآموز (نفر)	نام دوره	گروه آموزشی		
۱۸۷۱	رایانه کار ICDL درجه ۲	فناوری اطلاعات	۱۵۲	آموزشگاه های فنی و حرفه ای خصوصی
۱۲۵۲	رایانه کار ICDL درجه ۱	فناوری اطلاعات		
۷۳۵	نازک دوز زنانه درجه ۲	صنایع پوشاک		
۷۰۴	پیرایشگر ابرو و صورت زنانه	مراقبت و زیبایی		
۶۱۸	آرایشگر موی زنانه	مراقبت و زیبایی		
۴۵۳	پیرایشگر موی زنانه	مراقبت و زیبایی		
۴۱۹	کاربر مواد شیمیایی در آرایش زنانه	مراقبت و زیبایی		
۳۴۵	آرایش و پیرایش زنانه	مراقبت و زیبایی		
۳۰۱	متعادل ساز چهره زنانه (آرایش صورت)	مراقبت و زیبایی		
۲۹۷	متعادل ساز چهره زنانه	مراقبت و زیبایی		

مأخذ: اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان خراسان شمالی

تنها با بررسی جدول ۳۳ نمی توان به نتیجه گیری مناسب و نزدیک به واقعیت دست یافت. زیرا بر اساس این جدول در مراکز دولتی بیشترین تعداد کارآموز از آن دوره ای از گروه امور باغی است. این موضوع می تواند این تصور را در ذهن ایجاد نماید که توجه ای ویژه ای به دوره های گروه امور باغی است. ولی با بررسی دقیق تر می بینیم که اینگونه نمی باشد و کمترین بها به دوره ای خوشه کشاورزی داده شده است. از این رو برای بررسی دقیق تر نیازمند تحلیل بر پایه گروه ها می باشیم.

از این رو، در جداول بعدی نیز، به ترتیب تعداد آموزشگاه های آزاد به تفکیک شهرستان، تعداد کارآموزان دوره دیده در آموزشگاه های آزاد در هر گروه آموزشی به تفکیک شهرستان و همچنین تعداد کارآموزان دوره دیده در مراکز دولتی در هر گروه آموزشی به تفکیک شهرستان آورده شده اند.

جدول ۳۴- کلیه رشته های آموزشی موجود در تمامی آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای استان به تفکیک شهرستان - سال ۱۳۹۷

رشته های آموزشی	تعداد رشته های اسفول این		تعداد رشته های		تعداد رشته های		تعداد رشته های		تعداد رشته های		تعداد رشته های		تعداد رشته های		تعداد رشته های		تعداد رشته های		رشته های آموزشی
	کل	ب	کل	ب	کل	ب	کل	ب	کل	ب	کل	ب	کل	ب	کل	ب	کل	ب	
آموزشگاه های دارای رشته ی آموزشی در کل استان	کل	ب	کل	ب	کل	ب	کل	ب	کل	ب	کل	ب	کل	ب	کل	ب	کل	ب	
۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۳	۰	۰	صنایع خودرو (انومکانیک)
۵	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۳	۳	۰	۰	۰	۰	الکترونیک
۲۰	۳	۳	۲	۲	۲	۲	۵	۴	۴	۰	۰	۰	۱۱	۱۱	۱۰	۴	۴	۴	فن آوری اطلاعات
۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	تاسیسات
۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۴	۳	۴	۲	۰	۲	ساختمان و معماری
۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۳	۳	۱	۰	۱	مکانیک
۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۰	۱	برق
۵	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۳	۳	۱	۱	۱	کشاورزی
۱۵	۱	۱	۱	۰	۰	۲	۲	۱	۱	۰	۰	۰	۸	۸	۷	۲	۲	۲	امور مالی و بازرگانی
۴	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۲	۲	۱	۱	۱	امور اداری
۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۲	۲	۰	۰	۰	مدیریت صنایع
۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۳	۳	۰	۰	۰	خدمات آموزشی
۵۵	۵	۵	۰	۲	۲	۱	۹	۸	۱	۳	۲	۱	۲۷	۲۴	۳	۴	۴	۰	مراقبت و زیبایی
۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۲	۲	۰	۰	۰	هتلداری و گردشگری
۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۲	۲	۲	۰	۰	۰	۰	فرش
۱۴	۲	۲	۰	۰	۰	۰	۴	۴	۰	۰	۱	۱	۴	۴	۰	۳	۳	۰	صنایع دستی (دوختیهای سنتی، گلیم، فلز و...)
۸	۱	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۵	۵	۰	۰	۰	۰	صنایع چرم
۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۲	۲	۰	۰	۰	صنایع چوب
۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۱	۲	۰	۰	۰	طلا و جواهر سازی
۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۳	۲	۱	۱	۱	۱	صنایع غذایی
۷	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۲	۲	۰	۰	۱	۱	۳	۳	۰	۰	۰	۰	صنایع نساجی (بافت)
۲۵	۴	۴	۱	۱	۲	۰	۸	۸	۰	۱	۱	۰	۱۴	۱۴	۰	۴	۴	۰	صنایع پوشاک (طراحی و دوخت)
۲	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۲	۰	۰	۰	۰	هنرهای تجسمی و تزیینی
۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۳	۳	۰	۰	۰	سایر (حمل و نقل، ایمنی، کارآفرینی)
۲۲۳	۱۴	۵	۵	۰	۵	۲۷	۵	۱۰	۷۴	۱۲	تعداد کل آموزشگاه های آزاد شهرستان								رشته های آموزشی

جدول ۳۵- تعداد دوره ها و کارآموزهای هر دوره در تمامی آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای استان به تفکیک شهرستان - سال ۱۳۹۶

رشته های آموزشی	اسفولین		تعداد دوره ها و کارآموزهای هر دوره در تمامی آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای استان به تفکیک شهرستان - سال ۱۳۹۶		بجود		خارج م		راز و جران		شیروان		فاروج		گرمه		ماهه و مستقلان		جمع کل کارآموزها	جمع کل دوره ها
	ب	خ	د	ب	خ	د	ب	خ	د	ب	خ	د	ب	خ	د	ب	خ	د		
صنایع خودرو (اتومکانیک)	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۵۳	۱۶
الکترونیک	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۸۹	۱۳
تاسیسات	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۶
ساختمان	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۳	۲۹
معماری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۹۳	۳۰
مکانیک	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۵	۳
صنایع چرم	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۵	۸
صنایع چوب	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷	۲
صنایع نساجی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۸	۶
حمل و نقل زمینی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
امور مالی و بازرگانی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۰۵	۵۴
بهداشت و ایمنی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۲
فنی آوری اطلاعات	۲۰۳	۱۴۰	۴۵	۷۰۳	۱۴۸	۳۹	۲	۲	۲۲۴	۱۶۸	۷۹۸	۲۲۴	۴۹	۶۸	۳۴	۱	۰	۰	۳۲۵۱	۵۴۳
خدمات آموزشی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۲
خدمات تغذیه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۲۸	۲۴
مراقبت و زیبایی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۶۷۸	۴۵۵
گردشگری و هتلداری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۶	۲۳
صنایع پوشاک (طراحی و دوخت)	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۱۷۵	۱۴۵
فرش	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۳۴	۴۳
صنایع دستی (دوختهای سنتی، بافت، فلز، چرم ...)	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۸۰	۱۴
طلا و جواهر سازی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۳	۷
هنرهای تجسمی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰	۵
امور بانفی	۱۶	۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۰	۲
امور زراعی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
جمع شهرستان	۶۱۸	۷۵۸	۸۱۱	۷۲۵۱	۱۶۹۳	۶۳۸	۶۳	۸۸۱	۶۱	۱	۸۰	۱۲	۸۸۳	۱۶۹۲	۴۰۵	۸۵	۲۷۸	۳۳	۹۷۸۸	۱۴۳۳

جدول ۳۶- تعداد دوره ها و کارآموزهای هر دوره در مراکز دولتی فنی و حرفه ای استان به تفکیک شهرستان - ۱۳۹۶

رشته های آموزشی	اسفندماه		فروردین		اردیبهشت		خرداد		تیرماه		مهرماه		آبان		آذرماه		دیماه		بهمن		اسفند		مجموع کل دوره ها
	د	خ	د	خ	د	خ	د	خ	د	خ	د	خ	د	خ	د	خ	د	خ	د	خ	د	خ	
صنایع خودرو (اتومکانیک)	۱۰۳	۰	۷	۰	۷۷۵	۲۷	۴	۴۰	۶۷	۲۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۴۱
الکترونیک	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۲
تاسیسات	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۸
ساختمان	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۶
معماری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۹
مکانیک	۱۴۹	۱۰	۹	۱۰	۱۳۳	۳۹	۱۳۳	۹	۱۴۹	۳۳۸	۲۶	۱۰۶	۱۰۶	۱۰۶	۱۰۶	۱۰۶	۱۰۶	۱۰۶	۱۰۶	۱۰۶	۱۰۶	۱۰۶	۱۲۶
برق	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۳
جوشکاری و بازرسی جوش	۹۹	۰	۷	۰	۴۳۳	۰	۴۳۳	۷	۹۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۳
کنترل و ابزار دقیق	۹۵	۵	۶	۵	۱۸۰	۳۶	۱۸۰	۶	۹۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۳
مدیریت صنایع	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۳
فناوری ارتباطات	۰	۰	۰	۰	۴۴	۲	۴۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳
صنایع شیمیایی	۱۴	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳
صنایع فلزی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱
صنایع چرم	۰	۰	۱۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱
صنایع چوب	۲۷	۰	۲	۰	۷۶	۰	۷۶	۲	۲۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۰
متالورژی	۷۲	۰	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۷۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵
حمل و نقل زمینی	۲۳	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱
امور مالی و بازرگانی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۸
بهداشت و ایمنی	۵۰	۰	۳	۰	۱۳۳	۰	۱۳۳	۳	۵۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۵
فن آوری اطلاعات	۴۰	۰	۹	۱۱۴	۵۴۹	۰	۵۴۹	۹	۴۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۴
خدمات آموزشی	۰	۰	۰	۰	۱۷	۰	۱۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴
خدمات تغذیه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۰
سلامت و طب ایرانی	۹	۱۰	۱	۱۰	۰	۰	۰	۱	۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱
گردشگری	۰	۰	۰	۰	۷۱	۰	۷۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰
صنایع پوشاک (طراحی و دوخت)	۰	۰	۰	۰	۳	۰	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۵
فرش	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰

فاقد مرکز آموزش دولتی

فاقد مرکز آموزش دولتی

گزارش تحلیل مهارتی نیروی کار مبتنی بر دینامیک اشتغال استان خراسان شمالی

رشته های آموزشی	اسفولین		بجنورد		جابریم		راز و جو گلان		شیروان		فاروج			گرمه	مانده و سبافان			جمع کل کارآموزها	جمع کل دوره ها
	ب	خ	د	ب	خ	د	ب	خ	د	ب	خ	د	ب		ب	خ	د		
صنایع دستی (دوختهای سنتی، گلیم، فلز و...)	۰	۹۴	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۵	۹۳	۰	۰	۰		۰	۱۲	۱	۳۵۳	۲۰
هنرهای تجسمی، تزیینی و نمایشی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰		۰	۰	۰	۱۸	۵
امور باغی	۸	۴۴	۳	۲۳	۱۲۴	۲۰۵	۱۹	۱۴	۰	۲۰	۲	۲۴	۱		۰	۰	۰	۸۹۰	۴۹
امور زراعی	۷	۱۴	۲	۵	۱۶	۷۹	۷	۵۳	۲۳	۰	۲	۱۳۵	۹		۰	۰	۰	۴۳۴	۲۵
امور دام و ماکیان	۸۲	۵	۶	۰	۰	۸۶	۷	۱۷	۰	۱۱۴	۹	۶۷	۳		۰	۲۷	۱	۴۵۸	۲۶
فناوری محیط زیست	۰	۰	۰	۲	۲۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰		۰	۰	۰	۵۰	۲
کشاورزی	۲۰	۰	۲	۲	۴۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰		۰	۰	۰	۶۰	۴
ماشین آلات کشاورزی	۰	۰	۰	۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱		۰	۰	۳	۱۳۹	۱۱
گیاهان دارویی و داروهای گیاهی	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۲۲	۲	۲		۰	۰	۰	۲۳	۲
صنایع غذایی	۱۰	۲۸	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۵	۱۲	۲		۰	۰	۰	۶۵	۵
جمع شهرستان	۸۶۱۱	۵۰۶	۳۶۱	۶۱۵۱	۲۰۶۳	۳۶۱	۶۱۶۱	۶۰۸	۱۱۱	۰	۳۶۳	۶۰۵	۳۶	۰	۵۶۶	۵۶۱	۶۵	۱۳۱۷۰	۸۹۶

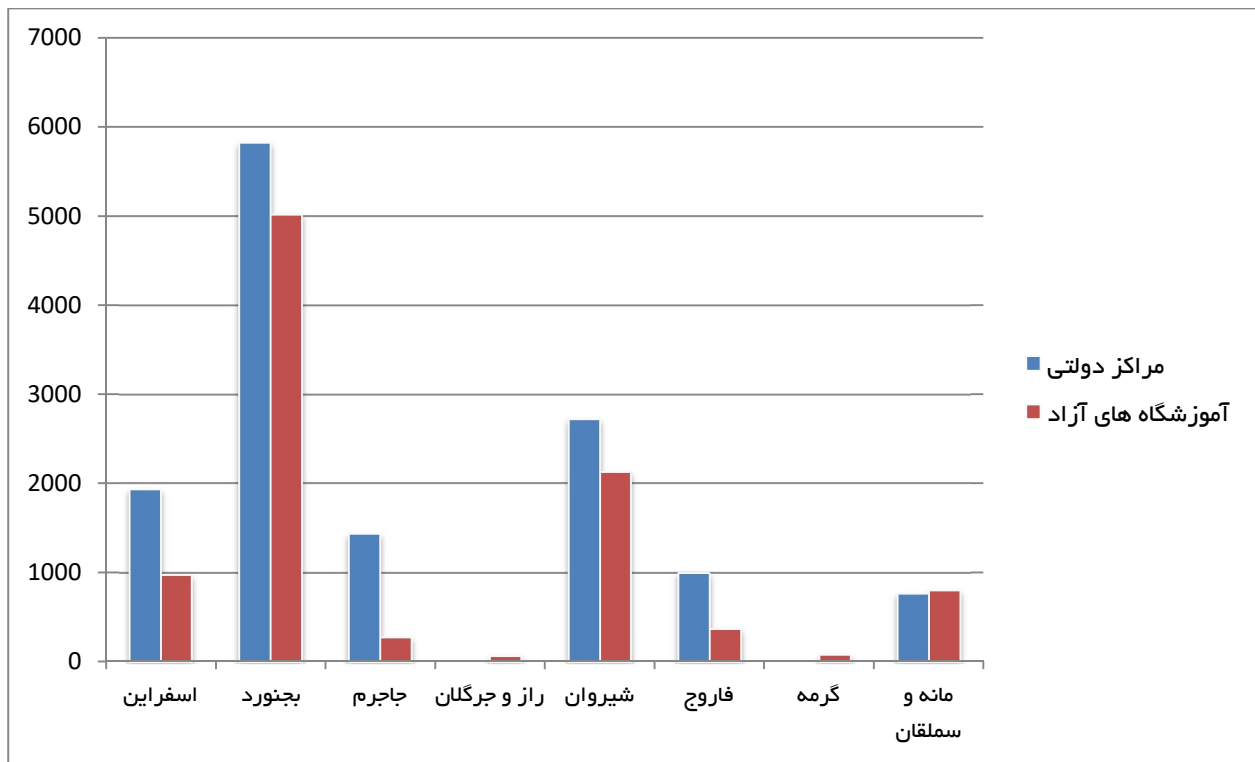
نکات جدول:

- منبع آمار هر سه جدول، اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان خراسان شمالی می باشد.
- در جدول ۳۴ برخی از آموزشگاه ها در چندین رشته آموزشی فعالیت دارند. از این رو تعداد رشته ها بیش از مراکز آموزشی آزاد می باشد.
- در جدول ۳۴ برخی آموزشگاه ها هم برای برادران دوره آموزشی برگزار می کند و هم برای خواهران. از این رو، جمع کل مجموع اعداد برادران و خواهران نمی باشد.
- حرف (ب) بیانگر کلمه برادران، حرف (خ) بیانگر کلمه خواهران و حرف (د) بیانگر کلمه دوره می باشند.

از بررسی آمار و اطلاعات جدول ۳۴، جدول ۳۵ و جدول ۳۶، در خصوص مراکز دولتی و آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای استان موارد ذیل بدست می آید:

بررسی وضعیت مراکز دولتی و آموزشگاه های آزاد

از مجموع ۱۵۲ آموزشگاه آزاد استان، ۷۴ مرکز معادل ۴۸٫۸ درصد آن، در شهرستان بجنورد واقع شده است. این در حالی است که جمعیت این شهرستان ۳۷٫۵ درصد جمعیت کل استان می باشد. همچنین بیش از ۴۲ درصد کارآموزان استان در مراکز دولتی و بیش از ۵۵ درصد کارآموزان استان در بخش آموزشگاه های آزاد شهرستان بجنورد دوره دیده اند. بر همین اساس می توان نتیجه گرفت که نیمی از امکانات آموزشی بخش خصوصی در مرکز استان تجمع یافته است.

نمودار ۳۰- تعداد کارآموزان مراکز دولتی و آموزشگاه های آزاد شهرستان های استان - سال ۱۳۹۶

بررسی وضعیت کلی دوره ها

اولین موردی که در بررسی گروه های آموزشی جلب توجه می نمایید، وجود یک دسته آشفته گی در میان این گروه ها است. این آشفته گی جنبه های گوناگونی دارد که در ادامه بصورت موردی به آن ها پرداخته خواهد شد.

۱- شباهت در عنوان و هم راستا بودن تعداد قابل توجه ای از گروه ها؛ بطور مثال گروه آموزشی صنایع غذایی که در خوشه کشاورزی است و گروه آموزشی خدمات تغذیه در خوشه خدمات که حوزه عمل آن ها تا حدودی همپوشانی دارد. یا در مثالی دیگر گروهی با عنوان صنایع چرم در خوشه صنعت وجود داشته که در حوزه تولید محصولات چرمی و بطور کلی زنجیره ارزش چرم دوره برگزار می نماید. در حالی که در خوشه فرهنگ و هنر گروهی با عنوان صنایع دستی وجود دارد که در بخشی از آن دوره هایی مرتبط با حوزه چرم نیز برگزار می شود.

- ۲- عدم تطابق دوره ها با عنوان گروه آموزشی: به عنوان نمونه در گروه صنایع شیمیایی دوره ای با عنوان نصب پنل های خورشیدی برگزار می شود که به هیچ عنوان با یک دیگر ارتباط ندارند.
- ۳- عدم قراری گیری دوره آموزشی در گروه مناسب خود: بطور مثال دوره ای با عنوان ایمنی و بهداشت حرفه ای در کارگاه های ساختمانی زیرمجموعه گروه ساختمان وجود داشته در حالی که گروه آموزشی با عنوان بهداشت و ایمنی در خوشه خدمات موجود می باشد. همین گونه است برای دوره کمک برقکار ساختمان که در گروه معماری می باشد.
- ۴- دسته بندی نامناسب گروه ها در خوشه ها: بطور مثال گروه آموزشی حمل و نقل زمینی در خوشه صنعت قرار دارد در حالی که حمل و نقل در سایر دسته بندی ها در حوزه خدمات جای می گیرد.
- ۵- ریز شدن بیش از اندازه گروه ها: در خوشه صنعت گروهی با نام فناوری ارتباطات وجود دارد و در خوشه خدمات گروه با عنوان فناوری اطلاعات. این دو موضوع به شدت با یکدیگر قرابت داشته بطوری که در یک عنوان فناوری اطلاعات و ارتباط استفاده می شود.

موارد فوق الذکر طی سال های اخیر بیشتر شده اند بطوری که موجبات سردرگمی متقاضیان و کارشناسان ادارات فنی و حرفه ای در صدور مجوزات و برگزاری دوره ها را به همراه داشته است. این مشکل ریشه در استان ها ندارد. بلکه تصمیمات در خصوص ایجاد دوره ها از سازمان مرکزی به استان ها ابلاغ می شود. دوره ها بر اساس کدهای بین المللی تدوین می شوند. ولی سرفصل ها و محتوای آن ها غالباً در داخل کشور تدوین می گردد. بر همین اساس امکان ادغام، ایجاد و حذف برخی دوره ها میسر است. پیشنهاد می شود جهت بررسی دقیق دوره ها و اتخاذ تصمیمات دقیق، از تکنیک داده کاوی استفاده شود. بر این اساس سازمان فنی و حرفه ای با توجه به آمار و اطلاعات موجود، می تواند تحلیل هایی بسیار دقیق و موشکافانه ای انجام داده که به کمک آن ها با ایجاد یک طبقه بندی دقیق، گروه ها و دوره های آموزشی و مهارتی را دسته بندی نماید.

دوره های برگزار شده در آموزشگاه ها، اکثراً قدیمی بوده و از دوره های روزآمد شده و مرتبط با علوم روز خبری نیست. بطور مثال بیش از ۸۵ درصد دوره های برگزار شده از گروه آموزشی فناوری اطلاعات، دوره ICDL بوده که یکی از پیش پا افتاده ترین دوره ها در حوزه فناوری اطلاعات است. علت بالا بودن تقاضا در این دوره ها، الزام داشتن مدرک فنی و حرفه ای در استخدامی ها و ارتقای شغلی های سازمان های دولتی و خصوصی می باشد. عدم روزآمدی دوره ها در بخش دولتی نیز بشدت احساس می شود.

کل گروه های آموزشی فعال در آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای استان محدود به ۳۰ رشته می شوند که بیش از نیمی از آنها تنها در شهرستان بجنورد بوده و در دیگر شهرستان برپا نمی باشند. جای خالی بسیاری از رشته های آموزشی مرتبط با رشته های مزیت دار استان در این مراکز بشدت احساس می شود.

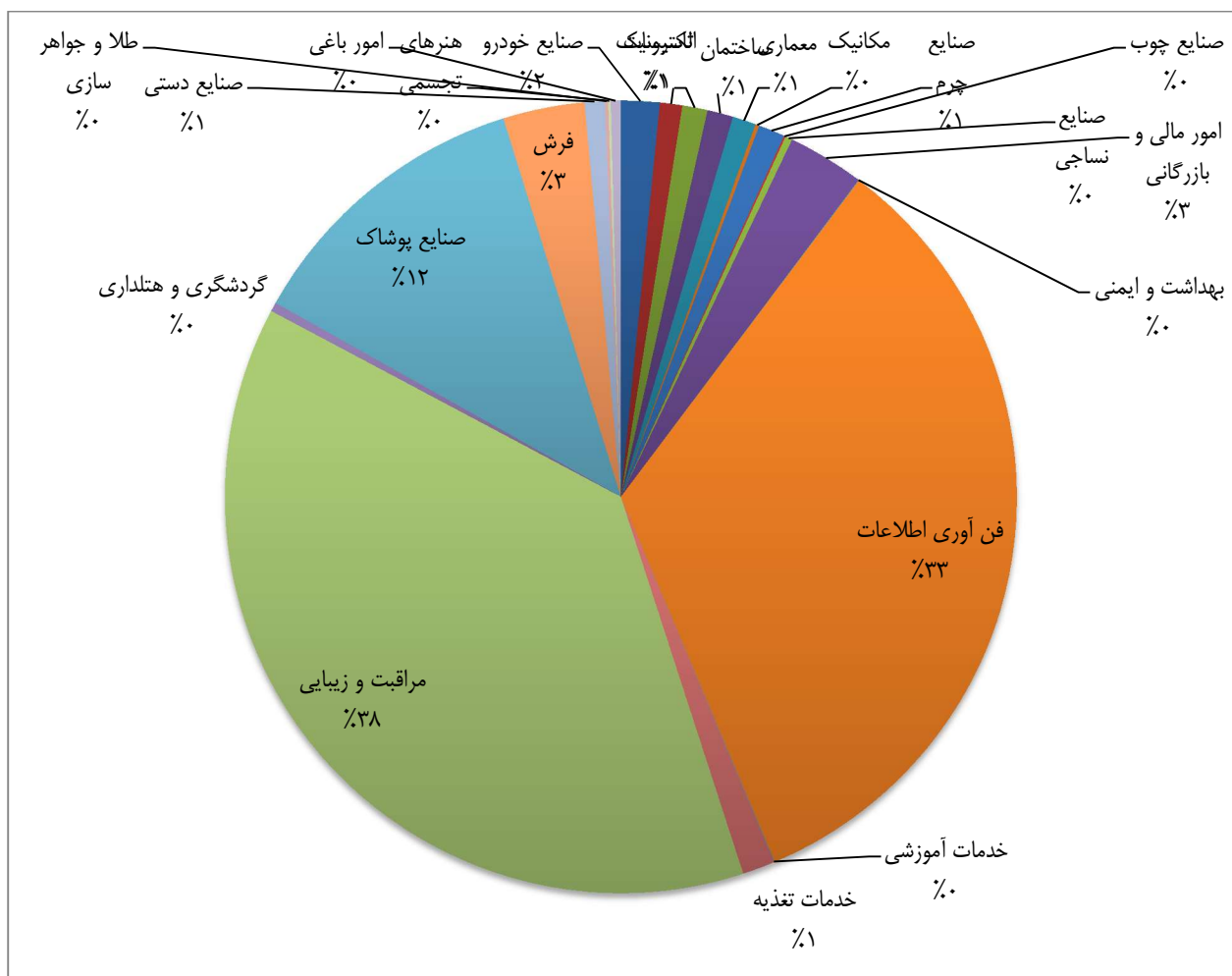
بررسی وضعیت نوع دوره های آموزشی

بر اساس جدول ۳۴، بیشترین تعداد مجوز جهت برگزاری دوره آموزشی در آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای استان به گروه های مراقبت و زیبایی، صنایع پوشاک، فناوری اطلاعات، امور مالی و بازرگانی و صنایع دستی اعطا شده است. بر همین اساس و مطابق با جدول ۳۵، به ترتیب گروه های آموزشی مراقبت و زیبایی، فناوری اطلاعات و صنایع پوشاک بیشترین متقاضی را داشته بطوری که ۸۳ درصد کارآموزان دوره دیده استان، در این سه رشته مهارت دیده اند (نمودار ۳۱). این در حالی است که بطور مثال تنها ۱۰۱۱ واحد صنفی آرایشگری بانوان در سطح استان وجود دارد. این موضوع موجب شده است تا در حال حاضر صدور مجوز دوره آموزشی

برای گروه های مراقبت و زیبایی در شهر بجنورد برای آموزشگاه های آزاد سختگیری بسیار از سوی اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان صورت گیرد.

در مراکز دولتی نیز بیشترین اقبال به ترتیب به سمت گروه های برق، صنایع خودرو، فناوری اطلاعات، امور باغی و معماری می باشد. بطوری که بیش از ۵۳ درصد متقاضیان در این پنج رشته کسب مهارت نموده اند (نمودار ۳۲). در مجموع در سال ۱۳۹۶، چیزی بالغ بر ۶۹ درصد کارآموزان در دوره های دارای پایه فنی مهندسی شرکت نموده بودند.

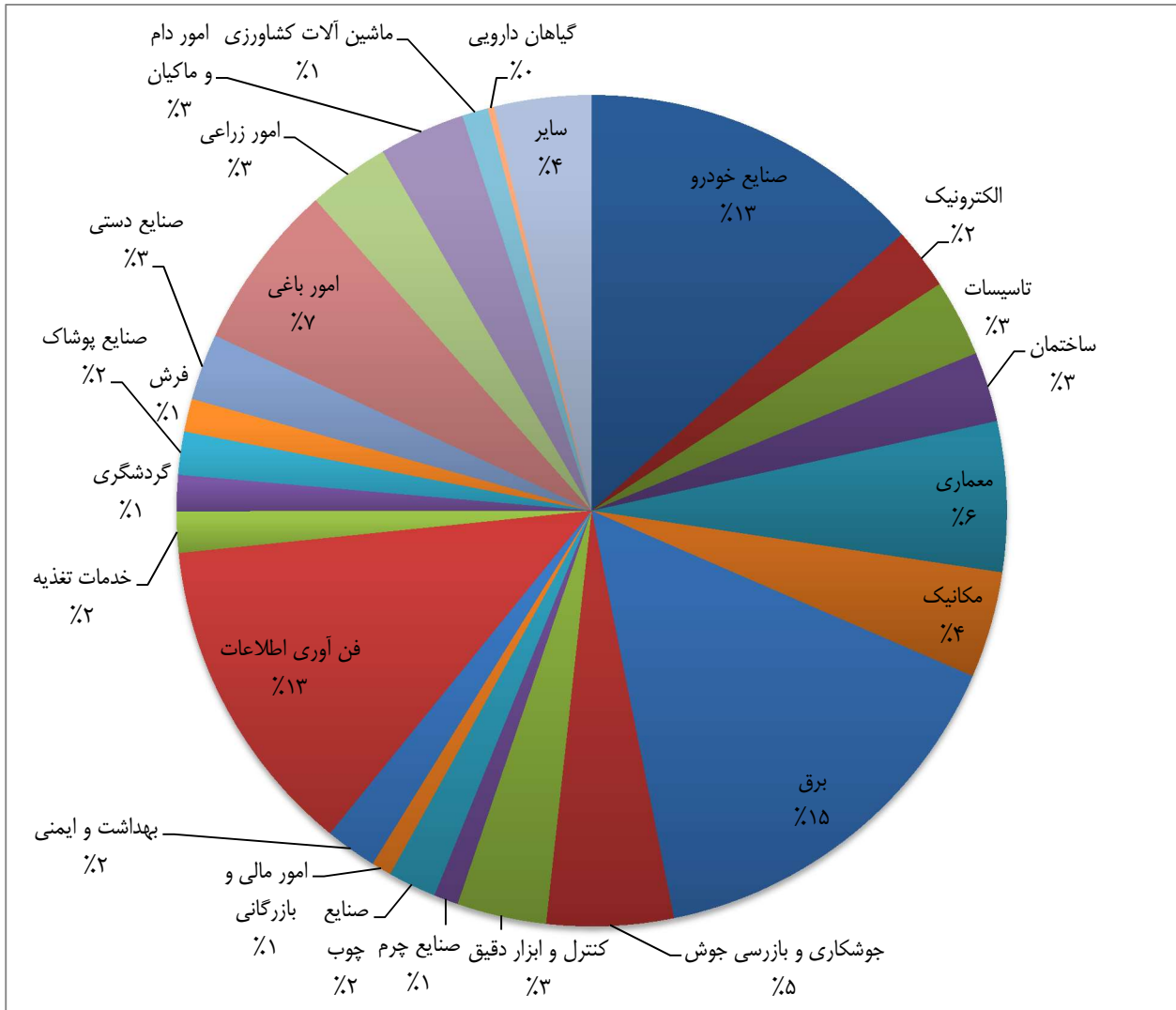
در یک رویکردی متفاوت، تمرکز در مراکز دولتی بر دوره های فنی و مهندسی یا همان خوشه صنعت است. در حالی که در آموزشگاه های آزاد تمرکز بر خوشه خدمات است. این موضوع از سیاست کلی سازمان فنی و حرفه ای کشور پیروی می کند. سیاستی که موجب آن تجهیز و ایجاد کارگاه های پرهزینه ی گروه های صنعتی بر عهده دولت بوده است. کارگاه هایی که ایجاد آن ها در اکثر مواقع از توان بخش خصوصی خارج است.

نمودار ۳۱- درصد کارآموزان دوره دیده در کلیه ی گروه های آموزشی هر چهار خوشه در آموزشگاه های آزاد استان - سال ۱۳۹۶

همان طور که از جدول ۳۵ بر می آید، مراقب و زیبایی، فناوری اطلاعات و صنایع پوشاک بیش از ۸۰ درصد دوره های آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای استان را به خود اختصاص داده اند. این در حالی است که هیچ یک از این سه رشته آموزشی منطبق بر

رسته های اصلی استان نمی باشند. این موضوع نشان دهنده آن است که اولاً بخش قابل توجه از کارآموزان به منظور رفع نیاز خود به سمت این آموزش ها آمده اند و نه برای کسب درآمد و ثانیاً بخش دیگر که خواهان ایجاد اشتغال می باشند، به منظور هزینه کم جهت راه اندازی کسب و کار در این سه حوزه، تقاضا برای این رشته ها بالاتر از سایر حوزه ها می باشد.

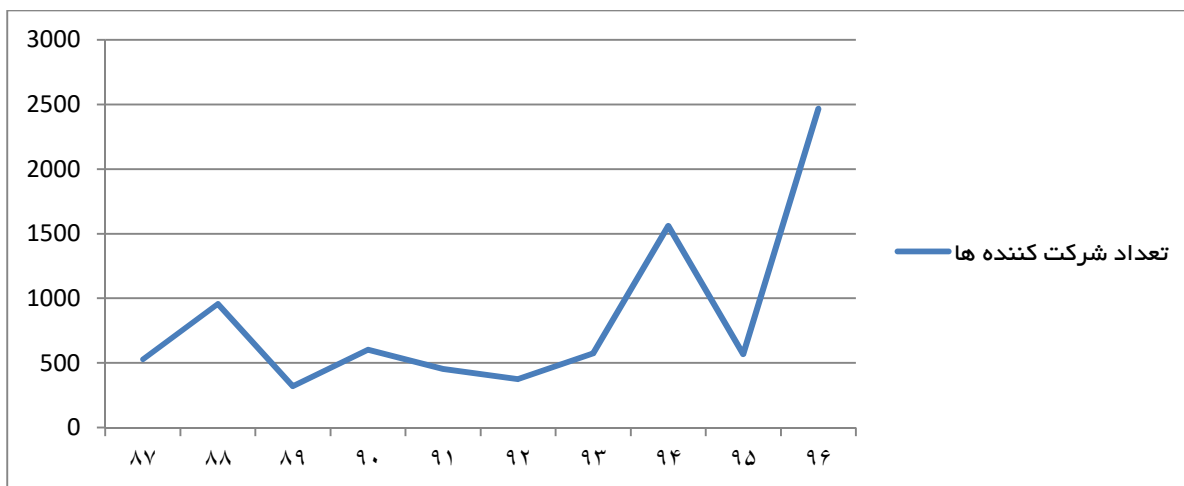

نمودار ۳۲- درصد کارآموزان دوره دیده در کلیه ی گروه های آموزشی هر چهار خوشه در مراکز دولتی استان - سال ۱۳۹۶

بررسی بخش کشاورزی

با اینکه کشاورزی بزرگترین بخش اقتصادی استان بوده که بیش از ۴۰ درصد اشتغال استان (۱۰۰ هزار نفر) را شامل می شود، ولی تنها ۵ آموزشگاه آزاد فنی و حرفه ای آن هم در سه شهرستان بجنورد، اسفراین و مانه و سملقان در این حوزه فعالیت می کنند. این تعداد، تنها ۳,۳ درصد کل آموزشگاه های آزاد استان را شامل می شود. این موضوع نشان دهنده آن است که هنوز از پتانسیل مراکز خصوص جهت افزایش دانش بهره برداران حوزه کشاورزی بخوبی استفاده نشده است. بطوری که طبق جدول ۳۵ در سال گذشته در این آموزشگاه ها تنها ۳ دوره آموزشی با ۴۰ کارآموز برگزار شده است! شاید یکی از دلایل این موضوع، برگزاری دوره های آموزشی

توسط سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی استان باشد. اعطا تسهیلات و برخی دیگر از خدمات به فعالین حوزه کشاورزی، منوط به داشتن مدرک مهارتی است که با وجود همسویی سازمان جهاد کشاورزی با نظام مهندسی کشاورزی، افراد متقاضی جهت آموزش بیشتر به سمت این سازمان سوق داده می شوند تا سازمان فنی و حرفه ای. اثبات این مدعا آمار منتشره از سوی خود نظام مهندسی کشاورزی است. هر چند آمار ثبت شده ای از وضعیت عضو یا غیرعضو بودن فرد شرکت کننده در دوره نمی باشد ولی به گفته کارشناسان آن سازمان، به واسطه وجود بسته تسهیلاتی توسعه روستایی و عشایری، تعداد متقاضیان غیرعضو خواهان شرکت در دوره های آموزشی طی سال های ۹۶ و ۹۷ بشدت رشد داشته است (نمودار ۳۳). تا سال ۱۳۹۵ بطور متوسط بیش از ۹۰ درصد شرکت کنندگان در دوره ها اعضای سازمان نظام مهندسی کشاورزی بوده اند.

نمودار ۳۳- تعداد افراد شرکت کننده در دوره های آموزشی سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی استان طی سال های ۸۷-۹۶
در سال ۱۳۹۶، ۵۴ دوره آموزشی با ۲۴۶۹ نفر کارآموز توسط نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی استان برگزار شده است. این در حالی است که این سازمان ۳۰۹۴ نفر عضو دارد. لیست دوره های برگزار شده در جدول زیر آورده شده است. تقریباً تمامی دوره های نظام مهندسی در شهر بجنورد برگزار می شود.

جدول ۳۷- عنوان دوره های برگزار شده توسط نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی استان- سال ۱۳۹۶

نام دوره	تعداد دوره
همایش (پرورش زالو طبی، انگور، شرکت های مشاوره)	۳
آفات مهم باغی	۲
پرورش گیاهان آپارتمانی	۱
پرورش گل های آپارتمانی	۱
پرورش قارچ دکمه ای	۸
هرس درختان	۵
اصول درخت کاری	۱
بیماری شناسی گیاهی	۱
آفات مهم زراعی	۲
توجیهی امور اراضی	۲
زعفران کاری	۱

نام دوره	تعداد دوره
آموزش دستگاه GPS	۱۹
آموزش نرم افزار CAD	۲
آموزش نرم افزار SAS	۱
شناخت گیاهان دارویی	۱
پرورش بره پرواری	۱
پرورش شیلات	۱
پرورش بوقلمون	۱
ادوات کشاورزی و صنایع وابسته	۱
مجموع	۵۴

مأخذ: سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی خراسان شمالی

در بخش دولتی وضعیت تا حدودی بهتر بوده است. بطوری که ۱۲۵ دوره آموزشی با ۲۱۲۹ نفر کارآموز برپا شده است. این تعداد، ۱۵٫۶ درصد کل کارآموزان مراکز دولتی استان را شامل می شود.

در ابتدای این گزارش گفته شده که در حوزه بهره وری نیروکار (نمودار ۶)، بخش کشاورزی کمترین امتیاز را دارد. این بدین معنی است که می بایست در حوزه آموزش که یکی از ابزارهای افزایش دانش و نتیجتاً بهره وری است، سرمایه گذاری نموده و توسعه داده شود. جای خالی سازمان آموزش های فنی و حرفه ای در استان خراسان شمالی در حوزه کشاورزی توسط سایر مجموعه ها همچون نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی، اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری و مرکز تحقیقات جهاد کشاورزی و منابع طبیعی استان تا حدودی پر شده است. ولی در کیفیت آن ها جای تردید است. زیرا اگر آموزش ها کاربردی بود می بایست اثری مثبت در وضعیت بهره برداران حوزه کشاورزی استان پدیدار می شد.

امور باغی جزء پنج گروه آموزشی پر متقاضی در مراکز دولتی می باشد. در سال ۱۳۹۶، ۱۲ نوع دوره با ۸۹۰ کارآموز با عناوین و سرفصل های متفاوت در این گروه آموزشی برگزار شده است که در جدول ۳۸ به آن ها اشاره شده است.

جدول ۳۸- کلیه دوره های برگزار شده زیرمجموعه گروه آموزشی امور باغی در مراکز دولتی فنی و حرفه ای استان - سال ۱۳۹۶

نام دوره	تعداد دوره	تعداد کارآموزان (نفر)	درصد از کل کارآموزان
پرورش دهنده قارچ دکمه ای	۲۲	۴۱۱	۴۶٫۲
تکثیر کننده و پرورش دهنده گل های آپارتمانی	۹	۱۴۸	۱۶٫۶
هرس کار	۴	۷۰	۷٫۹
کشتکار گلخانه های خاکی	۳	۵۷	۶٫۴
باغبان	۲	۴۰	۴٫۵
پیوند زن درختان باغی	۲	۳۶	۴
طراح فضای سبز با کمک نرم افزار Realtime Landscaping Pro	۲	۳۸	۴٫۳
پرورش دهنده گل در فضای آزاد	۱	۲۰	۲٫۲
تکثیر کننده و پرورش دهنده کاکتوس ها و ساکولنت ها	۱	۱۲	۱٫۳
تولیدکننده سبزی در گلخانه های چوبی	۱	۱۴	۱٫۶
کارگر فضای سبز	۱	۲۰	۲٫۲
پرورش دهنده گیاهان آپارتمانی در منزل	۱	۲۴	۲٫۷
مجموع	۴۹	۸۹۰	۱۰۰

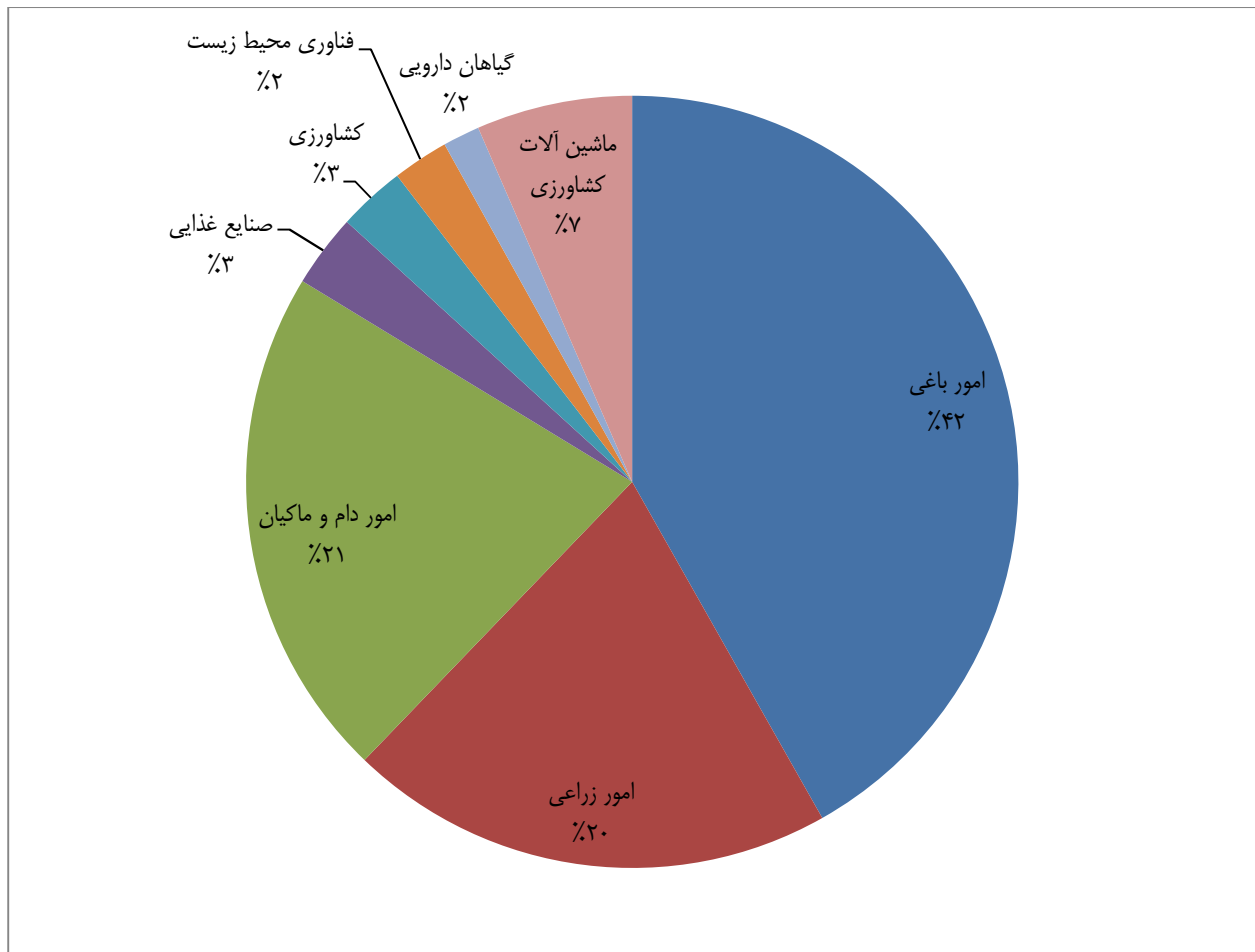
مأخذ: اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان خراسان شمالی

همان طور که از جدول فوق پیداست، از ۱۲ نوع دوره تنها ۲ دوره هرس کار و پیوند زن درختان باغ مورد استفاده باغداران است. طبق سرشماری سال ۱۳۹۳ جهاد کشاورزی، چیزی حدود ۳۸ هزار باغدار در سطح استان مشغول فعالیت می باشند. این در حالی است که در سال گذشته تنها برای ۱۱۰ نفر دوره باغداری توسط فنی و حرفه ای برگزار شده است! الباقی دوره های برگزار شده، بیشتر ویژه مشاغل خانگی بوده و دسته ای نیز جنبه افزایش مهارت در راستای علاقه فردی دارند. در گروه آموزشی امور زراعی وضعیت چندان جالب نمی باشد. بطوری که تنها ۴ نوع دوره با عناوین زعفران کار، پرورش دهنده ی قارچ صدفی، پرورش دهنده ی گیاهان دارویی و کارور دستگاه GPS در علوم کشاورزی و منابع طبیعی در سال گذشته در مراکز دولتی برگزار شده است.

گیاهان دارویی یکی از بزرگترین پتانسیل های اقتصادی و اشتغالی استان خراسان شمالی است که نیازمند توسعه در تمامی شمول از جمله کشت، فرآوری، بازار و حتی آموزش می باشد. ولی متأسفانه چه در بخش دولتی و چه در بخش خصوصی در حوزه آموزش فنی و حرفه ای توجه ای به آن نشده است. بطوری که در سال ۱۳۹۶ تنها ۱۲ دوره با ۱۶۹ نفر کارآموز در مراکز دولتی برگزار شده است. لازم به ذکر است دوره های مرتبط با گیاهان دارویی الارقم وجود گروه گیاهان دارویی، در گروه امور زراعی (دوره های مرتبط با حوزه کشت) نیز برگزار می شود. همچنین در خصوص زعفران نیز ۱۰ دوره به تعداد ۱۹۹ نفر کارآموز در مراکز دولتی برپا شده است. لازم به ذکر است که در هر دو موضوع گیاهان دارویی و زعفران در سال ۱۳۹۶ در آموزشگاه های آزاد سطح استان هیچ دوره ای برگزار نشده است. این موضوع با توجه به پتانسیل عیدیه استان در امر گیاهان دارویی جای بسی تامل دارد. شاید بتوان دلیل اصلی عدم فعالیت آموزشگاه های آزاد در این بخش را، فعالیت بخش ترویج جهاد کشاورزی و همچنین دانش نسبی خود کشاورزان به واسطه انتقال تجربه دانست که علاقه آن ها را جهت شرکت در دوره های آموزشی را بشدت پایین آورده است.

در گروه امور دام و ماکیان نیز شرایط مطلوب نمی باشد. بطوری که با وجود پتانسیل عظیم دام سبک در استان (چیزی بالغ بر ۲,۲ میلیون راس)، ولی تنها ۲ نوع دوره پرواربندی بره و پرورش دهنده گوسفند آن هم به تعداد ۱۴ دوره با ۲۳۶ نفر کارآموز در کل استان برپا شده است. این در حالی است که براساس خروجی سرشماری سال ۱۳۹۳ جهاد کشاورزی، تعداد بهره برداران دام سبک استان بالغ بر ۳۹ هزار نفر می باشد. در خصوص پرورش طیور و دام سنگین نیز شرایط به همین منوال است.

در تحلیلی کلی می توان گفت که در حوزه کشاورزی، اداره کل فنی و حرفه ای استان و آموزشگاه های آزاد تحت نظارت آن، به هیچ عنوان متناسب با نیاز جامعه هدف و رشته های اولویت دار، توسعه نیافته و دوره های مهارتی موجود نیز براساس نیاز واقعی اصلی ترین قشر جامعه هدف یعنی بهره برداران حوزه های گوناگون کشاورزی طراحی نشده اند. آن دسته دوره هایی که متناسب با رشته های شغلی استان هستند نیز، به هیچ عنوان از دینامیک اشتغال آن رشته پیروی نکرده است. بطور مثال در رشته زنبورداری که بر طبق دینامیک اشتغال شهرستان اسفراین، جزء مزیت های اصلی آن می باشد، تنها دوره ی پرورش دهنده زنبور عسل آن هم فقط ۲ دوره برگزار شده است. این دوره در شهرستان های فاروج و شیروان نیز برگزار شده که کمترین جامعه آماری کارآموزان مربوط به شهرستان اسفراین می باشد!

نمودار ۳۴- درصد کارآموزان دوره دیده در کلیه گروه های آموزشی خوشه کشاورزی مراکز دولتی فنی و حرفه ای استان - سال ۱۳۹۶

بررسی وضعیت بخش صنعت

همان طور که گفته شد، ۲۴ درصد از شاغلین استان (بالغ بر ۶۰ هزار نفر) در بخش صنعت فعال می باشند. بر همین اساس بخش صنعت، کمترین تعداد شاغلین استان را دارا می باشد. بیش از ۸۰ درصد شاغلین در صنایع خرد، کوچک و متوسط استان در زمینه های تولید مواد و محصولات شیمیایی همچون واحدهای تولید محصولات پلاستیکی، تولید محصولات از کانی های غیرفلزی همچون واحدهای تولید شن و ماسه و همچنین تولید محصولات فلزی همچون واحدهای تولید قطعات صنعتی که در اسفراين فعال می باشند، مشغول فعالیت هستند.

با توجه به بررسی های انجام شده از مجموع ۱۵۲ آموزشگاه آزاد فعال در استان، ۱۵ آموزشگاه در خوشه صنعت فعالیت می نمایند. این تعداد، تنها کمتر از ۱۰ درصد کل آموزشگاه های آزاد استان را شامل می شود. این آموزشگاه ها در سال ۱۳۹۶، ۱۱۳ دوره شامل ۶۹۴ کارآموز برگزار نموده اند که حدود ۷,۱ درصد کارآموزان دوره دیده در کل آموزشگاه ها آزاد سطح استان می باشد. در بخش دولتی نیز، در سال ۱۳۹۶، ۵۵۹ دوره آموزشی شامل ۸۱۵۱ نفر کارآموز برگزار شده است که این تعداد، ۵۹,۶ درصد کل کارآموزان دوره دیده در مراکز دولتی ثابت، سیار و جوار می باشند.

همان طور که مشخص است تعداد کارآموزان خوشه صنعت در بخش دولتی بسیار بیشتر از بخش خصوصی است و این بواسطه سیاست سازمان فنی و حرفه ای کشور، در جهت تمرکز بر رشته های مهارتی حوزه صنعت است.

جدول ۳۹- دوره های با بیش از ۱۰۰ نفر کارآموز گروه های آموزشی خوشه صنعت در مراکز دولتی فنی و حرفه ای استان - سال ۱۳۹۶

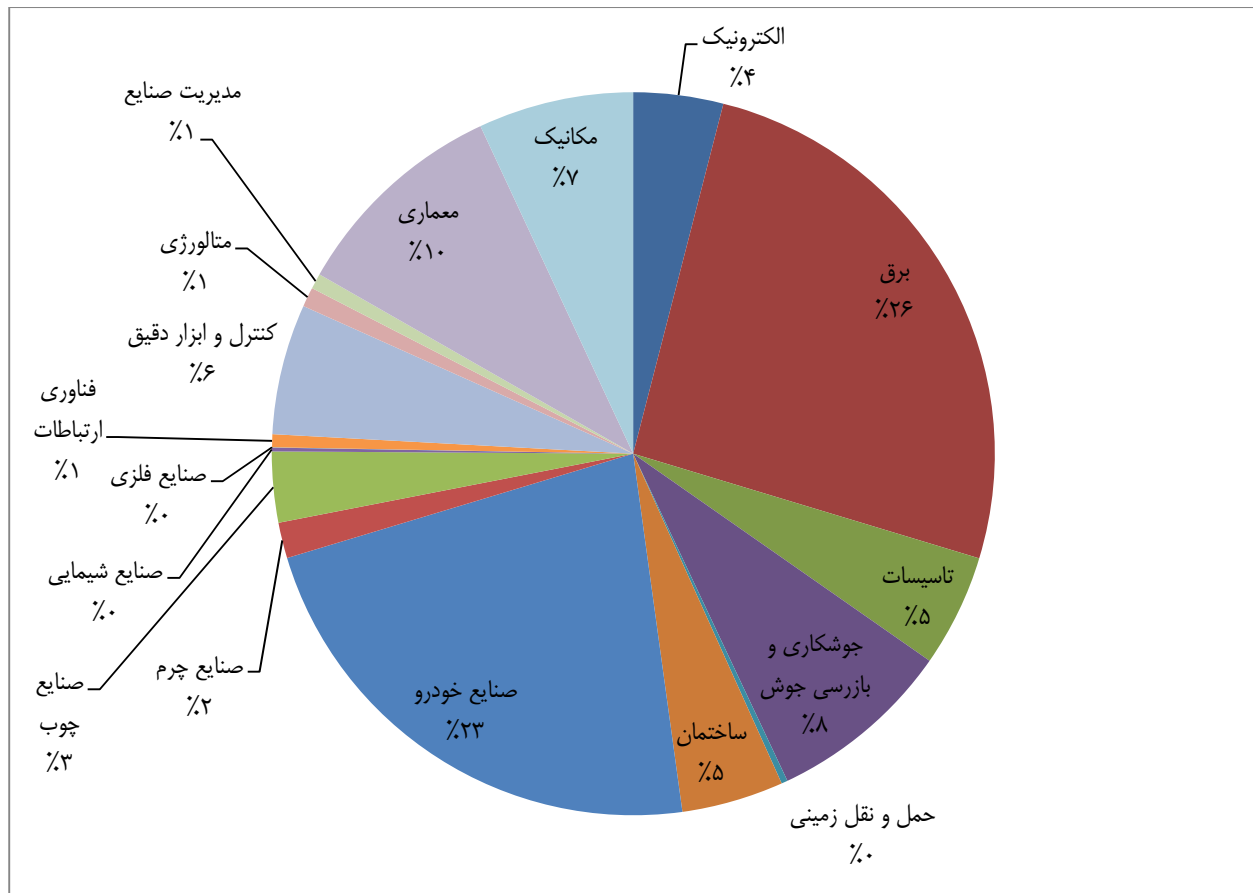
نام دوره	تعداد دوره	تعداد کارآموزان (نفر)	درصد از کل کارآموزان
فن ورز شبکه هوایی برق	۲۷	۳۹۹	۱۱,۷
مکانیک موتورهای بنزینی	۲۲	۳۴۵	۱۰,۱
تعمیرکار اتومبیل های سواری بنزینی درجه ۲	۲۷	۳۳۳	۹,۸
سرویس و نگهداری خودرو	۱۶	۳۱۶	۹,۳
تعمیر لوازم خانگی برقی حرارتی و گردنده (چرخ گوشت، آبمیوه گیری و ...)	۱۹	۲۸۱	۷,۹
کارور PLC درجه ۲	۱۸	۲۷۰	۶,۵
نقشه کش و طراح به کمک رایانه	۱۴	۲۲۲	۶,۵
کمک برقکار ساختمان	۱۴	۲۱۸	۶,۴
رعایت ایمنی در شبکه های توزیع برق	۹	۱۸۳	۵,۴
تعمیرکار تلفن همراه	۱۱	۱۶۲	۴,۸
جوشکاری سازه های فولادی با فرآیند SMAW	۱۲	۱۴۸	۴,۳
جوشکاری قطعات فولادی با فرآیند SMAW در سطح E۳	۱۰	۱۴۴	۴,۲
دریل کار و اره کار	۸	۱۳۷	۴
کمک برقکار ساختمان درجه ۲	۶	۱۰۶	۳,۱
راه اندازی موتورهای الکتریکی AC با کنتاکتورها	۶	۱۰۲	۳
تحلیلگر داده با نرم افزار MATLAB	۶	۱۰۱	۳
مجموع	۲۲۵	۳۴۰۸	۱۰۰

مأخذ: اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان خراسان شمالی

پر متقاضی ترین دوره های خوشه صنعت در جدول فوق آورده شده است. در این ۱۶ دوره بالغ بر ۳۴۰۸ نفر کارآموز شرکت نموده اند. این تعداد معادل ۴۱,۸ درصد از کل کارآموزان خوشه صنعت می باشد.

همان طور که از نمودار ۳۵ پیداست، بیشتر کارآموزان خوشه صنعت، به ترتیب در دوره های زیرمجموعه ی گروه های آموزشی برق، صنایع خودرو، معماری، جوشکاری و بازرسی جوش و مکانیک شرکت نموده بودند. بطوری که چیزی بالغ بر ۷۵ درصد کلیه کارآموزان این خوشه در این پنج گروه آموزشی دوره دیده اند.

تشخیص این موضوع که آیا دوره های برگزار شده در خوشه صنعت موازی با رسته های اولویت دار و حتی مزیت دار استان می باشد یا خیر، کار دشواری است. به این علت که هر چند رسته ای صنعتی در استان در اولویت نمی باشد، ولی خروجی حاصل از دوره های صنعتی می توانند خدمت رسان به واحدهای صنعتی بزرگ و کوچک استان بوده که در تولید محصولات مزیت دار استان فعال هستند.

نمودار ۳۵- درصد کارآموزان دوره دیده در کلیه گروه های آموزشی خوشه صنعت مراکز دولتی فنی و حرفه ای استان - سال ۱۳۹۶

بررسی وضعیت حوزه گردشگری

وجود پتانسیل گردشگری در استان با توجه به حضور و عبور حداقل ۱۳ میلیون مسافر در سال، بر کسی پوشیده نیست. ولی با این وجود تنها ۲ آموزشگاه آزاد در حوزه هتلداری و گردشگری در استان فعال می باشند. در سال ۱۳۹۶ در این آموزشگاه ها ۳۲ دوره شامل ۳۶ کارآموز در حوزه گردشگری و ۱۴ دوره شامل ۸۰ کارآموز در حوزه صنایع دستی برگزار شده است. این دو بخش در مجموع فقط ۲،۶ درصد دوره ها و ۱،۱ درصد کلیه کارآموزان آموزشگاه های آزاد استان را شامل می شوند.

در مراکز دولتی نیز در حوزه گردشگری ۱۰ دوره شامل ۱۹۲ کارآموز و در حوزه صنایع دستی نیز ۲۰ دوره شامل ۳۵۳ کارآموز برگزار شده است. این دو بخش در مجموع تنها ۳،۳ درصد از کل دوره ها و ۴ درصد از کل کارآموزان سال ۱۳۹۶ مراکز دولتی را شامل می شوند.

تمام ۱۹۲ نفر کارآموز دوره دیده در مراکز دولتی تنها در دوره ی "برقراری ارتباط با گردشگران به زبان انگلیسی" که در سه سطح مقدماتی، متوسط و پیشرفته برگزار شده است، شرکت نموده اند. در آموزشگاه های آزاد نیز، دوره های آورده شده در جدول در سال ۱۳۹۶ برگزار شده است. تنوع دوره ها در بخش خصوصی کمی بیشتر است ولی تعداد شرکت کنندگان بسیار کم بوده بطوری که تمامی دوره ها بصورت خصوصی و نیمه خصوصی برگزار شده است.

جدول ۴۰- کلیه دوره های برگزار شده ذیل گروه های گردشگری، هتلداری و صنایع دستی در آموزشگاه های آزاد استان - ۱۳۹۶

گروه	نام دوره	تعداد دوره	تعداد کارآموزان (نفر)	درصد از کل کارآموزان
گردشگری	برقراری ارتباط با گردشگران به زبان انگلیسی - سطح مقدماتی	۱	۳	۲,۶
	برقراری ارتباط با گردشگران به زبان انگلیسی - سطح متوسط	۱	۲	۱,۷
	برقراری ارتباط با گردشگران به زبان انگلیسی - سطح پیشرفته	۰	۰	۰
	راهنمای زبان تخصصی گردشگری	۰	۰	۰
	راهنمای طبیعت گردی (اکوتوریسم)	۶	۶	۵,۲
	راهنمای عمومی گردشگری	۳	۳	۲,۶
	راهنمای محلی	۱	۱	۰,۹
	راهنمای موزه	۱	۱	۰,۹
هتلداری	آشپز هتل درجه ۲	۱	۱	۰,۹
	زبان تخصصی هتلداری	۱	۲	۱,۷
	کارمند پذیرش هتل	۴	۴	۳,۴
	متصدی طبقات در هتل	۲	۵	۴,۳
	مدیر هتل	۳	۸	۶,۹
رستوران	معرق کار چوب	۲	۳۹	۳۳,۶
	قلاب باف لوازم تزئینی و کاربردی	۱	۷	۶
	گلیم باف درجه ۱	۱	۲	۱,۷
	گلیم باف درجه ۲	۷	۲۲	۱۹
	پولک و منجوق دوز	۲	۶	۵,۲
	عروسک دوز	۲	۴	۳,۴
مجموع		۴۶	۱۱۶	۱۰۰

مأخذ: اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان خراسان شمالی

با توجه به جدول فوق، در مجموع ۱۱۶ نفر در دوره های مرتبط با گردشگری در آموزشگاه های آزاد سطح استان آموزش دیده اند. از این تعداد ۱۳,۸ درصد در گروه گردشگری، ۱۷,۲ در گروه هتلداری و ۶۹ درصد در گروه های صنایع دستی کارآموز بوده اند. بطور کلی این تعداد، ۱,۱ درصد از کل آموزش دیدگاه در بخش خصوصی استان را شامل می شود که عدد ناچیزی است. ظرفیت عمده گردشگری استان، بیشتر در حوزه روستا همچون واحدهای بوم گردی و صنایع دستی روستایی همچون حوله های نخی، کلاه کرکی، پارچه ای ابریشمی، قالیچه ترکمنی و مواردی از این دست می باشد که برای هیچ کدام دوره ی آموزشی چه در بخش دولتی و چه در بخش خصوصی طراحی و برگزار نشده است.

بررسی حوزه فرش

از آنجایی که فرش دستبافت یکی از پتانسیل های نهفته ی استان است، این بخش بطور مجزا مورد بررسی قرار گرفت. در حال حاضر در استان خراسان شمالی بیش از ۱۴ هزار بافنده مشغول فعالیت می باشند. فرش دستبافت خراسان شمالی یک از پتانسیل های ارزشمند این استان است که دارای مشکلات و معضلاتی فراوانی از جمله در زمینه آموزش است. برگزاری دوره های آموزشی در زمینه فرش دستبافت می تواند تا حد زیادی از مشکلات این حوزه را مرتفع نماید.

در همین زمینه دستگاه های مختلفی همچون کمیته امداد، سپاه، بهزیستی و در پاره ای منابع طبیعی در قالب پروژه منارید، اقدام به برگزاری دوره های آموزشی گوناگون در سطح استان نمودند که برخی در قالب تفاهم نامه با اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان می باشد. طبق آمار اداره کل آموزش فنی و حرفه ای، تعداد ۵ آموزشگاه آزاد در شهرستان های بجنورد، جاجرم و راز و جرگلان دارای مجوز برگزاری دوره های آموزشی فرش می باشند. این تعداد در سال ۱۳۹۶، تعداد ۱۰ دوره مشتمل بر ۱۷۵ کارآموز برگزار نموده اند. در مراکز دولتی نیز ۷۵ دوره با ۳۲۴ کارآموز در زمینه فرش برگزار شده است. این تعداد کارآموز تنها ۳،۱ افراد دوره دیده در آموزشگاه های آزاد و ۱،۸ درصد کل کارآموزان مهارت دیده در مراکز دولتی را شامل می شوند. بخش قابل توجه ای از دوره های دولتی، در قالب تفاهم نامه با دستگاه ها، در روستاها برگزار شده است.

جدول ۴۱- کلیه دوره های برگزار شده گروه آموزشی فرش در مراکز دولتی و آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای استان - سال ۱۳۹۶

نام دوره	تعداد دوره	تعداد کارآموزان (نفر)	درصد از کل کارآموزان
مراکز دولتی			
قالی باف تابلویی	۹	۱۵۴	۳۰،۹
قالی باف درجه ۲	۱	۲۱	۴،۲
آموزشگاه های آزاد			
قالی باف تابلویی	۶۹	۲۷۳	۵۴،۷
قالی باف درجه ۲	۶	۵۱	۱۰،۲
مجموع	۸۵	۴۹۹	۱۰۰

مأخذ: اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان خراسان شمالی

همان طور که در جدول مشکل اصلی گروه آموزشی فرش، تنوع بسیار کم دوره ها است. بطوری که در هر دو بخش آموزشگاه های آزاد و مراکز دولتی، فقط دو دوره ی "قالی باف تابلویی" و "قالی باف درجه ۲" آموزش داده شده است! که ۸۵ درصد کارآموزان نیز مربوط به دوره قالی باف تابلویی می باشند.

مراکز جوار دانشگاهی

در سال ۹۶، در تمامی مراکز جوار دانشگاهی که محدود به چهار شهر بجنورد، شیروان، اسفراین و جاجرم می شوند، بالغ بر ۱۵۸۲ دانشجو در دوره های فنی و حرفه ای شرکت نموده اند. این تعداد ۱۱،۶ درصد کل کارآموزان آموزش دیده در مراکز دولتی فنی و حرفه ای استان در سال ۹۶ را شامل می شود. ۵۲ درصد از این تعداد پسر و الباقی دختر می باشند.

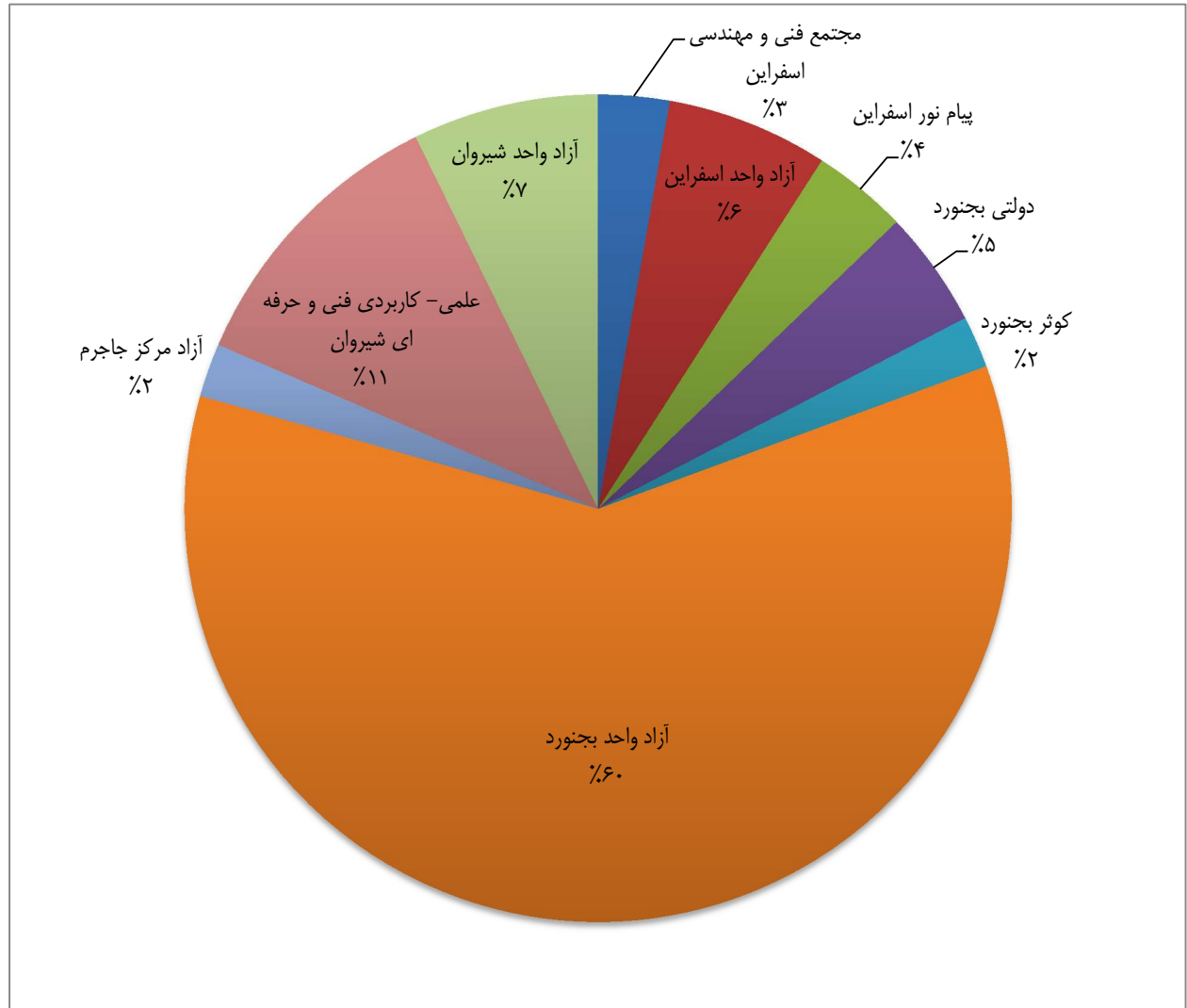
جدول ۴۲- کلیه دوره های برگزار شده در مراکز جوار دانشگاهی استان - سال ۱۳۹۶

نام دانشگاه	نام دوره	تعداد دوره	تعداد کارآموزان (نفر)	درصد از کل کارآموزان
مجتمع فنی و مهندسی اسفراین	طراحی سیستم های برقی - الکترونیکی موبایل ربات ها	۲	۲۷	۱,۷
	برنامه نویسی و بارگذاری و پیاده سازی برنامه PLC	۱	۱۷	۱,۱
آزاد واحد اسفراین	بکارگیری اصول مقدماتی طب سنتی	۱	۱۹	۱,۲
	مدیریت ایمنی و بهداشت شغلی در کارگاه ساختمانی	۱	۱۲	۰,۸
	طراحی معماری با نرم افزار ۳D MAX	۲	۲۶	۱,۶
	طراحی و حل مسایل مکانیکی با استفاده از سیمولینک نرم افزار MATLAB	۱	۲۴	۱,۵
	نقشه کش و طراح به کمک رایانه	۱	۱۹	۱,۲
پیام نور اسفراین	اتوماسیون اداری درجه ۲	۱	۲۳	۱,۵
	تولید کننده چندرسانه ای با Autoware	۱	۲۴	۱,۵
	کارور دستگاه GPS در علوم کشاورزی و منابع طبیعی	۱	۱۲	۰,۸
دولتی بجنورد	+CompTIA Security	۲	۳۲	۲
	کارور نرم افزار LATEX	۱	۲۰	۱,۳
	تحلیلگر داده با نرم افزار MATLAB	۱	۲۰	۱,۳
کوثر بجنورد	تولید کننده چندرسانه ای درجه ۱	۱	۲۰	۱,۳
	تحلیلگر داده با نرم افزار MATLAB	۱	۱۲	۰,۸
آزاد واحد بجنورد	Cisco Certified Entry Networking Technician (CCENT) Routing And Switching	۱	۲۰	۱,۳
	+CompTIA A	۱	۱۶	۱
	+CompTIA Network	۳	۵۰	۳,۲
	+CompTIA Security	۱	۱۳	۰,۸
	CCNA Security Certification Implementing Cisco IOS Network Security (IINS)	۲	۳۳	۲,۱
	Cisco Certified Entry Networking Technician (CCENT) Routing And Switching ICND ۲	۱	۱۲	۰,۸
	Cisco Certified Network Associate (CCNA Routing and switching) ICND ۱ and ICND ۲	۱	۲۰	۱,۳
	Cisco Certified Network Professional (CCNP Routing)	۲	۳۱	۲
	Cisco Certified Network Professional (CCNP switching)	۲	۳۰	۱,۹
	Cisco Certified Network Professional (CCNP Tshoot)	۲	۲۹	۱,۸
	MikroTik Certified Network Associate (MTCNA)	۲	۴۲	۲,۷

نام دانشگاه	نام دوره	تعداد دوره	تعداد کارآموزان (نفر)	درصد از کل کارآموزان
آزاد واحد بجنورد	MikroTik Certified Routing Engineer (MTCRE)	۱	۱۶	۱
	برنامه نویسی Python	۱	۲۰	۱,۳
	کارور نرم افزار LATEX	۱	۲۷	۱,۷
	لینوکس (LPIC-۱)	۲	۳۳	۲,۱
	مدیر UBUNTU	۱	۲۰	۱,۳
	برقراری ارتباط با گردشگران به زبان انگلیسی (سطح پیشرفته)	۱	۱۹	۱,۲
	برقراری ارتباط با گردشگران به زبان انگلیسی (سطح متوسطه)	۱	۲۸	۱,۸
	برقراری ارتباط با گردشگران به زبان انگلیسی (سطح مقدماتی)	۸	۱۴۵	۹,۲
	کار با نرم افزار LAB VIEW	۱	۱	۰,۱
	کارور PLC درجه ۲	۵	۶۰	۳,۸
	پرورش دهنده قارچ دکمه ای	۵	۱۰۰	۶,۳
	تکثیر کننده و پرورش دهنده گل های آپارتمانی	۳	۶۴	۴
	طراح فضای سبز با کمک نرم افزار Realtime Landscaping Pro	۲	۳۸	۲,۴
	کارور دستگاه GPS در علوم کشاورزی و منابع طبیعی	۲	۳۲	۲
	کارور سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS با نرم افزار ArcGIS	۲	۵۰	۳,۲
آزاد مرکز جابرم	تنظیم سوخت رسانی موتور بنزینی	۱	۱۸	۱,۱
	عیب یابی، تعمیر و رفع عیب موتورهای بنزینی	۱	۱۵	۰,۹
	بازاریاب	۲	۳۲	۲
علمی - کاربردی فنی و حرفه ای شیروان	رایانه کار SPSS	۱	۱۴	۰,۹
	تحلیلگر داده با نرم افزار MATLAB	۱	۱۸	۱,۱
	تحلیلگر و طراح سازه های سه بعدی با برنامه ETABS	۱	۱۳	۰,۸
	طراحی نقشه های ساختمانی با نرم افزار Revit Architecture	۱	۲۰	۱,۳
	راه اندازی MINI PLC LOGO	۱	۱۲	۰,۸
	کارور PLC درجه ۲	۱	۱۵	۰,۹
	دکوراسیون و طراحی معماری داخلی با نرم افزار dmax۳ و vray	۱	۲۰	۱,۳
	مسئول اتلیه نقشه کشی ساختمان با نرم افزار اتوکد	۱	۱۵	۰,۹
	نقشه کش و طراح به کمک رایانه	۱	۱۹	۱,۲
	توسعه دهنده WEB با PHP	۵	۷۵	۴,۷
	سرویس و نگهداری خودرو	۱	۲۰	۱,۳
آزاد واحد شیروان	نقشه کش و طراح به کمک رایانه	۱	۲۰	۱,۳
	مجموع	۹۲	۱۵۸۲	۱۰۰

مأخذ: اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان خراسان شمالی

با توجه به جدول فوق، در سال ۱۳۹۶ هیچ دوره ای مرتبط با حوزه فرهنگ و هنر در این مراکز برگزار نشده است. در حالی که در برخی دانشگاه ها همچون دانشگاه دولتی بجنورد، دانشکده هنر و معماری دایر می باشد. همچنین چیزی حدود ۶۶ درصد کارآموزان مراکز جوار دانشگاهی در دوره های مرتبط با حوزه فنی و مهندسی شرکت کرده که نشانه اقبال دانشجویان به حوزه های فنی و کاربردی بویژه فناوری اطلاعات است.

نمودار ۳۶- درصد دانشجویان دوره دیده در هر مرکز جوار دانشگاهی استان - سال ۱۳۹۶

از میان ۳۹ دانشگاه تحت پوشش وزارت علوم، تنها ۹ دانشگاه استان در خصوص آموزش های فنی و حرفه ای فعال می باشند. بهترین عملکرد از آن دانشگاه آزاد اسلامی استان است که تمامی چهار واحد آن در این زمینه فعالیت دارند. بطوری که همان طور که از نمودار فوق پیداست، ۶۰ درصد دانشجویان دوره دیده در مراکز جوار دانشگاهی، فقط از دانشگاه آزاد اسلامی واحد بجنورد می باشند. آنگونه که از بررسی های میدانی بدست آمد، بخش قابل توجه از کارآموزان دوره های مهارتی مراکز دولتی، دانشجویان می باشند. بطور مثال در مرکز شماره ۲ بجنورد که در نزدیکی دو دانشگاه پیام نور و آزاد اسلامی واقع شده است، بیش از ۷۰ درصد متقاضیان دانشجو می باشند. این موضوع سبب شده است تا ضعف در حوزه جوار دانشگاهی تا حدودی بر طرف شود.

کارگاه پادگان

در سال ۱۳۹۶ در مجموع ۵۶۳ نفر در قالب ۳۵ دوره ی برگزار شده در سطح پادگان های استان شرکت نموده اند. این تعداد تنها ۰,۴ درصد کل آموزش دیدگاه مراکز دولتی استان را شامل می شوند. دوره های آموزش داده شده در جدول زیر آمده است.

جدول ۴۳- کلیه دوره های برگزار شده در پادگان ها و مراکز نظامی سطح استان - سال ۱۳۹۶

نام دوره	تعداد دوره	تعداد کارآموزان (نفر)	درصد از کل کارآموزان
رایانه کار ICDL درجه ۱	۲	۲۶	۴,۶
رایانه کار ICDL درجه ۲	۲	۳۱	۵,۵
برقکار ساختمان	۱	۱۵	۲,۷
تعمیر لوازم خانگی برقی حرارتی و گردنده (جاروبرقی و شارژی)	۱	۱۴	۲,۵
تعمیر لوازم خانگی برقی حرارتی و گردنده (سشوار-دست خشک کن دستی و ریش تراش)	۱	۱۴	۲,۵
راه اندازی موتورهای الکتریکی AC با کنتاکورها	۱	۱۴	۲,۵
سیم کشی تجهیزات الکتریکی پایه ساختمان	۱	۲۰	۳,۶
فن ورز شبکه هوایی برق	۱	۱۲	۲,۱
نصاب وسایل حفاظتی و ایمنی ساختمان ها و تاسیسات	۱	۲۱	۳,۷
نصب دوربین های مدار بسته تحت شبکه	۱	۱۵	۲,۷
نصب و سیم کشی تجهیزات مدارهای الکتریکی ساختمان	۱	۱۶	۲,۸
لوله کش گاز خانگی و تجاری (کار و دانش)	۱	۱۸	۳,۲
جوشکاری قطعات فولادی با فرایند SMAW در سطح E۳	۱	۲۲	۳,۹
کارگر عمومی جوشکاری	۱	۱۲	۲,۱
تعمیر کار اتومبیل های سواری بنزینی درجه ۲	۱	۱۶	۲,۸
سرویس و نگهداری خودرو	۱	۱۴	۲,۵
مکانیک موتورهای بنزینی	۱	۱۳	۲,۳
کمک برقکار ساختمان	۵	۷۰	۱۲,۴
کمک برقکار ساختمان درجه ۲	۱	۱۳	۲,۳
باغبان	۱	۲۰	۳,۶
پرورش دهنده قارچ دکمه ای	۲	۳۹	۶,۹
پیوند زن درختان باغی	۱	۱۹	۳,۴
تکثیر کننده و پرورش دهنده گل های آپارتمانی	۲	۳۱	۵,۵
هرس کار	۱	۱۵	۲,۷
پرورش دهنده قارچ صدفی	۱	۲۱	۳,۷
زعفران کار	۱	۲۱	۳,۷
سبزیکار	۱	۲۱	۳,۷
مجموع	۳۵	۵۶۳	۱۰۰

مأخذ: اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان خراسان شمالی

از مجموع ۲۷ نوع دوره برگزار شده در پادگان های استان، ۱۷ دوره معادل ۶۳ درصد از خوشه صنعت، ۸ دوره معادل ۲۹ درصد از خوشه کشاورزی و ۲ دوره نیز معادل ۸ درصد از خوشه خدمات بوده اند. تقریباً تمامی دوره های برگزار شده دوره های صنفی و

کاربردی بوده و مناسب برای جوانان جویای کار. دوران سربازی فرصت مناسبی است جهت آموزش جوانان تا که پس از فراغت از خدمت، با داشتن حداقل یک مهارت، امکان راه اندازی کسب و کاری مناسب را داشته باشند. اما تعداد دوره ها متناسب با نیروهای وظیفه استان می بایست افزایش یابد.

کارگاه زندان

در سال ۱۳۹۶ در مجموع ۱۰۵۸ نفر در قالب ۶۲ دوره ی برگزار شده در سطح زندان های استان شرکت نموده اند. این تعداد ۷,۷ درصد کل آموزش دیدگاه مراکز دولتی استان را شامل می شوند. دوره های آموزش داده شده در جدول زیر آمده است.

جدول ۴۴- کلیه دوره های برگزار شده در زندان های سطح استان - سال ۱۳۹۶

نام دوره	تعداد دوره	تعداد کارآموزان (نفر)	درصد از کل کارآموزان
برقکار ساختمان	۳	۵۰	۴,۷
برقکار ساختمان درجه ۲	۱	۲۰	۱,۹
تعمیر لوازم خانگی برقی حرارتی و گردنده	۲	۳۷	۳,۵
تعمیر لوازم خانگی برقی حرارتی و گردنده (پلوپز-ارام پز-بخارپز-اجاق برقی)	۱	۱۳	۱,۲
تعمیر لوازم خانگی برقی حرارتی و گردنده (جاروبرقی و شارژی)	۲	۳۲	۳
تعمیر لوازم خانگی برقی حرارتی و گردنده (سشوار-دست خشک کن دستی و ریش تراش)	۱	۱۲	۱,۱
تعمیر لوازم خانگی برقی حرارتی و گردنده (مخلوط کن- آسیاب برقی- همزن برقی- ابریوه گیری- اب پرتقال گیر و میوه خشک کن)	۲	۳۰	۲,۸
راه اندازی موتورهای اسنکرون سه فاز و تک فاز توسط کنتاکورها	۱	۱۷	۱,۶
راه اندازی موتورهای الکتریکی AC با کنتاکورها	۲	۳۷	۳,۵
کمک نصاب تابلوهای برق	۱	۲۰	۱,۹
نصب تابلوهای الکتریکی	۱	۱۲	۱,۱
تعمیر کار ابرگرمن دیواری	۲	۳۹	۳,۷
تعمیر کار دستگاه های سرد کننده خانگی و تجاری	۱	۱۵	۱,۴
لوله کش و نصاب وسایل بهداشتی درجه ۲	۱	۲۰	۱,۹
ازمایشگر قطعات صنعتی با ذرات مغناطیسی (MT)	۱	۲۰	۱,۹
بازرس قطعات جوشکاری شده بصورت چشمی	۱	۲۰	۱,۹
جوشکار سازه های فولادی با فرایند SMAW	۱	۲۰	۱,۹
جوشکاری قطعات فولادی با فرایند SMAW در سطح E۳	۶	۸۴	۷,۹
کمک لوله کش و نصاب وسایل بهداشتی	۱	۱۲	۱,۱
تعمیر موتور و گیر بکس موتور سیکلت	۱	۲۰	۱,۹
سرویس و نگهداری خودرو	۲	۳۲	۳
مکانیک موتورهای بنزینی	۷	۱۱۳	۱۰,۷
کمک برقکار ساختمان	۴	۷۴	۷
کمک برقکار ساختمان درجه ۲	۲	۴۴	۴,۲
باغبان	۱	۲۰	۱,۹
پرورش دهنده قارچ دکمه ای	۱	۱۲	۱,۱
پیوند زن درختان باغی	۱	۱۷	۱,۶

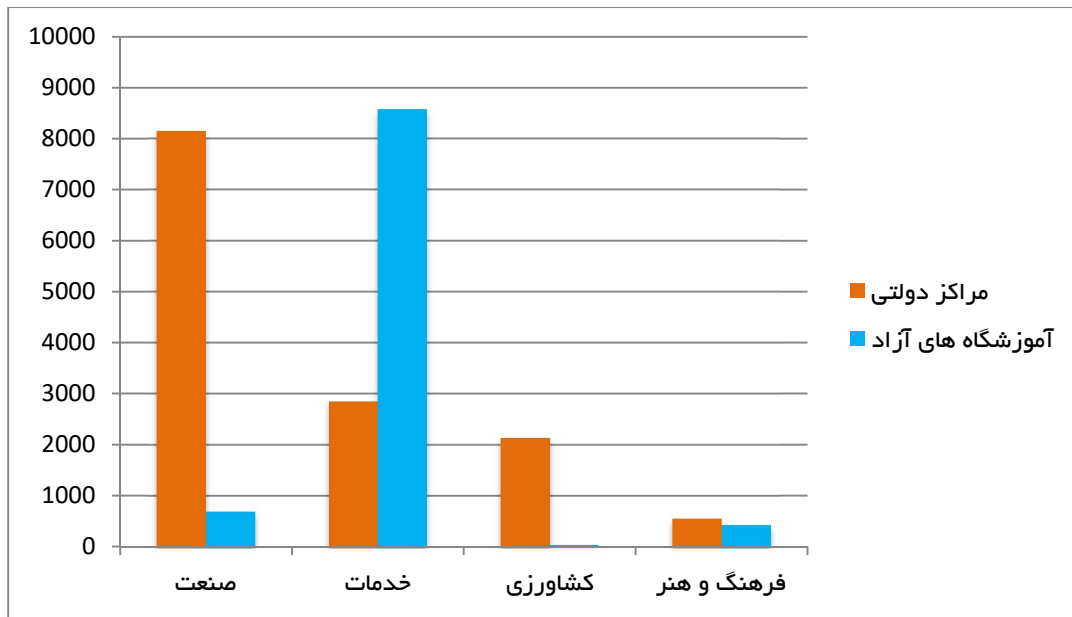
نام دوره	تعداد دوره	تعداد کارآموزان (نفر)	درصد از کل کارآموزان
تکثیر کننده و پرورش دهنده گل های آپارتمانی	۲	۳۵	۳,۳
هرس کار	۲	۳۵	۳,۳
پرور بندى بره	۲	۳۷	۳,۵
پرورش دهنده زنبور عسل	۱	۲۰	۱,۹
پرورش دهنده گوسفند	۲	۴۰	۳,۸
پرورش دهنده قارچ صدفی	۱	۱۴	۱,۳
پرورش دهنده گیاهان دارویی	۱	۱۶	۱,۵
سبزیکار	۱	۱۹	۱,۸
مجموع	۶۲	۱۰۵۸	۱۰۰

مأخذ: اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان خراسان شمالی

از مجموع ۳۵ نوع دوره برگزار شده در زندان های استان، ۲۴ دوره معادل ۶۸ درصد از خوشه صنعت و ۱۱ دوره معادل ۳۲ درصد از خوشه کشاورزی بوده اند. تقریباً تمامی دوره های برگزار شده دوره های کاربردی و مفید می باشند. تنوع دوره ها نیز مناسب است. طبق بررسی های انجام شده در سال ۱۳۹۶ تعداد زندانیان استان حدود ۱۷۰۰ نفر بوده که ۵۰۰ نفر از این تعداد، زن می باشند. بر همین اساس تعداد افراد آموزش دیده در زندان ها مناسب با جمعیت جامعه هدف (زندانیان استان) است.

بررسی وضعیت کارآموز در مراکز دولتی و آموزشگاه های آزاد

وضعیت خوشه های در سال های اخیر بر اساس تعداد کارآموزان مراکز دولتی در نمودار ۳۷ نشان داده شده است. همان طور که مشخص است، خوشه صنعت دارای بیشترین کارآموز بوده و پس از آن خدمات و نهایتاً کشاورزی قرار دارد. خراسان شمالی استانی است که اقتصاد و اشتغال آن بر پایه کشاورزی نهاده شده است و صنعت کم ترین نقش را دارد. ولی بر اساس نمودار زیر و همچنین تعداد کارگاه های موجود در مراکز دولتی، می توان نتیجه گرفت که تمرکز اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان بر حوزه صنعت می باشد. هر چند برخی از دوره های خوشه صنعت در دسته بندی اقتصادی، در حوزه خدمات جای گرفته و خروجی دوره ها بیشتر در حوزه صنوف مشغول فعالیت می شوند ولی آنچه مهم است نقش کم خوشه کشاورزی است.

نمودار ۳۷- تعداد کارآموزان هر خوشه به تفکیک مراکز دولتی و آموزشگاه های آزاد استان - ۱۳۹۶

همان طور که در بخش جوار دانشگاه نیز گفته شد، بخش قابل توجه ای از کارآموزان در مراکز دولتی، دانشجویان می باشد. این موضوع در میان رشته های فنی و مهندسی عمومیت بیشتری دارد. هدف عمده این افراد صرفاً کسب مهارت بوده و تعداد بسیار کمی از آن ها منجر به اشتغال می شوند. به گفته مربیان مراکز، سطح مهارتی دانشجویان قبل ورود به دوره ها بسیار پایین بوده و هر سال این شرایط وخیم تر از گذشته می شود. بطور متوسط یک سوم کارآموزان دارای تحصیلات دانشگاهی می باشند.

نکته جالب دیگر در خصوص کارآموزان، عدم مدرک گرا در سال های اخیر است. بدین معنی که فرد در دوره های مهارتی شرکت کرده ولی در آزمون آن دوره شرکت نمی نماید. با مصاحبه با مربیان و کارآموزان علت این امر، عدم نیاز به مدرک عنوان شد. فرد تنها به صرف کسب مهارت در دوره شرکت نموده و همان برایش کافی است. البته دسته ای نیز به منظور مهاجرت نیازمند مدرک می باشند که بشدت برای بدست آوردن آن در تلاش اند. ولی تعداد این افراد کم است. این موضوع در رشته جوشکاری بیشتر به چشم می خورد. آن هم به علت آن است که کشوری همچون کانادا اولین حرفه مورد نیازش جوشکاری است.

بررسی وضعیت سرانه کارآموز در هر دوره آموزشی

با توجه به جدول ۴۵، میزان سرانه کارآموز- دوره در بخش خصوصی تقریباً نصف بخش دولتی است. این موضوع بواسطه تعداد کم متقاضی است که سبب شده است تا بخش قابل توجه از دوره های آموزشی در بخش خصوصی بصورت خصوصی یا نیمه خصوصی برگزار گردد. در سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور ساز و کاری جدید برای برگزاری دوره ها تدوین شده است که در آن امکان تشکیل دوره برای تعداد بسیار کم نیز وجود دارد. در این مدل دوره ی خصوصی با ظرفیت ۱ تا ۳ نفر، دوره ی نیمه خصوصی با ظرفیت ۳ تا ۵ نفر و همچنین دوره های خاص که در آن بخشی از یک دوره استاندارد که مورد نیاز متقاضی است، آموزش داده می شود. هرچند شهریه این دوره ها به نسبت دوره های عادی برای فرد متقاضی بیشتر است، ولی به علت بحث رقابتی و کمی کارآموز، در عمل آموزشگاه ها مبالغ بسیار کمتر از تعرفه خود دریافت می نمایند. این شرایطی است که سبب افزایش بازار و فعالیت آموزشگاه های خصوصی خواهد شد.

جدول ۴۵- سرانه تعداد کارآموز در هر دوره آموزشی در سال ۱۳۹۶

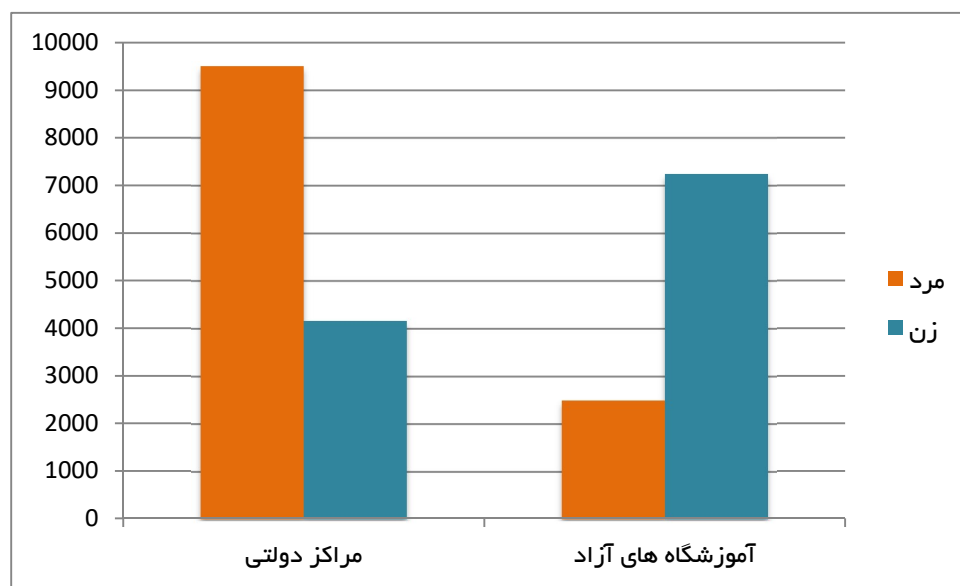
سرانه تعداد کارآموز در هر دوره	در مجموع	صنعت	خدمات	کشاورزی	فرهنگ و هنر
مراکز دولتی	۱۵,۲	۱۴,۶	۱۶,۱	۱۷	۱۵,۶
آموزشگاه های آزاد	۶,۸	۶,۱	۶,۹	۱۳,۳	۶,۲

مأخذ: اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان خراسان شمالی

همان طور که گفته شد در آموزشگاه های آزاد، سرانه تعداد کارآموز هر دوره حدود ۷ نفر و سرانه تعداد دوره های برگزار شده در هر آموزشگاه کمتر از ۱۰ دوره می باشد. این بدان معنی است که هر آموزشگاه خصوصی در سال کمتر از ۱۰ دوره آموزشی با میانگین ۷ کارآموز در هر دوره برپا نموده است. از این رو بطور متوسط هر آموزشگاه آزاد در سال ۱۳۹۶ کمتر از ۷۰ کارآموز و در ماه کمتر از ۶ کارآموز داشته است! از این محاسبات می توان نتیجه گرفت که بخش قابل توجهی از این آموزشگاه ها زیان ده بوده و از درآمد کافی جهت بهبود شرایط و اداره خود برخوردار نمی باشند.

بررسی دوره ها از نظر ترکیب جنسی کارآموزان

بر اساس آمار سال ۱۳۹۶، بیش از دو سوم آموزشگاه های خصوصی استان مختص بانوان بوده که موجب شده است تا از نظر جنسیت تعداد رشته های آموزشی ویژه زنان بیشتر از مردان گردد. بر همین اساس، تعداد کارآموزان خانم بسیار بیشتر از آقایان می باشد. بطوری که ۷۱ درصد کارآموزان دوره دیده در آموزشگاه های آزاد سطح استان، خانم می باشند. این در حالی است که، بیش از ۷۳ درصد شاغلین استان مرد هستند. این مورد در مراکز دولتی کاملاً برعکس می باشد. بدین معنی که اکثر مراکز آموزش دولتی ویژه آقایان است. بر همین اساس تنها ۳۰ درصد کارآموزان مراکز دولتی خانم می باشند.

نمودار ۳۸- تفکیک جنسیتی کارآموزان مراکز دولتی و آموزشگاه های آزاد استان - ۱۳۹۶

علت این تفاوت را می توان در دوره هایی که توسط بخش خصوص و دولتی برگزار می شود دید. طبق سیاست سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور، دوره هایی که در بخش خصوصی در یک شهرستان یا منطقه ارایه می شود، به منظور حفظ بازار به ندرت توسط مراکز دولتی آموزش داده می شود. مگر در شرایطی خاص همچون انعقاد تفاهم نامه با برخی دستگاه های حمایتی. از این رو تمرکز

مراکز خصوصی بیشتر به سمت دوره های خدماتی بویژه دوره های مناسب بانوان رفته است. آن هم به علت هزینه نسبتاً کم راه اندازی دوره های خدماتی نسبت به دوره های صنعتی می باشد. در مقابل دولت توان خود را صرف تجهیز کارگاه های فنی و مهندسی در حوزه های ساختمان، صنایع خودرو، برق و ... نموده است.

بررسی وضعیت مربیان فنی و حرفه ای

در مجموع در سطح استان خراسان شمالی، ۱۵۰ نفر مربی به همراه ۲۱۱ استاد کار در بخش دولتی و ۲۲۷ نفر مربی نیز در آموزشگاه های آزاد مشغول فعالیت می باشند. در میان این مربیان برخی در سال ۱۰۰ ساعت و برخی نیز بیش از ۱۰۰۰ ساعت تدریس داشته اند. از این رو تفکیکی میان میزان زمان فعالیت افراد وجود ندارد.

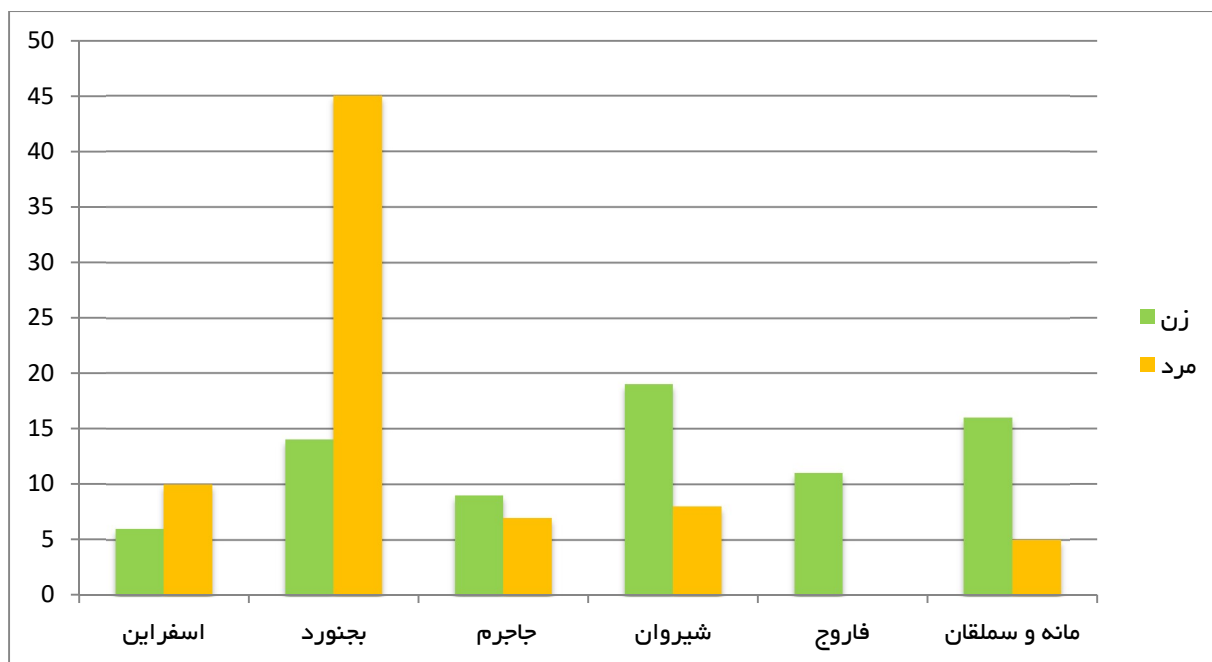
در خصوص وضعیت مربیان شاغل در مراکز دولتی می توان به جدول زیر اشاره نمود. از منظر وضعیت شغلی، برخی از مربیان کارمند رسمی سازمان آموزش فنی و حرفه ای بوده، برخی سرباز، برخی حق التدریس، برخی استاد کار و برخی نیز بدون هیچ گونه بار مالی (اکثراً در غالب تفاهم نامه ها)، هستند. در آخرین دستورالعمل جذب مربی در مراکز دولتی سازمان، الزام بر کارمند بودن فرد مربی وجود دارد. این مورد به منظور عدم تعهد خدمت برای سازمان جهت استخدام فرد است.

جدول ۴۶- تعداد و سطح تحصیلات مربیان مراکز دولتی استان (بجز استادکاران) به تفکیک شهرستان - ۱۳۹۶

میزان تحصیلات				تعداد (نفر)	شهرستان	
فوق لیسانس و بالاتر	لیسانس	فوق دیپلم	دیپلم			
۲	۷	۱	۰	۱۰	مرد	اسفراین
۰	۵	۱	۰	۶	زن	
۵	۳۸	۲	۰	۴۵	مرد	بجنورد
۷	۷	۰	۰	۱۴	زن	
۳	۶	۰	۰	۹	مرد	جاجرم
۲	۵	۰	۰	۷	زن	
۸	۹	۲	۰	۱۹	مرد	شیروان
۴	۳	۱	۰	۸	زن	
۴	۷	۰	۰	۱۱	مرد	فاروج
۰	۰	۰	۰	۰	زن	
۷	۹	۰	۰	۱۶	مرد	مانه و سملقان
۲	۲	۱	۰	۵	زن	
۴۴	۹۸	۸	۰	۱۵۰	مجموع	

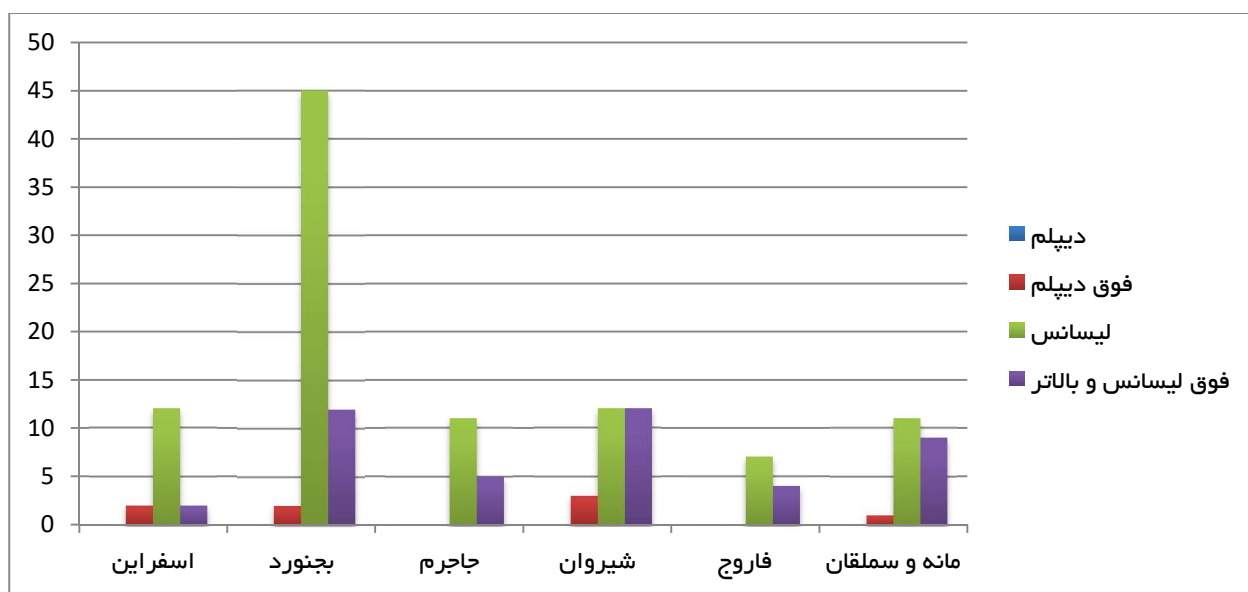
مأخذ: اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان خراسان شمالی

نمودار زیر وضعیت تعداد مربیان مراکز دولتی هر شهرستان را نشان می دهد. ۵۰ درصد مربیان سطح استان خانم می باشند. شهرستان بجنورد با داشتن ۳۹ درصد مربیان بیشترین تعداد و شهرستان فاروج با داشتن ۷,۳ درصد مربیان، کمترین تعداد مربیان فعال در مراکز دولتی استان را دارا می باشند. همچنین بطور متوسط بین ۱۰ تا ۱۵ درصد مربیان مراکز فنی و حرفه استان، سرباز می باشند. از منظر وضعیت استخدامی، تقریباً ۴۵ درصد مربیان رسمی یا پیمانه ای بوده و الباقی سرباز یا حق التدریس می باشند.

نمودار ۳۹- تعداد مربیان مراکز دولتی (بجز استادکاران) هر شهرستان به تفکیک جنسیت - ۱۳۹۶

همان طور که از نمودار زیر پیداست، بیش از ۶۵ درصد مربیان کل استان دارای مدرک لیسانس، ۲۹,۳ درصد فوق لیسانس و تنها ۵,۳ درصد آن ها دارای مدرک فوق دیپلم می باشند. نکته قابل توجه این است که سطح تحصیلات در میان مربیان بالا می باشد بطوری که مدرک دیپلم وجود نداشته و فوق دیپلم بسیار کم است.

نمودار ۴۰- تعداد مربیان مراکز دولتی هر شهرستان به تفکیک مقطع تحصیلی - ۱۳۹۶

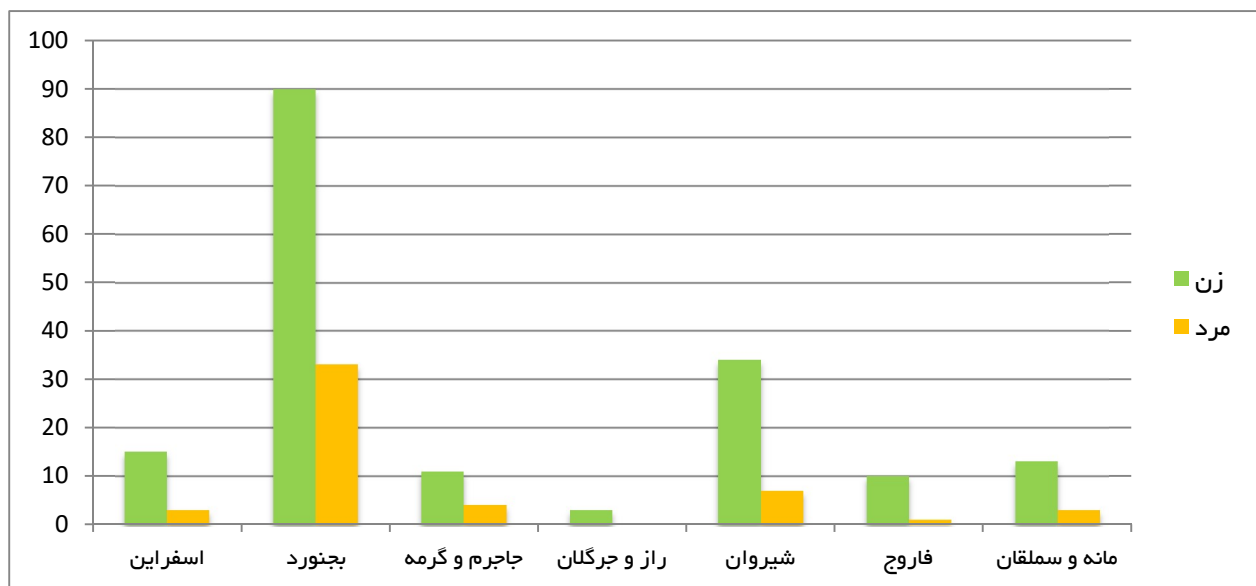
همچنین در خصوص وضعیت مربیان آموزشگاه های آزاد سطح استان، می توان به جدول زیر اشاره نمود:

جدول ۴۷- تعداد و سطح تحصیلات مربیان آموزشگاه های آزاد استان به تفکیک شهرستان - ۱۳۹۶

میزان تحصیلات				تعداد (نفر)	شهرستان	
فوق لیسانس و بالاتر	لیسانس	فوق دیپلم	دیپلم			
۰	۳	۰	۰	۳	مرد	اسفراین
۰	۶	۱	۸	۱۵	زن	
۶	۲۰	۴	۳	۳۳	مرد	بجنورد
۸	۳۹	۱۸	۲۵	۹۰	زن	
۰	۴	۰	۰	۴	مرد	جاجرم و گرمه
۰	۵	۱	۵	۱۱	زن	
۰	۰	۰	۰	۰	مرد	راز و جرگلان
۰	۰	۱	۲	۳	زن	
۰	۶	۱	۰	۷	مرد	شیروان
۰	۱۲	۱۰	۱۲	۳۴	زن	
۰	۱	۰	۰	۱	مرد	فاروج
۰	۶	۲	۲	۱۰	زن	
۰	۳	۰	۰	۳	مرد	مانه و سملقان
۰	۵	۳	۵	۱۳	زن	
۱۴	۱۱۰	۴۱	۶۲	۲۲۷	مجموع	

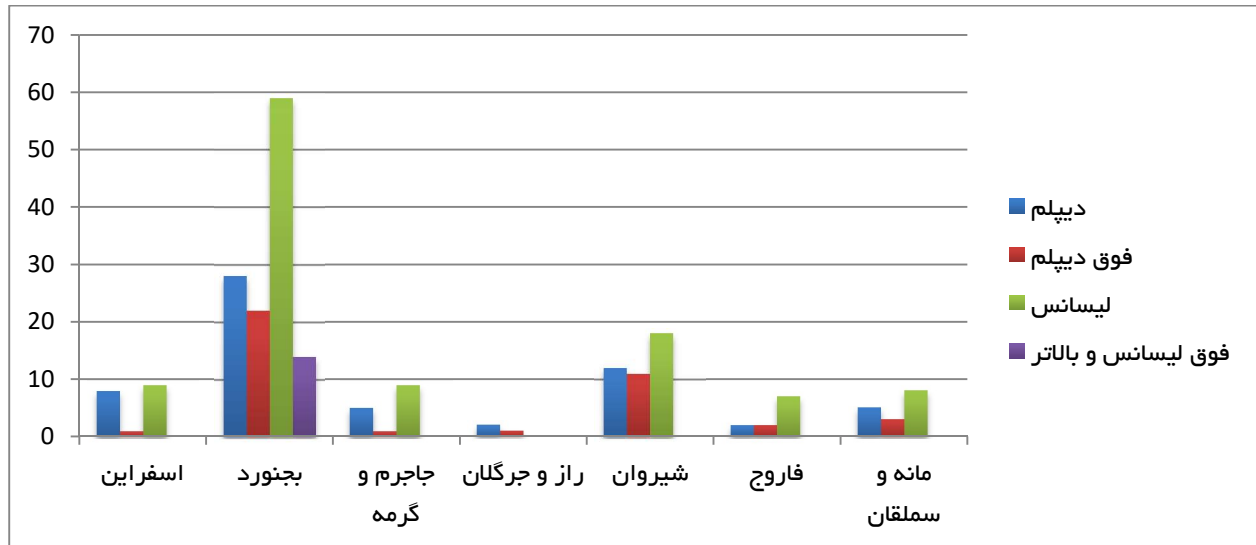
مأخذ: اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان خراسان شمالی

نمودار زیر وضعیت تعداد مربیان آموزشگاه های آزاد هر شهرستان را نشان می دهد. بیش از ۷۷ درصد مربیان آموزشگاه های آزاد سطح استان خانم می باشند. شهرستان بجنورد با داشتن ۵۴٫۲ درصد مربیان بیشترین تعداد و شهرستان راز و جرجلان با داشتن ۱٫۳ درصد مربیان، کمترین تعداد مربیان فعال در آموزشگاه های آزاد استان را دارا می باشند. البته لازم به ذکر است در آمار کسب شده از اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان، آمار شهرستان های جاجرم و گرمه به صورت مجموع دو شهرستان اعلام گردیده شد. مع الوصف با توجه به شواهد میدانی، تعداد مربیان شهرستان گرمه نیز کم بوده و در حد شهرستان راز و جرجلان می باشد.

نمودار ۴۱- تعداد مربیان آموزشگاه های آزاد هر شهرستان به تفکیک جنسیت - ۱۳۹۶

با توجه به بررسی انجام شده در خصوص رشته های آموزشی، ۳۰ درصد مدرسین در گروه آموزشی فناوری اطلاعات، ۳۰ درصد گروه آموزشی مراقب و زیبایی و ۱۹ درصد نیز در گروه آموزشی صنایع پوشاک فعال می باشند. سایر مدرسین نیز در حدود ۲۵ گروه های آموزشی دیگر فعال هستند!

نمودار ۴۲- تعداد مربیان آموزشگاه های آزاد هر شهرستان به تفکیک مقطع تحصیلی - ۱۳۹۶

همان طور که از نمودار فوق پیداست، بیش از ۴۸,۵ درصد مربیان کل استان دارای مدرک لیسانس، ۲۷,۳ درصد دیپلم، ۱۸,۱ درصد فوق دیپلم و تنها ۶,۲ درصد آن ها دارای مدارج علمی بالاتر از لیسانس می باشند. نکته قابل توجه در خصوص میزان تحصیلات مربیان این است که، حدود ۸۴ درصد از مربیان مرد، دارای مدرک تحصیلی لیسانس و بالاتر می باشند در حالی که این عدد برای مربیان خانم برابر با ۴۴ درصد است. همان طور که گفته شد در سال ۹۶، در مراکز دولتی ۱۳۶۷۰ نفر و در آموزشگاه های آزاد سطح استان ۹۷۳۸ نفر کارآموز دوره دیده اند. بر همین اساس سرانه تعداد کارآموز به هر مربی در مراکز دولتی ۳۷,۹ نفر و در آموزشگاه های آزاد ۴۲,۹ نفر بوده است. یک راس مثلث آموزش، بطور حتم مربیان می باشند. توجه به شرایط کاری، فردی و اجتماعی آنان بطور حتم تاثیر مستقیم در کیفیت آموزش ها خواهد داشت. حقوق و دستمزد پایین شاید اصلی ترین مشکل این قشر زحمت کش باشد. در حالی که ساعات موظفی مربیان آموزش و پرورش در هفته ۲۴ ساعت است، مربیان مراکز دولتی فنی و حرفه ای می بایست ۴۸ ساعت در هفته فعالیت نمایند. این در حالی است که این دوستان نیروی اداری محسوب شده و همچون کارکنان اداری در ساعات رسمی کار می بایست در سر کار حضور بهم رسانند. در حالی که یک مربی آموزش و پرورش نیروی آموزشی محسوب شده و پس از پایان کلاس درس خود می تواند محل خدمت خود را ترک نماید و یا در ایام تعطیلات نوروز که مدارس تعطیل است، الزامی به رفتن به محل کار ندارد. ولی مربیان سازمان آموزش فنی و حرفه ای در ایام نوروز نیز که هیچ گونه کارآموزی وجود ندارد، باید در محل خدمت خود حضور داشته باشند. این جز اتلاف انرژی و منابع قطعاً نخواهد بود.

مشکل دیگری که مربیان با آن رو به رو هستند، عدم وجود مرجعی مشخص جهت تدریس سرفصل های آموزشی می باشد. بطوری که هر مربی با توجه به زمینه تخصصی خود و همچنین علاقه، بر روی برخی موارد تمرکز بیشتری نموده و بخش عظیمی از ساعات دوره را صرف آن بخش های خاص می نماید. این موضوع سبب می شود تا کارآموزان یک دوره ی آموزشی مشخص، در هر استان و حتی مرکز مطالبی واحد را فرا نگرفته و در آزمون متمرکز با سوالاتی مواجه شوند که تا به حال به آن برخورد نداشته اند.

۲-۴-۳- بررسی وضعیت عرضه و تقاضای نیروی کار

پس از بررسی وضعیت نظام های آموزش عالی و مهارتی استان، نوبت به بررسی روابط آن ها به عنوان مراکز عرضه کننده نیروی کار با نهادهای متقاضی نیروی کار می رسد. این مطلب در قالب جدول زیر آورده شده است.

جدول ۴۸- جمعیت آموزش دیدگان فنی و حرفه ای در استان خراسان شمالی بر حسب استاندارد آموزشی، جنس و اشتغال - سال ۱۳۹۶

ردیف	رسته	گروه آموزشی	عنوان استاندارد آموزشی	تعداد آموزش دیده			تعداد آموزش دیدگان منجر به اشتغال		
				مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع
۱	گردشگری	گردشگری	برقراری ارتباط با گردشگران به زبان انگلیسی، راهنمای طبیعت گردی، راهنمای محلی، راهنمای موزه و ...	۷۰	۱۲۹	۲۰۸	هیچ گونه آماری یافت نشد.		
		هتلداری	آشپز هتل درجه ۲، زبان تخصصی هتلداری، کارمند پذیرش هتل، مدیر هتل و ...	۱۳	۷	۲۰			
۲	گیاهان دارویی	گیاهان دارویی	کاربر گیاهان دارویی	۰	۳۳	۳۳			
		امور زراعی	پرورش دهنده گیاهان دارویی، زعفران کار	۹۸	۲۳۷	۳۳۵			
۳	فرش دستباف	فرش	قالی باف تابلویی، قالی باف درجه ۲	۱	۴۹۸	۴۹۹			
		صنایع دستی (بافت)	بافنده ترکیبی قالی و گلیم، بافنده شبه قالی (فرشینه)، بافنده گلیم تابلویی (تاپستری)، گلیم باف درجه ۲	۰	۱۶۱	۱۶۱			
۴	دامپروری (دام سبک)	امور دام و ماکیان	پرور بند ی بره، پرورش دهنده ی گوسفند	۲۳۶	۰	۲۳۶			
۵	تولید محصولات باغی و گلخانه ای	امور باغی	باغبان، پرورش دهنده قارچ دکمه ای، پرورش دهنده گیاهان آپارتمانی در منزل، پیوند زن درختان باغی، تولیدکننده سبزی در گلخانه های چوبی، کشتکار گلخانه های خاکی، هرس کار و ...	۵۰۴	۴۲۶	۹۳۰			

ردیف	رسته	گروه آموزشی	عنوان استاندارد آموزشی	تعداد آموزش دیده			تعداد آموزش دیدگان منجر به اشتغال		
				مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع
۶	فناوری اطلاعات و ارتباطات	فناوری اطلاعات	رایانه کار ICDL درجه ۱ و ۲، تولید کننده چندرسانه ای درجه ۱ و ۲، توسعه دهنده WEB با PHP ، شهروند الکترونیکی (E-Citizen)، اتوماسیون اداری درجه ۲، کارور پیشرفته اینترنت، +CompTIA Network و ...	۲۲۵۱	۲۷۱۱	۴۹۶۲	هیچ گونه آماری یافت نشد.		
		فناوری ارتباطات	طراح شبکه های فیبر نوری	۴۴	۲	۴۶			
۷	صنایع تبدیلی کشاورزی	صنایع غذایی	تولیدکننده خانگی ترشی و شور، بسته بند حبوبات و غلات، تولیدکننده خانگی میوه های خشک، فراور و بسته بند خانگی عسل	۲۲	۴۳	۶۵			
۸	پرورش طیور محلی	امور دام و ماکیان	پرورش دهنده بوقلمون، مدیر واحد پرورش شتر مرغ	۴	۴۴	۴۸			
۹	پوشاک	صنایع پوشاک	خیاط لباس شب و عروس، نازک دوز زنانه درجه ۱ و ۲، پرده دوز، الگو ساز لباس با رایانه، شلوار دوز، مانتو دوز، ضخیم دوز زنانه و ...	۴۲	۱۳۶۲	۱۴۰۴			
۱۰	صنایع پلاستیک	متالورژی	ریخته گر درجه ۲، قالبگیر	۷۲	۰	۷۲			
۱۱	شیلات	امور دام و ماکیان	---	۰	۰	۰			
جمع کل				۳۳۵۷	۵۶۵۳	۹۰۱۹			

از مجموع ۲۳۴۰۸ نفر کارآموز دوره دیده در مراکز دولتی و آموزشگاه های آزاد سطح استان در سال ۹۶، تعداد ۹۰۱۹ نفر معادل ۳۸،۵۳ درصد، همسو با رسته های اولویت دار استان دوره دیده اند.

جدول ۴۹- وضعیت عرضه و تقاضای نیروی کار آموزش دیده استان خراسان شمالی - سال ۱۳۹۶

طرف عرضه مهارت (سازمان ها و دستگاه ها)	طرف تقاضای نیروی کار	وضعیت (سازگار / نسبتاً سازگار / ناسازگار)	کارایی (مطلوب / نسبتاً مطلوب / ضعیف)
مراکز دولتی فنی و حرفه ای	کلیه بخش های اقتصادی	نسبتاً سازگار	نسبتاً مطلوب به علت عدم بروز بودن دوره ها، استانداردهای نامناسب در زمان بندی، عدم تمرکز بر رشته های مزیتدار استان و تمرکز بر برخی رشته های حوزه صنعت
آموزشگاه های آزاد	کلیه بخش های اقتصادی	نسبتاً سازگار	نسبتاً مطلوب به علت عدم بروز بودن دوره ها، استانداردهای نامناسب در زمان بندی، عدم تمرکز بر رشته های مزیتدار استان و صرفاً تمرکز بر برخی رشته های حوزه خدمات
نظام مهندسی کشاورزی	اعضاء نظام و تأحدودی علاقمندان حوزه کشاورزی	سازگار	نسبتاً مطلوب
ترویج سازمان جهاد کشاورزی	بهره برداران حوزه کشاورزی	سازگار	ضعیف استفاده از نیروهای کم تجربه/ منابع مالی محدود
اتاق بازرگانی	فعالین حوزه تجارت	سازگار	مطلوب به علت استفاده از استاتید مجرب
اتاق تعاون	بیشتر اعضا تعاونی ها	نسبتاً سازگار	ضعیف به علت کیفیت پایین مطالب و محتوا
کانون کارآفرینان	کلیه بخش های اقتصادی	سازگار	نسبتاً مطلوب
قرارگاه پیشرفت و آبادانی سپاه	جوامع روستایی	سازگار	مطلوب به علت انجام کار مطالعاتی دقیق و انجام فعالیت ها مبتنی بر زنجیره ارزش رشته های مزیت دار هر منطقه
اقشار مختلف بسیج (همچون بسیج مهندسين کشاورزی)	مناطق محروم/جوامع روستایی	سازگار	ضعیف به علت انجام یک سری فعالیت های روزمره و استفاده از نیروهایی با تجربه کم

۲-۵- روند و نقاط عطف اقتصاد و اشتغال استان و بیان دینامیک اشتغال آن

در این بخش جریان اقتصاد و اشتغال استان طی سال های گذشته و حال مورد بررسی قرار می گیرد. استان خراسان شمالی تا قبل از سال ۱۳۸۳، بخشی از خراسان بزرگ بود. بواسطه وسعت بسیار استان خراسان، خیلی از شهرهای کوچک و دور افتاده ی آن در تیر

رس دید توسعه و پیشرفت دولت مردان قرار نمی گرفتند. برای نمونه از شهرهای فعلی خراسان شمالی، تنها بجنورد و تا حدودی نیز شیروان و اسفراین در برنامه ریزی های مسئولین استان خراسان بزرگ مورد توجه قرار می گرفتند. بر همین اساس می توان دید که تقریباً تمامی صنایع بزرگ دولتی استان در این سه شهر مستقر شده اند. اما پس از تقسیم استان خراسان بزرگ به سه استان فعلی، شرایط تا حدودی بهتر گردید. منابع مالی به نسبت افزایش پیدا کرده و توجه مدیران استانی به مناطق دور افتاده نیز جلب شد. آنچه در این تغییر مورد توجه است آن است که تا پایان دولت سازندگی دیدگاه و جریان توسعه استان به سمت ایجاد واحدهای صنعتی بزرگ در استان بوده است. این در حالی است که استان در آن زمان از منابع آبی و زمین های حاصل خیز مناسبی برخوردار بوده و توجه مردم به امر کشاورزی بسیار زیاد بوده است. واحدهای ایجاد شده در آن سال ها نیز بر مبنای پتانسیل های استان نبوده اند. همین امر سبب شده است که در حال حاضر در بحث توسعه دچار مشکل شوند. بطور مثال می توان به فولاد اسفراین اشاره نمود که با توجه به عدم وجود واحدهای گندله سازی در نزدیکی استان به عنوان حلقه پیش از تولید شمش و همچنین مشکلات زیست محیطی و محدودیت های آبی موجود، طرح توسعه آن در هاله ای از ابهام فرو رفته است. در این میان صناعی نیز هستند که بر مبنای مزیت خاص منطقه ای شکل گرفته اند. همچون مجتمع آلومینا جاجرم که در کنار بزرگترین معدن بوکسیت جاجرم احداث شده است. ولی اینگونه صنایع نیز غالباً براساس مزیتی منطقه ای شکل گرفته و جنبه ی فراگیر ندارند.

متأسفانه طی سال های اخیر توجه خاص در توسعه صنایع تبدیلی حوزه کشاورزی همچون صنایع انگور به عنوان بزرگترین تولید باغی استان، نشده است. در گذشته شرایط بهتر از حال بوده است. بطوری که واحدهای پنبه پاک کنی، تولید آرد، تولید رب و همچنین چغندر قند در آن سال ها در استان احداث شده اند.

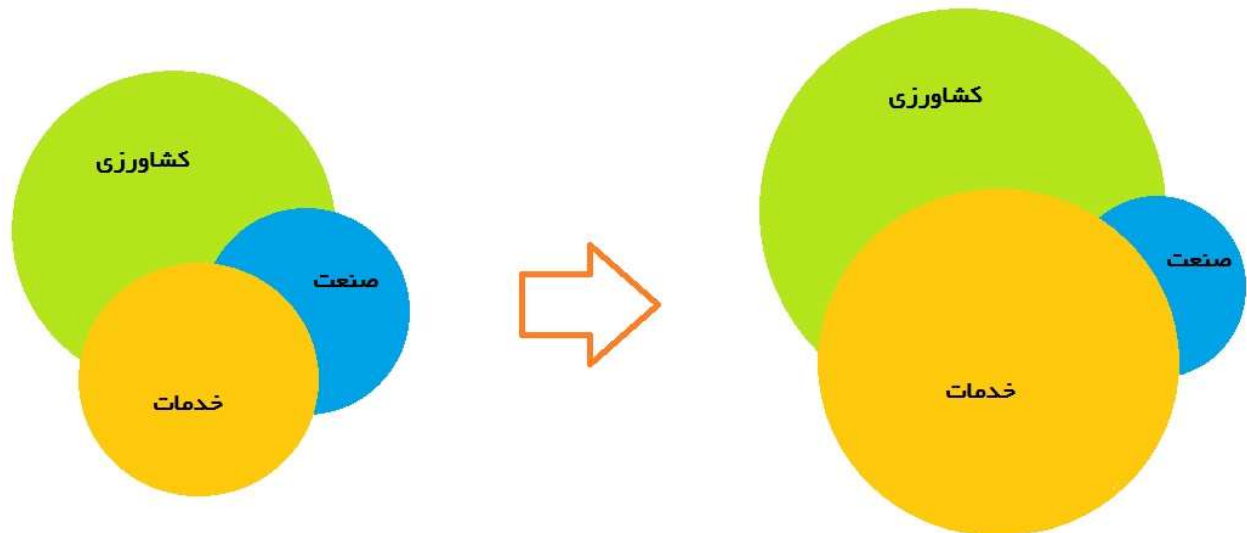
در حوزه گردشگری نیز با وجود پتانسیل بسیار عالی، متأسفانه تغییر مطلوب و ملموسی صورت نگرفته است. تغییرات در حد بازسازی چند منطقه نمونه گردشگری، احداث چند اقامتگاه بوم گردی و هتل توسط بخش خصوصی بوده است. در امر زیرساخت این حوزه همچون ایجاد راه های دسترسی ایمن و مناسب، توسعه پروازهای فرودگاه، ایجاد خط آهن، تقویت شبکه حمل و نقل مسافری، انتقال زیرساخت های ارتباطی مناسب در سطح روستاها و مواردی از این دست، فعالیت چشم گیری صورت نگرفته است.

روند تحولات تاریخی و اقتصادی استان خراسان شمالی

۱۳۹۶	۱۳۹۰	۱۳۸۵	۱۳۷۵	انقلاب اسلامی
• رشد تحریم ها و آغاز دوران رکود • تداوم خشکسالی • روند رو به رشد مهاجرت در استان بویژه از شهرهای استان به تهران، مشهد و خطه شمال و تبدیل استان به استانی مهاجر فرصت • رشد منفی جمعیت طبق سرشماری ۱۳۹۵ • کاهش نرخ بیکاری در بین زنان استان • ایجاد شهرستان راز و جرگلان • تغییر الگوی کشت زراعی و باغی استان از محصولات آب بر به سمت محصولات کم آب همچون زعفران و پسته • بی رونقی برخی مشاغل دارای هویت و ریشه همچون قالیبافی • کاهش آمار دام سبک استان به واسطه خشکسالی • افزایش تولیدات کشاورزی ولی کاهش بهره وری • توجه به امر گردشگری با ایجاد چندین اقامتگاه و هتل در استان • افزایش سهم اشتغال بخش کشاورزی و کاهش سهم صنعت	• توجه ویژه به مناطق محروم با توجه به سیاست های ویژه دولت نهم • توسعه صنایع کوچک و متوسط در بخش خصوصی به واسطه افزایش تحریم ها • توسعه زیرساخت های صنعتی لازم با ایجاد شهرک ها و نواحی صنعتی • افزایش سطح مکانیزاسیون در کشاورزی • رونق ساختمان سازی با آغاز پروژه های مسکن مهر • وجود پدیده مهاجرت درون استانی بویژه از روستاها به مناطق شهری. بطوری کلی در این بازه استان مهاجر پذیر بوده است. • افزایش پدیده حاشیه نشینی در شهرهای بزرگ استان • توسعه شهرنشینی با تبدیل روستاهای بزرگ به شهر • ایجاد شهرستان گرمه • توسعه آموزش عالی با ایجاد چندین دانشگاه در سطح استان • آغاز خشکسالی • افزایش چشم گیر سهم اشتغال خدمات و کاهش سهم اشتغال کشاورزی	• افتتاح و بهره برداری واحدهای بزرگ صنعتی استان در دولت اصلاحات • موج مهاجرت نیروی های متخصص از استان های همجوار به منظور کار در صنایع بزرگ و نوپای استان • رونق بخش صنعت و ایجاد برخی مشاغل جانبی در جوار صنایع بزرگ • تشکیل استان خراسان شمالی با شش شهرستان در سال ۱۳۸۳ و توجه بیشتر به مناطق دور افتاده • ایجاد چندین واحد صنایع تکمیلی کشاورزی خصوصی همچون پنبه پاک کنی، تولید رب، تولید آرد و ... • افزایش سهم اشتغال بخش صنعت و کاهش سهم کشاورزی	• آغاز عملیات اجرایی ساخت واحدهای بزرگ صنعتی استان در دولت سازندگی • ایجاد چندین واحد طیور در شرق استان • تأسیس چندین دانشگاه در استان در دهه ی ۶۰ • شروع روند افزایش سطح سواد در استان • افزایش آمار دام بواسطه وجود مراتع گسترده در سطح استان • وقوع زلزله ویرانگر ۱۳۷۵ و تخریب برخی مناطق روستایی شهر بجنورد • رونق قالیبافی و صنایع دستی بویژه در اقوام ترکمن منطقه • پایین بودن سطح سواد • عدم وجود نظام آموزش عالی • وجود سبزه تاریخی تجارت با شوروی در قرن گذشته با وجود گمرک و گذرگاه مرزی در منطقه گیفان	• عدم توجه دولت به مناطق محروم و دور افتاده • عدم وجود کوچکترین امکانات رفاهی و زیرساختی اولیه همچون راه مناسب، برق، آب آشامیدنی و ... بویژه در مناطق روستایی • رونق دامپروری و کشاورزی سنتی با وجود منابع آبی و شرایط مناسب منطقه • بهره وری پایین کشاورزی ساخت و راه اندازی کارخانه قند شیروان در سال ۱۳۳۷ • عدم توجه ویژه به بخش صنعت • رونق قالیبافی و صنایع دستی بویژه در اقوام ترکمن منطقه • پایین بودن سطح سواد • عدم وجود نظام آموزش عالی • وجود سبزه تاریخی تجارت با شوروی در قرن گذشته با وجود گمرک و گذرگاه مرزی در منطقه گیفان

بواسطه وجود مزیت ذاتی منطقه در خصوص کشاورزی و دامپروری و همچنین وجود سبزه تاریخی در میان اقوام ساکن در استان و از طرفی مشوق های محدود دولتی در خصوص ایجاد کسب و کارهای پایه کشاورزی، بصورت کاملاً مردمی اشتغال و فعالیت در بخش کشاورزی استان با افزایش رو به رو شده است (تصویر ۳). به این علت تأکید می شود که این افزایش کاملاً مردمی بوده است که اگر دولت نقش تاثیرگذاری ایفا می نمود، می بایست الان شاهد وجود واحدهای فرآوری در تمامی بخش های کشاورزی از زراعت گرفته تا دام می بودیم که متأسفانه تنها شاهد این پدیده نیستیم، بلکه در سال های اخیر واحدهای احداث شده در دوره های گذشته نیز

دچار مشکل شده و برخی همچون واحدهای پنبه پاک کنی تعطیل شده اند. بخش عظیمی از کشاورزی استان، خرده مالکی است و از واحدهای کشت و صنعت خبری نمی باشد. به همین واسطه بهره وری در این بخش بسیار پایین بوده بطوری که بخش کشاورزی با وجود داشتن بیشترین حجم اشتغال، کمترین تولید ناخالص داخلی را دارا می باشد.

تصویر ۳- روند توسعه اشتغال استان در سه بخش اقتصادی از گذشته تا به حال

در انتها می توان نتیجه گرفت که بطور کلی جریان اقتصاد و اشتغال استان از گذشته تا به الان بر مبنای کشاورزی بوده است. سیستم نوپای آموزش عالی استان که پس از انقلاب شکل گرفته است، با این روند همراه نبوده بطوری که کمترین تعداد دانشجو (حدود ۳ درصد) در بخش کشاورزی و دامپزشکی در استان مشغول تحصیل می باشند. حوزه آموزش مهارتی سازمان فنی و حرفه ای نیز به همین شکل است و بیشتر تمرکز خود را در بخش دولتی به حوزه صنعت و در بخش خصوصی به بخش خدمات معطوف نموده است. سایر دستگاه ها و سازمان های فعال در حوزه آموزش تخصصی نیز، هر چند بصورت تخصصی آموزش هایی را ارائه می نمایند ولی هم از لحاظ کمیت و هم از لحاظ کیفیت دچار مشکل می باشند.

۲-۵-۱- دینامیک اشتغال استان خراسان شمالی

بر پایه تحلیل اطلاعات بدست آمده و بررسی نظر خبرگان در گزارش دینامیک اشتغال استان، می توان اقتصاد شکل گرفته در استان خراسان شمالی را بطور عام مبتنی بر کشاورزی و بطور خاص صنعت (آن هم به لطف وجود صنایع بزرگ) دانست. این در حالی است که طبق اسناد بالادستی و توسعه ای استان، نقش های منطقه ای منظور شده برای استان خراسان شمالی علاوه بر کشاورزی و صنعت، بخش گردشگری نیز می باشد که تا کنون مدنظر قرار نگرفته است. بخش خدمات بصورت بسیار محدود و پراکنده در کل استان وجود دارد. ولی آنچه که مهم است عدم وجود رشته شغلی یا فعالیتی خاص و شاخص در کل استان است. از این رو، می توان استان خراسان شمالی به سه منطقه از نظر سیستم کسب و کار تقسیم نمود (نقشه ۵).

نقشه ۵- مناطق اقتصادی سه گانه استان خراسان شمالی

منطقه ۱: نوار شمالی (کشاورزی، خدمات (فرش دستباف))

تقریباً ۹۵ درصد جمعیت این بخش استان، روستائین می باشند. این منطقه دارای آب نسبتاً کافی، آب و هوای و توپوگرافی کوهستانی، دارای باغات حاصل خیز گردو، گیلاس، انگور و ... به ویژه در نواحی شمال شرقی و همچنین توتستان های گسترده در مناطق شمال غربی می باشد. بواسطه بالا بودن ارتفاع مناطق از سطح دریا بخش زراعت نیز به ویژه نوع دیم، از وضعیت مطلوبی برخوردار است. بطوری که با وجود رطوب کافی، کشت دیم محصولات عملکردی مناسب را در پی خواهد داشت. از طرفی این عامل سبب شده است تا رویش گیاهان دارویی همچون باریجه در جای جای این منطقه دیده شود. گیاهان دارویی با کیفیت بسیار مناسب و در حجم بالا. همچنین در منطقه کهنه جلگه که در شمال شهرستان مانه و سملقان قرار دارد، کشاورز نمونه کشوری در زمینه کشت گندم دیم در آب و هوای معتدل با عملکرد در هکتار بیش از ۶٫۵ تن مشغول فعالیت باشد. این در حالی است که عملکرد در هکتار گندم دیم استان بطور متوسط کمتر از یک تن می باشد.

در دامپروری نیز دام سبک با کیفیتی در این مناطق تولید می شود. کردی و افشار نژادهای غالب گوسفندان این مناطق است. در مناطق ترکمن نشین نیز (شمال غرب استان) پرورش بز بیشتر از سایر نقاط استان دیده می شود. در خصوص دام سنگین می توان به دام هایی با نژاد بومی اشاره نمود که در منطقه بشدت یافت می شوند. این گاوها دارای جسه ای کوچک بوده و میزان شیردهی آن ها بسیار کمتر از سایر نژادها است. مزیت اصلی این نوع گاو، به چرا رفتن و استفاده از مرتع جهت تغذیه است. همچنین بواسطه سببه تاریخی و علاقه مردمان ترکمن به اسب، پرورش اسب اصیل ترکمن به صورت محدود و حرفه ای در چندین نقطه این منطقه رواج دارد. همچنین در مرکز شهرستان مانه و سملقان بخاطر وجود اقوامی از قوم بلوچ، پرورش شتر نیز در این مناطق بصورت محدود

دیده می شود. همچنین این مناطق پتانسیل بسیار خوبی به جهت پرورش زنبور عسل دارا می باشند. بخش عظیمی از عشایر استان در این منطقه ساکن بوده که در زمینه پرورش دام سبک فعالیت می نمایند. نوغان داری یکی از فعالیت های عمده اقوام ترکمن ساکن در این منطقه است.

خدمات صنفی قوی در این منطقه دیده نمی شود. اما در حوزه گردشگری و صنایع دستی می توان به وجود بافندگان چیره دست ترکمن اشاره نمود که سالیانه تعداد قابل توجهی فرش های نفیس ابریشمی و پشمی با نقوش خاص این مناطق می بافند. فرش دوروی ترکمن که با عنوان فرش دویخ نیز شناخته می شود، از شاهکارهای این منطقه بوده که به ثبت جهانی رسیده است. تعداد بافندگان در این مناطق به قدری بالاست که گاهی شاهد این هستیم که در یک روستا بیش از ۴۰۰ نفر بافنده وجود دارد.

منطقه ۲: نوار مرکزی (خدمات، کشاورزی، صنعت)

تقریباً سیستم اقتصاد اصلی شکل گرفته در استان خراسان شمالی چه در حوزه کشاورزی و چه در حوزه خدمات و صنعت، بر پایه محور اصلی استان یعنی مسیر مشهد- بجنورد- گرگان شکل گرفته است (نقشه ۶). سالانه بالغ بر ۲۰ میلیون نفر از این محور عبور می نمایند. همین امر موجب گرایش شدید مردم استان به سکونت در این مناطق شده است. به صورتی که امروزه، مهاجرت به بجنورد و شیروان و حاشیه نشینی ناشی از این مهاجرت ها از مهمترین معضلات استان و عامل افزایش نرخ بیکاری در این شهرستان ها شده است. می توان به جرأت این منطقه را مهمترین منطقه استان یاد نمود که شهرهای آشنانه، بجنورد، شیروان و فاروج را در خود جای داده است. حدود ۷۷ درصد از جمعیت شهری استان در این ناحیه قرار گرفته است.

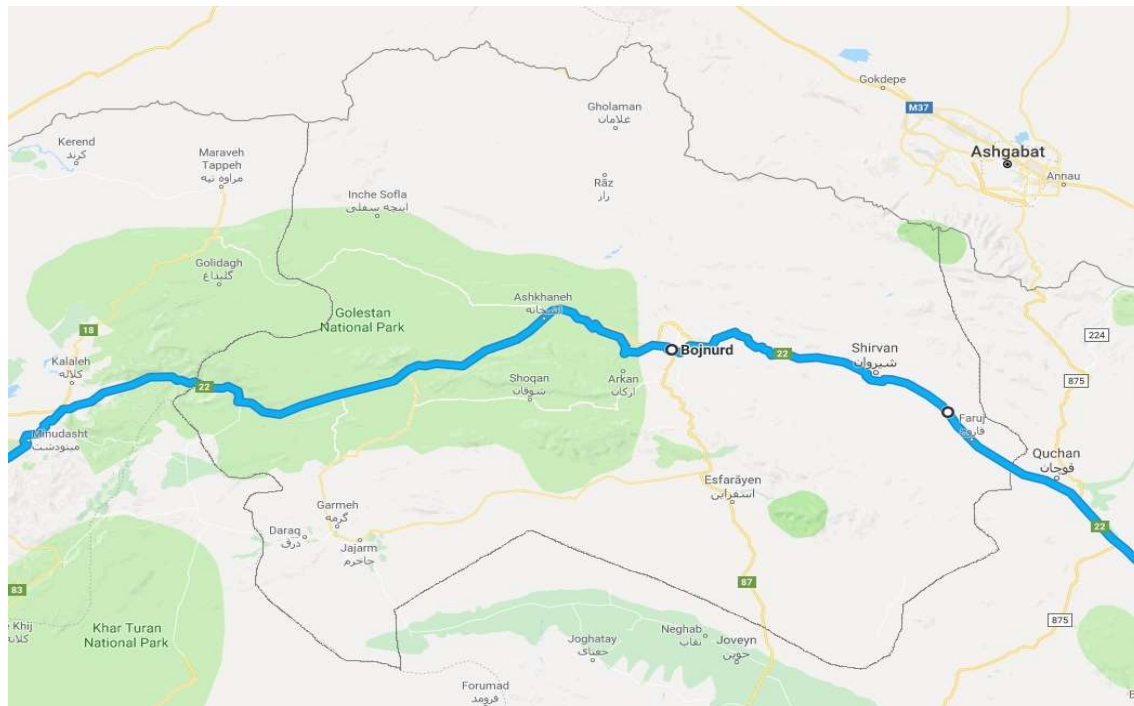
استان دارای صنعت خاصی نمی باشد که بطور گسترده و زنجیره وار فعال باشد. بلکه بیشتر بار بخش صنعت استان بر دوش هفت واحد بزرگ صنعتی استان است که در شهرهای بجنورد، شیروان، اسفراین و جاجرم پراکنده می باشند. سایر صنایع استان که شامل ۳۶۵ واحد صنعتی کوچک و متوسط است در کل استان به ویژه شهرک های صنعتی شماره ۱ و ۲ بجنورد و شهرک صنعتی اسفراین و شیروان مستقر می باشند. واحدهای مستقر در این نواحی از حیث فراوانی به ترتیب واحدهای صنایع غذایی و آشامیدنی و بعد از آن واحدهای صنایع پلاستیک می باشند. صنایع بزرگ و اصلی همچون پتروشیمی خراسان، سیمان بجنورد و نیروگاه برق شیروان و بالغ بر سه چهارم نواحی و شهرک های صنعتی استان و همچنین تعداد بسیاری از صنایع کوچک و متوسط تبدیلی در این مسیر ترانزیتی قرار گرفته اند.

مهمترین بخش خدمات استان نیز که در غالب ارایه خدمات به مسافرین مسیر مشهد- بجنورد- گرگان می باشد، در این منطقه است. تقریباً نیمی از روستاهای هدف گردشگری استان در این ناحیه قرار دارد. از این رو، پتانسیل طبیعت گردی این بخش بسیار بالاست. تنها قسمتی از پارک ملی گلستان که در خاک استان خراسان شمالی قرار دارد، در غرب این ناحیه واقع شده است.

در حوزه کشاورزی نیز می توان به باغات فراوان اطراف این محور اشاره کرد. هنگامی که از سمت شرق وارد استان شوید، در شهرستان فاروج تاکستان های انگور خود نمایی می کنند. با ادامه مسیر باغات گردو در بجنورد و باز تاکستان های انگور دیم در منطقه بدرانلو و نهایتاً باغات هلو و شلیل در اطراف شهر قاضی قرار دارند. در حوزه زراعت نیز می توان به دشت حاصل خیز سملقان اشاره کرد که در آن محصولات گندم، جو، آفتابگردان، گوجه فرنگی و ... به وفور کشت می شوند. دامپروری نیز همچون سایر بخش های استان، در این ناحیه شدت رواج دارد. تنها تفاوت این بخش در نژاد گاوهای این منطقه است. تمرکز اصلی گاو شیری استان در غرب همین منطقه است. یعنی

نواحی مختلفی از شهرستان های شیروان و فاروج، علت توسعه گاوآردی شیری در این مناطق، وجود واحدهای لبنی فعال و بزرگ در شهر قوچان و شهر مشهد خراسان رضوی می باشد.

در استان خراسان شمالی سه منطقه در شهرستان های فاروج، اسفراین و جدیداً مانه و سملقان وجود دارند که توسعه گلخانه در آن ها بیشتر از سایر نقاط استان انجام شده است. هر سه ی این نقاط در نوار مرکزی واقع شده اند.

نقشه ۶- گریز اصلی استان خراسان شمالی (مشهد- بجنورد- گرگان)

منطقه ۳: نوار جنوبی (کشاورزی، خدمات (گردشگری)، صنعت)

اکثر این مناطق کویری بوده و دارای آب و هوایی گرم و خشک می باشد. میزان بارندگی کم و منابع آبی محدود و گاهاً شور می باشد. جنوب شرق این منطقه یکی از زیستگاه های منحصر به فرد یوز آسیایی می باشد. پس از نوار مرکزی، این منطقه بیشترین جمعیت استان را در خود جای داده است که اسفراین، جاجرم و گرمه مهمترین شهرهای واقع در آن می باشند.

در مناطق جنوبی، به علت آب کم و غالباً شور، محصولات زراعی همچون گندم، چغندر قند و محصولات باغی همچون انار، پسته، انجیر و ... کشت می شوند. انار و پسته این منطقه که در جنوب شهرستان اسفراین و جاجرم و گرمه کشت می شود، از کیفیت بسیار خوبی برخوردار بوده که سطح زیر کشت آن هر سال در حال افزایش است. وجود ذخایر غنی و متنوع از گیاهان دارویی از پتانسیل های خاص این ناحیه می باشد. گیاهان دارویی همچون خارشتر که در مناطق کویری بسیار یافت می شود، پرورش دام سبک نیز در این مناطق بسیار دیده می شود. در دام سنگین به نسبت دو منطقه دیگر چندان فعال نمی باشند. فقط در منطقه ای از شهرستان اسفراین به نام چهل دختران، تعداد قابل توجه ای شتر (۳۰۰۰ نفر) نگهداری و پرورش داده می شوند.

در خصوص گردشگری نیز می توان به آثار باستانی فراوان در این منطقه همچون شهر بلقیس اسفراین و قلعه جلال الدین جاجرم و همچنین در زمینه طبیعت گردی به جاذبه کویر نوردی در منطقه کال شور در جنوب شهرستان جاجرم، دره های زیبا و سرسبز منطقه اسفراین و همچنین زیستگاه یوز آسیایی اشاره نمود.

سه قطب صنعتی خاص در این منطقه وجود دارد. اول قطب فولاد در اسفراین که حول محور کارخانه فولاد اسفراین شکل گرفته که حدود ۵ هزار نفر در مجموع واحدهای بزرگ و کوچک این قطب فعال می باشند. دوم مجتمع آلومینای جاجرم است که حدود ۳۰۰۰ نفر در آن فعال بوده و بزرگترین معدن بوکسیت و واحد فرآوری پودر آلومینا در کشور است که هیچ واحدی جانبی حول آن در منطقه شکل نگرفته است. سومین قطب صنعتی فعال نوار جنوبی استان، کارگاه های کوچک و خصوصی تولید اتاقهای خودروهای سنگین می باشد که در شهر گرمه شکل گرفته اند. این کارگاه ها بواسطه وجود مجتمع آلومینای جاجرم و به جهت ارایه خدمات به شبکه حمل و نقل جاده ای انتقال دهنده ی محصول تولیدی کارخانه شکل گرفته اند.

جدول ۵۰- وضعیت تولیدات و محصولات استان خراسان شمالی

نام خوشه	محصول / خدمت	نوع کسب و کار			تعداد نیروی فعال در سطوح مختلف		
		خانگی	خود اشتغالی	تعاونی	کارگر ساده	کارگر ماهر	تکنسین و بالاتر
خدمات	گردشگری، فناوری اطلاعات	✓	✓		۱۲۰۰	۱۳۰۰	۵۰۰
صنعت	انواع پوشاک، انواع محصولات پلاستیکی		✓	✓	۱۶۰۰	۲۰۰	۵۰
کشاورزی	گیاهان دارویی، دام سبک، صنایع تبدیلی، انواع محصولات باغی و گلخانه ای، مرغ بومی، بوقلمون	✓	✓	✓	۸۰۰۰	۳۷۰۰۰	۱۵۰۰
فرهنگ و هنر	فرش دستباف و انواع دستبافته های داری	✓	✓	✓	۱۳۵۰۰	۵۰۰	۴۰

جدول ۵۱ میزان غرابت رسته های اولویت دار استان با خروجی نهادهای آموزشی را نشان می دهد. همان طور که پیداست سیستم آموزش عالی استان کمترین همسویی را با رسته ها دارد. باز به مراتب شرایط در آموزش های مهارتی (فنی و حرفه ای) بهتر است، اما تا نقطه مطلوب تا حدودی فاصله دارد. در نظام آموزش مهارتی استان، تنوع در رشته ها کم است که می بایست با در نظر گرفتن زنجیره ارزش رسته ها، اقدام به گسترش آن ها داد. عدد ۳۸٫۵ درصد برای تعداد آموزش دیدگان مرتبط با رسته های اولویت دار، غیر واقعی است. بدان معنی که حجم قابل توجه ای از این افراد در گروه فناوری اطلاعات مهارت دیده اند که ۷۵ درصد آن ها در حرفه های مرتبط با ICDL شرکت نموده اند. دوره هایی که خیلی به درد حوزه فناوری اطلاعات نمی خورد.

جدول ۵۱- تحلیل تناسب عرضه و تقاضای نیروی کار متناسب با دینامیک اشتغال استان - سال ۱۳۹۶

آموزش عالی		علمی - کاربردی		فنی و حرفه ای	
تعداد کد رشته - محل های مرتبط	کل فارغ التحصیلان	تعداد کد رشته - محل های مرتبط	کل فارغ التحصیلان	تعداد گروه های آموزشی مرتبط	تعداد آموزش دیده در سال ۹۶
۵۹	۱۱۹۴۵	۱۲	۱۴۳۲	۱۳	۹۰۱۹
۳۸۰	۱۰۶۴۶۰	۷۶	۱۰۲۹۲	۳۶	۲۳۴۰۸
نسبت الف ب	۱۵٫۵٪	۱۱٫۲٪	۱۵٫۸٪	۱۳٫۹٪	۳۶٫۱٪
					۳۸٫۵٪

نظام آموزش عالی نیز می بایست مورد بازبینی جدی قرار گیرد. خروجی ۱۱ درصدی نیروی متخصص برای رسته های مزیت دار استان، چندان جذاب نمی باشد. شرایط تا حدودی در دانشگاه های علمی - کاربردی نیز مطلوب نیست. بطوری که ۸ رشته - محل از

۱۲ رشته- محل مرتبط با رشته های اولویت دار استان، در حوزه فناوری اطلاعات، یک رشته- محل مرتبط با رشته گیاهان دارویی و ۳ رشته- محل دیگر در حوزه کشاورزی می باشند.

۳- معرفی و اولویت بندی رشته های مزیت دار استان خراسان شمالی

۳-۱- معرفی رشته های پراشتغال استان خراسان شمالی

اولین گام جهت اولویت بندی رشته های مزیت دار استان، شناسایی کلیه رشته هایی است که در مناطق و شهرستان های مختلف استان، فعال بوده و کسب و کارهای گوناگون با اشتغال مختص به خود ایجاد نموده اند. بر همین اساس با انجام کار مطالعاتی بر روی آمار و اطلاعات بدست آمده از دستگاه های تخصصی سطح استان و انجام مصاحبه با نخبگان، صاحب نظران و مدیران، این گونه رشته ها شناسایی گردید. بنا به شرایط شهرستان های استان، هر یک دارای پتانسیل های گسترده ای در زمینه های مختلف برای ایجاد اشتغال می باشند. اغلب این مزایا بر پایه ویژگی ها و ظرفیت های طبیعی منطقه بنا نهاده شده است. خروجی این گام جدول زیر می باشد که به تفکیک، رشته های شغلی فعال هر شهرستان را بیان نموده است.

جدول ۵۲- رشته فعالیت های مهم استان به تفکیک شهرستان

نام شهرستان	رشته های کسب و کار	ظرفیت اشتغال (نفر)
اسفراین	محصولات باغی (سیب، پسته)، محصولات گلخانه ای، عسل، گردشگری (طبیعت گردی، بوم گردی)، گیاهان دارویی، مصنوعات چوبی، صنایع فلزی	۳۰۰۰۰
بجنورد	سوغات (آبنبات)، فرش دستبافت، محصولات باغی (انگور، گردو)، دام سبک، گردشگری، عسل، صنایع تبدیلی کشاورزی، گیاهان دارویی، حبوبات، شیلات، صنایع لبنی، صنایع پلاستیک، پوشاک، تولیدی شن و ماسه، فناوری اطلاعات	۶۵۰۰۰
جاجرم	دام سبک، دام سنگین، محصولات باغی (پسته، انار)، محصولات گلخانه ای	۷۰۰۰
راز و جرگلان	گردشگری (بوم گردی)، فرش دستبافت، نوغان داری، گیاهان دارویی، پرورش اسب	۱۳۰۰۰
شیروان	دام سبک، طیور، زعفران، گیاهان دارویی، صنایع پلاستیک، چوب و مصنوعات چوبی، صنایع دستی (گلیم)، گردشگری	۳۲۰۰۰
فاروج	دام سبک، محصولات گلخانه ای، زعفران، محصولات باغی (انگور)، سوغات (آجیل)، صنایع دستی (گلیم)	۱۰۰۰۰
گره	ساخت اتاق خودرو سنگین، حمل و نقل و لجستیک، سوغات (سمنو)، محصولات باغی (پسته، انار)	۵۰۰۰
مانه و سملقان	دام سبک، زراعت (گوجه فرنگی، غلات)، محصولات باغی (هلو، شلیل، انگور)، گردشگری (طبیعت گردی)، فرش دستبافت، گیاهان دارویی، پنبه، گل محمدی، چوب و مصنوعات چوبی	۲۲۰۰۰
	مجموع	۱۸۷۰۰۰

همان طور که مشاهده می شود تنوع رشته های شناسایی شده در استان در هر سه بخش صنعت، کشاورزی و خدمات می باشد. ولی با این وجود تعداد زیادی از رشته فعالیت ها درحوزه کشاورزی است. پس از کشاورزی، خدمات بیشترین تعداد رشته ها را داراست.

۲-۳- اولویت بندی رسته های پراشتغال استان خراسان شمالی

گام بعدی پس احصاء رسته های شغلی فعال در هر منطقه، اولویت بندی این رسته ها براساس پارامترهای و شاخص های جدول ۵۳ می باشد. شاخص هایی که بنا به هدف پروژه تعریف شده تا دیدگاه ها و خواسته های مد نظر را پوشش دهد. این کار بدان جهت است که، با توجه به محدودیت های موجود (همچون مالی و نیروی انسانی)، امکان فعالیت و برنامه ریزی جهت توسعه کلیه رسته ها در حال حاضر میسر نمی باشد.

جدول ۵۳- شاخص های اولویت بندی رسته های مزیت دار استان

عوامل	معیارها
اندازه، ارتباط	تعداد بنگاه ها
	تعداد نیروی کار شاغل
	کل درآمد سالانه
	ارزش صادرات سالانه
	تعداد جوانان تحصیل کرده درگیر
	تعداد زنان درگیر
	تعداد معلولین درگیر
مزیت رقابتی	مزیت: طبیعی (امتیاز ۱)، عمومی (امتیاز ۳)، منحصر به فرد (امتیاز ۵)
	سهم بازار
	حجم تقاضای موثر بالفعل
	تمایز
پتانسیل ارتقاء کار	ارتقاء (امتیاز ۵)، تغییر فعالیت (امتیاز ۳)، بقاء (امتیاز ۱)
میزان توسعه پذیری رسته	جذابیت سرمایه گذاری
	سرمایه اجتماعی رسته
	رابطه بین نهادی دستگاه های متولی توسعه مرتبط با رسته
	رابطه بین تشکل ها مرتبط با رسته
	تعداد شبکه های همکاری شکل گرفته
تأثیر مداخله	میزان افزایش درآمد
	تعداد خانواده های متأثر
	تعداد شغل قابل ایجاد
	پتانسیل ایجاد شغل برای افراد آسیب پذیر
	پتانسیل کسب بازارهای جدید

به منظور اولویت بندی از نظرات خبرگان استانی در بخش های مختلف صنعت، معدن، خدمات، بازرگانی و کشاورزی استفاده شده است. روش کار نیز به این ترتیب بوده که بر مبنای شاخص های جدول فوق کلیه رسته ها امتیازدهی شده و سپس با استفاده از روش TOPSIS رتبه بندی بین آنها صورت گرفت است که در نهایت ۱۱ رسته اول که بیشترین امتیاز را به خود اختصاص داده اند، شناسایی و مورد تصویب کارگروه اشتغال استان قرار گرفت که در جدول ۵۴ آمده است.

جدول ۵۴- رسته های اولویت دار استان خراسان شمالی

ردیف	عنوان رسته	اشتغال قابل ایجاد (نفر)
۱	گردشگری	۱۷۰۰
۲	گیاهان دارویی	۴۸۰۰
۳	فرش دستباف و دست بافته های داری	۷۰۰۰
۴	دامپروری (دام سبک)	۱۵۰۰
۵	تولید محصولات باغی و گلخانه ای	۲۷۰۰
۶	فناوری اطلاعات و ارتباطات	۱۳۰۰
۷	صنایع تبدیلی کشاورزی	۳۰۰۰
۸	پرورش طیور محلی	۲۰۰۰
۹	پوشاک	۳۵۰۰
۱۰	صنایع پلاستیک	۷۰۰
۱۱	شیلات	۳۰۰

۴- تحلیل نیروی کار در حلقه های زنجیره کسب و کار هر رسته

زنجیره کسب و کار معرف گستره فعالیت های ضروری برای انتقال یک محصول یا خدمت از ایده اولیه در فازهای مختلف تولید تا تحویل به مشتری نهایی می باشد. با توجه به تحلیل های فوق و شناسایی رسته کسب و کارهای اولویت دار استان، بررسی و تحلیل نیروی کار در حلقه های زنجیره کسب و کار در بخش های زیر انجام می پذیرد.

۴-۱- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار زنجیره کسب و کار

همان طور که در قسمت اول این گزارش نیز بیان شد. یکی از اهداف اصلی طرح، بررسی و ارزیابی دو سوی عرضه و تقاضای نیروی کار در سطح استان می باشد. متناسب با کسب و کارهای شکل یافته در هر منطقه تقاضای نیروی انسانی آن شکل خواهد گرفت. وجود تقاضاهایی متناسب با نیازهای کسب و کارهای مذکور خواهد بود که عرضه صحیح و مؤثر نیروی انسانی را طلب می کند. با ورود به سطح استان و تحلیل های میدانی صورت گرفته، این نوع تقاضا و عرضه نیروی انسانی بصورت هدفمند و متناسب با زنجیره ارزش کسب و کار بررسی می شود. لذا این بخش سعی دارد تا با بکارگیری مدل زنجیره ارزش محصولات یا خدمات مرتبط با رسته فعالیت های اولویت دار در جهت سنجش و بیان واقعیت های منطقه گام بردارد. از این رو در این قسمت، دو طرف عرضه و تقاضای نیروی کار به تفکیک مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

جدول ۵۵- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار زنجیره کسب و کار گردشگری استان خراسان شمالی

نام رشته: گردشگری		→	→	→	→	→
		تأمین	طراحی	تولید جاذبه	بازاریابی	پذیرش
طرف تقاضا	مجموع	۱۹۰۰	۲۰	۸۲۰	۲۰	۶۰۰
	تعداد اشتغال موجود	ساده	۶۰۰	۰	۱۰۰	۷۵
		ماهر	۳۰۰	۰	۲۰	۲۵
	تعداد اشتغال مورد نیاز (کمبود)	ساده	۷۰۰	۰	۴۰۰	۴۰۰
		ماهر	۳۰۰	۲۰	۳۰۰	۱۰۰
طرف عرضه	مجموع	۴۴۰	۰	۱۲۰	۰	۲۲۸
	دانشگاه ها	۰	۰	۰	۰	۰
	آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای	۲۰	۰	۰	۰	۱۶
	مراکز دولتی فنی و حرفه ای	۱۰۰	۰	۰	۰	۹۲
	سایر دستگاه های آموزش دهنده	۲۰	۰	۲۰	۰	۲۰
	بومی منطقه	۳۰۰	۰	۱۰۰	۰	۱۰۰
	ناشی از مهاجرت	۰	۰	۰	۰	۰

زنجیره کسب و کار گردشگری شامل بخش های گوناگونی همچون واحدهای اقامتی، سیستم های حمل و نقلی، واحدهای پذیرایی، آژانس های مسافرتی و گردشگری، صنایع دستی و سوغات و مواردی این چنینی می باشد. در حلقه تامین واحدهای ارایه کننده خدمات زیربنایی حوزه گردشگری همچون حمل و نقل، اسکان و پذیرایی قرار دارند. در حلقه تولید جاذبه کلیه فرآیندهایی که منجر به جذب گردشگر شود، قرار گرفته است. بطور مثال فروش صنایع دستی یا سوغات (تاکید می شود صرفاً بحث فروش مطرح است و نه بحث تولید این محصولات) و یا تورهای رویدادی و طبیعت گردی خاص. همچنین در حلقه پذیرش نیز به عنوان حلقه ی نهایی زنجیره، موضوع پذیرش گردشگر می باشد. در این حلقه آژانس های مسافرتی قرار دارند. نکته مهم آن است که بواسطه خدماتی بودن گردشگری، نوع زنجیره ارزش آن نسبت به یک محصول تولیدی متفاوت می باشد. از این رو یک واحد خدمت رسان (همچون آژانس های گردشگری)، می تواند در چندین حلقه (همچون طراحی، بازاریابی و پذیرش) ایفای نقش نماید.

آموزش ها چه در بخش دولتی و چه در بخش خصوصی بسیار ناچیز است. بطوری که در حوزه گردشگری در سال ۹۶ تنها ۲۲۸ نفر کارآموز در دوره های مراکز دولتی و آموزشگاه های آزاد استان شرکت نموده بودند. تمرکز آموزش ها نیز در بخش هتلداری و راهنمای گردشگر بوده که تنوع دوره ها را بسیار کم نموده است. مثلاً در مراکز دولتی فقط دوره آموزشی "برقراری ارتباط با گردشگران به زبان انگلیسی" در سال ۹۶ برگزار شده است. هیچ توجهی به بخش رستوران ها و اماکن گردشگری و تفریحی در مواجهه با گردشگر نشده است. یا موضوع برگزاری رویداد که بسیار ضعف بزرگی به شمار می آید.

جدول ۵۶- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار زنجیره کسب و کار گیاهان دارویی استان خراسان شمالی

نام رسته: گیاهان دارویی		→	→	→	→	→
		تأمین	کشت	فرآوری	بازاریابی	فروش
طرف تقاضا	مجموع	۱۵۰	۶۷۰۰	۱۶۰۰	۱۰۰	۳۰۰
	تعداد اشتغال موجود	ساده	۰	۳۰۰۰	۴۰۰	۱۰۰
		ماهر	۵۰	۲۰۰	۱۰۰	۱۰۰
	تعداد اشتغال مورد نیاز (کمبود)	ساده	۵۰	۳۰۰۰	۱۰۰۰	۰
		ماهر	۵۰	۵۰۰	۱۰۰	۱۰۰
طرف عرضه	مجموع	۰	۱۷۳۵	۵۵۳	۰	۰
	دانشگاه ها	۰	۱۰۰	۶۱۲	۰	۰
	آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای	۰	۰	۰	۰	۰
	مراکز دولتی فنی و حرفه ای	۰	۳۳۵	۳۳	۰	۰
	سایر دستگاه های آموزش دهنده	۰	۳۰۰	۲۰	۰	۰
	بومی منطقه	۰	۱۰۰۰	۵۰۰	۰	۰
	ناشی از مهاجرت	۰	۰	۰	۰	۰

در سال ۱۳۹۶ در حوزه گیاهان دارویی تنها مراکز دولتی فنی و حرفه ای استان فعال بوده و آموزشگاه های آزاد هیچ دوره ای برگزار نکرده اند. در همین راستا، ۱۶۹ نفر در حوزه گیاهان دارویی و ۱۹۹ نفر نیز در مراکز دولتی آموزش دیده اند. علاوه بر فنی و حرفه ای، دستگاه های دیگری همچون منابع طبیعی، نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی، کمیته امداد و ... در راستای آموزش بویژه در خصوص کشت زعفران فعال بوده اند. با توجه به وجود بسته های حمایتی دولت در قالب تسهیلات خاصه بسته اشتغال روستایی و عشایری و همچنین مشاغل خانگی، درخواست برای ورود به حوزه گیاهان دارویی بویژه کشت زعفران بشدت افزایش یافته است. با توجه به افزایش چشمگیر فعالان این حوزه، توجه به بحث آموزش دقیق و کابردی بشدت احساس می شود. در حال حاضر هیچ تناسبی بین میزان آموزش مهارتی و تعداد فعالین این بخش وجود ندارد. بطوری که در سال گذشته تنها سه نوع دوره "پرورش دهندگان گیاهان دارویی"، "کاربر گیاهان دارویی" و "زعفران کار" برگزار شده است. حوزه های مهمی همچون فرآوری، طراحی محصول، بازاریابی و فروش فراموش شده اند.

جدول ۵۷- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار زنجیره کسب و کار فرش دستبافت استان خراسان شمالی

نام رشته: فرش دستبافت		→	→	→	→	→
		تأمین	طراحی	تولید	تدارکات	فروش
طرف تقاضا	مجموع	۲۵۰	۶۰	۲۱۰۰۰	۵۰	۳۵۰
	تعداد اشتغال موجود	ساده	۳۰	۱۳۵۰۰	۰	۱۵۰
		ماهر	۲۰	۵۰۰	۰	۵۰
	تعداد اشتغال مورد نیاز (کمبود)	ساده	۱۰۰	۶۰۰۰	۰	۰
		ماهر	۱۰۰	۱۰۰۰	۵۰	۱۵۰
طرف عرضه	مجموع	۰	۰	۲۷۱۱	۰	۰
	دانشگاه ها	۰	۰	۱۲	۰	۰
	آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای	۰	۰	۱۷۵	۰	۰
	مراکز دولتی فنی و حرفه ای	۰	۰	۳۳۴	۰	۰
	سایر دستگاه های آموزش دهنده	۰	۰	۲۰۰	۰	۰
	بومی منطقه	۰	۰	۲۰۰۰	۰	۰
	ناشی از مهاجرت	۰	۰	۰	۰	۰

فرش دستبافت نیز همچون رشته زعفران به واسطه وجود بسته تسهیلات اشتغال روستایی و عشایری و مشاغل خانگی، طی امسال با افزایش متقاضی رو به رو بوده است. هر چند نباید میزان انحراف ها در پرداخت ها و عدم به کارگیری مبالغ دریافتی در راستای اصلی آن یعنی حوزه فرش دستبافت غافل شد ولی وجود ۱۴ هزار بافنده فعال در استان، نشان دهنده رونق بالای این بخش است. ضعف در آموزش در بخش های مختلف از طراحی گرفته تا بافت و بازاریابی و فروش بشدت احساس می شود.

متأسفانه تمرکز آموزش های فنی و حرفه ای صرفاً در حوزه بافت است. بطوری که طی سال ۱۳۹۶ تنها دو نوع دوره با عناوین "قالی باف تابلویی" و "قالی باف درجه ۲" در مراکز دولتی و خصوصی سطح استان برگزار شده است. از لحاظ کمیت نیز تعداد کارآموزان در برابر فعالین این حوزه بسیار ناچیز است. در سال گذشته در مجموع مراکز دولتی و آموزشگاه های آزاد تنها ۴۹۹ نفر در دوره های مرتبط با حوزه فرش شرکت نموده اند!

جدول ۵۸- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار زنجیره کسب و کار دامپروری (دام سبک) استان خراسان شمالی

نام رشته: دامپروری (دام سبک)		→	→	→
		تأمین	نگهداری	فروش
طرف تقاضا	مجموع	۲۱۰۰	۳۷۵۰۰	۶۰۰
	تعداد اشتغال موجود	ساده	۱۰۰۰	۵۰۰
		ماهر	۱۰۰	۰
	تعداد اشتغال مورد نیاز (کمبود)	ساده	۰	۰
		ماهر	۱۰۰۰	۱۰۰
طرف عرضه	مجموع	۱۰۰	۱۴۸۶	۰
	دانشگاه ها	۰	۵۰	۰
	آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای	۰	۰	۰
	مراکز دولتی فنی و حرفه ای	۰	۲۳۶	۰
	سایر دستگاه های آموزش دهنده	۵۰	۲۰۰	۰
	بومی منطقه	۵۰	۱۰۰۰	۰
	ناشی از مهاجرت	۰	۰	۰

با وجود پتانسیل عظیم دام سبک در استان (چیزی بالغ بر ۲,۲ میلیون راس)، ولی تنها ۲ نوع دوره پرواربندی بره و پرورش دهنده گوسفند آن هم به تعداد ۱۴ دوره با ۲۳۶ نفر کارآموز در کل استان برپا شده است. متأسفانه هیچ دوره ای در آموزشگاه های استان در زمینه دام برگزار نشده است. این در حالی است که براساس خروجی سرشماری سال ۱۳۹۳ جهاد کشاورزی، تعداد بهره برداران دام سبک استان بالغ بر ۳۹ هزار نفر می باشد. خروجی دوره های برگزار شده به هیچ عنوان متناسب با شاغلین این بخش نمی باشد. نیاز به دوره هایی در خصوص بهداشت دام و جایگاه های دام، جیره دام، روش های نوین نگهداری دام، اصلاح نژاد و مواردی از این دست، بشدت احساس می شود. بهره وری نیروی کار در حوزه دام بسیار پایین است که این امر می تواند با آموزش تقویت شود.

جدول ۵۹- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار زنجیره کسب و کار تولیدات باغی و گلخانه ای استان خراسان شمالی

نام رسته: تولیدات باغی و گلخانه ای		→	→	→	→	→
		تأمین	طراحی	تولید	بازاریابی	فروش
طرف تقاضا	مجموع	۲۱۰۰	۵۰	۳۷۵۰۰	۱۰۰	۹۰۰
	تعداد اشتغال موجود	ساده	۱۰۰۰	۰	۳۵۰۰۰	۰
		ماهر	۱۰۰	۰	۱۰۰۰	۰
	تعداد اشتغال مورد نیاز (کمبود)	ساده	۰	۰	۱۰۰۰	۰
		ماهر	۱۰۰۰	۵۰	۵۰۰	۱۰۰
طرف عرضه	مجموع	۰	۸۸	۲۲۵۲	۰	۰
	دانشگاه ها	۰	۰	۶۰	۰	۰
	آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای	۰	۰	۴۰	۰	۰
	مراکز دولتی فنی و حرفه ای	۰	۳۸	۸۵۲	۰	۰
	سایر دستگاه های آموزش دهنده	۰	۵۰	۸۰۰	۰	۰
	بومی منطقه	۰	۰	۵۰۰	۰	۰
	ناشی از مهاجرت	۰	۰	۰	۰	۰

امور باغی جز پنج دوره پر متقاضی در مراکز دولتی فنی و حرفه ای می باشد. بطوری که ۱۲ نوع دوره با ۸۹۰ نفر کارآموز در این مراکز طی سال گذشته برگزار شده است. ولی از ۱۲ نوع دوره تنها ۲ دوره هرس کار و پیوند زن درختان باغ مورد استفاده باغداران است. در آموزشگاه های خصوصی نیز تنها ۴۰ نفر کارآموز در دوره های گروه امور باغی شرکت نموده بودند. طبق سرشماری سال ۱۳۹۳ جهاد کشاورزی، چیزی حدود ۳۸ هزار باغدار در سطح استان مشغول فعالیت می باشند. این در حالی است که در سال گذشته تنها برای ۱۱۰ نفر دوره باغداری توسط فنی و حرفه ای برگزار شده است! الباقی دوره های برگزار شده، بیشتر ویژه مشاغل خانگی بوده و دسته ای نیز جنبه افزایش مهارت در راستای علاقه فردی دارند. پس می توان نتیجه گرفت کیفیت دوره ها چندان بدرد قشر باغدار نمی خورد.

تعداد بهره برداران گلخانه ای حدود ۱۰۰ نفر می باشد. طی سال های اخیر به علت خشکسالی و همچنین راندمان بالای این روش، تقاضا برای ایجاد گلخانه در استان شدت رو به افزایش است. تنوع محصول در این رسته چه در بخش گلخانه و چه در بخش تولیدات باغی بسیار زیاد است. از گل های تزئینی، صیفی جات گرفته تا انگور، سیب گردو. بر همین اساس تنوع دوره های برگزار شده می بایست بسیار زیاد باشد. ولی متأسفانه تنوع میان دوره های آموزشی در این زمینه بسیار کم است.

جدول ۶۰- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار زنجیره کسب و کار فناوری اطلاعات و ارتباطات استان خراسان شمالی

نام رشته: فناوری اطلاعات و ارتباطات		→	→	→	→	→
		فروش	بازاریابی	تولید محتوا	طراحی	زیرساخت
طرف تقاضا	مجموع	۲۰	۲۰	۱۲۰۰	۶۰۰	۹۰۰
	تعداد اشتغال موجود	۰	۰	۲۰۰	۰	۳۰۰
		۲۰	۰	۵۰۰	۴۰۰	۵۰۰
	تعداد اشتغال مورد نیاز (کمبود)	۰	۰	۰	۰	۰
		۰	۲۰	۱۰۰۰	۲۰۰	۱۰۰
طرف عرضه	مجموع	۰	۰	۴۶۷۷	۱۱۶۲	۰
	دانشگاه ها	۰	۰	۶۳۱	۰	۰
	آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای	۰	۰	۳۰۰۰	۲۵۱	۰
	مراکز دولتی فنی و حرفه ای	۰	۰	۱۰۴۶	۷۱۱	۰
	سایر دستگاه های آموزش دهنده	۰	۰	۰	۲۰۰	۰
	بومی منطقه	۰	۰	۰	۰	۰
	ناشی از مهاجرت	۰	۰	۰	۰	۰

فناوری اطلاعات یکی از پر متقاضی ترین گروه های آموزشی فنی و حرفه ای چه در بخش دولتی و چه در بخش خصوصی است. بطوری که در سال ۹۶، در مجموع ۵۰۰۸ کارآموز در دوره های زیر مجموعه ای این حوزه شرکت نموده بودند. این تعداد ۲۱,۲ درصد کل کارآموزان سال ۹۶ می باشد. مشکل اصلی در این رشته، بروز نبودن دوره ها و برگزاری دوره های ساده است. بطوری که بیش از ۸۵ درصد دوره های برگزار شده این گروه آموزشی، دوره ICDL بوده که یکی از پیش پا افتاده ترین دوره ها در حوزه فناوری اطلاعات است.

همان طور که از جدول فوق بر می آید، میزان عرضه نسبت به تقاضا، در این رشته بیشتر است.

جدول ۶۱- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار زنجیره کسب و کار صنایع تبدیلی کشاورزی استان خراسان شمالی

نام رشته: صنایع تبدیلی کشاورزی		→	→	→	→	→
		تأمین	نگهداری	تولید	بازاریابی	فروش
طرف تقاضا	مجموع	۱۰۰	۱۰۰	۴۰۰۰	۶۰	۶۰
	تعداد اشتغال موجود	ساده	۵۰	۷۰۰	۰	۰
		ماهر	۰	۳۰۰	۱۰	۱۰
	تعداد اشتغال مورد نیاز (کمبود)	ساده	۰	۲۵۰۰	۰	۰
		ماهر	۵۰	۵۰۰	۵۰	۵۰
طرف عرضه	مجموع	۰	۲۰۰۰	۳۶۵	۰	۰
	دانشگاه ها	۰	۱۰۰۰	۲۰۰	۰	۰
	آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای	۰	۰	۰	۰	۰
	مراکز دولتی فنی و حرفه ای	۰	۱۰۰۰	۶۵	۰	۰
	سایر دستگاه های آموزش دهنده	۰	۰	۰	۰	۰
	بومی منطقه	۰	۰	۱۰۰	۰	۰
	ناشی از مهاجرت	۰	۰	۰	۰	۰

در حال حاضر، استان خراسان شمالی دارای ۷۲ واحد صنایع غذایی و تبدیلی و تکمیلی کشاورزی است. با توجه به پتانسیل های گسترده حوزه کشاورزی همچون، تولید بیش از ۱۷۵ هزار تن انگور، ۱۲۵ هزار تن گوجه فرنگی، ۲۳۰ هزار تن گندم، ۱۱۱ هزار تن جو، ۸۵ هزار تن چغندر قند، ۵۵ هزار تن سیب، ۱۲ هزار تن هلو و شلیل، ۵ هزار تن گردو و همچنین ۲۱۰ هزار تن شیر، ۳۰ هزار تن گوشت قرمز و ۱،۶ هزار تن عسل در سال، تعداد و ظرفیت واحدهای فرآوری موجود به هیچ عنوان کافی نبود و توسعه این واحدها می بایست در اولویت های برنامه ریزی استان قرار گیرد. از این رو حجم اشتغال قابل ایجاد در این رشته به نسبت بالا می باشد. دوره های متناسب با این رشته شغلی، شامل گروه های آموزشی متفاوتی می شوند. از آنجایی که این واحدها یک واحد صنعتی هستند، قطعاً نیازمند مهندسانی همچون برق، مکانیک و صنایع است. به همین جهت بخشی از کارآموزان و فارغ التحصیلان دانشگاهی این رشته ها را در این زنجیره در نظر گرفته شدند. از طرفی بسته به سمت و سوی تولید، گروه آموزشی صنایع غذایی از خوشه کشاورزی، تا حدودی متناسب با این رشته است. بر همین اساس در سال ۹۶، تنها بخش دولتی آن هم بصورت محدود، اقدام به برگزاری دوره در زمینه صنایع غذایی نموده است. در دوره های برگزار شده تنها ۶۵ نفر مورد آموزش قرار گرفته اند. هر چند با مطالعه عناوین دوره ها (تولید کننده خانگی میوه های خشک، تولیدکننده خانگی ترشی و شور)، می توان به این نکته پس برد که خروجی آن، بیشتر بدرد مشاغل خانگی می خورد تا یک صنعت.

جدول ۶۲- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار زنجیره کسب و کار پرورش طیور محلی استان خراسان شمالی

نام رشته: پرورش طیور محلی		→	→	→
		تأمین	تولید	فروش
طرف تقاضا	مجموع	۴۰	۵۱۵۰	۱۲۰
	تعداد اشتغال موجود	ساده	۳۰۰۰	۱۰۰
		ماهر	۵۰	۰
	تعداد اشتغال مورد نیاز (کمبود)	ساده	۲۰۰۰	۰
		ماهر	۱۰۰	۲۰
	مجموع	۰	۱۹۸	۰
طرف عرضه	دانشگاه ها	۰	۰	۰
	آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای	۰	۰	۰
	مراکز دولتی فنی و حرفه ای	۰	۴۸	۰
	سایر دستگاه های آموزش دهنده	۰	۵۰	۰
	بومی منطقه	۰	۱۰۰	۰
	ناشی از مهاجرت	۰	۰	۰
	مجموع	۰	۱۹۸	۰

تقریباً چیزی بالغ بر نیم میلیون قطعه طیور محلی در استان خراسان شمالی وجود دارد. بواسطه ارگانیک بودن، در سال های اخیر تقاضا برای این نوع مرغ افزایش یافته است. از طرفی سرمایه گذاری بر روی سایر طیور همچون بوقلمون و شترمرغ نیز در حال گسترش بوده و از ارزش افزوده بالایی برخوردار است. در سال گذشته در مراکز دولتی فنی و حرفه ای تنها ۴۸ نفر زمینه طیور مورد آموزش قرار گرفته اند. دوره های برگزار شده عبارتند از "پرورش دهنده ی بوقلمون" و "مدیر واحد پرورش شترمرغ". در آموزشگاه های آزاد نیز هیچ گونه دوره ای در این خصوص برگزار نشده است.

جدول ۶۳- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار زنجیره کسب و کار پوشاک استان خراسان شمالی

نام رسته: پوشاک		→	→	→	→	→
		تأمین	طراحی	تولید	بازاریابی	فروش
طرف تقاضا	مجموع	۵۰	۲۰	۲۸۰۰	۵۰	۱۷۵۰
	تعداد اشتغال موجود	ساده	۰	۵۰۰	۰	۷۰۰
		ماهر	۱۰	۱۰۰	۱۰	۰
	تعداد اشتغال مورد نیاز (کمبود)	ساده	۲۰	۲۰۰۰	۲۰	۱۰۰۰
		ماهر	۲۰	۳۰۰	۲۰	۵۰
طرف عرضه	مجموع	۰	۲	۲۱۰۲	۰	۰
	دانشگاه ها	۰	۰	۰	۰	۰
	آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای	۰	۲	۱۱۷۳	۰	۰
	مراکز دولتی فنی و حرفه ای	۰	۰	۳۲۹	۰	۰
	سایر دستگاه های آموزش دهنده	۰	۰	۳۰۰	۰	۰
	بومی منطقه	۰	۰	۵۰۰	۰	۰
	ناشی از مهاجرت	۰	۰	۰	۰	۰

بواسطه نزدیکی به بازار بزرگ تولید و همچنین مصرف شهر مشهد، قابلیت توسعه پذیری رسته پوشاک خراسان شمالی بسیار بالاست. متأسفانه حلقه های اولیه زنجیره تولید در استان کامل نمی باشد. در بخش آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای، صنایع پوشاک پس از گروه های مراقبت و زیبایی و فناوری اطلاعات بیشترین متقاضی را دارد. بطور کلی در سال گذشته، ۱۴۰۴ نفر کارآموز، در دوره های مهارتی بخش دولتی و خصوصی شرکت کرده اند. تقریباً تمامی دوره های مهارتی برگزار شده در حوزه تولید بوده است.

جدول ۶۴- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار زنجیره کسب و کار صنایع پلاستیک استان خراسان شمالی

نام رشته: صنایع پلاستیک		→	→	→	→	→
		تأمین	طراحی	تولید	بازاریابی	فروش
طرف تقاضا	مجموع	۱۰	۱۰	۱۱۶۰	۱۰	۳۰
	تعداد اشتغال موجود	ساده	۰	۳۶۰	۰	۲۰
		ماهر	۱۰	۱۰۰	۰	۰
	تعداد اشتغال مورد نیاز (کمبود)	ساده	۰	۵۰۰	۰	۰
		ماهر	۰	۲۰۰	۱۰	۱۰
طرف عرضه	مجموع	۱۱۲	۰	۸۲	۰	۰
	دانشگاه ها	۴۰	۰	۸۲	۰	۰
	آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای	۰	۰	۰	۰	۰
	مراکز دولتی فنی و حرفه ای	۷۲	۰	۰	۰	۰
	سایر دستگاه های آموزش دهنده	۰	۰	۰	۰	۰
	بومی منطقه	۰	۰	۰	۰	۰
	ناشی از مهاجرت	۰	۰	۰	۰	۰

در استان خراسان شمالی بالغ بر ۴۵ واحد تولیدی حوزه پلاستیک فعالیت می نمایند. متأسفانه هیچ دوره آموزش مهارتی در مراکز دولتی و آزاد فنی و حرفه ای در راستای رشته ی صنایع پلاستیک برگزار نمی شود. تعداد قابل توجه ای از این واحدها در زمینه تولید انواع سبد میوه فعالیت می نمایند. بواسطه گسترده بودن بخش کشاورزی استان، این واحدها نیز دارای مزیت نسبی می باشند. تنها آموزشکده فنی جاجرم دارای رشته صنایع شیمیایی می باشد.

۴-۲- تحلیل مهارتی نیروی کار کسب و کار رشته های اولویت دار

همان طور که موضوع مهارت در بخش دینامیک اشتغال مورد بررسی قرار گرفت، این بخش نیز سعی دارد تحلیل های مرتبطی به ازای هر رشته کسب و کاری اولویت دار را مورد ارزیابی قرار دهد. توجه به موضوع مهارت، یکی از اجزا ضروری جهت پایداری اشتغال و ایجاد تعادل میان دو طرف عرضه و تقاضای نیروی کار خواهد بود.

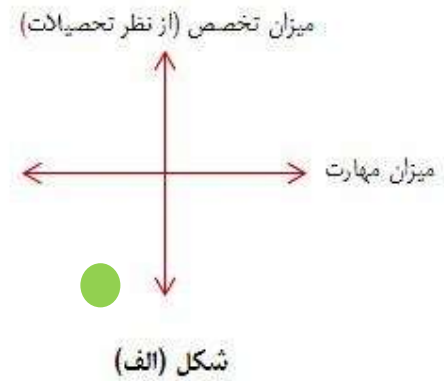
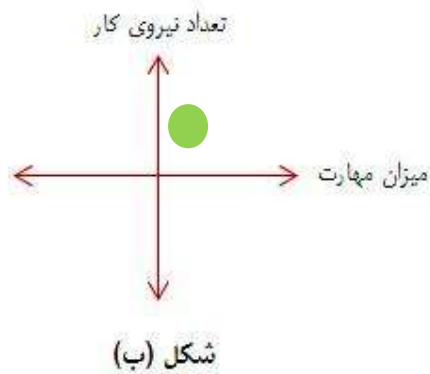
شکل ۱- تحلیل مهارتی نیروی کار رسته گردشگری. (الف) بیانگر میزان تحصیلات نیروی کار و میزان مهارت آن ها و (ب) بیانگر تعداد نیروی کار و میزان مهارت آن ها است.

در رسته گردشگری نیروی تحصیلکرده تقریباً وجود ندارد و آموزش ها مهارتی نیز بسیار ناچیز است. بطور کلی تعداد افراد فعال در این حوزه چندان زیاد نمی باشند و هر مهارتی که دارند تجربی می باشد.

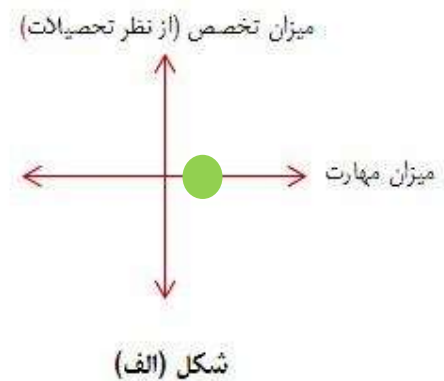
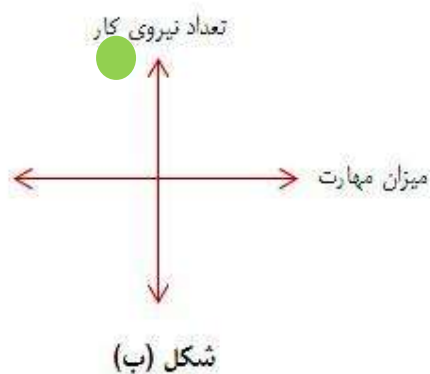
شکل ۲- تحلیل مهارتی نیروی کار رسته گیاهان دارویی. (الف) بیانگر میزان تحصیلات نیروی کار و میزان مهارت آن ها و (ب) بیانگر تعداد نیروی کار و میزان مهارت آن ها است.

در خصوص رسته گیاهان دارویی می توان به وجود افراد تحصیل کرده و فعال در حوزه های دانشگاهی و فرآوری اشاره نمود. مجتمع آموزش عالی شیروان و دانشگاه آزاد بجنورد شاید فعال ترین دانشگاه ها در این حوزه باشند. هر چند که نباید از فعالیت های گسترده مرکز تحقیقات فرآورده های طبیعی و گیاهان دارویی دانشگاه علوم پزشکی استان و همچنین مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی استان غافل شد. تعداد کثیری از نیروی کار این بخش نیروی غیرماهر بوده که در زمینه کشت فعالیت می نمایند.

شکل ۳- تحلیل مهارتی نیروی کار رشته فرش دستباف. الف) بیانگر میزان تحصیلات نیروی کار و میزان مهارت آن ها و ب) بیانگر تعداد نیروی کار و میزان مهارت آن ها است.

تعداد فعالین حوزه فرش بسیار زیاد است که دارای مهارت نسبتاً خوبی نیز می باشند. ولی متأسفانه در حوزه تحصیلات دانشگاهی به هیچ عنوان شرایط مساعد نمی باشد.

شکل ۴- تحلیل مهارتی نیروی کار رشته دامپروری (دام سبک). الف) بیانگر میزان تحصیلات نیروی کار و میزان مهارت آن ها و ب) بیانگر تعداد نیروی کار و میزان مهارت آن ها است.

تعداد فعالین حوزه دام سبک در استان بسیار زیاد است که بیش از ۹۵ درصد آن ها افرادی با سطح مهارت پایین می باشند. تعداد رشته های دانشگاهی این حوزه نیز بسیار کم است. ولی با این وجود افراد تحصیل کرده این بخش بواسطه کار عملی فراوان، مهارت کافی و مناسب را دارا می باشند.

شکل ۵- تحلیل مهارتی نیروی کار رسته تولیدات باغی و گلخانه ای. الف) بیانگر میزان تحصیلات نیروی کار و میزان مهارت آن ها و ب) بیانگر تعداد نیروی کار و میزان مهارت آن ها است.

تعداد فعالین حوزه باغی استان همچون حوزه دام سبک زیاد می باشد. بخش عظیمی از این افراد نیز مالکین روستایی بوده که از دانش و سطح مهارت نسبتاً پایینی برخوردار می باشند. ولی در حوزه گلخانه شرایط بهتر است. فعالیت در گلخانه بواسطه نو و مدرن بودن رسته، دانش و مهارت کافی می طلب. به عبارت دیگر تا فردی مهارت لازم را نداشته باشد توانایی برداشت نخواهد داشت. اما تعداد فعالین این حوزه بسیار کم و محدود است. در حوزه دانشگاهی نیز تعداد افراد تحصیل کرده کم بوده و از مهارت نسبتاً خوبی بهره مند هستند.

شکل ۶- تحلیل مهارتی نیروی کار رسته فناوری اطلاعات و ارتباطات. الف) بیانگر میزان تحصیلات نیروی کار و میزان مهارت آن ها و ب) بیانگر تعداد نیروی کار و میزان مهارت آن ها است.

میزان متخصص در رسته فناوری اطلاعات بسیار زیاد است، ولی بطوری کلی جامعه آماری آن ها چندان بالا نیست. تعداد فارغ التحصیلان و رشته های دانشگاهی این بخش در استان نسبت در شرایط خوبی به سر می برد. بطوری که جا برای رشد، بسیار دارد.

شکل ۷- تحلیل مهارتی نیروی کار رشته صنایع تبدیلی کشاورزی. الف) بیانگر میزان تحصیلات نیروی کار و میزان مهارت آن ها و ب) بیانگر تعداد شاغلین این بخش کم می باشد ولی بواسطه پتانسیل بالای استان در حوزه کشاورزی از قابلیت توسعه بسیار زیادی برخوردار است. نیروی کار نسبتاً ماهر و افراد تحصیل کرده بسیار کم در این بخش فعال می باشند.

شکل ۸- تحلیل مهارتی نیروی کار رشته طیور محلی. الف) بیانگر میزان تحصیلات نیروی کار و میزان مهارت آن ها و ب) بیانگر تعداد نیروی کار و میزان مهارت آن ها است.

تعداد فعالین این بخش در سطح روستاهای استان بسیار زیاد بوده که از جنبه معیشتی به پرورش طیور نگاه می کنند. ولی آن دسته از افرادی که شغل آن ها می باشد چندان زیاد نمی باشند. بطور کلی متخصصین این بخش بسیار کم بوده و از مهارت نسبتاً خوبی برخوردار هستند.

شکل ۹- تحلیل مهارتی نیروی کار رشته پوشاک. الف) بیانگر میزان تحصیلات نیروی کار و میزان مهارت آن ها و ب) بیانگر تعداد نیروی کار و میزان مهارت آن ها است.

هیچ رشته ی دانشگاهی در استان در حوزه پوشاک وجود ندارد. از این متخصص تحصیل کرده در سطح استان در این حوزه بسیار اندک هستند. از طرفی افراد شاغل در این بخش که از مهارت نسبتاً مناسبی برخوردار می باشند.

شکل ۱۰- تحلیل مهارتی نیروی کار رشته صنایع پلاستیک. الف) بیانگر میزان تحصیلات نیروی کار و میزان مهارت آن ها و ب) بیانگر تعداد نیروی کار و میزان مهارت آن ها است.

افراد فعال در این حوزه نسبتاً کم می باشند ولی از مهارت کافی برخوردار هستند. رشته های دانشگاهی مرتبط با این حوزه در استان بسیار ناچیز و اندک است.

۵- تحلیل وضعیت فعلی عرضه و تقاضای نیروی کار در کسب و کارهای رشته های اولویت دار

در ادامه به بررسی دوره های مهارتی موجود در استان و ارتباط آن با حلقه های زنجیره ارزش هر کسب و کار پرداخته خواهد شد. نکته جالب آن است که پر متقاضی ترین دوره ها، در تمامی رشته ها، معطوف به حلقه تولید می باشد. این امر عدم توجه به حلقه های پسین و پیشین را می رساند.

جدول ۶۵- بخش کشاورزی استان خراسان شمالی به تفکیک رشته

نام رشته	نام شهرستان	حلقه زنجیره ارزش	رشته‌های متناظر در فنی و حرفه‌ای	آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مورد نیاز
گیاهان دارویی	بجنورد، شیروان، اسفراین، جاجرم	تولید	زعفران کار	آزمایشگاه
گیاهان دارویی	بجنورد، شیروان، فاروج، جاجرم	تولید	پرورش دهنده گیاهان دارویی	مزرعه نمونه
دامپروری	شیروان، جاجرم	تولید	پرورش دهنده ی گوسفند	توجه به بحث اصلاح نژاد
دامپروری	اسفراین، جاجرم، فاروج	تولید	پرورابندی بره	گسترش به سایر نقاط استان
تولیدات باغی و گلخانه ای	کل استان	تولید	پرورش دهنده ی قارچ دکمه ای	توجه به سایر محصولات باغی
تولیدات باغی و گلخانه ای	بجنورد، اسفراین	تولید	تکثیر دهنده ی گل‌های آپارتمانی	ایجاد گلخانه ی نمونه
صنایع تبدیلی کشاورزی	اسفراین	تولید	تولیدکننده خانگی ترشی و شور	---
صنایع تبدیلی کشاورزی	فاروج	تولید	بسته بندی حبوبات و غلات	گسترش به شهرهای بجنورد و شیروان
طیور محلی	مانه و سملقان	تولید	پرورش دهنده ی بوقلمون	گسترش به کل استان
طیور محلی	جاجرم، اسفراین	تولید	مدیر واحد پرورش شترمرغ	گسترش به کل استان

جدول ۶۶- بخش صنعت استان خراسان شمالی به تفکیک رشته

نام رشته	نام شهرستان	حلقه زنجیره ارزش	رشته‌های متناظر در فنی و حرفه‌ای	آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مورد نیاز
فرش دستباف	کل استان	تولید	قالی باف درجه ۲	طراح فرش
فرش دستباف	کل استان	تولید	قالی باف تابلویی	---
پوشاک	بجنورد، شیروان، اسفراین، مانه	تولید	خیاط لباس شب و عروس	---
پوشاک	بجنورد، شیروان، اسفراین، مانه، فاروج، جاجرم	تولید	نازک دوز زنانه درجه ۲	---
پوشاک	بجنورد	تولید	پرده دوز	---
صنایع پلاستیک	اسفراین	تامین	قالبگیر	قالب ساز تخصصی حوزه پلاستیک
صنایع پلاستیک	اسفراین	تامین	ریخته گر درجه ۲	---

جدول ۶۷- بخش خدمات استان خراسان شمالی به تفکیک رشته

نام رشته	نام شهرستان	حلقه زنجیره ارزش	رشته‌های متناظر در فنی و حرفه‌ای	آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مورد نیاز
گردشگری	بجنورد	تولید جاذبه	برقراری ارتباط با گردشگران به زبان انگلیسی	لابراتوار تخصصی زبان
گردشگری	بجنورد	تولید جاذبه	راهنمای طبیعت گردی	---
فناوری اطلاعات	کل استان	تولید	رایانه کار ICDL درجه ۱ و ۲	نرم افزارهای کاربردی جدید تولید محتوا

۶- چالش‌های آموزشی از منظر بخش خصوصی و دولتی

این بخش چکیده ای از مطالعات، مصاحبه ها، مشاهدات مجری بوده که به عنوان اصلی ترین مشکلات پیش روی نظام آموزش مهارتی استان مطرح می باشند.

- ۱- **تغییر خواست جامعه طی سال‌های اخیر:** بطور مثال در سال‌های گذشته تقاضا برای دوره‌های مرتبط با حسابداری بسیار زیاد بوده که امروزه اینگونه نمی باشد (حدود ۸۰۰ نفر تا سال ۱۳۹۰ متقاضی وجود داشته که میزان به کمتر از ۱۰۰ نفر در حال حاضر رسیده است.) و جای خود را به دوره‌هایی همچون مراقب و زیبایی داده است. این موضوع سبب می شود تا طی مدتی آن گروه آموزشی کاملاً اشباع شده و پس از مدتی از دور خارج گردد.
- ۲- **عدم سنجش و مدیریت دوره‌ها:** بطور مثال در حال حاضر دوره‌های مرتبط با گروه مراقبت و زیبایی بسیار پرمقتضی است. آیا نیاز جامعه تا این حد است؟ حتی اگر بخش قابل توجهی از کارآموزان را با این هدف که صرفاً برای رفع نیاز خود در دوره‌ها شرکت نموده‌اند و نه برای اشتغال، باز هم تعداد بیش از حد نیاز جامعه است. البته همین موضوع سبب سخت گیری‌هایی در صدور مجوز برگزاری دوره به آموزشگاه‌ها از سوی اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای استان شده است.
- ۳- **کاهش متقاضیان طی سال‌های اخیر:** این عامل بواسطه کاهش تقاضا نیروی کار در سال‌های اخیر و کاهش فرصت‌های شغلی می باشد. بطوری که تا سال ۱۳۹۰ متوسط کارآموز در هر کلاس ۲۵ نفر بوده که در حال حاضر زیر ۱۰ نفر است.
- ۴- **به روز نبودن دوره‌های آموزشی مطابق با بازار کار:** هم در محتوا دوره‌های موجود و هم در اضافه شدن دوره‌های جدید. از این رو استانداردهای موجود نیازمند بازنگری جدی می باشند. البته اصلی ترین مشکل این بخش به نبود مواد مصرفی و بروز نبودن تجهیزات کارگاه‌ها بر می گردد که سبب شده است در برخی رشته‌ها همچون درودگری، سازمان از بازار کار عقب افتاده و مهارت مورد نیاز جامعه را به علت نداشتن دستگاهی خاص، آموزش ندهد. و یا در رشته‌ی مکانیک خودرو با وجود خودروهای چینی و کره‌ای فراوان در سطح جامعه، ولی تجهیزات و قطعات این خودروها جهت آموزش در دسترس مربیان و کارآموزان نمی باشد.
- ۵- **عدم توجه به حلقه‌های پسین و پیشین زنجیره‌های ارزش کسب و کار:** همان طور که قبلاً نیز گفته شد، تقریباً تمامی دوره‌های برگزار شده در مراکز دولتی و خصوصی فنی و حرفه‌ای، معطوف به حلقه تولید می باشند و خبری از سایر حلقه‌ها نیست. مهارت صرفاً در تولید خلاصه نمی شود. بطور مثال در رشته درودگری، مهارتی به عنوان کاشت درختان مختلف جهت استفاده نجاری‌ها آموزش داده نمی شود.

- ۶- **عدم تطابق میزان ساعت دوره ها با میل متقاضیان:** زمان دوره ها طولانی است. از طرفی صبر و حوصله شرکت کنندگان بسیار کمتر از گذشته شده است. البته این مشکل بیشتر در آموزشگاه های آزاد مشاهده می شود.
- ۷- **صدور مجوز برخی حرفه ها توسط سایر دستگاه های دولتی:** بطور مثال فرهنگ و ارشاد اسلامی مجوزهایی در خصوص آموزش برخی رشته ها برای آموزش ها صادر می نماید؛ بدون اطلاع فنی و حرفه ای.
- ۸- **اتلاف منابع در ایجاد مراکز دولتی جدید:** پس از تشکیل استان خراسان شمالی، توسعه جهت ایجاد مراکز دولتی فنی و حرفه ای بشدت افزایش یافت. ولی متأسفانه افزایش تعداد مراکز، افزایش خروجی کارآموزان را به همان نسبت به همراه نداشته است. تعداد قابل توجه ای از این مراکز با فشارهای سیاسی از سوی دستگاه حاکمیتی استان و یا نمایندگان مجلس بدون در نظر گرفتن نظرات کارشناسی ایجاد شده اند. از سویی، وجود این مراکز سبب شده است تا بازار آموزشگاه های آزاد نیز خراب شود.
- ۹- **توانمندی پایین برخی از مربیان:** در برخی موارد دیده شده است که ابلاغ های مربی گری برای افراد فاقد صلاحیت تخصصی صورت گرفته شده است. بطور حتم هر چقدر کارگاهی مجهز باشد، تا مربی با تجربه و دارای دانش کافی وجود نداشته باشد، کارآموز مهارت کافی کسب نخواهد نمود. باید به این نکته نیز اشاره نمود که بخش قابل توجه ای از مربیان مراکز و آموزشگاه های فنی و حرفه ای در زمینه کاری خود متخصص بوده و دلسوزانه فعالیت می نمایند.
- ۱۰- **مشکلات مالی جهت تامین مواد اولیه و مصرفی مراکز دولتی:** طی سالیان اخیر بحث تامین مواد اولیه جهت برگزاری دوره ها یکی از مهمترین دغدغه های سازمان بوده است. بطوری که اکثر کارگاه ها با کمتر از ۴۰ درصد مواد اولیه فعال می باشند. نبود مواد اولیه تنها برای کارآموزی بلکه برای مربی نیز نوعی کسالت و بی میلی به آموزش را به همراه خواهد آورد. این موضوع سبب کاهش کیفیت دوره ها نیز شده است. به ویژه در دوره های فنی همچون جوشکاری.
- ۱۱- **عدم دسترسی اقشار کم درآمد جامعه به برخی از دوره های آموزشی رایگان:** یکی از سیاست های سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور، عدم ورود به رشته ها و دوره های مهارتی است که بخش خصوصی در آن شهر یا منطقه اقدام به برگزاری آن می نماید. شرکت در دوره های آموزشگاه های آزاد منوط به پرداخت شهریه بوده که در پاره از موارد خارج از توان قشر کم درآمد جامعه است. این در حالی است که مراکز دولتی از آموزش آن رشته ها منع شده اند. اصل نیت که حمایت از آموزشگاه های خصوصی است، ستودنی است ولی می بایست آن طرف قضیه را نیز در نظر داشت.
- ۱۲- **حقوق و دستمزد پایین مربیان بخش خصوصی و دولتی:** پایین بودن دستمزد سبب شده است تا رفتن مربی به مناطق دور دست روستایی توجیه اقتصادی نداشته باشد. از این رو اگر دوره ای بصورت تفاهم نامه ای برگزار نشود، بعید است سازمان یا آموزشگاه خصوصی اقدام به برگزاری دوره در مناطق دور افتاده نماید.
- ۱۳- **آموزشی محسوب نشدن مربیان مراکز دولتی فنی و حرفه ای:** مربیان مراکز دولتی، نیروی اداری محسوب می شوند. این مورد سبب شده است تا چه کلاس آموزشی باشد و چه نباشد، مربی موظف است همچون کارکنان اداری در محل خدمت خود حضور بهم رساند. طبق برخی از استانداردهای آموزشی به موجب هر ساعت تدریس، مربی می بایست ساعتی را صرف مطالعه نماید. اما با این شیوه کاری امکان این مهم فراهم نبوده، سبب می شود سطح علمی مربی تنزل یافته، کیفیت آموزش پایین آید.
- ۱۴- **دلسردی و بی انگیزگی مربیان:** این مشکل برآیندی از مشکلاتی همچون حقوق ناکافی، ساعات کاری بالا، کمبود امکانات، نبود مواد مصرفی و غیره است.

۱۵- هم سطح نبود کارآموزان در یک دوره: در گذشته شیوه ثبت نام بدین گونه بوده است که فرد متقاضی می بایست توسط مربی مصاحبه شده و بر اساس سطح و سن، در کلاس مشخصی حضور یابد. ولی در حال حاضر با سامانه ای شدن ثبت نام و عدم دخالت مربی در انتخاب کارآموزان، سبب شده است تا هر کارآموزی با هر سطحی از مهارت و دانش و با هر رنج سنی در یک دوره شرکت نمایند. بطوری که با توجه به مشاهدات مجری، در یک کلاس در کنار کارآموز ۵۴ ساله بازنشسته، جوان ۱۸ ساله نیز حضور داشت. این موضوع آموزش را برای مربی سخت می کند.

۱۶- نبود مرجع مشخص برای مربیان جهت تدریس دوره ها: این مشکل سبب شده است تا مربیان سلیقه عمل نموده و مطالبی که به آن آگاهی و علاقه بیشتری دارند را در دوره ها آموزش دهند. در این حالت کارآموز با همه مطالب آن سرفصل آشنا نشده و در آزمون نهایی که به صورت متمرکز برگزار می شود، دچار مشکل خواهد شد.

۱۷- ضعف در اطلاع رسانی: با نظر سنجی از کارآموزان در خصوص چگونگی اطلاع از دوره های مهارتی مراکز، مشخص گردید که بیش از ۷۰ درصد پاسخ دهندگان از طریق دوستان یا آشنایان خود که در گذشته در دوره های سازمان شرکت نموده بودند، با فعالیت سازمان آشنا شده اند. این موضوع یک جنبه مثبت دارد و آن این است که کیفیت دوره های مراکز دولتی بقدری است که متقاضیان شرکت در آن را به سایرین توصیه می نمایند. از طرفی جنبه منفی آن نیز این است که همه احاد جامعه با خدمات سازمان آشنا نشده و از آن بهره نمی جویند.

۷- جمع بندی و پیشنهادات

گزارش حاضر به منظور بررسی تطابق دوره ها و رشته های آموزشی برگزار شده از سوی اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان خراسان شمالی با رشته های مزیت دار استان از منظر اشتغال، تهیه شده است. در این گزارش ضمن بهره مندی از آمار و اطلاعات رسمی موجود از جمله گزارش عملکرد فنی و حرفه ای و گزارش دینامیک اشتغال استان، از مطالعات میدانی و مصاحبه های حضوری جهت افزایش هر چه بیشتر کیفیت گزارش استفاده شده است.

استان خراسان شمالی با اقتصادی مبتنی بر کشاورزی در حال حاضر با نرخ بیکاری ۱۱,۱ درصدی، از وضعیت چندان مناسبی در حوزه اشتغال برخوردار نمی باشد. آموزش به عنوان یکی از زیربناهای اصلی توسعه اشتغال، می تواند سهم اثرگذاری در رونق و تثبیت اشتغال ایفا نماید. بر همین اساس گزارش حاضر با در نظر گرفتن جایگاه سازمان آموزش فنی و حرفه ای به عنوان یکی از مهمترین نهادهای عرضه کننده نیروی کار، اهمیت بسیار ویژه ای پیدا می نماید.

براساس اطلاعات جمع آوری شده در سال ۱۳۹۶، تعداد کارآموزان مراکز دولتی و آموزشگاه های آزاد استان خراسان شمالی برابر با ۳۳۴۰۹ نفر بوده است که از این تعداد ۳۷,۷۸ درصد (۸۸۴۵ نفر) در بخش صنعت، ۴۸,۷۹ درصد (۱۱۴۲۲ نفر) در بخش خدمات، ۹,۲۶ درصد (۲۱۶۹ نفر) در بخش کشاورزی و ۴,۱۷ درصد (۹۷۳ نفر) در بخش فرهنگ و هنر آموزش دیده اند. تمرکز بخش دولتی بر خوشه صنعت است بطوری که حدود ۶۰ درصد کارآموزان آموزش دیده در مراکز دولتی را شامل می شود. در حالی که در آموزشگاه های آزاد تمرکز بر خوشه خدمات است بطوری که ۸۸ درصد کارآموزان دوره دیده در بخش خصوصی را شامل می شود.

بررسی های میدانی و مصاحبه با صاحب نظر نشان می دهد که غریب به یک چهارم ظرفیت آموزش مهارتی استان که بخش عظیمی از آن در بخش خصوصی است، بلا استفاده مانده است. بطوری که روند ۵ سال اخیر نشان می دهد از سهم بخش خصوصی

کاسته و به بخش دولتی افزوده شده است (نمودار ۲۷). بر همین اساس در سال ۱۳۹۶، حدود ۶۰ درصد کارآموزان در مراکز دولتی آموزش دیده اند.

مطابق با بررسی های انجام شده به ترتیب گروه های آموزشی مراقبت و زیبایی، فناوری اطلاعات و صنایع پوشاک بیشترین متقاضی را در آموزشگاه های آزاد داشته اند، بطوری که ۸۳ درصد کارآموزان دوره دیده در این مراکز را شامل می شود. در مراکز دولتی نیز بیشترین اقبال به ترتیب به سمت گروه های برق، صنایع خودرو، فناوری اطلاعات، امور باغی و معماری است که بیش از ۵۳ درصد متقاضیان مراکز دولتی را به خود اختصاص داده اند.

در بخشی از گزارش میزان غرابت رسته های اولویت دار استان با خروجی نهادهای آموزشی به ویژه فنی و حرفه ای مورد مطالعه قرار گرفت. طی این بررسی ۳۸٫۵ درصد دوره های برگزار شده توسط اداره کل آموزش فنی و حرفه ای خراسان شمالی با رسته های اولویت دار شناسایی شده در طرح تکاپو، سازگاری دارند. با توجه به مطالعات میدانی و همچنین بررسی دقیق دوره ها، مشخص گردید که این میزان تطابق بسیار کمتر از این میزان است. بطور مثال می توان در این رابطه به دوره های گروه آموزشی فناوری اطلاعات اشاره نمود. در این گروه آموزشی ۷۵ درصد کارآموزان، در دوره های مرتبط با ICDL شرکت نموده بودند. دوره هایی که به جهت توسعه این رسته ی شغلی چندان کارا نمی باشند.

از سویی نیز می توان بیان نمود که تقریباً ۹۰ درصد دوره های آموزش داده شده در حلقه تولید زنجیره ارزش رسته مزیت دار متمرکز هستند. حلقه های پس و پیش چندان مورد توجه قرار نگرفته است که این خود عیبی بزرگ است.

۱-۷- پیشنهادات

در راستای بهبود شرایط فضای مهارت افزایی در بخش دولتی و خصوصی استان، پیشنهادات زیر مطرح می شود. پر واضح است که در صورت ارتقای جایگاه این مراکز و تقویت آن ها، وضعیت آموزش ها در رسته های اولویت دار نیز بهبود یافته، افزایش بهره وری را شاهد خواهیم بود.

در یک جمع بندی کلی و با نگرش زنجیره ی ارزشی، می توان سه نقطه فشار یا نقطه مداخله برای نظام آموزش فنی و حرفه ای استان خراسان شمالی در نظر گرفت:

۱) وضعیت مربیان از لحاظ حقوق و مزایا و همچنین سطح دانش

۲) بازاریابی، تبلیغات و اطلاع رسانی

۳) تجهیزات و مواد مصرفی

در صورت تمرکز سازمان بر این سه معقوله، می توان انتظار داشت مشکلات تا حد ممکن کاسته شده و شرایط به سمت امید بخشی تغییر نماید. در همین راستا برخی از پیشنهادات ارائه شده اند.

بطوری کلی دو هدف مد نظر بوده است. اول بهبود شرایط موجود و دوم توجه ویژه به رسته های اولویت دار در حوزه آموزش های مهارتی استان. این بدان علت است که تمام اشتغال های استان در رسته های مزیت دار خلاصه نمی شوند. موارد زیر با تکیه بر این دو هدف نگارش شده اند.

- ۱- **انجام داده کاوی و دسته بندی مجدد دوره ها:** به منظور رفع آشفتگی و افزایش کارایی، دوره های مهارتی نیازمند بازنگری جدید در محتوا هستند. صرفاً جهت افزایش آمار تعداد دوره ها، نایست دوره ایجاد نمود. علم داده کاوی می تواند با بررسی آمار و اطلاعات موجود سالیان گذشته، هر آنچه مد نظر هست را به عنوان خروجی، بیان نماید.
- ۲- **ایجاد سیستم مدیریت یکپارچه دوره های آموزش مهارتی:** سازمان آموزش فنی و حرفه ای می تواند به عنوان متولی امر آموزش، نسبت به نظارت، تدوین استاندارد، صدور مجوز، صدور مدرک و ... کلیه دوره ای آموزشی برگزار شده توسط سایر دستگاه ها و سازمان های دولتی و غیردولتی اقدام نماید. این کار سبب می شود علاوه بر داشتن یک استاندارد واحد، خروجی یکسانی از هر تمامی دوره ها گرفته شود. بطور مثال دوره ی فرش اگر توسط سه دستگاه مختلف برگزار شود، میزان مهارت تمامی کارآموزان آن ها یکسان بوده بطوری که تفاوتی میان میزان دانش هر کدام نباشد. البته این سیستم نباید آنقدر پیچیده باشد که دستگاه ها رغبتی به استفاده از آن نداشته باشند. مزیت دیگر این مدیریت یکپارچه، آگاهی کامل و دقیق از وضعیت آموزش مهارتی استان و کشور است. وضعیتی که به علت عدم اطلاع رسانی برخی دستگاه ها به فنی و حرفه ای، در حال حاضر چندان مشخص نیست.
- ۳- **ایجاد مراکز دولتی تخصصی استانی:** این مراکز صرفاً در زمینه خاص قوی کار کرده و متقاضیان کل استان را پوشش می دهند. مثلاً به جای ایجاد چندین کارگاه برق در شهرستان های استان، یک مرکز تخصصی برق در یکی از مراکز دولتی ایجاد شده و علاقه مندان واقعی این حوزه را بصورت حرفه ای آموزش می دهد. همان هزینه ای که قرار است جهت ایجاد کارگاه های برق در سایر مراکز شود، با بخش ناچیزی از آن می توان امکانات رفاهی مورد نیاز کارآموزان شهرستان های دیگر از قبیل خوابگاه را تامین نمود. در این ساز و کار می توان دوره های اولیه مثلاً همان رشته برق، در آموزشگاه های آزاد سطح شهرستان ها آموزش داده شده و نفقات علاقه مند و مستعد جهت افزایش مهارت به مرکز تخصصی معرفی شوند.
- ۴- **دور ماندن از فضای سیاسی کاری در راه اندازی مراکز جدید:** وعده ها و قول های برخی مسئولین رده بالای استانی به مردم در خصوص احداث مراکز فنی و حرفه ای در خیلی از موارد غیر کارشناسانه بوده و جز تحمیل هزینه به سازمان، هیچ خروجی مثبتی نخواهد داشت.
- ۵- **انجام مطالعات نیازسنجی دقیق، واقعی و کاربردی:** ادارات کل آموزش فنی و حرفه ای هر ساله نیازسنجی در خصوص رشته های مهارتی سال بعد انجام می دهند. لازم است در شیوه نگارش این گزارشات پارامترهای دیگری همچون نیاز بازار و رسته های محوری استان که از سایر دستگاه های دولتی قابل اخذ است، مورد توجه جدی قرار گیرد. تا که تعداد خروجی متقاضیان متناسب با بازار کار بوده و از اتلاف منابع و هزینه ها بشدت جلوگیری شود.
- ۶- **بازنگری جدی در قوانین و آیین نامه های سازمان:** لازم است سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور در مواردی همچون، دستمزدهای پرداختی به اشخاص (همچون آزمونگران)، پرداخت هزینه اضافی حق مشاوره توسط کارآموز، پیگیری جهت اجرای ماده ۱۴۶ قانون توسعه سوم (معافیت آموزشگاه های آزاد از پرداخت هرگونه عوارض شهرداری ها)، امکان ثبت نام کارآموزان خواهر و برادر در دوره های تفاهم نامه ای با دستگاه ها (در حال حاضر این امکان وجود ندارد)، حداقل سن کارآموزان (قابلیت کاهش را دارد) و مواردی از این دست، با دقت بیشتری بررسی و بازنگری نموده و شرایط را جهت فعالیت بخش خصوصی تسهیل نماید.
- ۷- **تمرکز بیشتر بر گروه های آموزشی منطبق با رسته های مزیت دار استان:** با توجه به تجربیات جهانی، این نکته اثبات شده است که برای داشتن شرایط پایدار می بایست بر مزیت ها تاکید نمود. در همین راستا برای داشتن اشتغالی

پایدار، می بایست مزیت های منطقه را شناسایی و مورد توجه قرار داده و تمام برنامه ریزی ها حول آن انجام گیرد. بر همین اساس، آموزش های مهارتی نیز می بایست تمرکزشان بر این مزیت ها و رشته های مرتبط با آن ها باشد؛ تا شاهد توسعه ای همه جانبه در استان باشیم.

۸- واگذاری مراکز دولتی به بخش خصوصی: این کار در سال های گذشته در قالب طرح پیمان- مدیریت انجام گرفته ولی مورد استقبال از سوی بخش خصوصی واقع نشد. به علت آنکه ساز و کار اجرای طرح مناسب نبوده است. دست و پای بخش خصوصی را الزام به رعایت برخی قوانین و آیین نامه های دولتی بسته می شد.

۹- تطابق و هم سو نمودن واحدهای عملی دانشگاهی با استانداردهای حرفه های فنی و حرفه ای: به منظور افزایش هم افزایی و کاهش هزینه های ایجاد کارگاه ها و آزمایشگاه های تخصصی در دانشگاه ها، بویژه دانشگاه های غیردولتی، سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور می تواند با انعقاد تفاهم نامه ای با وزارت علوم، تحقیقات و فن آوری، نسبت به عدم الزام مراکز آموزش عالی جهت ایجاد کارگاه های تخصصی رشته های دانشگاهی در صورت استفاده دانشگاه ها از کارگاه های مراکز فنی و حرفه ای، اقدام نماید. این کار سبب درآمدزایی برای مرکز شده و از طرفی بواسطه داشتن مربیان حرفه ای، دانشجویان مهارت های واقعی رشته خود را کسب می نمایند. در این ساز و کار می توان تعداد واحدهای درسی دانشگاهی را با گواهینامه صادره مطابقت داد. این همکاری می تواند با وزارت آموزش و پرورش در خصوص هنرستان ها نیز انجام شود.

۱۰- تدوین مدل های کاری استانی: به جای آنکه از یک مدل کاری کشوری استفاده نمود، می توان مدل های منطقه ای و یا استانی با مشارکت کارشناسان و مدیران بومی استان ها تدوین و پس از تصویب مورد اجرا قرار گیرد. از تجربیات سایر کشورها همچون آلمان در این زمینه می توان بهره جست.

۱۱- کاهش تصدیگری دولتی و تمرکز بر آموزشگاه های آزاد: بطور کلی به منظور کاهش هزینه های دولت و افزایش راندمان، می بایست به سمت بخش خصوصی پیش رفت. البته با سازکاری دقیق و چابک که اهداف هر دو طرف را پوشش دهد.

۱۲- تقویت آموزش های الکترونیک (از راه دور): جهت افزایش تعداد متقاضیان و همچنین کاهش هزینه ها، می توان برخی از دوره های آموزشی و حتی آزمون ها رو به صورت مجازی با ساز و کار دقیق نظارتی و مورد تایید سازمان، برگزار نمود.

۱۳- توجه بیشتر به کسب درآمد در کنار فعالیت های آموزشی (تبصره ۷۵): امکانات موجود کارگاهی و همچنین مربیان مجرب در برخی مراکز در سطح استان، خاص و بی نظیر است. مراکز می توانند به منظور پوشش هزینه های جاری بویژه هزینه تامین مواد اولیه، اقدام به انعقاد قرارداد جهت کار تولیدی باشند و از صرف آموزشی خارج شوند. با انجام این کار می توان حتی برخی از مراکز را خودگردان نمود. همچنین این فعالیت می بایست در آموزشگاه های آزاد نیز پررنگ تر شود. یعنی زمینه کسب درآمد برای آموزشگاه از راهی غیر از آموزش نیز فراهم شود. همچون برخی از آموزشگاه های مراقب و زیبایی که مدل استاد شاگردی را اجرا نموده و علاوه بر تربیت نیرو، کسب درآمد از راه ارائه خدمات غیرآموزشی نیز دارد. در حال حاضر هر آموزشگاه می تواند یک شفت کاری نیز داشته باشد. از طرفی این کار سبب می شود تا کارآموز علاوه بر کسب درآمد، سابقه کاری نیز کسب نموده که در یافتن شغل موفق تر باشد. نکته قابل توجه در این موضوع آن است که اینگونه فعالیت ها نباید به محور و چارچوب آموزش لطمه ای وارد نماید.

۱۴- تسهیل شرایط طرح مهارت آموزشی در محیط واقعی: یک دسته از مربیان فعال در بخش دولتی، استاد کارها هستند. این افراد شاغل دولت نبوده بلکه در جهت آموزش مستقیم و بدون واسطه در محیط کار، با مراکز آموزشی همکاری دارند. به علت عدم ساماندهی مناسب بیمه افراد کارآموزان و مشخص نبودن آن در بحث پرداخت حق بیمه، این

طرح با اقبال از سوی واحدهای صنفی رو به رو نشده است. از آنجایی ای که این طرح بسیار مفید فایده بوده و باعث کاهش هزینه های سازمان آموزش فنی و حرفه ای می شود (بواسطه آنکه هیچ پرداختی به واحد صنفی پذیرنده کارآموز نمی شود)، مقتضی است، شرایطی جهت رفع ایرادات این طرح اتخاذ گردد. در نظر گرفتن مشوق های غیرنقدی برای صاحبان صنوف (همچون تخفیفات مالیاتی یا عوارض شهرداری) می تواند در توسعه هر چه بهتر طرح نقش آفرین باشد.

۱۵- پرداخت یارانه جهت بهره مندی اقشار ضعیف جامعه از آموزش های رایگان: همانطور که گفته شد برخی از دوره های آموزشی که در آموزشگاه های آزاد تدریس می شود، در مراکز دولتی وجود ندارد. به همین واسطه اقشار کم درآمد جامعه امکان بهره مندی از آن ها را نخواهند داشت. پیشنهاد می شود جهت رفع این مشکل یارانه ای جهت ثبت نام دوره های آموزشی در آموزشگاه های آزاد به افراد مشمول کم درآمد پرداخت گردد. این یارانه می تواند از سوی نهادهای حمایتی همچون کمیته امداد باشد (که در حال حاضر وجود دارد) و هم از سوی خود سازمان به افرادی که تحت پوشش نهادهای حمایتی نبوده ولی نیازمند یارانه هستند، پرداخت شود. نکته مهم در خصوص ساز و کار شناسایی افراد نیازمند مستعد است. برای این منظور می توان از طریق برگزاری آزمون اقدام شود تا از هدر رفت منابع و اعمال تصمیمات سلیقه ای جلوگیری گردد.

۱۶- تبدیل وضعیت مربیان از اداری به آموزشی در جهت بهبود ساعات کاری: با این اقدام، علاوه بر صرفه جویی در هزینه ها و انرژی مراکز، مربی نیز اوقات مفید بیشتری کسب نموده، می تواند در جهت افزایش دانش خود گام بردارد. همچنین توجه به بحث حقوق و مزایای مربیان نیز می بایست مورد توجه قرار گیرد.

۱۷- امکان برگزاری آزمون تعیین سطح توسط مربی از کارآموز در زمان ثبت نام دوره: این امر بدان سبب است که بواسطه سطوح متفاوت دانشی شرکت کنندگان در هر کلاس، کمیت و کیفیت آموزش تحت شعاع قرار می گیرد. می توان برای جلوگیری از این مشکل، متقاضی در ابتدای امر تعیین سطح شده و بدون رعایت پیش نیازها در دوره ی مناسب پذیرش گردد. البته تعداد کم متقاضی در برخی رشته های مهارتی، مانع انجام این موضوع خواهد شد ولی می بایست چاره ای اندیشیده شود.

۱۸- تدوین مرجع علمی واحد برای مربیان: کتب یا جزواتی کاربردی جهت تدریس حرفه ها تدوین شده تا از سلیقه ای کار شدن جلوگیری شود.

۱۹- ایجاد مرکز بازاریابی و کاریابی در سازمان: این کار به منظور زمینه ای به جهت بازاریابی و فروش محصولات تولیدی در کارگاه های مراکز دولتی می باشد. نکته قابل توجه در مراکز دولتی وجود دارد و آن مراجعه استاد کاران و صاحبان صنوف به مراکز فنی و حرفه ای جهت یافتن نیروی کار ماهر است. به عنوان نمونه می توان به برخی از نمایندگی های خودرو اشاره نمود که در پایان هر دوره با مراجعه به کارگاه های مکانیک خودرو، دنبال نیروی متخصص کارآموده می گردند. در حال حاضر این کار به واسطه آشنایی افراد با مربیان مراکز و به صورت غیر رسمی انجام می شود که نیازمند ساماندهی است. راه اندازی واحد کاریابی می تواند علاوه بر رفع نیاز سایر صنوف نا آشنا با این پتانسیل، زمینه اشتغال کارآموزان مستعد و توانمند را نیز فراهم آورد. امکان یافتن شغل از طریق مراکز فنی و حرفه ای خود زمینه ای است جهت افزایش اقبال عمومی برای شرکت در دوره های سازمان.

۲۰- **ارتباط بیشتر و قوی تر با صنایع:** این کار در گذشته با صنایع همچون خودرو سازی (شرکت سایپا) و همچنین صنایع پتروشیمی در قالب تفاهم نامه انجام گرفته است. ولی پس از مدتی به فراموشی سپرده شده است. تامین نیروی انسانی ماهر مورد نیاز صنایع از طریق سازمان آموزش فنی و حرفه ای می تواند موجبات توفیق دو طرف را ایجاد نماید.

در ادامه به ترتیب، تجهیزات مورد نیاز مراکز، نهادهای آموزشی/ بازار مورد نیاز، رشته های مهارتی مورد نیاز نظام آموزش فنی و حرفه ای استان خراسان شمالی که همسو با رشته های اولویت دار می باشند، پیشنهاد شده اند.

جدول ۶۸- تجهیزات سخت افزاری مورد نیاز مراکز دولتی فنی و حرفه ای استان برای آموزش رشته های اولویت دار

رسته اولویت دار	نام شهرستان	نام مرکز	تجهیزات سخت افزاری مورد نیاز	تعداد
گیاهان دارویی	مانه و سملقان	مرکز شماره ۶	مزرعه نمونه	۱
فناوری اطلاعات	بجنورد	مرکز شماره ۱	نرم افزارهای بروز تولید محتوا	۳
صنایع تبدیلی	بجنورد	مرکز شماره ۱	دستگاه خشک کن میوه	۲
صنایع تبدیلی	اسفراین	مرکز شماره ۴	دستگاه خشک کن میوه	۲
طیور محلی	شیروان	مرکز شماره ۱۰	دستگاه جوجه کشی	۳
پوشاک	بجنورد	مرکز شماره ۱	چرخ دو پایه چرم دوز	۵
صنایع پلاستیک	بجنورد	مرکز شماره ۱	دستگاه تزریق و اکستروود و فیلم	۱

جدول ۶۹- نهادهای آموزشی/ بازار مورد نیاز برای آموزش رشته های اولویت دار

رسته اولویت دار	نام شهرستان	عنوان نهاد	گروه های آموزشی	فضای مورد نیاز	توضیحات
گردشگری	بجنورد	مرکز آموزش و خلاقیت و ارتقاء بازار صنایع دستی و گردشگری	گردشگری هتلداری صنایع دستی (بافت) صنایع دستی (چوب، چرم، سفال و ...)	۴۰۰ مترمربع	باید بر روی تمامی حلقه های زنجیره ارزش تمرکز شود.
فرش دستباف	بجنورد	مرکز آموزش و ارتقاء مهارت فرش دستباف	فرش صنایع دستی (بافت)	۵۰۰ مترمربع	حلقه طراحی بسیار مهم می باشد.
دامپروری	شیروان	مرکز آموزش اصلاح نژاد دام سبک	امور دام و ماکیان	۵۰۰ مترمربع	هدف ارتقاء سطح دانش و بهره وری است.
فناوری اطلاعات	بجنورد	مرکز ارتقاء مهارت و توسعه بازار IT	فناوری اطلاعات فناوری ارتباطات	۴۰۰ مترمربع	هدف ایجاد یک اکوسیستم است.
پوشاک	بجنورد	مرکز آموزش، طراحی و ارتقاء مهارت پوشاک	صنایع پوشاک	۵۰۰ مترمربع	هدف ارتقاء و روزآمدی تمامی حلقه ها است.
محصولات باغی و گلخانه ای	اسفراین	مرکز آموزش و ارتقاء مهارت تولیدات باغی و گلخانه ای	امور باغی صنایع غذایی	۱۰ هکتار	ارتقاء سطح مهارت بهره برداران

جدول ۷۰- رشته های مهارتی پیشنهادی جهت ایجاد در نظام آموزش فنی و حرفه ای استان خراسان شمالی

نام رشته مهارتی	مدت دوره (ساعت)	شهرستان	ظرفیت سالانه (نفر)
فرآوری خانگی گیاهان دارویی	۱۰۰	بجنورد، مانه و سملقان	۵۰۰
طراح لباس (زنانه، بچه گانه)	۲۰۰	بجنورد، اسفراین، شیروان	۱۰۰
طراح فرش	۲۰۰	بجنورد	۱۰۰
ریسندة نخ پشم	۱۵۰	شیروان، بجنورد	۵۰۰
ریسندة نخ ابریشم	۱۵۰	راز و جرجان، بجنورد	۱۰۰۰
پرورش دهنده ی کرم ابریشم	۱۰۰	راز و جرجان، بجنورد	۱۵۰۰
هرس و نگهداری تاکستان	۲۰۰	بجنورد، فاروج، شیروان	۱۰۰۰
فرآوری خانگی انگور	۱۵۰	بجنورد، فاروج، شیروان	۴۰۰
پسته کار	۱۰۰	اسفراین، جاجرم	۲۰۰
تولید سیفی جات گلخانه ای	۲۵۰	فاروج، اسفراین	۱۰۰
طراح صنایع دستی کاربردی	۳۰۰	بجنورد	۴۰۰
اخلاق حرفه ای گردشگری و روحیات ملل	۱۵۰	بجنورد، اسفراین	۱۰۰
راهنمای کویرنوردی	۲۰۰	بجنورد، جاجرم	۵۰
اپراتور دستگاه تزریق	۴۰۰	بجنورد	۵۰
آموزش جیره نویسی و فلاشینگ دام سبک	۱۰۰	شیروان، بجنورد، اسفراین، مانه	۱۵۰۰
آشنایی با اصول اصلاح نژاد و همزمان سازی فحلی دام سبک	۱۰۰	شیروان، بجنورد، اسفراین، مانه	۱۵۰۰
پرورش مرغ تخم گذار بومی	۵۰	شیروان، فاروج، بجنورد	۲۰۰۰
پرورش گاو بومی	۱۰۰	راز و جرجان، مانه و سملقان	۲۰۰

منابع و مآخذ

عمده منابع این گزارش ناشی از تحقیقات میدانی و مصاحبه با خبرگان و همچنین منابع و آمار و اطلاعات موجود در سازمان‌های ذیل می‌باشد:

- استان در یک نگاه - استان خراسان شمالی (مرکز آمار و اطلاعات راهبردی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی) - ۱۳۹۶
- اطلاعات رسمی سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ (مرکز آمار ایران)
- مطالعات برنامه آمایش استان خراسان شمالی (سازمان مدیریت و برنامه ریزی خراسان شمالی) - ۱۳۹۵
- گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان خراسان شمالی سال ۱۳۹۵ (سازمان مدیریت و برنامه ریزی خراسان شمالی) - ۱۳۹۶
- سند توسعه شهرستان‌های استان خراسان شمالی (استانداری خراسان شمالی) - ۱۳۹۰
- چکیده نتایج طرح آمارگیری نیروی کار کشور (مرکز آمار ایران) - ۱۳۹۶
- اطلاعات حساب‌های منطقه ای خراسان شمالی سال ۱۳۹۲ (مرکز آمار ایران)
- گزارش پایش محیط کسب و کار ایران در زمستان ۱۳۹۵ (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی) - ۱۳۹۶
- گزارش پایش ملی محیط کسب و کار ایران (اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران) - ۱۳۹۵
- اطلاعات کسب شده از ادارات کل و سازمان‌های استانی زیر:
 - اداره کل آموزش فنی و حرفه ای خراسان شمالی
 - سازمان جهاد کشاورزی خراسان شمالی
 - اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی خراسان شمالی
 - اداره کل میراث فرهنگی و صنایع دستی خراسان شمالی
 - اداره کل امور اقتصادی و دارایی خراسان شمالی
 - اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) خراسان شمالی
 - شرکت شهرک‌های صنعتی خراسان شمالی
 - سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی خراسان شمالی
 - صندوق کارآفرینی امید خراسان شمالی
 - کلیه دانشگاه‌های استان خراسان شمالی
 - اتاق اصناف استان خراسان شمالی

پیوست

به منظور افزایش هر چه بیشتر دقت کار، مصاحبه هایی با کارآموزان، مربیان و مدیران مراکز دولتی و آموزشگاه های آزاد، برخی از مدیران و کارشناسان اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان و همچنین برخی از صنوف استان صورت گرفت. این کار در قالب پاسخ گویی به پرسشنامه هایی انجام شد که تعدادی از آن ها به عنوان نمونه در ادامه آورده شده اند. مورد سوال قرار گیرندگان در گروه ها و رشته های آموزشی پر متقاضی سازمان و همچنین برخی رشته های اولویت دار از لحاظ اشتغال استان همچون فناوری اطلاعات، برق، جوشکاری، مکانیک خودرو، درودگری، مراقب و زیبایی، صنایع پوشاک و ... مشغول فعالیت بوده اند. جمع بندی و خروجی پاسخ ها در بخش های مرتبط سند آورده شده است.

ارزیابی کیفی آموزش های ارایه شده به فارغ التحصیلان مهمترین رشته های فنی و حرفه ای (عرضه)

نام رشته: فناوری اطلاعات				تاریخ مصاحبه: ۱۳۹۷/۰۹/۲۴	
مصاحبه شوندگان: کارآموزان - مرکز دولتی					
پرسش های کمی		ارزیابی			
ضعیف (۰ تا ۲,۹۹)	متوسط (۳ تا ۴,۹۹)	خوب (۵ تا ۶,۹۹)	عالی (۷ تا ۱۰)		
کیفیت آموزش ها					
کمیت (میزان ساعات) دوره های آموزشی گذرانده شده					
میزان انطباق آموزشها با واقعیات بازار کار					
میزان کیفیت اطلاع رسانی دوره های متناسب با رشته تحصیلی یا شغلی					
میزان توفیق در یافتن کار با توجه به مهارت آموزش داده شده					
میزان اهمیت صاحبان کسب و کارها بر داشتن مهارت یا مدرک فنی و حرفه ای					
کیفیت و کمیت امکانات سخت افزاری و نرم افزاری در مراکز آموزشی					
میزان تسلط مربیان فنی و حرفه ای بر دانش روز در رشته آموزش داده شده					
میزان هزینه دوره آموزشی (خیلی زیاد = ضعیف / قیمت مناسب = عالی)					
ارزیابی کلی از رشته آموزشی و زمان گذرانده شده در رشته آموزش دیده شده					
پرسش های کیفی / پیشنهادات / سایر موارد					
آیا مصاحبه شوندگان در رشته آموزش دیده شده مشغول به کار می باشند؟ (خیر ✓ بلی) چند درصد؟					
چه آموزشهایی مورد نیاز بوده است که ارایه نشده است؟ سرفصل ها بازنگری شوند.					
چه امکانات سخت افزاری و یا نرم افزاری (به روز) برای آموزش و ارتقاء مهارت های نیروی انسانی مرتبط با رشته مورد نیاز است؟ نرم افزارهای بروز با ورژن جدید نیاز است.					
آیا مجددا تمایل دارید در دوره های آموزش فنی و حرفه ای شرکت کنید؟ (خیر بلی ✓) چند درصد؟ ۸۰					
مدرک فنی و حرفه ای را به چه منظوری استفاده کرده اند و یا اخذ کرده اند؟ (۱- ایجاد کسب و کار شخصی ۲- یافتن کار ✓ ۳- مهاجرت ۴- صرف داشتن یک مدرک آموزشی و مهارتی ۵- الزام محل کار به آموزش ۶- سایر)					
آیا پس از آموزش از مراکز آموزشی تماسی گرفته شده است که پیگیر وضعیت اشتغال فراگیر باشد؟ (خیر ✓ بلی)					
چه مدت پس از آموزش مشغول بکار شده اند؟ --					
سایر توضیحات / پیشنهادات :					

ارزیابی کیفی آموزش های ارایه شده به فارغ التحصیلان مهمترین رشته های فنی و حرفه ای (عرضه)				
نام رشته: فناوری اطلاعات				تاریخ مصاحبه: ۱۳۹۷/۰۹/۲۴
مصاحبه شوندگان: کارآموزان - آموزشگاه آزاد				
پرسش های کمی				ارزیابی
ضعیف (۰ تا ۲,۹۹)	متوسط (۳ تا ۴,۹۹)	خوب (۵ تا ۶,۹۹)	عالی (۷ تا ۱۰)	
				کیفیت آموزش ها
				کمیت (میزان ساعات) دوره های آموزشی گذرانده شده
				میزان انطباق آموزشها با واقعیات بازار کار
		۳		میزان کیفیت اطلاع رسانی دوره های متناسب با رشته تحصیلی یا شغلی
		۴		میزان توفیق در یافتن کار با توجه به مهارت آموزش داده شده
			۲	میزان اهمیت صاحبان کسب و کارها بر داشتن مهارت یا مدرک فنی و حرفه ای
			۷	کیفیت و کمیت امکانات سخت افزاری و نرم افزاری در مراکز آموزشی
			۸	میزان تسلط مربیان فنی و حرفه ای بر دانش روز در رشته آموزش داده شده
		۵		میزان هزینه دوره آموزشی (خیلی زیاد = ضعیف / قیمت مناسب = عالی)
		۵		ارزیابی کلی از رشته آموزشی و زمان گذرانده شده در رشته آموزش دیده شده
پرسش های کیفی / پیشنهادات / سایر موارد				
آیا مصاحبه شوندگان در رشته آموزش دیده شده مشغول به کار می باشند؟ (خیر ✓ بلی) چند درصد؟				
چه آموزشهایی مورد نیاز بوده است که ارایه نشده است؟ --				
چه امکانات سخت افزاری و یا نرم افزاری (به روز) برای آموزش و ارتقاء مهارت های نیروی انسانی مرتبط با رشته مورد نیاز است؟ --				
آیا مجددا تمایل دارید در دوره های آموزش فنی و حرفه ای شرکت کنید؟ (خیر بلی ✓) چند درصد؟				
مدرک فنی و حرفه ای را به چه منظوری استفاده کرده اند و یا اخذ کرده اند؟				
(۱- ایجاد کسب و کار شخصی ۲- یافتن کار ✓ ۳- مهاجرت ۴- صرف داشتن یک مدرک آموزشی و مهارتی ۵- الزام محل کار به آموزش ۶- سایر)				
آیا پس از آموزش از مراکز آموزشی تماسی گرفته شده است که پیگیر وضعیت اشتغال فراگیر باشد؟ (خیر ✓ بلی)				
چه مدت پس از آموزش مشغول بکار شده اند؟ --				
سایر توضیحات / پیشنهادات:				

ارزیابی کیفی آموزش های ارایه شده به فارغ التحصیلان مهمترین رشته های فنی و حرفه ای (عرضه)

نام رشته: مکانیک خودرو				تاریخ مصاحبه: ۱۳۹۷/۰۹/۲۵	
مصاحبه شوندگان: کارآموزان - مرکز دولتی					
ارزیابی					
پرسش های کمی					
ضعیف (۰ تا ۲,۹۹)	متوسط (۳ تا ۴,۹۹)	خوب (۵ تا ۶,۹۹)	عالی (۷ تا ۱۰)		
کیفیت آموزش ها					
کمیت (میزان ساعات) دوره های آموزشی گذرانده شده					
میزان انطباق آموزشها با واقعیات بازار کار					
میزان کیفیت اطلاع رسانی دوره های متناسب با رشته تحصیلی یا شغلی					
میزان توفیق در یافتن کار با توجه به مهارت آموزش داده شده					
میزان اهمیت صاحبان کسب و کارها بر داشتن مهارت یا مدرک فنی و حرفه ای					
کیفیت و کمیت امکانات سخت افزاری و نرم افزاری در مراکز آموزشی					
میزان تسلط مربیان فنی و حرفه ای بر دانش روز در رشته آموزش داده شده					
میزان هزینه دوره آموزشی (خیلی زیاد = ضعیف / قیمت مناسب = عالی)					
ارزیابی کلی از رشته آموزشی و زمان گذرانده شده در رشته آموزش دیده شده					
پرسش های کیفی / پیشنهادات / سایر موارد					
آیا مصاحبه شوندگان در رشته آموزش دیده شده مشغول به کار می باشند؟ (خیر ✓ بلی) چند درصد؟					
چه آموزشهایی مورد نیاز بوده است که ارایه نشده است؟ --					
چه امکانات سخت افزاری و یا نرم افزاری (به روز) برای آموزش و ارتقاء مهارت های نیروی انسانی مرتبط با رشته مورد نیاز است؟ خودرو های جدید همچون خودروهای چینی و کره ای					
آیا مجددا تمایل دارید در دوره های آموزش فنی و حرفه ای شرکت کنید؟ (خیر بلی ✓) چند درصد؟					
مدرک فنی و حرفه ای را به چه منظوری استفاده کرده اند و یا اخذ کرده اند؟ (۱- ایجاد کسب و کار شخصی ۲- یافتن کار ✓ ۳- مهاجرت ۴- صرف داشتن یک مدرک آموزشی و مهارتی ۵- الزام محل کار به آموزش ۶- سایر)					
آیا پس از آموزش از مراکز آموزشی تماسی گرفته شده است که پیگیر وضعیت اشتغال فراگیر باشد؟ (خیر ✓ بلی)					
چه مدت پس از آموزش مشغول بکار شده اند؟ --					
سایر توضیحات / پیشنهادات :					

ارزیابی کیفی آموزش های ارایه شده به فارغ التحصیلان مهمترین رشته های فنی و حرفه ای (عرضه)				
نام رشته: خوشکاری				تاریخ مصاحبه: ۱۳۹۷/۰۹/۲۵
مصاحبه شوندگان: کارآموزان - مرکز دولتی				
ارزیابی				
پرسش های کمی	ضعیف (۰ تا ۲,۹۹)	متوسط (۳ تا ۴,۹۹)	خوب (۵ تا ۶,۹۹)	عالی (۷ تا ۱۰)
کیفیت آموزش ها				۱۰
کمیت (میزان ساعات) دوره های آموزشی گذرانده شده				۹
میزان انطباق آموزشها با واقعیات بازار کار				۱۰
میزان کیفیت اطلاع رسانی دوره های متناسب با رشته تحصیلی یا شغلی		۴		
میزان توفیق در یافتن کار با توجه به مهارت آموزش داده شده				۷
میزان اهمیت صاحبان کسب و کارها بر داشتن مهارت یا مدرک فنی و حرفه ای		۳		
کیفیت و کمیت امکانات سخت افزاری و نرم افزاری در مراکز آموزشی				۸
میزان تسلط مربیان فنی و حرفه ای بر دانش روز در رشته آموزش داده شده				۱۰
میزان هزینه دوره آموزشی (خیلی زیاد = ضعیف / قیمت مناسب = عالی)				۱۰
ارزیابی کلی از رشته آموزشی و زمان گذرانده شده در رشته آموزش دیده شده				۹
پرسش های کیفی / پیشنهادات / سایر موارد				
آیا مصاحبه شوندگان در رشته آموزش دیده شده مشغول به کار می باشند؟ (خیر ✓ بلی) چند درصد؟				
چه آموزشهایی مورد نیاز بوده است که ارایه نشده است؟ --				
چه امکانات سخت افزاری و یا نرم افزاری (به روز) برای آموزش و ارتقاء مهارت های نیروی انسانی مرتبط با رشته مورد نیاز است؟ پلیت در کارگاه موجود نیست. در حالی که بسیار پر مصرف است.				
آیا مجددا تمایل دارید در دوره های آموزش فنی و حرفه ای شرکت کنید؟ (خیر بلی ✓) چند درصد؟				
مدرک فنی و حرفه ای را به چه منظوری استفاده کرده اند و یا اخذ کرده اند؟ (۱- ایجاد کسب و کار شخصی ۲- یافتن کار ✓ ۳- مهاجرت ✓ ۴- صرف داشتن یک مدرک آموزشی و مهارتی ۵- الزام محل کار به آموزش ۶- سایر)				
آیا پس از آموزش از مراکز آموزشی تماسی گرفته شده است که پیگیر وضعیت اشتغال فراگیر باشد؟ (خیر ✓ بلی)				
چه مدت پس از آموزش مشغول بکار شده اند؟ --				
سایر توضیحات / پیشنهادات :				

ارزیابی کیفی آموزش های ارایه شده به فارغ التحصیلان مهمترین رشته های فنی و حرفه ای (عرضه)				
نام رشته: درودگری				تاریخ مصاحبه: ۱۳۹۷/۰۹/۲۵
مصاحبه شوندگان: کارآموزان - مرکز دولتی				
ارزیابی				
پرسش های کمی	ضعیف (۰ تا ۲,۹۹)	متوسط (۳ تا ۴,۹۹)	خوب (۵ تا ۶,۹۹)	عالی (۷ تا ۱۰)
کیفیت آموزش ها				۸
کمیت (میزان ساعات) دوره های آموزشی گذرانده شده				۹
میزان انطباق آموزشها با واقعیات بازار کار			۶	
میزان کیفیت اطلاع رسانی دوره های متناسب با رشته تحصیلی یا شغلی		۴		
میزان توفیق در یافتن کار با توجه به مهارت آموزش داده شده			۵	
میزان اهمیت صاحبان کسب و کارها بر داشتن مهارت یا مدرک فنی و حرفه ای	۲			
کیفیت و کمیت امکانات سخت افزاری و نرم افزاری در مراکز آموزشی			۵	
میزان تسلط مربیان فنی و حرفه ای بر دانش روز در رشته آموزش داده شده				۸
میزان هزینه دوره آموزشی (خیلی زیاد = ضعیف / قیمت مناسب = عالی)				۱۰
ارزیابی کلی از رشته آموزشی و زمان گذرانده شده در رشته آموزش دیده شده				۷
پرسش های کیفی / پیشنهادات / سایر موارد				
آیا مصاحبه شوندگان در رشته آموزش دیده شده مشغول به کار می باشند؟ (خیر / بلی ✓) چند درصد؟				
چه آموزشهایی مورد نیاز بوده است که ارایه نشده است؟ در خصوص کابینت های MDF				
چه امکانات سخت افزاری و یا نرم افزاری (به روز) برای آموزش و ارتقاء مهارت های نیروی انسانی مرتبط با رشته مورد نیاز است؟ برای افزایش مهارت می بایست بر روی چوب های مختلف کار شود که در کارگاه موجود نیست.				
آیا مجددا تمایل دارید در دوره های آموزش فنی و حرفه ای شرکت کنید؟ (خیر / بلی ✓) چند درصد؟				
مدرک فنی و حرفه ای را به چه منظوری استفاده کرده اند و یا اخذ کرده اند؟ (۱- ایجاد کسب و کار شخصی ۲- یافتن کار ✓ ۳- مهاجرت ۴- صرف داشتن یک مدرک آموزشی و مهارتی ۵- الزام محل کار به آموزش ۶- سایر)				
آیا پس از آموزش از مراکز آموزشی تماسی گرفته شده است که پیگیر وضعیت اشتغال فراگیر باشد؟ (خیر ✓ / بلی)				
چه مدت پس از آموزش مشغول بکار شده اند؟ --				
سایر توضیحات / پیشنهادات :				

ارزیابی کیفی آموزش های ارایه شده به فارغ التحصیلان مهمترین رشته های فنی و حرفه ای (عرضه)				
نام رشته: مراقبت زیبایی				تاریخ مصاحبه: ۱۳۹۷/۰۹/۲۷
مصاحبه شوندگان: کارآموزان - آموزشگاه آزاد				
پرسش های کمی				ارزیابی
ضعیف (۰ تا ۲,۹۹)	متوسط (۳ تا ۴,۹۹)	خوب (۵ تا ۶,۹۹)	عالی (۷ تا ۱۰)	
			۷	کیفیت آموزش ها
		۵		کمیت (میزان ساعات) دوره های آموزشی گذرانده شده
			۹	میزان انطباق آموزشها با واقعیات بازار کار
		۶		میزان کیفیت اطلاع رسانی دوره های متناسب با رشته تحصیلی یا شغلی
			۷	میزان توفیق در یافتن کار با توجه به مهارت آموزش داده شده
		۵		میزان اهمیت صاحبان کسب و کارها بر داشتن مهارت یا مدرک فنی و حرفه ای
			۹	کیفیت و کمیت امکانات سخت افزاری و نرم افزاری در مراکز آموزشی
			۷	میزان تسلط مربیان فنی و حرفه ای بر دانش روز در رشته آموزش داده شده
	۴			میزان هزینه دوره آموزشی (خیلی زیاد = ضعیف / قیمت مناسب = عالی)
			۷	ارزیابی کلی از رشته آموزشی و زمان گذرانده شده در رشته آموزش دیده شده
پرسش های کیفی / پیشنهادات / سایر موارد				
آیا مصاحبه شوندگان در رشته آموزش دیده شده مشغول به کار می باشند؟ (خیر ✓ بلی) چند درصد؟				
چه آموزشهایی مورد نیاز بوده است که ارایه نشده است؟ --				
چه امکانات سخت افزاری و یا نرم افزاری (به روز) برای آموزش و ارتقاء مهارت های نیروی انسانی مرتبط با رشته مورد نیاز است؟ --				
آیا مجددا تمایل دارید در دوره های آموزش فنی و حرفه ای شرکت کنید؟ (خیر بلی ✓) چند درصد؟				
مدرک فنی و حرفه ای را به چه منظوری استفاده کرده اند و یا اخذ کرده اند؟ (۱- ایجاد کسب و کار شخصی ✓ ۲- یافتن کار ✓ ۳- مهاجرت ۴- صرف داشتن یک مدرک آموزشی و مهارتی ۵- الزام محل کار به آموزش ۶- سایر)				
آیا پس از آموزش از مراکز آموزشی تماسی گرفته شده است که پیگیر وضعیت اشتغال فراگیر باشد؟ (خیر ✓ بلی)				
چه مدت پس از آموزش مشغول بکار شده اند؟ --				
سایر توضیحات / پیشنهادات :				

ارزیابی کیفی آموزش های ارایه شده به فارغ التحصیلان مهمترین رشته های فنی و حرفه ای (عرضه)				
نام رشته: صنایع پوشاک				تاریخ مصاحبه: ۱۳۹۷/۰۹/۲۷
مصاحبه شوندگان: کارآموزان - آموزشگاه آزاد				
پرسش های کمی				
ارزیابی	ضعیف (۰ تا ۲,۹۹)	متوسط (۳ تا ۴,۹۹)	خوب (۵ تا ۶,۹۹)	عالی (۷ تا ۱۰)
کیفیت آموزش ها				
کمیت (میزان ساعات) دوره های آموزشی گذرانده شده				
میزان انطباق آموزشها با واقعیات بازار کار				
میزان کیفیت اطلاع رسانی دوره های متناسب با رشته تحصیلی یا شغلی				
میزان توفیق در یافتن کار با توجه به مهارت آموزش داده شده				
میزان اهمیت صاحبان کسب و کارها بر داشتن مهارت یا مدرک فنی و حرفه ای				
کیفیت و کمیت امکانات سخت افزاری و نرم افزاری در مراکز آموزشی				
میزان تسلط مربیان فنی و حرفه ای بر دانش روز در رشته آموزش داده شده				
میزان هزینه دوره آموزشی (خیلی زیاد = ضعیف / قیمت مناسب = عالی)				
ارزیابی کلی از رشته آموزشی و زمان گذرانده شده در رشته آموزش دیده شده				
پرسش های کیفی / پیشنهادات / سایر موارد				
آیا مصاحبه شوندگان در رشته آموزش دیده شده مشغول به کار می باشند؟ (خیر ✓ بلی) چند درصد؟				
چه آموزشهایی مورد نیاز بوده است که ارایه نشده است؟ --				
چه امکانات سخت افزاری و یا نرم افزاری (به روز) برای آموزش و ارتقاء مهارت های نیروی انسانی مرتبط با رشته مورد نیاز است؟ --				
آیا مجددا تمایل دارید در دوره های آموزش فنی و حرفه ای شرکت کنید؟ (خیر ✓ بلی) چند درصد؟				
مدرک فنی و حرفه ای را به چه منظوری استفاده کرده اند و یا اخذ کرده اند؟				
(۱- ایجاد کسب و کار شخصی ✓ ۲- یافتن کار ✓ ۳- مهاجرت ۴- صرف داشتن یک مدرک آموزشی و مهارتی ۵- الزام محل کار به آموزش ۶- سایر)				
آیا پس از آموزش از مراکز آموزشی تماسی گرفته شده است که پیگیر وضعیت اشتغال فراگیر باشد؟ (خیر ✓ بلی)				
چه مدت پس از آموزش مشغول بکار شده اند؟ --				
سایر توضیحات / پیشنهادات :				